

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**УРОКИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«МИСТЕЦТВО»
8 КЛАС**

*Навчально-методичний комплекс для вчителів, які викладають
інтегрований курс інтегрованого курсу
«Мистецтво»*

(За новою програмою)

**Черкаси
2017**

Рекомендовано до друку Вченою радою КНЗ «ЧОППОПП ЧОР».
Протокол № 2 від 08. 06. 2017 року

Автори: **Гловацький С.В.**, методист комунального навчального закладу «Черкаський обласний інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»; **Борщ Л.І.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Городищенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 3 Городищенської районної ради; **Войцях С.А.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу гімназії Чорнобаївської районної ради; **Готмар А.Р.**, учитель музичного мистецтва Монастирищенського навчально-виховного комплексу «Ліцей – загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів «Ерудит» Монастирищенської районної ради; **Гризюк Н.П.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Монастирищенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 Монастирищенської районної ради; **Дєєва Ю.Г.**, методист предметів художньо-естетичного циклу ММК Черкаської міської ради; **Зайчук А.О.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 33 ім. В. Симоненка; Черкаської міської ради; **Зирянова О.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 Черкаської міської ради; **Кривенкіної Л.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Єрківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Катеринопільської районної ради; **Кружиліна Л.Ю.**, методист Шполянського районного методичного кабінету Шполянської районної ради; **Куценко Л.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Монастирищенської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 Монастирищенської районної ради; **Маріненко О.Ю.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 24 Черкаської міської ради; **Михальченко О.П.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 Смілянської міської ради; **Муковіз Т.В.**, учитель музичного мистецтва Уманської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 11 ім. М.П. Бажана Уманської міської ради. **Нагорна С.Л.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Шостаківського навчально-виховного комплексу «ДНЗ – загальноосвітня школа І-ІІ ступенів Каткринопільської районної ради; **Позднякова Н.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Смілянської школи-інтернат Черкаської обласної ради; **Сидоренко Н.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 32 Черкаської міської ради; **Тєслюк О.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Кочубіївської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів Уманської районної ради; **Шеремет Л.Г.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Березняківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Смілянської районної ради; **Шляхтової Т.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Смілянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 11 Смілянської міської ради; **Яковенко Л.В.**, учитель предметів художньо-естетичного циклу Червонослобідської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Черкаської районної ради.

Рецензенти:

Назаренко Г.А., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри дошкільної та професійного розвитку педагогів КНЗ ЧОППОПП ЧОР»;
Колесник А.Ю., директор дитячої музичної школи № 3 Черкаської міської ради.

Посібник містить розробки уроків, фонохрестоматію музичних творів та слайд-презентації з предмету інтегрований курс «Мистецтво, 8 клас».

Для вчителів предметів художньо-естетичного циклу.

До посібника додаються:

- *фонохрестоматія до уроків (Музичні твори для сприймання (слухання) та виконання (пісні + -));*
- *слайд-презентації та відео матеріал до уроків.*
-

Зміст

Передмова.....	4
Навчально-дидактичні аспекти викладання інтегрованого курсу «Мистецтво».....	5
Орієнтовне календарно-тематичне планування уроків інтегрованого курсу «Мистецтво», 8 клас.....	9
Тема року: «Мистецтво в культурі минулого».	
I розділ. Розробки уроків з теми «Стилі та напрями мистецтв».	
<i>Михальченко О.П.</i> Стиль у мистецтві.....	53
<i>Шляхтова Т.В.</i> Античний стиль.....	58
<i>Шляхтова Т.В.</i> Мистецтво Античності – колыска європейської цивілізації.....	65
<i>Зиранов О. В.</i> Пам’ятки мистецтва північного Причорномор’я і Скіфії.....	69
<i>Зиранов О. В.</i> Візантійський стиль. Характерні риси візантійського стилю. Стиль візантійської архітектури. Види архітектурних споруд та їх особливості.....	75
<i>Маріненко О.Ю.</i> Візантійський стиль.....	79
<i>Позднякова Н. В.</i> Романський стиль.....	83
<i>Яковенко Л. В.</i> Романський стиль. Романська архітектура. Характерні риси романського стилю в архітектурі. Особливості романських храмів, монастирів-фортець.	89
<i>Позднякова Н. В.</i> Романське мистецтво.	93
<i>Войцях С. А.</i> Готика.	97
<i>Войцях С. А.</i> Готичне мистецтво.	99
<i>Готмар А.Р.</i> Вітчизняні пам’ятки мистецтва середньовіччя.	101
<i>Куценко Л.В.</i> Епоха ренесансу.....	107
<i>Муковіз Т.В.</i> Живопис Ренесансу.	120
<i>Сидоренко Н.В.</i> Музичне, театральне та декоративно-прикладне мистецтво епохи Ренесансу.....	128
<i>Сидоренко Н.В.</i> Вітчизняні архітектурні пам’ятки епохи Ренесансу.	133
<i>Михальченко О.П.</i> Мистецтво в культурі минулого. Підсумковий урок.....	139
II розділ. Розробки уроків з теми «Стилі та напрями мистецтв». (продовження)	
<i>Зайчук А.О.</i> Стиль бароко.	142
<i>Зайчук А.О.</i> Мистецтво бароко.	146
<i>Зиранов О.В.</i> Музичне і театральне мистецтво бароко.	152
<i>Зиранов О.В.</i> Стиль рококо.	158
<i>Деєва Ю.Г.</i> Живописне, музичне та театральне мистецтво рококо.	173
<i>Деєва Ю.Г.</i> Бароко і рококо в українському мистецтві.	176
<i>Яковенко Л.В.</i> Стиль класицизм.	179
<i>Кружиліна Л.Ю.</i> Живопис і мода класицизму.	183
<i>Кружиліна Л.Ю.</i> Музика і театр епохи класицизму.	194
<i>Гризюк Н.П.</i> Музика і театр епохи класицизму.	201
<i>Позднякова Н.В.</i> Українські пам’ятки класицизму. Урок узагальнення знань.....	204
<i>Шеремет Л.Г.</i> Стиль романтизм. Етапи розвитку стилю.....	209
<i>Шеремет Л.Г.</i> Стиль романтизм у живописі.	223
<i>Шеремет Л.Г.</i> Стиль романтизм у музиці та театрі.	232
<i>Бориц Л.І.</i> Стиль реалізм.	238
<i>Бориц Л.І.</i> Стиль реалізм у живописі, музиці та театральному мистецтві.....	241
<i>Кривенкіна Л.В.</i> Романтизм і реалізм в українському мистецтві.	246
<i>Кривенкіна Л.В.</i> Романтизм та реалізм у світовій культурі. Урок узагальнення знань.	251
<i>Маріненко О.Ю.</i> Стилі і напрями у різних видах мистецтва.	253
<i>Михальченко О.П.</i> Стилі в мистецтві. Підсумковий урок.....	264

Передмова

В період нововведень та реформування загальної середньої освіти, швидкої зміни техніки та технологій, зростання наукової інформації, піднесення соціальної ролі особистості та інтелектуалізація її праці на початку нового тисячоліття, реформуванню підлягає і освітня галузь «Мистецтво», що представлена сьогодні навчальними предметами «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» (1-7 класи), *інтегрованим курсом «Мистецтво» (8 клас)* та курсом «Художня культура» (9-11 класи).

Перед педагогічною мистецькою спільнотою постає важлива проблема - забезпечувати якісний науково-педагогічний та методичний супроводи організації навчально-виховного мистецького процесу в загальноосвітній школі.

Предметно-інтегративна система мистецької освіти у загальноосвітніх навчальних закладах складає основу Державних освітніх стандартів освітньої галузі «Мистецтво» як в початковій, так і в основній та старшій школі. Навчальні предмети утворюють єдиний наскрізний цикл, спрямований на всебічне неперервне опанування учнями художніми цінностями впродовж усього терміну навчання в школі на основі особистісно орієнтованого та компетентнісного підходу.

Учитель мистецьких дисциплін нового тисячоліття, його професійний рівень та здатність адаптуватися до нововведень під впливом стрімкого розвитку інформаційних освітніх процесів, розповсюдження мережевих, віртуальних, мультимедійних видів отримання учнями навчальної інформації, повинен бути спроможним впроваджувати і застосовувати в практичну діяльність нові педагогічні технології та досягати нових якісних змін у педагогічній майстерності. Наступає час переосмислення ролі педагога мистецьких дисциплін в цьому процесі, який стає не тільки партнером у навчанні, а і одночасно генератором нових тенденцій, новатором з упровадження інформаційних та мистецьких технологій, а також педагогом, який уміло застосовує електронні підручників та інтерактивні посібники у навчанні, активно застосовує новітні досягнення педагогічної теорії і практики.

*С.В. Гловацький,
методист предметів
художньо-естетичного циклу
КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»*

**НАВЧАЛЬНО-ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО
КУРСУ «МИСТЕЦТВО»
8 КЛАС.
(За новою програмою)**

Серед новітніх тенденцій часу в освітньому мистецькому процесі значна увага приділяється використанню відкритих освітніх ресурсів та нових форм і технологій самоосвіти, частковому використанню змішаного навчання, удосконалення форм роботи на уроках і в позаурочний час, активно запроваджуючи новітні види електронного навчання тощо.

Основною метою освітньої галузі «Мистецтво» залишається сприймання, інтерпретація і оцінювання творів мистецтва та організація практичної діяльності, спрямованої на формування в учнів системи *ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей* як інтегральної основи світогляду, здатність до художньо-творчої самореалізації та культурного самовираження.

Загальнокультурна компетентність школярів досягається через вміння застосовувати знання культурного простору, досвід і способи художньо-творчої діяльності, рівень навченості, вихованості та розвитку в будь-якій діяльності людини.

Предметна ж мистецька компетентність досягається через формування здатності учнів до розуміння і творчого самовираження у сфері музичного та інших видів мистецтва, що формується під час їх сприймання і практичного опанування.

Концептуальною ідеєю змісту освітньої галузі «Мистецтво» є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі опанування різних видів мистецтва і координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів полікультурного й поліхудожнього образу світу та відповідного комплексу компетентностей.

Новий 2016-2017 навчальний рік вносить зміни у нормативно-правове забезпечення викладання дисциплін освітньої галузі «Мистецтво», серед яких:

- упровадження нового змісту освіти у 8 класі на основі Державного стандарту базової і повної середньої освіти (2011 рік) та освітньої програми «Мистецтво» (5-9 класи) в новому навчальному предметі інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів 8 класу;
- підготовка вчителів мистецьких дисциплін до викладання нового навчального предмету інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів 9 класу;
- підготовка вчителів мистецьких дисциплін до поступового впровадження з 2018 року нового змісту мистецької освіти в початковій школі, на основі оновлених програм та нової Концепції початкової освіти;
- опанування вчителями мистецьких дисциплін інноваційними технологіями організації позаурочної виховної діяльності з мистецтва для учнів початкової школи.

Мистецька педагогіка загальноосвітньої школи, спираючись на спільну діяльність учителя і учнів, домагається органічної єдності методів навчання, що орієнтують на розв'язання дидактичних завдань, та методів виховання, спрямованих на формування в учнів ціннісного ставлення до світу і до себе. Методи мистецької педагогіки пов'язані з дидактичними (методами, що розкривають специфіку окремих етапів навчання) і з загальнодидактичними методами, що відображають загальні способи досягнення мети освіти. Мистецтво має стати відкритою інтонаційно-образною моделлю входження дитини у світ культури, тому необхідно надати методам, формам і педагогічним технологіям діалогічного характеру. Саме діалогічна стратегія педагогічної взаємодії (діалог із митцем,

внутрішній діалог) забарвлена позитивними емоційно-естетичними переживаннями, захопленням музичною діяльністю. Вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво» у 8 класі в основній загальноосвітній школі мають важливе естетико-виховне спрямування, якому підпорядковуються дидактичні завдання, тому вчитель має сприяти зростанню в учнів інтересу до мистецтва, розвитку здатності емоційно реагувати на художні твори і знаходити в них особистісний смисл.

Основними видами діяльності учнів на уроках мистецтва залишаються: художньо-творче самовираження дитини (спів, музично-творча та художньо-творча діяльність); сприймання, інтерпретація та оцінювання художніх творів; пізнання явищ мистецтва й засвоєння відповідної мистецької термінології, творча та дослідницька діяльність школярів тощо.

Визначення мети навчання мистецтва в основній школі зумовлене основними функціями мистецтва: естетичною, навчально-пізнавальною, духовно-виховною, комунікативною, емоційно-терапевтичною.

Основні види діяльності учнів на уроках включають:

- художньо-творче самовираження;
- сприймання, інтерпретацію та оцінювання художніх творів;
- пізнання мистецтва та засвоєння відповідної мистецької термінології,
- виконання творчих практичних завдань,
- підготовка мистецьких проектів тощо.

Основними і обов'язковими видами діяльності на уроках, як уже зазначалося, має бути сприймання і аналіз-інтерпретація творів мистецтва та мистецька діяльність учнів (вокально-хорова, художньо-практична, творча). Тому оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється за основними видами діяльності на уроках, відповідно до орієнтовних Вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти (наказ МОН від 21.08.2013 № 1222).

В 2016-2017 навчальному році особливу увагу приділяється підготовці вчителя до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в 8-9 класах.

У 8 класі, відповідно чинної програми, учні опановують стилі та напрями мистецтва, які історично склалися впродовж епох, тому пріоритетними стають такі види діяльності, як інтерпретація художніх творів у культурологічному контексті, виконання індивідуальних і колективних проектів. Водночас поглиблюються знання термінології (мистецтвознавча і культурологічна пропедевтика).

Окрім внутрішньої галузевої інтеграції доцільно використовувати міжпредметні зв'язки й з іншими освітніми галузями: «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Технологія», «Здоров'я і фізична культура» та ін. Програма передбачає творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу художнього матеріалу.

Педагог має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику та критерій їх високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні та ігрові завдання для учнів, враховуючи мету уроку, програмні вимоги, дбаючи про цілісну драматургію уроку.

**Витяг із нової програми:
Загальна тематична структура нової програми «Мистецтво»
8-9 класи**

<i>Інтегрований курс «Мистецтво»</i>		
8	Мистецтво в культурі минулого	1
9	Мистецтво в культурі сучасності	1

Тематична структура програми інтегрованого курсу «Мистецтво» (5-9 кл.)

35 год на рік (1 год на тиждень), з них 4 год – резервний час

Клас	Тема року	Теми
8	Мистецтво в культурі минулого	Стилі та напрями мистецтва стародавніх епох і цивілізацій: античний, візантійський, романський, готика, Ренесанс
		Стилі та напрями мистецтва (продовження): бароко, рококо, класицизм, романтизм, реалізм
9	Мистецтво в культурі сучасності	Стилі та напрями мистецтва (продовження): імпресіонізм і постімпресіонізм, різновиди модернізму і постмодернізму
		Екранні мистецтва. Форми поширення мистецтва (музеї, медіа, реклама)

Особливу увагу слід приділити методиці викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в 8 класі.

Ураховуючи творчий підхід до визначення змісту навчання та можливість самостійного вибору вчителем мистецьких творів для сприймання і виконання у 8 класі, педагогу інтегрованого курсу «Мистецтво» потрібно здійснити календарно-тематичне планування, за обраним підручником, в якому більшість форм і методів роботи залишається за вибором учителя. Підручник лише тільки зорієнтовує педагога в змісті матеріалу та подає палітру мистецьких творів для вивчення, технологія ж проведення уроку, складання сценарію уроку, вибір доцільних форм і методів роботи з мистецькими творами залишається пріоритетом сучасного педагога.

Серед розмаїття типів уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» рекомендується перевагу віддати комбінованому уроку з елементами інтеграції, а також уроку введення в тему, поглиблення в тему, урокам закріплення і узагальнення знань та підсумковому контрольному уроку (з підготовленим тематичним оцінюванням навчальних досягнень учнів).

Серед нетрадиційних типів уроків особливу увагу слід приділити урокам-екскурсіям, урокам-подорожам, урокам-вікторинам, урокам-проєктам, урокам-дискусіям тощо.

Звертаємо увагу, що в центрі кожного уроку мистецтва залишається твори мистецтва та характеристика типових рис певного стилю мистецтва. Вчителю слід зауважити на засвоєння учнями основних знань з теорії мистецтва в межах зазначених стилів.

Перевагою в роботі вчителя повинні стати **практичні і творчі форми робіт**: практичні творчі завдання до вивчення архітектури, скульптури, живопису певного стилю, декоративного мистецтва та музичного і театрального мистецтв.

Серед типів практичних завдань увагу слід приділити виконанню індивідуальних завдань – замальовки, нариси, малюнки, ліплення, розпис, а також музичне сприймання, виконання пісень, інсценізація та відео-перегляди, віртуальні подорож тощо.

До видів актуалізації опорних знань школярів можна віднести:

- **усні види робіт**: індивідуальні, парні, групові, колективні (доповідь, розповідь, захист проєкту).
- **письмові види робіт**: есе, міні-твір, робота з таблицями, схемами, виконання вправ, тестів, відповіді на запитання.
- **творчі форми**: ребуси, кросворди, загадки, замальовки, вірші, інсценізації, театральні міні-постановки, міні-театри, передачі тощо.

Форми роботи з підручником:

- робота з текстами або ілюстраціями;
- відповіді на запитання або виконання творчих завдань, зазначених в підручнику;
- робота із словником;
- дослідницька, пошукова, творча робота;

- виконання проєктів тощо.

Особливу увагу приділяємо навчання мистецтву із використанням електронних видів навчання, що дозволяє учням при наявності Інтернет- зв'язку та індивідуального гаджету:

- миттєво відвідати віртуальний концертний зал, щоб послухати виступ видатного співака чи оркестр;
- насолодитися шедевром живопису або споглядати скульптурні шедеври видатних музеїв світу;
- познайомитися із творчістю композитора чи виконавця через переглянутий мистецький фільм, презентацію, ролик тощо.

Електронний підручник або електронна складова сучасного підручника інтегрованого курсу являє собою електронний освітній ресурс комплексного призначення, що забезпечує безперервність і повноту процесу навчання, надає теоретичний матеріал, забезпечує тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, а також інформаційно-пошукову функцію, яка має комп'ютерну візуалізацію, сервісні функції та умови інтерактивного зворотного зв'язку. Для транслявання електронного підручника на уроках мистецтва може застосовуватися не тільки комп'ютер, ноутбук, але й планшети та телефони великих діагоналей або електронні книги. Для перегляду підручників на пристроях з операційною системою Android рекомендується використовувати програму EBookDroid, для Windows - WinDJView и Adobe Reader.

За допомогою електронного підручника з умовами інтерактивного зв'язку вчитель може:

- ознайомитися із текстами про композиторів, про окремі музичні твори, із відомостями про окремі музичні інструменти або колективи виконавців;
- користуватися словничком, міні-енциклопедією, розглянути схеми з теорії мистецтв, запам'ятати нові терміни або поняття тощо.

Електронний підручник допомагає виконати творчі завдання або вправи до сприймання творів.

Орієнтовний календарний план уроків мистецтва у 8 класі
(до підручника : Л. Г. Кондратова «Мистецтво». 8 клас. – Тернопіль : Богдан, 2016. – 288 с.)

Тема року: «Мистецтво в культурі минулого»

№ уроку	Дата	Тема уроку	Новий матеріал для засвоєння	Практичні завдання	Твори для вивчення	Домашнє завдання
І розділ. Тема: «Стилі та напрями мистецтва»						
1.		Стиль мистецтв тві	Поняття: мистецтво, стиль, індивідуальний стиль мистця. Теорія мистецтва для засвоєння: Етапи розвитку мистецтва, назви стилів мистецтва минулого. Повторення поняття: види мистецтва, художній образ.	Практичне завдання № 1 «Засвоюємо поняття» (робота зі схемою). Практичне завдання № 2 «Види мистецтва» (робота зі схемою). Практичне завдання № 3 «Визначаємо вид мистецтва» (робота з ілюстраціями). Практичне завдання № 4 «Образи в мистецтві – індивідуальний стиль мистця» (дослідницьке завдання в парах).	Твір мистецтва для аналізу: Леонардо да Вінчі. «Пані з горностаєм». Ілюстрації для перегляду: Наскельний малюнок у печері Шове. Бл. 30 тис. років до н. е. Франція. Ритуальний танок. Наскельний рельєф у Танумі. 1700–500 рр. до н. е. Швеція. Вестмінстерське абатство. Лондон. 1245–1745 рр. М. Пимоненко. «Вечоріє». 1900 р. М. Манізер. Пам’ятник Т. Шевченку в Києві. 1939 р. Лондонський симфонічний оркестр. Версальський парк. XVII ст. Франція.	Скласти схему «Стилі в мистецтві» та доповнити її назвами найвідоміших мистецьких творів, вказати прізвища авторів. Повторити класифікацію видів мистецтва.
2.		Античний стиль	Теорія мистецтва для засвоєння: характерні	Практичне завдання № 1 Робота зі схемою «Етапи розвитку мистецтва».	Твори мистецтва для аналізу: Афінський Акрополь. V ст. до н. е. Греція. Храм богині Герив	Колективний макет із паперу

3.	У світі античн ості	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Скульптура, види скульптури, види скульптури за призначенням. Особливості та характерні риси античної скульптури, творчість видатних скульпторів Фідія, Мірона, Поліклета (V ст. до н. е.) та Скопаса, Праксителя, Лісіппа (IV ст. до н. е.). Живопис античності, декоративне мистецтво Стародавньої Греції (стилі вазопису), ювелірне мистецтво, античний театр, мода античності, музичне мистецтво</p>	<p>Практичне завдання № 1 «Скульптурні портрети» (індивідуальне завдання робота з ілюстраціями).</p> <p>Практичне завдання № 2 «Ювелірне мистецтво античності» (індивідуальна робота з ілюстраціями).</p> <p>Практичне завдання № 3 Віртуальна подорож «Скульптурне мистецтво античного світу».</p> <p>Практичне завдання № 4 «Давньогрецькі ювелірні вироби» (робота з ілюстраціями).</p> <p>Практичне завдання № 5 «Давньогрецький театр» (індивідуальна робота зі схемою давньогрецького театру, порівняння).</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>Зевс Олімпійський. Малюнок. Афіна Варвакіон — зменшена римська копія Афіни Парфенос. III ст. до н. е. Харес. «Колос Родоський». III ст. до н. е. Малюнок-реконструкція Мірон. «Дискобол». V ст. до н. е. Римська копія. Поліклет. «Доріфор». V ст. до н. е. Римська копія. Мармур. Ніка Самофракійська. II ст. до н. е. Мармур. Афродіта Мілоська. II ст. до н. е. Мармур. «Лаокоон та його сини». Бюст імператора Тіберія. I ст. Копія з оригіналу 20–12 рр. до н. е. Мармур. Бюст імператора Траяна. I ст. Мармур. Кулачний боєць. I ст. до н. е.</p> <p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Голова атлета. Римська копія, мармур. Скульптура доби грецької класики. Фрески на стіні житлового будинку в Помпеях. I ст. Чорнофігурна амфора. «Геракл і Геріон». Червонофігурний вазопис. Скренева підвіска, золото. Давньогрецькі ювелірні вироби. Схема давньогрецького театру. Стародавні греки в</p>	<p>Створення таблиці «Особливості і античного стилю» за видами мистецтва (індивідуальне завдання). Розпочати роботу над електронним портфоліо.</p>
----	---------------------------	---	---	---	--

			античності. Поняття: види скульптури: круга скульптура, рельєф, барельєф, горельєф; монументальна, станкова скульптура, скульптура малих форм; хрисоелефантинна скульптура, курси, кори, античний театр, музичні інструменти античності.		хітонах. Малюнок. Грек у пілосі. Фрагмент вазопису. Парфуми з розкопок гробниці, музичні інструменти античної доби.	
4.	Вітчизні пам'ятки античної культури	Теорія мистецтва для засвоєння: Мистецтво грецьких міст-полісів, знайомство з історією Пантікапея та грецької колонії Олівії, Херсонесу. Особливості	Практичне завдання № 1 « <i>Оздоблення глиняної та срібної амфори</i> » – індивідуальна робота з ілюстраціями. Практичне завдання № 2 « <i>Антична амфора</i> » – виконання орнаментованої або сюжетної композиції на шаблоні. Практичне завдання № 3	Твори мистецтва для аналізу: вироби декоративного мистецтва Олівії. Ілюстрації для перегляду: Руїни Ольвії. Глиняна амфора. Срібна амфора Руїни античного театру в Херсонесі.	Ліплення з пластиліну одного із виробів античного декоративного мистецтва (за зразками посуду міст Північного Причорномор'я)	

			Розучування пісні «Музика», слова і музика В. Островського.		
	<p>мистецтва грецьких міст-полісів.</p> <p>Поняття: грецькі міста-поліси.</p>				
5.	<p>Візантійський стиль</p> <p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Характерні риси візантійського стилю, стиль візантійської архітектури, види архітектурних споруд та їхні особливості, християнські культові споруди стилю:</p> <p>базилікальний, центричний і хрестово-купольний. Стиль візантійської скульптури: особливості візантійської скульптури.</p> <p>Декоративне мистецтво Візантії.</p>	<p>Практичне завдання № 1</p> <p>«Візантійські капітелі» (індивідуальна робота з ілюстраціями, порівняння з античним стилем).</p> <p>Практичне завдання № 2</p> <p>«Макет Візантійського замку» (групова робота з виготовлення з пластиліну макету візантійського хрестово-купольного храму).</p> <p>Практичне завдання № 3</p> <p>«Образи святих на коштовних тканинах» (індивідуальна робота з ілюстрацією).</p>	<p>Розучування пісні «Музика», слова і музика В. Островського.</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>Софійський собор. VI ст.</p> <p>Константинополь (Стамбул).</p> <p>Інтер'єр Софійського собору.</p> <p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Студійський монастир. V ст.</p> <p>Константинополь (Стамбул).</p> <p>Церква Св. Ірини. IV ст.</p> <p>Константинополь (Стамбул).</p> <p>Капитель колони в соборі Св. Марка. IX–XI ст. Венеція, Італія.</p> <p>Капитель колони в соборі Св. Марка. IX–XI ст. Венеція, Італія.</p> <p>Капитель колони ранньохристиянського храму. I ст. Філіппи, Греція. Капитель колони у Великій мечеті. VII ст. Кайруан, Туніс. Центральна панель диптиха Барберіні. VI ст. Триплекс Арбавіля. X ст. Вівтар собору Св. Марка. X–XII ст. Венеція.</p>	<p>р'я).</p> <p>Індивідуальний творчий проєкт за темою «Нас вітає Візантія» (бюлетень в програмі Microsoft Office Publisher або паперовому вигляді).</p>

			<p>Художня обробка металів.</p> <p>Поняття: базилика, нава, апсида, нартекс, центрична церква.</p>			
6.	<p>Мистецтво</p> <p>Візантійської імперії</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Особливості візантійського живопису, техніки візантійського іконопису. Фресковий живопис Візантії.</p> <p>Монументальний фресковий живопис.</p> <p>Книжкова мініатюра. Модалі візантійської імперії. Музичне мистецтво.</p> <p>Поняття: візантійський канон, іконопис, енкаустика, мозаїка, темпера, фреска, акритські</p>	<p>Практичне завдання № 1</p> <p>«Фресковий живопис собору Св. Софії» (індивідуальна робота з ілюстраціями і добором музичного твору).</p> <p>Практичне завдання № 2</p> <p>«Візантійські орнаменти» (індивідуальна робота – замальовка).</p> <p>Практичне завдання № 3</p> <p>«Костюми Візантії» (індивідуальна робота зі створення ескізу костюма для шкільного вечора).</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>Вишгородська ікона Божої Матері. XII ст. Святи Сергій та Вах. VII ст. Ікона з Музею мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків, Київ. Богоматір «Гроєручниця». Фреска «Причастя апостолів». Церква Богородиці Асіну, початок XII ст. Кіпр.</p> <p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Святий Миколай. Мозаїчна мініатюра на іконі. XII ст. Мозаїка «Одигітрія». Церква Св. Софії. VI ст. Салоніки, Греція. «Давид, який грає на лірі». Мініатюра із Псалтиря. Бл. 950 р. Париж.</p> <p>Імператор Юстиніан в оточенні придворних. Мозаїка «Імператриця Феодора в оточенні придворних». Серед. VI ст. Церква Сан-Віталє. Равенна, Італія. Вбрання візантійської знаті</p>	<p>Індивідуальне завдання – підбір ілюстрації під назвою «Мої улюблені шедеври Візантійського стилю» (електронний альбом).</p>	

		<p>фрески, мозаїка. Книжкова мініатюра. Скульптура. Декоративно-прикладне мистецтво. Музичне мистецтво стилю. Театральне мистецтво: різновиди та особливості театрів. Романський стиль у моді. Поняття: характерні риси романського стилю в живопису та скульптурі. Григоріанський спів. Різновиди театрів романського стилю: театр пантоміми, театр мімансу, театр жонглерів.</p>	<p>«Капітелі колон романських соборів» (індивідуальна робота з ілюстраціями – порівняння з капітелями візантійських та античних храмів). Практичне завдання № 3 «Відеофільм про романське мистецтво» Музичне сприймання «Велика органна меса» Й. Гайдна. Завдання на перевірку знань: 1. <i>Античний стиль</i> (архітектура, ордери, скульптура). 2. <i>Візантійський стиль</i> (архітектура, живопис). 3. <i>Романський стиль</i> (архітектура, скульптура, живопис).</p>	<p>Церква Сен-Савен-сюр-Гарган. Ілюстрації для перегляду: Фрагмент фрески з церкви в Таулі. 1123 р. Мозаїка «Христос Пантократор». XII ст. Собор Чефалу, Сицилія. Мініатюра «Св. євангеліст Іоанн». Євангеліє абата Ведрикуса. Бл. 1147 р. Франція. «Страшний суд». Рельєф над головним входом у собор Сен-Лазар. XII ст. Отен, Франція. «Зішестя Святого Духа». Рельєф над головним входом у церкву Сен-Мадлен. Фрагмент. XII ст. Везле, Франція. «Лев, який роздирає людину». Деталь оздоблення вікна Вормського собору. XII ст. Німеччина. Капітель «Викрадення Ганімеда». XII ст. Церква Сен-Мадлен. Везле, Франція. Капітель «Будівництво Ноевого ковчега». XII ст. Церква Сен-Мадлен. Везле, Франція. Капітель «Адам і Єва». XII ст. Музей Клюні. Париж. Декор апсиди кафедрального собору в П'яченці. XII–XIII ст. Італія. Релікварій для шматочків істинного хреста. Бл.</p>	<p>костюмів з елементами рис моди романського стилю. Організація виставки ескізів, конкурс на звання «Кращий модельєр класу».</p>
--	--	---	--	---	---

		пісні.			IV–XI ст.: Ян ван Ейк. «Благодатна весна». Бл. 1423–1426 рр. Невідомий художник. «Менестрелі з ребеком і люпнею». XV ст.	
7.	Романський стиль	Теорія мистецтва для засвоєння: Стиль романської архітектури. Характерні риси романського стилю в архітектурі. Особливості романських храмів, монастирів-фортець. Шедеври романської архітектури. Поняття: романський стиль, характерні риси романського стилю в архітектурі.	Практичне завдання № 1 «Ескіз храму-фортеці», індивідуальна робота (конкурс на кращий ескіз замку). Практичне завдання № 2 «Звучить органу романському храмі» (аналіз та інтерпретація музичного твору, порівняння з архітектурою стилю). Практичне завдання № 3 «Архітектура стилів минулого» (групова робота з ілюстраціями, порівняння).	Твори мистецтва для аналізу: Шпаерський кафедральний собор. XI ст. Німеччина. Бамберзький собор Св. Петра та Св. Георгія. XI ст. Німеччина. Пізанська вежа. XII–XIV ст. Італія. Лаахське абатство Св. Марії. 1093–1261 рр. Німеччина. Сучасний вигляд. Ілюстрації для перегляду: Абатство Клюні. XI ст. Франція. Замок Сюлли-сюр-Луар. XI–XII ст. Франція. Церква Сен-Серненв Тулузі. XI–XII ст. Франція. Церква Сен-Мадлен. XII ст. Везле, Франція. Храм Панагія Халкеон. XI ст. Салоніки, Греція. Храм Парфенон. V ст. до н.е. Афін, Греція.	Дослідницький проект «Іспанські замки романського стилю» (групова робота).	
8.	Романський мистецтво	Теорія мистецтва для засвоєння: Характерні риси романського стилю в живопису:	Практичне завдання № 1 «Школи французького живопису» (індивідуальне дослідницьке завдання). Практичне завдання № 2	Твори мистецтва для аналізу: Фреска «Христос у славі». XII ст. Монастирська капела в Берзе-ла-Віль. Фреска «Жертвопринесення Каїна та Авеля». XI–XII ст.	Створення ескізів жіночих та чоловічих сучасних	

9.	Готичний стиль	Теорія мистецтва для засвоєння: Характерні особливості готичного стилю. Особливості готичної архітектури. Готичний собор – характерні риси. Шедеври готичної архітектури. Цегляна готика. Скульптура готичного стилю. Поняття: готика, готичний стиль,	Практичне завдання № 1 «Схема готичного замку». « <i>Нотер-Дам де Парі</i> » (сприймання мюзиклу Рікардо Коччанте, порівняння музики та архітектури). Практичне завдання № 2 «Готичний собор Богоматері в Реймсі» (індивідуальний аналіз твору). Практичне завдання № 3 «Цегляна кам'яна готика» (робота з ілюстраціями). Практичне завдання № 4 « <i>Порти Шартрського собору</i> » (індивідуальна робота	1156–1158 рр. Золото, емаль. Мозан, Бельгія. Гобелен «Створення світу». Фрагмент. Бл. 1100 р. Музей кафедрального собору в Жироні. Іспанія. «Папа Григорій Великий і Дух Святий». 990–1000 рр. Різьба по кістці. Історичний музей у Відні. Австрія. «Жонглери». Мініатюра. XII ст. Франція. Вбрання французького арбалетника. XII ст. Одяг знатної жінки. XII ст.	Завершення роботи над макетом готичного собору. Прикрашання фасаду скульптурними композиціями.
		Твори мистецтва для аналізу: Міланський кафедральний собор. XIV–XX ст. Італія. Собор Паризької Богоматері. XII–XIV ст. Франція. Кентерберійський собор. VII–XIX ст. Великобританія. Кельнський собор. XIII–XIX ст. Німеччина. Реймський собор. XIII ст. Франція. Статуї з порталів Шартрського собору. XII–XIII ст. Франція. Ілюстрації для перегляду: Базиліка Святої Діви Марії. XIV–XVI ст. Гданськ, Польща. Костел Святої Анни. XIV–XVI ст. Вільнюс, Литва. Діва Марія.			

			<p>готичний собор, цегляна готика.</p>	<p>з ілюстраціями). Практичне завдання № 5 <i>Макет готичного замку</i> (парна робота з пластиліном).</p>	<p>Фрагмент скульпурної групи «Зустріч Марії та Єлизавети». Центральний портал собору в Реймсі. XIII ст. Св. Йосип. Фрагмент статуї західного фасаду собору в Реймсі. XIII ст. Маркграф Еккергард і його дружина Ута. Скульптура собору в Наумбурзі. XII–XIII ст. Німеччина.</p>	
10.	<p>Готичн е мистец тво</p>	<p>Теорія мистецтв для засвоєння: Характерні риси готичного живопису. Вітраж. Сюжети живопису. Мода готичного стилю. Характерні риси готичного інтер'єру: кольори, форма. Книжкова мініатюра. Музичне мистецтво. Театр готичного стилю та його різновиди: церковний театр, містерія, театр фарсу.</p>	<p>Практичне завдання № 1 «<i>Готичний вітраж</i>» (аналіз твору). Практичне завдання № 2 «<i>Живопис готики</i>» (аналіз творів – мозаїки, фрески). Практичне завдання № 3 Робота з репродукціями портретів, надати характеристику моди стилю. Практичне завдання № 4 Розглядання шедевру книжкового мистецтва «Кодекс Ротундус» (індивідуальна робота з ілюстрацією).</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Г. ді Траціано «Звільнення св. Петра із в'язниці». Бл. 1270 р. Г. да Сієна. «Розп'яття». 1275–1280 рр. Майстер Оноре. Мініатюра із «Бревіарія Філіппа Красивого». 1296 р. «Кодекс Ротундус». Часослов. 1480 р. Ілюстрації для перегляду: Вітраж «Богоматір з Ісусом». Собор у Шартрі. XII–XIII ст. Франція. Вікно-троянда. Лозанський собор. XII–XIII ст. Швейцарія. Фрагмент мозаїки «Бог створює сонце, місяць і зорі». Собор у Монреалі. XII–XIII ст. Італія. Брати Лімбурги. «Благовіщення». XV ст. Мініатюра з «Розкішного</p>	<p>Знайти в мережі Інтернет ілюстрації із зображенням меблів та дизайну кімнату готичному стилі. Створення начерку фрагмента інтер'єру сучасної вітальні у стилі готики.</p>	

			<p>Поняття: вітраж, готичний інтер'єр, церковний театр, містерія, театр фарсу.</p>		<p>часлова герцога Беррійського». Буфет і лава з нижньою частиною у формі скрині. XV ст. Франція. Інтер'єр житла французького феодала. XV ст. П. Крістус. «Портрет Едварда Грімстона». 1446 р. Р. ван дер Вейден. «Портрет молодої жінки». 1435 р. Трубадури. Мініатюри XIII–XIV ст.</p>	<p>(техніка виконання — кольорові олівці). Доповнення електронного портфоліо ілюстраціями шедеврів готичного стилю різних видів мистецтва.</p>
11.	<p>Вітчизняні пам'ятки мистецтва Середньовіччя</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння: Відгомін візантійського стилю в українському мистецтві. Шедеври романського стилю в українському мистецтві. Шедеври готичного стилю в українському</p>	<p>Практичне завдання № 1 «Порівняння зображення відомих пам'яток сакрального зодчества України із культовими спорудами Візантії».</p> <p>Практичне завдання № 2 «Порівняння храмів України з шедеврами романського зодчества західноєвропейських країн».</p> <p>Практичне завдання № 3 «Порівняння зображення готичних дерев'яних церков</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: П'ятницька церква. Кін. XII – поч. XIII ст. Чернігів. Покровська церква-фортеця у с. Сутківці. XV–XVIII ст. Хмельницька обл. Церква Святого Пантелеймона неподалік від Галича. XII ст. Івано-Франківщина. Спасо-Преображенський собор. XI ст. Чернігів. Кирилівська церква. XII–XVIII ст. Київ. Собор Бориса і Гліба. XII ст. Чернігів. Хотинська фортеця. XIII–XIV ст. Чернівецька обл. Латинський</p>	<p>Колективний проєкт «Архітектура мого краю» (дослідження впливу візантійського, романського та готичного стилів на мистецтво</p>	

		<p>мистецтві.</p> <p>Поняття:</p> <p>повторення</p> <p>засвоєних понять</p> <p>візантійського,</p> <p>романського,</p> <p>готичного стилів.</p>	<p>на Закарпатті з шедеврами західноєвропейських країн».</p> <p>Практичне завдання № 4</p> <p>Розглядання зовнішнього вигляду та фресок XVII ст. в інтер'єрі церкви Спаса на Берестові (Київ).</p>	<p>катедральний собор (фасад і фрагмент інтер'єру). XIV–XVIII ст. Львів. Церква Різдва Богородиці. XII–XVIII ст. Рогатин, Івано-Франківщина. Церква Святої Єлизавети. XIII–XVIII ст. Хуст, Закарпаття.</p> <p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Софійський собор. XI ст. Київ.</p> <p>Костел Воздвиження святого Хреста.</p> <p>XII–XIX ст. Берегове, Закарпаття.</p> <p>Церква Св. Миколи Чудотворця у с. Сокирниця. 1704 р. Закарпаття.</p> <p>Церква Св. Великомученика Дмитра у с. Репинне. 1780 р. Закарпаття.</p> <p>Церква Св. Миколи Чудотворця у с. Данилове. 1779 р. Закарпаття.</p> <p>Церква Св. Миколи Чудотворця у с. Нижня Апша. 1604 р. Закарпаття.</p>	Україні).
12.	<p>Епоха</p> <p>ренесансу</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Характерні особливості мистецтва</p> <p>Ренесансу. Етапи розвитку епохи</p>	<p>Практичне завдання № 1</p> <p>«Архітектура Ренесансу».</p> <p>Індивідуальна робота з ілюстраціями – дослідження рис архітектури Ренесансу.</p> <p>Практичне завдання № 2</p> <p>«Замок стилю Ренесанс».</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>Ф. Брунеллескі. Капела Пацці. XV ст. Флоренція</p> <p>Палаццо Канчеллерія. XV–XVI ст. Рим. Палаццо Дукале. XV ст. Урбіно, Італія. «Розп'яття». 1492 (1493) р. Дерево. «Мадонна</p>	Продовження роботи над електронним портфоліо, додавання ілюстрацій

			<p>Ренесансу. Характерні риси архітектури Ренесансу. Характерні риси скульптури епохи. Творчі здобутки видатних скульпторів: Лоренцо Гіберті, Донателло, Нанні ді Банко, Лука делла Роббіа, Мікеланджело Буонарроті. Приклади круглої та рельєфної скульптури. Скульптурамалих форм. Поняття: Відродження, або Ренесанс. Характерні риси архітектури та скульптури епохи.</p>	<p>Індивідуальна робота зі створення ескізу замку епохи Ренесансу. Практичне завдання № 3 «Скульптура Мікеланджело Буонарроті» (індивідуальне дослідження, робота з ілюстраціями). Практичне завдання № 4 «Статуя скульптора Донателло» (індивідуальна робота з ілюстрацією, аналіз твору).</p>	<p>Брюгге». 1501–1504 рр. Мрамур. «Ангел із канделябром». Бл. 1494–1495 рр. Мрамур. «Мойсей». 1513–1515 рр. Мрамур. «П'єта» («Оплакування Христа»). 1498–1499 рр. Мрамур. Донателло. «Кінна статуя кондогьєра Гаттамелати». XV ст. Бронза. Ілюстрації для перегляду: Ф. Брунеллескі. Купол кафедрального собору Санга-Марія дель Фйоре. XV ст. Флоренція. Д. Браманте. Темп'єтто. Храму дворику монастиря Сан-П'єтро ін Монторіо. XVI ст. Рим. Собор Святого Петра. XVI–XVII ст. Ватикан. Л. Гіберті. «Іоанн Хреститель». 1412–1416 рр. Бронза. Донателло. «Іоанн Євангеліст». 1412–1415 рр. Мрамур. Н. ді Банко. «Четверо увінчаних святих». 1410–1416 рр. Мрамур. Л. делла Роббіа. «Філософія». 1437 р. Мрамур. «Грамафіка». 1437 р. Мрамур.</p>	<p>шедеврів архітектури та скульптури епохи Ренесансу (у форматі *.jpg).</p>
13.	Живопис Ренесанс	<p>Теорія мистецтва для засвоєння: Характерні риси</p>	<p>Практичне завдання № 1 «Образ Божої</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Леонардо да Вінчі. «Мадонна в скелях». 1483–1486 рр. Леонардо</p>	<p>Написання міні-твору «Мої</p>	

		су	живопису Ренесансу. Особливості фрескового живопису, станкового живопису. Станковий живопис Леонардо да Вінчі. Живописні образи Рафаеля Санті. Фресковий живопис Відродження. Поняття: техніка сфумато, фресковий та станковий живопис Ренесансу.	з ілюстраціями, порівняння образу Божої Матері різних епох. Практичне завдання № 2 «Фрески Ренесансу» (індивідуальне завдання, аналіз творів, порівняння, дослідження характерних рис фрескового живопису доби Ренесансу). Практичне завдання № 3 «Портрети різних живописних шкіл Ренесансу» (узагальнення основних характерних рис живопису Ренесансу).	да Вінчі. «Джоконда». Поч. XVI ст. Рафаель Санті. «Сикстинська мадонна». XVI ст. Вишгородська ікона. Божої Матері. XII ст. Фрагмент фрески з церкви в Таулі. XII ст. Рафаель Санті. «Мадонна Конестабіле». XVI ст. Леонардо да Вінчі. «Таємна вечеря». Кін. XV ст. Джотто. «Оплакування Христа». 1304– 1306 рр. Мікеланджело Буонаротті. «Страшний суд». 1536–1541 рр. П. Перуджино. «Христос передає ключі від раю апостолові Петру». 1480–1482 рр. Мазаччо. «Чудо зі стагером». XV ст. Ілюстрації для перегляду: Рафаель Санті. «Арістотель і Платон». Фрагмент фрески «Афіньська школа». 1509 р.	враження від живопису Ренесансу» (про картини відомих художників епохи). Доповнення електронного портфоліо світлинами творів декоративног о мистецтва та
14.		Музичн е, театрал ьне та декорат ивно- приклад дне	Теорія мистецтва для засвоєння: Музичне мистецтво епохи Ренесансу: світська, духовна поліфонічна, народна,	Практичне завдання № 1 «Мистецтво Ренесансу» (порівняння мадригалу О. Лассо та архітектури собору Св. Петра (Ватикан)). Практичне завдання № 2 <i>Відео – уривок фільму «Ромео і Джульєтта»</i> (аналіз	Твори мистецтва для аналізу: Мадригал нідерландського композитора О. ді Лассо та зображення собору Св. Петра. XVI–XVII ст. Ватикан. Сад вілли Ланте, фонтан «Чотири маври» Н. Фьорентіно. Лицьовий бік медалі на честь Джованні Торнабуоні.	Доповнення електронного портфоліо світлинами творів декоративног о мистецтва та

		<p>медальєрне декоративне мистецтво. Майоліка.]</p>			
15.	<p>Вітчизняні архітектурні пам'ятки епохи Ренесансу</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння: Вплив містобудівної та архітектурної практики європейського Відродження. Творчість українських та зарубіжних архітекторів. Поняття: характерні риси вітчизняної архітектури стилю Ренесанс.</p>	<p>Практичне завдання № 1 «<i>Стиль Ренесанс в українській архітектурі</i>» (індивідуальна робота з фотоілюстрацією Підгорецького замку в селі Підгірці Львівської області, дослідження особливостей стилю). Практичне завдання № 2 Виконання пісні «Господи, помилуй нас», сл. та муз. Т. Пертиненка. Практичне завдання № 3 «<i>Український храм епохи Ренесансу</i>» (індивідуальна робота – створення замальовки українського храму епохи Ренесансу). Практичне завдання № 4 Віртуальна екскурсія «Стежками України». – перегляд відео – уривку або</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Чорна кам'яниця. Кін. XVI ст. Львів. А. дель Аква. Підгорецький замок. 1635–1640 рр. Львівщина. Церква Св. Юра. Кін. XV – поч. XVI ст. Дрогобич. Ансамбль Успенської церкви з каплицею Трьох Святителів і вежею Корнякта. Кін. XVI – поч. XVII ст. Львів. Ілюстрації для перегляду: Г. де Боплан. Палац Потоцьких на подвір'ї Бродівського замку. 1630–1635 рр. Львівщина. П. Щасливий та ін. Замок у Жовкві. 1594–1606 рр. Львівщина. Порохова вежа. 1554–1556 рр. Львів. Костел Св. Андрія Первозванного і монастир бернардинів. Поч. XVII ст. Львів.</p>	<p>Продовження роботи над колективним проектом «Архітектура мого краю». Доповнення проекту ілюстраціями та інформацією про ренесансні архітектурні пам'ятки населеного пункту (району, області).</p>

16.	<p>Мистецтво в культурі минулого Підсумковий урок</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння: Повторення матеріалу та перевірка рівня знань учнів за допомогою завдань. Поняття: повторення основних понять за I семестр.</p>	<p>слайд-шоу шедеврів українського мистецтва архітектури Ренесансу. Практичне завдання № 1 «Віртуальна мандрівка до музеїв світу» – онлайн-тур найбільшими музеями світу з галереєю Google art Project за допомогою функції Street View https://www.google.com/culturalinstitute/project/art-project. Аналіз творів мистецтва під час поїорожі. Практичне завдання №2 «Скульптура в культурі минулого». Індивідуальна робота з ілюстраціями (розглядання зображень скульптур та визначення стилю, до якого належить кожне зображення). Відповіді на запитання – усно. Практичне завдання № 3 «Архітектура в культурі минулого» (індивідуальна робота з ілюстраціями, назвати кожну споруду, стиль, визначити характерні засоби</p>	<p>Ілюстрації для перегляду: Ілюстрації архітектурних споруд, скульптурних та живописних шедеврів.</p>	<p>Упорядкування електронного портфоліо за I семестр.</p>
-----	--	---	--	--	---

			<p>виразності, назвати спільні та відмінні риси). Відповіді на запитання - усно.</p> <p>Практичне завдання № 4 «Живопис в культурі минулого» (індивідуальна робота з ілюстраціями. пригадати назву кожного живописного твору із 5 ілюстрацій, назвати стиль, охарактеризувати живопис, визначити спільні та відмінні риси). Відповіді на запитання – усно.</p> <p>Практичне завдання № 5 <i>Робота з таблицею.</i> <i>Завдання:</i> перевірити знання за допомогою тестів різного ступеню складності; обирати завдання будь-якого кольору; поставити собі оцінку.</p>	
--	--	--	---	--

ІІ розділ. Тема: «Стилі та напрями мистецтва» (продовження)

17	<p>Стиль бароко</p> <p>Теорія мистецтва для засвоєння: Основні риси бароко. Досягнення стилю бароко в мистецтві.</p>	<p>Практичне завдання № 1 «<i>Барокова архітектура</i>» (індивідуальна робота з ілюстраціями – визначення характерних рис барокової архітектури).</p> <p>Практичне завдання № 2</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Ф. Борроміні. Фасад церкви Сан-Карло алле Кваattro Фонтане. XVII ст. Рим. А. Бареллі. Палац Німфенбург. 1664–1675 рр. Мюнхен, Німеччина. Ж. Ф. Людовісі.</p>	<p>Проект «Макет паперового замку в стилі бароко». Поповнення електронного</p>
----	--	---	---	---

		<p>Характерні риси архітектури бароко. Шедеври стилю бароко в архітектурі. Творчість архітектора Лоренцо Берніні. Архітектурні комплекси та ансамблі. Садово-паркова архітектура.</p> <p>Поняття: стиль бароко, характерні риси архітектури бароко.</p>	<p>«Сад Гет-Лео» (індивідуальна робота з ілюстрацією, визначення особливостей парково-палацових ансамблів Голландії доби бароко).</p> <p>Практичне завдання № 3</p> <p>«У світі архітектури; стиль бароко». Переглядання презентації, визначення особливостей барокових споруд.</p> <p>Практичне завдання № 4</p> <p>«Архітектура. стиль бароко».</p> <p>(створення малюнка-замальовки будь-якої споруди стилю бароко).</p>	<p>Національний палац Мафра. 1717–1730 рр. Португалія. А. Спеша, Дж. П'єроні. Валдштейнський палац. 1624–1630 рр. Прага, Чехія. Я. Ромейн, Д. Моро. Мереживний партер у саду Гет-Лео. Кін. XVII ст. Апелдорн, Нідерланди.</p> <p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Л. Берніні. Площа Святого Петра. 1656–1667 рр. Ватикан. Й.Б. Фішер фон Ерлах. Палац Шенбрунн. 1696–1713 рр. Відень, Австрія. М. Пьопельман, Г. Земпер. Дрезденський Цвінгер. Поч. XVIII – серед. XIX ст. Німеччина.</p>	<p>портфоліо шедеврами архітектури бароко.</p>
18.	<p>Мистецтво бароко</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Особливості живопису мистецтва бароко. Види та жанри мистецтва бароко. Творчість живописців Мікеланджело да Караваджо,</p>	<p>Практичне завдання № 1</p> <p>«Велична манера італійського живопису: стиль бароко» (індивідуальна робота розглядання репродукцій картин, створених у величній манері італійського живопису, і відповіді на запитання).</p> <p>Практичне завдання № 2</p> <p>«Скульптура бароко»</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>М. да Караваджо. «Прикликання апостола Матвія». 1599–1600 рр. Рембрандт. «Повернення блудного сина». 1668–1669 рр. П. П. Рубенс. «Воздвиження хреста». Центральна частина триптиха. 1610–1611 рр. О. Рослін. «Портрет графа 3. Г. Чернишова». 1770-ті рр. П. да Кортоня.</p>	<p>Створення ескізів костюма в стилі бароко. Доповнення електронного портфоліо шедеврами живопису та скульптури, декоративног</p>

		Рембрандта, П. П. Рубенса. Художній стиль скульптури бароко. Характерні риси інтер'єру бароко. Фламандські гобелени. Ювелірне мистецтво доби. Мода бароко. Поняття: особливості живопису та інтер'єру мистецтва бароко. Художній стиль скульптури бароко.	(індивідуальна робота з ілюстраціями, переглядання ілюстрацій із зображенням скульптури бароко. Порівняння засобів виразності різних стилів, індивідуальне дослідження).	«Папа Урбан Восьмий». 1627 р. К. Череза. «Святий Нарно». XVII ст. Л. Берніні. «Аполлон і Дафна». 1622–1624 рр. Мрамур. Ілюстрації для перегляду: Л. Берніні. «Екстаз святої Терези». 1645–1652 рр. Мрамур. Г. Марсі. «Вогненні коні Аполлона». 1668–1675 рр. Мрамур. І. Мічурін та ін. Зал бароко Марійського палацу. 1750–1755 рр. Кнів. К. Схют (картон). Гобелен «Сім вільних мистецтв». 1675 р. К. Бетмюллер. Подвійний срібний келих. 1590 р. Тарілка. Руанський фаянс. XVIII ст. Франція Ваза. Делфтський фаянс. XVIII ст. Нідерланди Н. де Ларжильєр. «Портрет Людовіка XIV з сім'єю». Бл. 1710 р.	о мистецтва доби бароко.
19.	Музичне і театральне мистецтво бароко	Теорія мистецтва для засвоєння: Стильові особливості музичного мистецтва бароко. Періоди розвитку музичного мистецтва доби. Творчість	Практичне завдання № 1 <i>«Музичні інструменти бароко».</i> (індивідуальна робота з ілюстраціями, розрізнення музичних інструментів стилю за зображенням). Практичне завдання № 2 <i>«Я – звукорежисер»</i> – музичне сприймання: уривок із циклу	Ілюстрації для перегляду: Н. Турньє. «Концерт». 1630–1635 рр. Лоран де Ла Гір. «Алегорія музики». 1649 р. А. Боссе. «Музиканти». 1635 р. Я. Вермеєр. «Жінка за клавесином». 1670–1672 рр. Ф. М. де ля Каве. «Портрет А. Вівальді». 1723 р. Б. Деннер. «Портрет Г. Ф. Генделя». Бл. 1728 р. Е. Гаусманн. «Портрет	Поповнення електронного портфоліо шедеврами музичних творів бароко. Створення диску з музикою

		<p>композиторів: Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, А. Вівальді, А. Скарлатті, К. Монтеверді, Р. Кайзера, Ж. Б. Люлі, А. Кореллі, Г. Перселла, Д. Букстехуде. Театральне мистецтво стилю. Поняття: музичні інструменти бароко. <i>Клавійно- духовий:</i> орган. <i>Клавійно-ударний:</i> клавесин. <i>Струнно-цичкові:</i> лютня, барокова гітара, колісна ліра. <i>Струнно- смичкові:</i> віола, барокова скрипка, віолончель, контрабас. <i>Дерев'яно-духові:</i> флейта, кларнет,</p>	<p>«Пори року» А. Вівальді. (індивідуальне завдання зі складання сюжету фільму, дії якого відбувалися б під музику композитора). Переймання ролі режисера- сценариста. Практичне завдання № 3 «Музика органного залу» (порівняння архітектури Домініканського собору та твору музичного мистецтва – органної хоральної прелюдії фа-мінор Й. С. Баха. Органна хоральна прелюдія фа мінор). Практичне завдання № 4 «Музика клавіру» (аналіз твору, порівняння музичного твору – 1 ч. концерту ре мінор для клавіру і струнного оркестру Й. С. Баха та зображення придворної католицької церкви).</p>	<p>Й. С. Баха». 1746 р. Органний залу колишньому костелі Св. Марії Магдалини. XVIII ст. Львів. Н. Ланкре. «Танці біля фонтана». 1730–1735 рр.</p>	<p>бароко.</p>
--	--	---	--	---	----------------

20	<p>Стиль рококо</p>	<p>гобой, фагот. Жанри: опера-серія (серйозна опера) та опера-буфф (комічна опера).</p> <p>Теорія мистецтва для засвоєння: Характерні риси мистецтва рококо. Види мистецтва рококо. Характерні риси архітектури рококо. Скульптура рококо: матеріали, види скульптур. Творчість скульпторів доби: Е. Фальконе, Ж.-Б. Лемуан, Ж. П. Пігаль, Клодіон, Ж. Гудон, М. Браун. Декоративне мистецтво та інтер'єр рококо. Меблі стилю рококо: види, матеріали,</p>	<p>Практичне завдання № 1 «Архітектура рококо» (відео – перегляд фільму та аналіз творів архітектури). Практичне завдання № 2 «Скульптура рококо» (індивідуальна робота з ілюстраціями, аналіз та порівняння творів мистецтва, визначення характерних рис скульптури доби). Практичне завдання № 3 «Скульптура рококо» (індивідуальна або парна робота – створення мініатюрки посуду або сюжетної картинки дрібної пластики в стилі рококо із пластиліну або солоного тіста за зразком). Практичне завдання № 4 «Майстер фарфору» (індивідуальна робота з ілюстраціями, порівняння</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Й. Г. Бюрінг. Китайський чайний будинок у парку Сан-Сусі. 1755–1764 рр. Потсдам. Німеччина. Ж.-Б. Пігаль. «Меркурій, який зав'язує сандалію». 1744 р. Мармур. Е.-М. Фальконе. «Амур погрожує пальчиком». Після 1757 р. Мармур. Клодіон. «Амур і Психея». 1798 р. Мармур Ілюстрації для перегляду: Ф. Хейман. «Мінлива молодість танцює під музику каліки». Бл. 1735 р. Ф. Буше. «Портрет мадам де Помпадур». 1756 р. Г. В. фон Кнобельсдорф. Королівська резиденція Сан-Сусі. 1745–1747 рр. Потсдам, Німеччина. А. Рінальді. Золотий кабінет Китайського палацу. 1762–1768 рр. Оранієнбаум, передмістя Петербурга. Бюро. Палац Петра III. XVIII ст. А. Грассі. «Родина ерцгерцога Леопольда».</p>	<p>Проект «Ескіз гостьової кімнати в стилі рококо». Проект «Модель одягу в стилі рококо». Поповнення електронного кошिका.</p>
----	----------------------------	---	--	---	---

		кольори. Посуді дрібна пластика. Майсенська порцеляна. Мода рококо. Поняття: стиль рококо, характерні риси архітектури, скульптури та декоративного мистецтва рококо, порцеляна.	скульптурок дрібної пластики рококо).	Австрійська порцеляна. До 1780 р. Декоративна ваза. Італійська порцеляна. До 1800 р. Кавник. Майсенська порцеляна. 1723 р. Німеччина. Ш.А. ван Лоо. «Портрет Марії Лешинської (королеви Франції)». 1747 р.	
21.	Живопис не, музичне та театраль не мистецтв о рококо	Теорія мистецтв для засвоєння: Живопис рококо за жанрами, тематикою та засобами виразності. Види графічного мистецтва: гравюра, естамп, офорт. Найвідоміші художники: А. Ватто, Ф. Буше, Ф. Хейман, В. Хогард та інші. Характерні риси музичного	Практичне завдання № 1 «Галерея пасторальних картин» (індивідуальна робота, аналіз та порівняння пасторальних картини та гравюр). Практичне завдання № 2 «Напюрморт» (індивідуальна робота, аналіз натюрморту Л. Жан-Етьєна, створення власного натюрморту). Практичне завдання № 3 «Музика Ф. Куперена «Метелики» (індивідуальна робота з ілюстрацією, сприймання музичного твору Ф. Куперена	Твори мистецтва для аналізу: Ф. Буше. «Літня пастораль». 1749 р. Ф. Буше. «Осінь пастораль». 1749 р. Ж. Е. Ліотар. «Напюрморт». 1782 р. Ілюстрації для перегляду: Ж.-А. Ватто. «Жіль». 1719–1721 рр. Ф. Хейман. Ілюстрація до комедії В. Шекспіра «Як вам це сподобається». XVIII ст. А. Гасс. Клавесин. 1734 р. Брюссель. Ф. Буше. «Фонтан кохання». 1748 р. Ж.-А. Ватто. «Актори французького театру». Бл. 1712 р.	Створення групового проекту – буклета на тему «Мистецтво рококо», використовуючи ілюстрації стилю.

			<p>мистецтва рококо. Творчість композиторів: Франсуа Куперен, Жан-Філіп Рамо, Андре Кампра, Луї Клод Дакен, Антуан Форкре. Театральне мистецтво стилю.</p> <p>Поняття: буколіка, офорт, естамп, натюрморт, пастораль.</p>	<p>«Метелики», створення малюнка до музичного твору, аналіз твору).</p> <p>Практичне завдання № 4</p> <p>«Звучить сюїта» (порівняння уривка музичного твору із пасторальної сюїти Ж. Б. Люлі «Пассакалія» та картини Ф. Буше «Фонтан кохання»).</p>	
22.	<p>Бароко і рококо в українському мистецтві</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Характерні риси та історія розвитку українського бароко. Шедеври української барокової архітектури. Побудови. Образотворче та декоративне мистецтво українського</p>	<p>Практичне завдання № 1</p> <p>«Архітектура України в стилі бароко та рококо» - перегляд ілюстрацій.</p> <p>Практичне завдання № 2</p> <p>«У світі українського мистецтва» – колективна робота, відео перегляд. Аналіз творів мистецтва.</p> <p>Практичне завдання № 3</p> <p>«Архітектура українського рококо» – індивідуальна робота з ілюстраціями, аналіз творів, дослідження</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>Ф. Б. Растреллі. Андріївська церква. 1747–1762 рр. Київ. Б. Меретін. Архікафедральний собор Св. Юра. 1744–1764 рр. Львів. Я. Г. Гофман та ін. Свято-Успенський собор Почаївської лаври. XVIII ст. Тернопільщина. І. Григорович-Барський. Покровська церква. 1766–1772 рр. Київ. А. Квасов, І. Григорович-Барський. Собор Різдва Богородиці в Козельці. 1752–1763 рр. Чернігівщина. Б. Меретін.</p>	<p>Поповнення електронного портфоліо зразками архітектури та скульптури стилів бароко та рококо. Доповнення проекту «Архітектура мого</p>

	<p>бароко. Іконостаси. Живопис бароко. Українське мистецтво рококо: характерні риси, особливості. Творчість Йогана-Георгія Пінзеля – скульптура. Поняття: Українське, або Козацьке, бароко: архітектура, живопис. Українське мистецтво рококо.</p>	<p>характерних рис. Практичне завдання № 3 Розучування та виконання пісні «Хай цвіте червона калина» (муз. і сл. М. Шапошника). Виконання під фонограмний супровід.</p>	<p>Бучацька рагуша. 1751 р. Тернопільщина. А. Мошинський. Домініканський костел (тепер – катедральний собор Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії). 1749–1779 рр. Тернопіль. Ілюстрації для перегляду: Ансамбль Києво-Печерської лаври. XI–XVIII ст. Київ. Успенський собор Єлицького монастиря. XII–XVII ст. Чернігів. Дзвіниця Михайлівського Золотоверхого монастиря. Збудована 1716–1720 рр., відновлена 1997–1998 рр. Київ. Іконостас Успенського собору Києво-Печерської лаври. XVIII ст. Й. Кондзелевич. Богородчанський іконостас церкви Воздвиження Чесного Хреста. Манявський скит. 1698–1705 рр. Івано-Франківщина. Я. Калинович. «Портрет М. Потоцького». 1771 р. Невідомий художник. «Митрополит Петро Могила». XVII ст. С. Фесінгер. Вівтар собору Святого Юра. 1768 р. Львів. Я. де Вігте та ін. Вівтарна частина церкви Пресвятої</p>	<p>краю» шедеврами українського мистецтва бароко та рококо.</p>
--	---	--	---	---

					<p>Євхаристії. XVIII ст. Львів. Й. Г. Пінзель. «Юрій-Зміборець». 1759–1761 рр. Собор Святого Юра, Львів. Й. Г. Пінзель. Верхня частина вівтаря</p> <p>Святого Юди Тадея. 1750–ті рр. Бучацький костел Успіння Марії Божої, Тернопільщина.</p>	
23.	<p>Стиль класицизм</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Визначальні риси класицизму, закони і правила мистецтва класицизму. Архітектура класицизму. Творчість Андреа Палладіо. Характерні риси архітектури класицизму. Види архітектури. Творчість відомих архітекторів. Шедеври архітектури класицизму. Стиль ампір в архітектурі</p>	<p>Практичне завдання № 1</p> <p>«Ампір у монументах класицизму» (індивідуальна робота з ілюстраціями, визначення характерних рис ампіру, пригартанних монументам класицизму).</p> <p>Практичне завдання № 2</p> <p>«Храмові споруди» (індивідуальна робота з ілюстраціями із зображенням храмових споруд різних стилів, відповіді на запитання).</p> <p>Практичне завдання № 4</p> <p>«Скульптурні шедеври класицизму» (індивідуальна робота з ілюстраціями, аналіз основних характерних засобів виразності скульптури класицизму).</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>А. Палладіо. Вілларотонда. Бл. 1570 р. Ж. Ж. Суфло. Церква Св. Женеv'єви. 1757–1790 рр. Париж. К. Перро. Східний фасад Лувру. 1667–1673 рр. Париж. Дж. Пермаріні. Оперний театр Ла Скала. 1776–1778 рр. Мілан. А. Кораші. Великий театр. 1825–1833 рр. Варшава. Ж. Шальгрєн. Триумфальна арка. 1806–1836 рр. Площа Шарля де Голля в Парижі. Ж. Гондуєн. Вандомська колона. 1806–1810 рр. Париж. Версальський парк приблизно в 1668 р. на картині П. Патєля. А. ді Камбіо, Ф. Брунеллескі та ін. Собор Санта-Марія дель Фйоре. 1296–1436 рр. Флоренція. Йоркський собор. 1220–1472 рр. Англія. Б. Лонгене. Церква дельї</p>	<p>Створення ескізу будинку в стилі класицизм або розробка проекту ландшафтного дизайну невеликого саду в цьому ж стилі (на вибір). Техніка виконання – олівець або акварель.</p>	

		<p>та скульптури за часів імперії Наполеона. Садово-паркове мистецтво класицизму. Особливості регулярного (французького) парку, пейзажного парку. Скульптура класицизму: види (стагуя, скульптурний портрет, рельєф) та сюжети. Класицистичний стиль в інтер'єрі. Поняття: класицизм, види архітектури класицизму, характерні риси. Ампір. Регулярний (французький) парк, пейзажний парк.</p>		<p>Скальці. 1660–1689 рр. Венеція. К. Рен. Собор Св. Павла. 1675–1708 рр. Лондон. Церква Лаахського абатства Св. Марії. 1093–1216 рр. Німеччина. Б. Торвальдсен. «Пам'ятник М. Копернику». 1822 р. Бронза. Б. Торвальдсен. «Хрестильна купіль». Сер. XIX ст. Мармур. П. Феді. Алегорична скульптура «Вільна Поезія». 1887 р. Мармур. А. Канова. «Каяття Марії Магдалини». 1808–1809 рр. Мармур. Люстрації для перегляду: К. Кемпбелл. Вілла Меруорт. 1722–1725 рр. Англія. Гостьова зала в маєтку Кедельстон. XIX ст. Англія.</p>	
24.	<p>Живопис і мода</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p>	<p>Практичне завдання № 1 «Портрети відомого»</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Н. Пуссен. «Ганкред та Ермінія».</p>	<p>Поповнення електронного</p>

	<p>класицизм</p>	<p>Характерні риси живопису класицизму: теми картин, жанри живопису. Творчість художників: Н. Пуссен, К. Лоррен, А. Менгс, Ж. Л. Давід, Ш. Лебрен, М. Кауфман та ін. Мода класицизму. Поняття: жанри живопису класицизму.</p>	<p><i>живописця</i>» (індивідуальна робота з репродукціями картин англійського живописця Томаса Гейнсборо та інших художників, відповіді на запитання, аналіз творів). Практичне завдання № 2 «<i>Портрет друга</i>» – (індивідуальна робота, створення начерку в жанрі портрета, технікою олівця, в стилі класицизм). Практичне завдання № 3 Відео-перегляд «<i>Животис класицизму</i>», аналіз творчості живописців.</p>	<p>1629–1630 рр. Т. Гейнсборо. «Хлопець у блакитному». Бл. 1770 р. Т. Гейнсборо. «Портрет Анни, графині Честерфілд». 1777–1778 рр. Т. Гейнсборо. «Софія Шарлотта Шеффілд». Бл. 1785 р. Т. Гейнсборо. «Портрет містера і місіс Халлетт (Ранкова прогулянка)». Бл. 1785–1786 рр. Люстрації для перегляду: Н. Пуссен. «Нарциси Ехо». Бл. 1629–1630 рр. Н. Пуссен. «Святе сімейство на сходах». 1648 р. К. Лоррен. «Ранок у гавані». 1640-ві рр. К. Лоррен. «Пейзаж зі сценою відпочинку на шляху в Єгипет (Полудень)». 1661 р. Ж. Л. Давід. «Перехід Бонапарта через перевал Сен-Бернар». 1801 р. Ж. Л. Давід. «Клятва Гораційів». 1784 р. А. Р. Менгс. «Карл IV, принц Астурійський». Бл. 1765 р. А. Р. Менгс. «Персей Андромеда». 1773–1778 рр. А. Кауфман. «Жіночий портрет в образі весталки». Кін. XVIII ст. А. Кауфман. «Портрет Е. Сміта-Стенлі, графа Дербі, з дружиною та сином». Бл. 1776 р.</p>	<p>портфоліо. Портрет друга в стилі класицизм.</p>
--	-------------------------	--	--	--	---

25.	Музика і театр епохи класицизму	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Музичне мистецтво епохи класицизму. Досягнення музичного мистецтва класицизму: інструментальна музика, оперний жанр. Віденська музична школа класицизму: імена, досягнення.</p> <p>Творчість К.В. Глюка і В.А. Моцарта, Й. Гайдна, Л. Бетховена та їхні досягнення.</p> <p>Театральне мистецтво стилю. Головні вимоги стилю класицизму театральному мистецтві, характерні риси сценічного</p>	<p>Практичне завдання № 1 «<i>Орфей та Еврідіка</i>».</p> <p>Музичне сприймання мелодії з опери «<i>Орфей та Еврідіка</i>» (соло флейти). Аналіз музичного твору.</p> <p>Практичне завдання № 2 «<i>Моцарт. Арія Фігаро</i> із опери «<i>Весілля Фігаро</i>» (уривок). Музичне сприймання. Аналіз твору: характеристика головного героя опери. Створення шаржу на головного героя. Техніка – олівець.</p> <p>Практичне завдання № 3 «<i>Уривок із 1 ч. сонати № 23 «Апассіоната» Л. ван Бетховена</i>» (аналіз твору, характеристика засобів виразності).</p> <p>Практичне завдання № 4 «<i>Відео – перегляд уривка із кінострічки «Амадей»</i>» (аналіз музики, костюмів, гри акторів, режисури фільму, дотримання стилю).</p> <p>Практичне завдання № 5 «<i>Театр Мольєра</i>». Відео –</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Кадр із кінострічки «Амадей» режисера Мілоша Формана. 1984 р.</p> <p>Ілюстрації для перегляду: А. фон Менцель. «Концерт у Сан-Сусі». 1850–1852 рр. Ж.С. Дюпlessі. «Портрет Глюка». 1775 р. А. З. фон Зікардсбург, Е. ван дер Нюль. Віденська державна опера. 1861–1869 рр. Б. Крафт. «Портрет В. А. Моцарта». 1819 р. Е. Кроуфорд. «Вольфганг і його батько займаються музикою». XIX ст. Т. Гарді. «Портрет Гайдна». 1792 р. Й. К. Штилер. «Портрет Людвіга ван Бетховена». 1820 р. К. Шльоссер. «Бетховен за роботою». Бл. 1811 р.</p>	<p>Завдання за вибором:</p> <p>1. Створення колективного проекту на тему «Шедєври стилю класицизм».</p> <p>2. Створення афіші театального спектаклю, поставленого за мотивами драматичних творів стилю класицизм.</p> <p>3. Запис диску під назвою «Шедєври класицизму».</p>
-----	---------------------------------	--	--	---	--

			<p>мистецтва стилю: правила класицизму, головний конфлікт. Драматургія Мольєра. Італійський, французький театр. Поняття: Віденська школа, струнний квартет, інструменти оркестру, досягнення композиторів віденської школи. Правила класицизму в театрі, головний конфлікт.</p>	<p>перегляд уривка комедії Мольєра. Аналіз театрального спектаклю. <i>Завдання</i> : протягом тижня підготувати уривок з тексту комедії Мольєра.</p>		
26.	<p>Українсь кі пам'ятки класици зму. Урок узагальне</p>	<p>Теорія мистецтв для засвоєння: Класицизм в архітектурі Україні – історична довідка. Характерні риси класицизму в</p>	<p>Практичне завдання № 1 Сприймання музичного твору <i>А. Веделя «Богородице Діво, радуйся»</i>. (індивідуальні дослідження поєднання рис української та візантійської культури). Практичне завдання № 2</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: М. Микешин. Пам'ятник Богдану Хмельницькому. 1879–1888 рр. Бронза. Київ. Л. Долинський. Святий Миколай. Ікона. 1815 р. А. Меленський. Собор Різдва Христового на Подолі. 1809–1814 рр. Київ.</p>		<p>Поповнити електронне портфоліо ілюстраціями та музичними творами епохи</p>

<p>ння знань</p>	<p>архітектури України. Вітчизняні шедеври класицизму в архітектурі. Українська скульптура класицизму. Вітчизняні шедеври. Український класицизм в музиці. Поняття: вітчизняні шедеври стилю класицизм у різних видах мистецтва.</p>	<p>«Образ Святого Миколая». Переглядання ікони Святого Миколая – Луки Долинського та архітектури київського собору Різдва на Подолі під звучання твору Дмитра Бортнянського «Херувимська пісня № 7». Аналіз-роздум про українське мистецтво. Практичне завдання № 3 <i>Завдання на оцінювання рівня навчальних досягнень з архітектури: розглянути ілюстрації та визначити стиль.</i> Практичне завдання № 4 <i>Завдання на оцінювання рівня навчальний досягнень з живопису: розглянути ілюстрації та визначити стиль, назвати жанр та автора картини.</i> Практичне завдання № 5 <i>Завдання на оцінювання рівня навчальний досягнень: за наведеною характеристикою досягнень музичного мистецтва визначити назву стилю.</i></p>	<p>Ілюстрації для перегляду: А. Захаров. Спасо-Преображенський кафедральний собор. 1830–1835 рр. Дніпро. Д. Ботані. Костел Св. Іоанна Хрестителя. 1796–1812 рр. Біла Церква. М. Львов. Миколаївська церква в с. Диканька. 1794–1797 рр. Полтавська обл. Дж. Фраполлі. Преображенський собор. 1833–1879 рр. Біла Церква. І. Мартос. Пам’ятник А. де Рішельє. 1827–1828 рр. Бронза. Одеса. А. Шімзер. Пам’ятник на могилі М. К. Шодуар. 1821–1822 рр. Пісковик. Личаківський цвинтар, Львів. Г. Вітвер. Чотири фонтани на пл. Ринок. Бл. 1810–1814 рр. Вапняк. Львів.</p>	<p>класицизму. Скласти розповідь або написати міні-твір про розвиток мистецтва від бароко до класицизму в Україні. За бажанням: створити диск з українською музикою класицизму.</p>
-------------------------	---	---	--	---

27.	<p>Стиль романтисм</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння: Характерні ознаки романтисму. Філософська база романтисму. Як вплинув романтисму на: історичний живопис, портрет, гравюру, архітектуру, музику і літературу. Етапи розвитку романтисму. Заслуги романтисму. Архітектура романтисму: неоготика (псевдоготика), неовізантійський стиль, романтичний історизм. Типи новітніх будівель. Скульптура романтичного</p>	<p>Практичне завдання № 1 «Неовізантійський собор». Індивідуальна робота з ілюстрацією, дослідження та порівняння неовізантійського собору із візантійськими храмовими спорудами</p> <p>Практичне завдання № 2 «Скульптурний портрет доби романтисму» (індивідуальна робота з ілюстраціями – аналіз скульптурних портретів доби романтисму).</p> <p>Практичне завдання № 3 «Композиції коней» (індивідуальна робота з ілюстрацією, порівняння з відомими шедеврами інших стилів. Знайти спільні та відмінні риси між засобами виразності).</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: О. Померанцев. Храм-пам'ятник Св. Олександр Невському. 1882–1912 рр. Софія, Болгарія. В. Косков. Морський Нікольський собор. 1903–1913 рр. Кронштадт, Росія. Ф.-Ж. Бозіо. «Король Франції Карл X». 1825 р. Мармур. Ж. Шинар. «Мадам Рекам'є». 1801–1802 рр. Мармур. Ж.-Б. Дебе. «Барон Ангуан-Жан Гро». 1855 р. Мармур.</p> <p>Ілюстрації для перегляду: К. Д. Фрідріх. «Мандрівник над морем туману». 1818 р. Т. Фуллер. Ч. Джонс. Комплекс будівель Парламенту в Оттаві. II пол. XIX ст. Канада. А. Лангер. Маріацький костел (церква Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії). 1861–1870 рр. Каговіце, Польща. Й. Д. Магінніс. Бостонський коледж. Поч. XX ст. США. К. Кліфельд. Бібліотека Академії наук. 1902–1904 рр. Гданськ, Польща. Т. Ф. Пріггард. Залізний, або Чавунний, міст. 1775–1779 рр. Великобританія. А. Д. Шоде. «Наполеон-законодавець». Поч.</p>	<p>Поповнення електронної скриньки шедеврами – зразками ілюстрацій архітектури та скульптури романтисму. Ескіз будівлі в стилі романтисм (за зразком) Техніка виконання – олівець.</p>
-----	-------------------------------	---	---	---	--

28.	<p>Стиль романтиз</p>	<p>Теорія мистецтв для засвоєння:</p>	<p>Практичне завдання № 1 «Морський берег»</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: Е. Делакруа. «Свобода, що веде</p>	<p>Створення групового</p>
	<p>СТИЛЮ. Наполеонівський ампір. Різновиди скульптури романтизму: скульптурний портрет, статуя (пам'ятник), рельєфи (барельєф, контррельєф), скульптурне оформлення будівель та замків. Поняття: стиль романтизм, характерні риси, особливості архітектури, напрями: неоготика, або псевдоготика, неовізантійський історизм. Наполеонівський ампір. Різновиди скульптури романтизму.</p>		<p>ХІХ ст. Ж. Шинар. «Карабінер». 1806–1808 рр. А. Д. Шодє. «Гомер». 1806 р. Ф. Рюд. «Жанна д'Арк». 1852 р. Ф. Рюд. «Марсельєза». 1833–1836 рр. Д. д'Анже. «Скульптурна група для фронтону Пантеона». 1837 р. Париж. П. Клодт та ін. Нарвські триумфальні ворота. 1833 р. Санкт-Петербург, Росія.</p>		

					Й. Ф. Овербек. «Портрет Франца Пфобра». 1810 р. Е. Делакруа. «Гамлет бачить привид свого батька». 1843 р. Ф. Гойя. «Передчуття небачених катастроф» (№ 1) із серії «Лихоліття війни». Бл. 1810 р.	
29.	Стиль романтизму музиці та театрі	Теорія мистецтва для засвоєння: Характерні риси музичного романтизму. Новітні жанри романтизму. Творчість композиторів романтизму: Ф. Шуберт, Ф. Шопен, Ф. Мендельсон, Ф. Ліст, Р. Вагнер. Театральне мистецтво романтизму. Англійський театр. Драмаургія В.Гюго, Д.Байрона. Німецький	Практичне завдання № 1 «Вальсу музиці та живопису». (Музичне сприймання: вальс № 10 Ф. Шопена та споглядання картини В. Первунінського «Віденський бал».) Практичне завдання № 2 Створення картини «Образ світу музики Шопена». Створення ілюстрації олівцями до вальсу Шопена, передавання образу світу музики композитора. Практичне завдання № 3 «Малюємо образ музики» (музичне сприймання : уривок із концертної увертюри до комедії В. Шекспіра «Сон у літню ніч», споглядання картини художника Дж. Ноеля Патона «Обероні	Твори мистецтва для аналізу: В. Первунінський. «Віденський бал». XX ст. вальс № 10 Ф. Шопена уривок із концертної увертюри до комедії В. Шекспіра «Сон у літню ніч» П. Арбо. «Дике полювання». 1872 р. лейтмотив «Політ валькірій» з опери «Валькірія» Р. Вагнера. Ілюстрації для перегляду: Дж.М. Страдвік. «Ніжна музика минулого». 1890 р. В.А. Рідер. «Портрет Франца Шуберга». 1875 р. Е. Делакруа. «Портрет Фредеріка Шопена». 1838 р. Е. Магнус. «Портрет Ф. Мендельсона-Бартольдї». 1846 р. Дж. Н. Патон. «Примирення Оберона і Титанії». 1847 р. В. фон Кульбах. «Портрет Ференца Ліста». 1856 р. П.О. Ренуар. «Портрет Р. Вагнера». 1882 р.	Повнення електронного портфоліо музичними треками із творів композиторів -романтиків та добір ілюстрацій до того творів. Знайти ілюстрацію до твору, який найбільше сподобався, та змонтувати ролик на тему	

	<p>м у живопису</p>	<p>Характерні риси живопису романтизму. Німецька школа, Англійський та американський живопис. Французька школа живопису романтизму. Імена титанів живопису романтизму: Ф. Гойя, Е. Делакруа, І. Айвазовський. Мода стилю романтизм. Поняття: види графіки романтизму: літографія, ксилографія, або дереворит.</p>	<p>(індивідуальна робота з ілюстрацією, аналіз твору – характерні риси живопису романтизму). Практичне завдання № 2 «Живописні картини Франсіско-Хосе де Гойя» (індивідуальна робота з ілюстраціями, визначення стилю та жанру картин, порівняння). Практичне завдання № 3 «Жанри живопису романтизму» (індивідуальна робота з ілюстраціями, визначення стилю за жанром і тематикою, дослідження особливостей стилю). Практичне завдання № 4 «Картина в стилі романтизм» (індивідуальна робота – створення живописної картини в стилі романтизму за вигаданим сюжетом).</p>	<p>народ». 1830 р. І. Айвазовський. «Дев'ятий вал». 1850 р. І. Айвазовський. «Морський берег». 1840 р. Ф. Гойя. «Розстріл повстанців у ніч на третє травня 1808 року». Бл. 1814 р. Ф. Гойя. «Родина Карла IV». 1800 р. Ф. Гойя. «Маріонетка». 1791–1792 рр. Ф. Гойя. «Св. сімейство зі св. та Анною перед Господом в Його славі». 1769 р. Ф. Гойя. «Венерай Адоніс». Бл. 1771 р. Ілюстрації для перегляду: Г. Фюзелі. «Сон пастуха», ілюстрація до «Втраченого раю» Дж. Мілтона. 1793 р. Е. Делакруа. «Гамлет і Гораціо на кладовищі». 1839 р. Т. Жеріко. «Біг звільнених коней у Римі». 1817 р. Ж. Мішель. «Пейзаж з вітряком». 1820 р. Е. Делакруа. «Полювання на левів». 1855 р. В. Тернер. «Золота гілка». 1834 р. В. Блейк. «Жалість». Бл. 1794 р. К. Д. Фрідріх. «Двоє, що вдивляються у Місяць». 1825–1830 рр. Ф. О. Рунге. «Відпочинок на шляху до Єгипту». 1805 р. Й. Ф. Овербек. «Марія і Єлизавета з Ісусом та Іоанном». 1825 р.</p>	<p>проекту «Романтизм у мистецтві». (презентація або буклет).</p>
--	---------------------------------------	--	--	--	---

			романтизм. Поняття: новітні жанри романтизму в музиці. Особливості театрального мистецтва романтизму.	<p><i>Титанія</i>». Створення малюнка під назвою «Сон у літню ніч»).</p> <p>Практичне завдання № 4 «<i>Кільце Нібелунга</i>» (музичне сприймання: уривок із опери «Валькірія» Р. Вагнера «Політ валькірій». Порівняння музики та картини.)</p> <p>Практичне завдання № 5 <i>Перегляд</i>: уривок відео про п'єсу В. Гюго «Знедолені» (аналіз твору).</p>	<p>П. А. Беснард. «Прем'єра «Ернані» В. Гюго». 1903 р. Л. Бонна. «Портрет Віктора Гюго». 1879 р. Т. Філіпс. «Портрет Дж. Г. Байрона». 1814 р. Чоловічий одяг. вікторіанської епохи. Ф. Гойя. «Маркіза Анна де Пантехос». 1786 р.</p>	«Музика стилю романтизму».
30.	Стиль реалізм	<p>Теорія мистецтва для засвоєння: Характерні риси реалізму в мистецтві. Архітектура реалізму: неороманський стиль Єгипетський та неоегіпетський стилі, грецький та неогрецький стилі. Чиказька школа. Скульптура реалізму. Жанри скульптури.</p>	<p>Практичне завдання № 1 «<i>Історичне фото</i>» – переглянути зображення архітектурної спорудита назвати характерні риси стилю.</p> <p>Практичне завдання № 2 Розгляньте створені скульптором образи. Про що розповідає образ поетеси Сапфо? Поміркуйте.</p> <p>Практичне завдання № 3 Споглядання скульптури Е. Бурделя «<i>Л. ван Бетховен</i>» під музику композитора (<i>Соната № 23, I ч.</i></p>	<p>Твори мистецтва для аналізу: А. Боарі. Палац образотворчих мистецтв. 1904–1934 рр. Мехіко, Мексика. Е. А. Бурдель. «Монумент мешканцям Монтобана, які загинули у війні 1870 року». 1894–1904 рр. Бронза. Е. А. Бурдель. «Геракл-лучник». 1909 р. Бронза. Е. А. Бурдель. «Поетеса Сапфо». 20-ті рр. XX ст. Бронза. Е. А. Бурдель. «Л. ван Бетховен». Поч. XX ст. Бронза. Бетховен, соната № 23, I ч. М. Андрєєв. «Пам'ятник М. Гоголю». 1906–1909 рр. П. Клодт. «Пам'ятник І. Крилову». 1855 р.</p>	<p>Поповнення електронного портфоліо шедеврами архітектури та скульптури реалізму. Слайд-шоу із ілюстрацій. Міні-твір «Мої враження від зодчества та пластики реалізму».</p>	

31.	<p>Стиль реалізму живопису, музиці та театральному мистецтві</p>	<p>Поняття: архітект ура реалізму: неороманський стиль, єгипетський та неоегипетський стилі, грецький та неогрецький стилі. Скульптура реалізму: характерні риси стилю у творах.</p>	<p>Порівняння експресивного музичного образу із суворим образом у скульптурі, виконаної із бронзи: спільні риси. Роль експресії у творах – дослідження.</p> <p>Практичне завдання № 4</p> <p>Порівняння жіночих образів скульптури реалізму та античності. Знайти спільні та відмінні риси – дослідження.</p>	<p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Й. Лангбард, Г. Лавров. Театр опери і балету. 1934–1938 рр. Мінськ, Білорусь, Л. Руднев та ін. Палац культури науки. 1952–1955 рр. Варшава, Польща. А. Майоль, «Ніч», 1902 р. Бронза. А. Майоль, «Ріка», 1938–1943 рр. Бронза. Ш. Деспіо, «Ася», 1937 р. Бронза.</p>	
		<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Характерні риси реалізму в живопису. Творчість художників-передвижників. Особливості живопису стилю реалізм. Жанри живопису. Музичне мистецтво реалізму: характерні риси. Жанри музики стилю реалізм.</p>	<p>Практичне завдання № 1</p> <p>«Сюжети картин художників-передвижників» (аналіз творів І. Рєпіна, В. Сурикова, В. Васнецова І. Шишкіна, В. Сєрова).</p> <p>Практичне завдання № 2</p> <p>Перегляд уривку із фільму «Король вальсу» (вальс «Казки Віденського лісу», аналіз музики і пластички).</p> <p>Практичне завдання № 3</p> <p>Перегляд уривку із опери Ж. Бізе «Кармен». Аналіз твору.</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>Дж. Сегантіні, «На водопої», 1888 р. І. Рєпін, «Запорожці пишуть листа турецькому султанові», 1878–1891 рр. І. Рєпін, «Вечорниці», 1881 р. І. Рєпін, «Маніфестація 17 жовтня 1905 року», 1907–1911 рр. В. Суриков, «Ранок стрілецької страпи», 1881 р. В. Васнецов, «Богатирі», 1881–1898 рр. І. Шишкін «Корабельний гай», 1898 р. І. Шишкін, К. Савицький, «Ранок сосновому лісі», 1889 р. В. Васнецов, «Оленка», 1881 р. В. Сєров, «Дівчинка з персиками», 1887 р.</p> <p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Фотографія М. Панова.</p>	<p>Проект за темою «Мистецтво реалізму».</p>

			<p>Видагні композитори. Особливості італійських опер стилю реалізм. Веризм в опері. Французькі автори оперег: Флоримон Ерве, Жак Оффенбах. Творчість композиторів «Могутньої купки». Театральне мистецтво реалізму: Німеччина, Австрія, Італія. Поняття: творчість художників-передвижників. Особливості живопису стилю реалізм. Жанри живопису. Італійські опери стилю реалізм.</p>		<p>Художники-передвижники. Бл. 1871 р. В. Перов. «Мисливці на привалі». 1871 р. П. П. Федотов. «Сватання майора». 1848 р. Афіша опери «Аїда» Дж. Верді у Клівленді. 1908 р. США. Сцена з опери «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно. Обкладинка першого (фортепіанного) скороченого видання «Паяців» Р. Леонкавалло. 1892 р. Сцена з опери «Кармен» Ж. Бізе. Фотограф Ч. Реглінбер. Ф. Ерве. 1870-ті рр. Фотограф Ф. Надар. Ж. Оффенбах. 1880 р. А. Михайлов. «Балакирівський гурт «Могутня купка». І пол. XIX ст.</p>	
--	--	--	---	--	---	--

32	Романтизм і реалізм в українському мистецтві	Веризм. Опера. Жанри музики стилі реалізм. Видатні композитори. Театр реалізму.	<p>Теорія мистецтва для засвоєння:</p> <p>Особливості української архітектури романтизму та реалізму.</p> <p>Українська неоготика.</p> <p>Шевври українського романтичного історизму.</p> <p>Романтизму різних видах мистецтва України. Живопис українського реалізму.</p> <p>характерні риси. Музична школа реалізму в Україні: Семен Гулак-</p>	<p>Практичне завдання № 1 <i>Онлайн-тур до видатних міст України.</i></p> <p>Практичне завдання № 2 <i>«Архітектура мистецтва реалізму та романтизму» (аналіз архівних фото будов театрів на Україні, спробуйте дослідити, які елементи стилів простежуються у спорудах).</i></p> <p>Практичне завдання № 3 <i>«Запорожець за Дунаєм» (сприймання уривка із опери «Запорожець за Дунаєм» і споглядання картини сучасного художника О. Кулакова «Січовий гопак».</i></p> <p>Дослідження єдності музики та живопису).</p> <p>Практичне завдання № 4 <i>«Українська скульптура».</i></p> <p>Розглянути споруди та скульптури стилі реалізм в</p>	<p>Твори мистецтва для аналізу:</p> <p>Ф. Фельнер, Г. Гельмер. Чернівецький міський театр. 1904–1905 рр. Ф. Фельнер, Г. Гельмер та ін. Одеський оперний театр. 1884–1887 рр. О. Кулаков. «Січовий гопак». 2012 р. Ю. Захарієвич. Будинок Львівської політехніки. 1873–1877 рр. Ю. Гохбергер. Галицький Крайовий сейм (сьогодні – головний корпус Львівського національного університету ім. І. Франка). 1877–1881 рр. З. Гресерсон. Палац Шенборнів у с. Карпати. 1890–1895 рр. Закарпаття.</p> <p>Ілюстрації для перегляду:</p> <p>Б. Михайлівський. Собор Успіння Пресвятої Діви Марії. 1887–1892 рр. Харків. Й. Ляйнер. Костел Пречистого Серця Ісуса. 1891–1894 рр. Чернівці. Палац Даховських у селі Леськове. 50-ті</p>	Звершення роботи над проектом «Архітектура мого краю», підготовка до презентації.
----	--	---	--	---	---	---

		<p>Артемовський, Петро Ніщинський, Петро Сокальський, Михайло Калачевський. Творчість М. Лисенка. Поняття: особливості української архітектури романтизму та реалізму. Ротонда. Еклектизм в архітектурі України.</p>	<p>українському мистецтві. Знайти спільні та відмінні риси. Практичне завдання № 5 <i>Музичне сприймання:</i> сцена з опери М. Лисенка «Тарас Бульба» – аналіз твору.</p>	<p>рр. XIX ст. Черкащина. Іоанно- Богословська церква у с. Розкопанці. Кінець XIX ст. Київщина. Й. Главка. Національний університет ім. Ю. Федьковича (раніше – будинок резиденції митрополита Буковини). 1864– 1882 рр. Чернівці. І. Штром та ін. Володимирський собор. 1862– 1882 рр. Київ. Кафедральний собор Олександра Невського. 1891–1893 рр. Кам'янець- Подільський. А. Меленський. Церква Святого Миколая на Аскольдовій могилі. 1809–1810 рр. Київ. А. Мозер. Церква монастиря Преображення Господнього у с. Гошів. 1842 р. Івано- Франківщина. О. Шіле. Київська міська дума. 1874–1876 рр. Зруйнована 1941 р. Фотографія 1911 р. П. Забіла. «Бюст М. Гоголя». 1881 р. Л. Позен. «Запорожець у розвідці». 1887 р. С. Васильківський. «Весна на Україні». 1883 р. С. Васильківський. «Вартові</p>	
--	--	---	--	---	--

33.		<p>Романтизм та реалізму світової культури Урок узагальнення знань</p>	<p>Теорія мистецтва для засвоєння: Повторення характерних ознак стилів романтизм та реалізм. Поняття: повторення основних понять стилів романтизм та реалізм.</p>	<p>Практичне завдання № 1 Перегляд уривка із фільму «<i>Стилі архітектури</i>». Практичне завдання № 2 «<i>Визначте стиль архітектури</i>» (індивідуальна робота з ілюстраціями). Завдання: визначення стилю архітектури за ілюстрацією). Практичне завдання № 3 «<i>Визначте стиль скульптури</i>» (індивідуальна робота з ілюстраціями). Завдання: За наведеною характеристикою визначте стиль скульптури).</p>	<p>Запорозьких Вольностей». Бл. 1890 р. М. Пимоненко. «Великодня утрєня». 1904 р. О. Мурашко. «Селянська родина». 1914 р. Л. Жемчужников. «Кобзар на шляху». 1854 р. К. Трутовський. «Сцена біля колодязя». До 1893 р. О. Сластїон. «Проводи на Сїч». Кїн. ХІХ ст. С. Васильківський. «Український пейзаж». Кїн. ХІХ ст. К. Крижницький. «Рання весна». Кїн. ХІХ ст. М. Лисенко. Фотографія поч. ХХ ст.</p>		<p>Поповнення проекту «Українське мистецтво мого краю» найяскравішими шедеврами підготовка його до презентації. Підготовка до презентації проектів та</p>
-----	--	---	--	---	--	--	---

34		Стилі напрями	Теорія мистецтва для засвоєння:	<p>Практичне завдання № 4 «Визначте стиль живопису» (індивідуальна робота з ілюстраціями. Завдання: визначення стилю живопису, назвати жанр та авторів картин).</p> <p>Практичне завдання № 5 «Визначте стиль музичного та театрального мистецтва» (індивідуальна робота. Завдання: за характеристикою досягнень музичного та театрального мистецтва визначити назву стилю).</p> <p>Практичне завдання № 6 «Віртуальна мандрівка до музеїв світу» – онлайн-тур найбільшими музеями світу з галереєю Google art Project за допомогою функції Street View https://www.google.com/culturalinstitute/project/art-project. Аналіз творів мистецтва під час подорожі.</p>	Ілюстрації для перегляду: шедеври стилів різних видів	Презентації електронних портфоліо.
----	--	------------------	------------------------------------	---	---	------------------------------------

	<p>в різних видах мистецтва</p>	<p>Повторення характерних ознак стилів. Поняття: повторення основних понять стилів.</p>	<p>Практичне завдання № 1 <i>Робота з таблицею.</i> Завдання: перевірка знань за допомогою тестів різного ступеню складності. Обрання завдання будь-якого кольору. Виставлення оцінки. Практичне завдання № 2 <i>«Архітектура в культурі минулого»</i> (індивідуальна робота з ілюстраціями: розглядання зображень споруд і визначення стилів). Відповіді на запитання – усно. Практичне завдання № 3 <i>«Замки в культурі минулого»</i> (індивідуальна робота з ілюстраціями: розглядання ілюстрації замків різних стилів, визначення стилю). Практичне завдання № 4 <i>«Скульптура в культурі минулого»</i> (індивідуальна робота з ілюстраціями, визначення стилю). Відповіді на запитання – усно. Практичне завдання № 5 <i>«Музичне мистецтво в культурі минулого»</i></p>	<p>мистецтв, які вивчались протягом навчального року.</p>	<p>презентації проєктів та презентацій електронних портфоліо.</p>
--	--	---	---	---	---

				<p>виготовлені).</p> <p>Практичне завдання № 10 «Мода» – розглянути костюми різних епох та визначити стиль.</p>		
35.	<p>Віртуаль на мандрівк а до музеїв світу</p> <p>Підсумко вий урок</p>	<p>Теорія мистецтв для засвоєння: Повторення характерних ознак стилів. Поняття: повторення основних понять стилів.</p>	<p>Практичне завдання № 1 <i>Віртуальна мандрівка до музеїв світу.</i> Онлайн-тур до найбільших музеїв світу разом із галерею Google art Project (Метрополітен, Британський музей, Музей д'Орсе, Галерея Тейт, Національний музей у Берліні, Букінгемський палац та ін.) – перегляд шедеврів мистецтва різних напрямів і стилів.</p> <p>Практичне завдання № 2 Розучування пісні Т. Кароль «Україна – це я, Україна – це ти!».</p> <p>Практичне завдання № 3 Презентація проєктів: індивідуальних, групових, колективного. Визначення переможців в презентації електронних порфоліо. Виставка «Я і мистецтво».</p>	<p>Глюстрації для перегляду: шедеври стилів різних видів мистецтв, які вивчались протягом навчального року.</p>	<p>Створення власних робіт у різних стилях.</p>	

Тема року: «Мистецтво в культурі минулого»
I розділ.

Тема: «Стилі та напрями мистецтва»

Урок – 1

*Михальченко Ольга Петрівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 5
Смілянської міської ради*

Тема 1. Стилі та напрями мистецтва: античний, візантійський, романський, готика, ренесанс

Тема. Стиль у мистецтві .

Мета формування загальнокультурних компетентностей:

- **Навчальні компетентності:** Ознайомити з поняттями «мистецтво», «стиль», «індивідуальний стиль митця»; етапи розвитку мистецтва, знайомство із назвами стилів мистецтва минулого, повторення понять «види мистецтва», «художній образ».

- **Розвивальні компетентності:** вміння учнів розуміти різновиди мистецтва та знаходження відмінностей між видами мистецтва, впізнання видів мистецтва за ілюстрацією, надавання характеристик художньому образу твору живопису, висловлювання свого власного судження від перегляду творів, розвиток вміння знаходити спільні риси між видами мистецтва.

- **Виховні компетентності:** інтерес до різних видів мистецтва, творчості відомих митців, до історії розвитку видів мистецтва та індивідуального стилю митця.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок введення в тему.

Обладнання: мультимедійна дошка, презентації та відеофільми до теми. Відео кліп гурту «ДахаБраха»; *Ілюстрації до теми:* Л. да Вінчі «Пані з горностаєм», М. Пимоненко. «Вечоріє», наскельний малюнок у печері Шове, наскельний рельєф «Ритуальний танок» у Танумі, зображення Вестмінстерського абатства у Лондоні, Лондонського симфонічного оркестру та Версальського парку, М. Манізер. Пам'ятник Т. Шевченку в Києві.

Основні поняття для засвоєння: мистецтво, стиль, індивідуальний стиль митця. *Теорія мистецтва для засвоєння:* етапи розвитку мистецтва, назви стилів мистецтва минулого.

Повторення понять: види мистецтва, художній образ.

ХІД УРОКУ

1. **Слайд №1** Організаційний момент. Учні готуються до уроку під музику кліпу «ДахаБраха». Мотивація до навчання.

Аналіз прослуханої музики:

- Що сподобалось?
- На що зразу звернули увагу?
- Що характерно для музики і зовнішнього вигляду гурту?
- Чи можна назвати пісню витвором мистецтва?
- То щож таке мистецтво?

2. **Слайд №2.** Оголошення нової теми.

Новий матеріал для засвоєння. Бесіда з учнями про історію розвитку мистецтва.

Слайд №3

— Мистецтво як особливий вид людської діяльності зародилося ще в добу палеоліту. Наші печерні предки, незважаючи на щоденну сувору боротьбу за виживання, захоплювалися

красою докiлля, багатством та рiзноманiтнiстю природних форм i намагалися вiдтворити їх у рисунках доступними засобами. Давнi художники використовували гострi камiнцi для продряпування на скелях або вуглинка вiд вогнища, природнi мiнеральнi фарби для контурних чи силуетних зображень тварин на стiнах печер. Фарбу наносили пальцями або примiтивними пензлями (жмут вовни, пучок трави). Пiзніше в наскельних малюнках почали з'являтися зображення людей, багатофiгурнi композицiї — зокрема, сцени полювання. Iз глибини вiкiв до нас дiйшли й висiченi з каменю скульптури тварин, рельєфи, гравюри на кiстках i рогах упольованих звiрiв.

Слайд №3 *Перегляд iлюстрацiй . Наскельний малюнок у печерi Шове;. Наскельний рельєф «Ритуальний танок» у Танумi.*

— Iз плином часу вслiд за соцiальними змiнами змiнювались предмети i способи зображення, характер i стиль мистецтва, однак на всiх етапах iсторiї людства мистецтво завжди вiдiграло надзвичайно важливу роль.

Слайд №4 **Мистецтво** — це естетичне пiзнання свiту в процесi художньої творчостi як особливого виду людської дiяльностi, що вiдображує дiйснiсть у конкретно-чуттєвих образах вiдповiдно до певних iдеалiв прекрасного.

3. Практичне завдання № 1.

— Пригадайте, що вам вiдомо про мистецькi стилi та напрями з урокiв музичного та образотворчого мистецтва.

Слайд №5

Усю iсторiю мистецтва розподiляють на великi часовi перiоди — епохи, у кожнiй з яких склався певний мистецький стиль чи напрям.

(Робота з пiдручником, сторiнка 7) Розгляньте схему, що iлюструє етапи розвитку мистецтва в культурi минулого.

Слайд №6

— Скiльки стилiв мистецтва у культурi минулого ви нарахували?

— Назви яких стилiв вам вiдомi?

— Скiльки стилiв нараховує мистецтво Середньовiччя?

— Про мистецтво якої епохи вам вiдомо найбільше?

4. Розповiдь вчителя про стилi на напрями у мистецтвi, види мистецтва.

— Термiн «стиль» належить до найбільш дискусiйних питань у мистецтвознавствi. Це поняття є центральним в iсторiї мистецтва i поширюється на iншi види людської дiяльностi, перетворюючись в одну з найважливиших категорiй культури в цiлому. У наш час стилем називають також спiсiб життя, манеру поводитися, одягатися, методи i прийоми роботи, наприклад: стиль спiлкування, стиль одягу, стиль керiвництва тощо.

Слайд №7

Стиль у мистецтвi — це форма художнього самовизначення епохи, рiгiону, нацiї, соцiальної або творчої групи чи окремої особистостi.

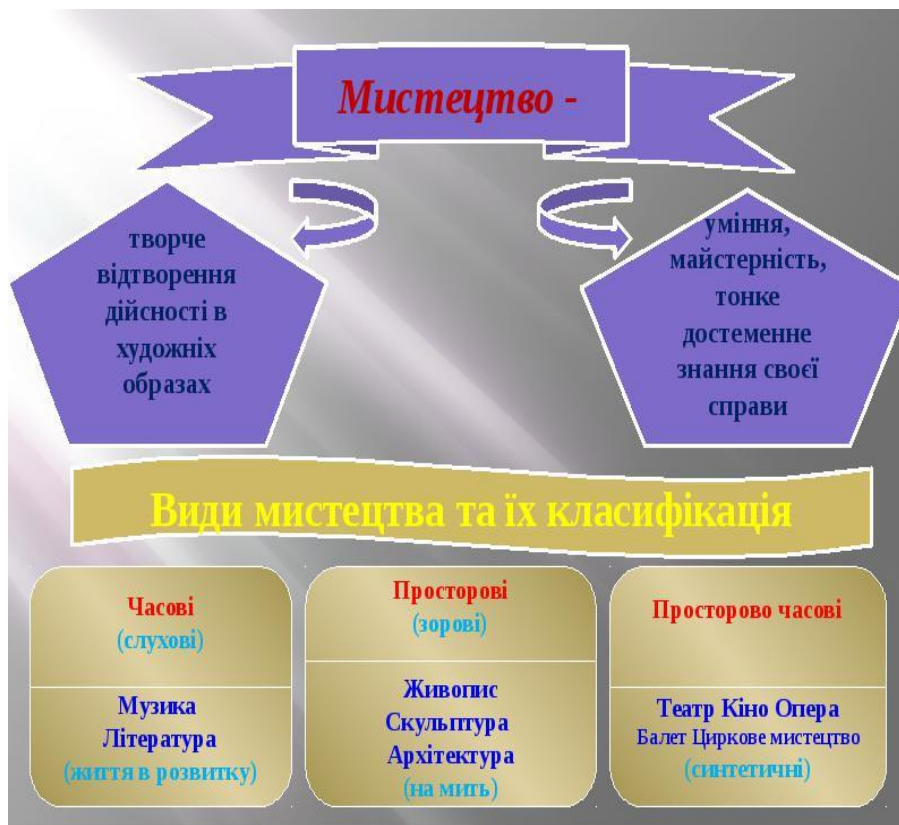
Робота з пiдручником.

Запам'ятайте Стиль у мистецтвi — це мова мистецтва: сукупнiсть художнiх принципiв, прийомiв i засобiв, характерних для мистецтва певних країн певного iсторичного перiоду, напрямку або iндивiдуальної манери художника.

— В основi будь-якого стилю лежить iсторично й соцiально зумовлена спiльнiсть iдейно-художнiх принципiв, що об'єднує твори майстрiв, якi працювали в рiзних видах та жанрах мистецтва. Тому наше знайомство з мистецькими стилями вiдбуватиметься через вивчення особливостей основних видiв мистецтва, твори яких складають свiтову культурну спадщину. Поняття «художнiй стиль» розглядають у комплексi з поняттями «художня епоха», «художнiй напрям» та iн. **Художню епоху** визначають як конкретно-iсторичний етап розвитку мистецтва, сформований у певну суспiльно-iсторичну добу. Художня епоха включає **художнi напрями**, кожен з яких охоплює єднiсть свiтогляду, естетичних поглядiв,

шляхів відображення життя і пов'язаний з тим чи іншим творчим методом та художнім стилем. Напряму в мистецтві не виключає глибокої відмінності творчих індивідуальностей.

Слайд №8 За способом утілення художнього образу розрізняють **просторові мистецтва** (архітектура, скульптура, живопис, графіка, фотомистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн); **часові мистецтва** (музика, література); **просторово-часові**, або синтетичні (кіномистецтво, театральне мистецтво, хореографія, циркове мистецтво тощо).

Запам'ятайте Види мистецтва — це форми творчої діяльності, що склалися історично як відображення багатогранності реального світу і проявляються в різноманітності способів та засобів художньо-образного відтворення й естетичного сприйняття.

5. Практичне завдання № 2 «Види мистецтва».

- Розгляньте схему, що зображає види мистецтва.
- З якими видами мистецтва ви знайомі?
- Які види мистецтва вам подобаються найбільше і чому?

Кожен вид мистецтва розкриває сутність життя, високі етичні ідеали за допомогою певних художніх засобів. Ви вже знаєте, що естетичне відтворення світу в літературі відбувається через слово; в музиці — через звуки та інтонації; у живописі — через кольори та їх відтінки; у скульптурі й архітектурі — через пластичні матеріали, об'ємно-просторові форми; у графіці — через лінії, штрихи, плями, тон; у театрі й кіно — через слово, міміку, жести акторів; у хореографії — через рухи, пластику танцівників тощо.

6. Практичне завдання № 3 «Визначасмо вид мистецтва».

— *Розгляньте ілюстрації (с. 9).* **Слайд №9**

- Які види мистецтва на них зображено? Обґрунтуйте свою думку.

Робота з підручником у парах або перегляд ілюстрацій. Слайди №9-13

Ілюстрації для перегляду: Вестмінстерське абатство, М. Пимоненко. «Вечоріє», М. Манізер. Пам'ятник Т. Шевченку в Харкові, Лондонський симфонічний оркестр, Версальський парк.

7. Розповідь вчителя про художній образ.

— Предметами зображення в мистецтві є природні об'єкти, внутрішній світ людини, її почуття, важливі для неї події особистого чи суспільного життя, побут, традиції тощо, а специфічною формою відображення дійсності — **художній образ**, який виявляє загальне через конкретне, індивідуальне. Тобто, митець творчо переосмислює дійсність і, використовуючи художню мову, способи зображення та засоби виразності того чи іншого виду мистецтва, передає свої думки, враження й переживання в художньому творі.

Слайд №14

Запам'ятайте!

Художній образ — це властива мистецтву форма відображення реальності крізь призму світосприйняття митця, його естетичних поглядів і ставлення до життя. Саме тому художній образ завжди конкретний, суб'єктивний, унікальний та емоційний.

— У кожному виді мистецтва серед представників творчої спільноти є справжні майстри, творчість яких вирізняється яскравими, самобутніми рисами. У такому випадку говорять про індивідуальний стиль митця.

Слайд №15

Запам'ятайте!

Індивідуальний стиль митця віддзеркалює його характерну авторську манеру, в основі якої — особливості сприймання навколишнього світу, творча фантазія, талант і майстерність.

— В історії мистецтва є безліч прикладів індивідуальних авторських стилів. За кількома мотивами ми розпізнаємо музику В.А. Моцарта або М. Скорика; достатньо невеликих фрагментів живописних творів, аби визначити стиль Р. Рембрандта, Л. да Вінчі, І. Репіна та інші.

8. Практичне завдання № 4. Робота з підручником. Сторінка №10

— Розгляньте схему. Поясніть, як ви розумієте зміст поняття «стиль».

9. Це цікаво знати. Слайд №16

Картина Леонардо да Вінчі «Пані з горностаєм». Слайд №17 Перегляд репродукції картини (презентації, уривку відеофрагмента фільма про творчість Л. да Вінчі тощо).

— Чимало мистецтвознавців вважають, що на картині зображена Чечилія Галлерані, з якою художник познайомився в домі свого покровителя — міланського герцога Людовіко Сфорца. Імовірно, портрет був написаний в 1489—1490 роках. На ньому зображена тендітна дівчина, на руках якої покійно сидить маленький пухнастий звірок. Цією картиною, на думку дослідника К. Педретті, Леонардо да Вінчі започаткував традицію пор-третів п'ятнадцятого століття. Художник намалював не профіль моделі, а зображення в три чверті повороту вліво, що допомогло йому досягти ефекту природності, фіксації однієї миті. Загалом, робота викликає піднесені почуття. Ніжний овал обличчя, проникливий погляд великих, красивих очей, ледь помітна усмішка в куточках вуст — усе це підкреслює не лише зовнішню привабливість, а й красу душі юної моделі.

10. Аналіз твору живопису. Слайд №18

— Розгляньте репродукцію картини Леонардо да Вінчі «Пані з горностаєм». Охарактеризуйте індивідуальний стиль митця за питаннями.

1. Опишіть колірну гаму картини. Які кольори на ній переважають:

теплі чи холодні? споріднені чи контрастні?

2. Чи вдалося художникові передати характер і настрій своєї моделі?

3. Якими засобами він зміг досягти цього?

4. Які особливості індивідуального стилю митця відчуються в портреті?

11. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

1. Поясніть, як ви розумієте поняття «стиль у мистецтві».

а) Це мова мистецтва: сукупність художніх принципів, прийомів і засобів...

б) Це форма творчої діяльності, що склалася історично..

с) Це естетичне пізнання світу в процесі в процесі художньої творчості.

2. Історичний етап розвитку мистецтва, сформований у певну суспільно-історичну добу називають:

а) Художнім образом.

б) Художньою епохою.

с) Стилем мистецтва.

3. Дайте визначення поняттю «художній образ»:

а) Форма художнього самовизначення епохи, регіону, нації.

б) Певний етап в історії художньої культури.

с) Властива мистецьву форма відображення реальності крізь призму світосприйняття митця.

4. Які види мистецтва вам відомі? Розкажіть, яким видом мистецтва ви захоплюєтесь найбільше та в якому з них маєте власні здобутки.

5. Що таке індивідуальний стиль митця? Наведіть приклади.

12. Домашнє завдання.

Переглянути зображення світових шедеврів, створених у різні історичні епохи. Складсти

схему «Стилі в мистецтві» та доповнити її назвами найвідоміших мистецьких творів, обов'язково вказавши прізвища авторів.

Питання для тестів

1. Поясніть, як ви розумієте поняття «стиль у мистецтві».
 - d) Це мова мистецтва: сукупність художніх принципів, прийомів і засобів...
 - e) Це форма творчої діяльності, що склалася історично..
 - f) Це естетичне пізнання світу в процесі в процесі художньої творчості.
2. Історичний етап розвитку мистецтва, сформований у певну суспільно-історичну добу називають:
 - d) Художнім образом.
 - e) Художньою епохою.
 - f) Стилем мистецтва.
3. Дайте визначення поняттю «художній образ»:
 - d) Форма художнього самовизначення епохи, регіону, нації.
 - e) Певний етап в історії художньої культури.
 - f) Властива мистецтву форма відображення реальності крізь призму світосприйняття митця.

Урок – 2.

*Шляхтова Тамара Василівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 11
Смілянської міської ради*

Тема. Античний стиль.

Мета. формування ключових компетентностей:

- **Загальнокультурна компетентність:** Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.

- **Інформаційна компетентність:** Переглянути відео та фото з видатними пам'ятками архітектури давньогрецьких та давньоримських митців . Прослухати історію їх створення, виникнення тощо. за допомогою різних Інтернет – джерел намагатися добитися якомога реалістичного їх відтворення.

Міжпредметна естетична компетентність: проаналізувати засоби виразності видів мистецтв, які присутні на уроці, визначити спільне, відмінне, розвивати творчі здібності.

предметні компетентності:

- **Навчальна.** Ознайомити учнів з особливостями античного мистецтва, досягненнями давньогрецьких та давньоримських зодчих. Поглибити знання про стиль у мистецтві. Систематизувати та поглибити знання про архітектуру як види мистецтва. Формувати вміння використовувати спеціальну термінологію, набуті знання у процесі художньо-творчої діяльності; порівнювати твори різних напрямів та стилів у мистецтві,

- **Розвиваюча.** Розвивати вміння аргументувати оцінні судження щодо ролі художньої спадщини в житті людини та суспільства,

- **Виховна.** Виховувати художній смак, любов до прекрасного

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійна презентація, підручник «Мистецтво» 8 клас (автор Кондратова Л.), музичний інструмент.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань. Індивідуальне опитування.

Поясніть, як ви розумієте поняття «стиль у мистецтві». Наведіть приклади стилів різних історичних епох.

- ✓ Що означають поняття «художня епоха», «художній напрям»?
- ✓ Дайте визначення поняттю «художній образ».
- ✓ Що таке індивідуальний стиль митця?
- ✓ Які шедеври мистецтва ви записали до схеми «Стили в мистецтві»?
- ✓ Поділіться своїм живописним «Вересневим настроєм»

III. Мотивація навчання.

Сьогодні ми розпочинаємо віртуальну подорож у часі. Можливо музика підкаже вам куди ми потрапили?

Слухання: мелодії Древньої Греції.

Скарби античності - чарівні зірки. Вони далеко сяють, недосяжні, І кличуть нас в небачені світи, де Рим буде наш Еней відважно. Зірки яскраві, перли із перлин, Чарують нас Орфеевим мистецтвом, Хто досягне античності глибин, Чистішим стане і добрішим серцем.

Кожен період в історії світової культури по-своєму цінний. Але не випадково особливу роль відведено античній культурі. І література, і мистецтво, і драматургія, і філософія античного світу стали відправною точкою у подальшому розвитку всієї культури. Мистецтво античного світу вперше по-справжньому відкрило й оспівало людину, зробило її мірою всіх речей, пізнало її як прекрасний і довершений феномен природи. Античне мистецтво багато в чому залишилося неперевершеним і недосяжним навіть сьогодні.

IV. Вивчення нової теми

Мистецтвознавчий матеріал

Дійсно, в історії світового мистецтва антична культура посідає особливе місце. Архітектура, скульптура, живопис, література, драматургія, філософія Стародавньої Греції та Стародавнього Риму стали першоджерелом і поштовхом до розвитку багатьох мистецьких процесів в історії людства. Античне мистецтво, що вперше по-справжньому відкрило й оспівало людину як прекрасне й досконале творіння природи, надовго зберегло значення взірця і багато в чому залишилося неперевершеним і недосяжним.

Цікаво, що термін «античність» (від лат. antiquus — *прадавній*) з'явився лише у XV ст. в Італії. Його було введено для визначення найдавнішої з-поміж досліджених на той час культур — культури Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.

До античні цивілізації

У III—II тис. до н. е. в Східному Середземномор'ї існувала **егейська цивілізація**, яка передувала культурі античності. Це була епоха розквіту морської держави на Криті — Мінойського царства. На місці його столиці — міста Кносса — вчені розкопали руїни величного палацу, який у давньогрецьких міфах названий Лабіринтом.

Даний період представлений критською, або мінойською та мікенською культурами, центрами яких були палаци (Кносс, Фест) і фортеці (Мікени, Афіни). Високого розквіту досягли монументальна архітектура, вапопис, мистецтво рельєфної обробки виробів з металу та фресковий живопис. Розвиток критської культури обірвала природна катастрофа — виверження вулкана на острові Фера, що розташований неподалік від Криту.

Скориставшись нагодою, у XIV ст. до н. е. Крит захопили греки-ахейці. Свої поселення ахейці влаштовували на високих пагорбах, оточуючи їх кільцем міцних фортечних мурів. Особливо вражають збережені до наших днів стіни Мікен і Тиринфа, складені насucho з величезних кам'яних брил. Згодом такий тип поселень отримав назву **акрополь**, тобто «верхнє місто», а палаци мікенських царів стали прообразами еллінських храмів.

Останнім тріумфом царств мікенської культури, які об'єдналися для

походу на Трою, стала Троянська війна. У середині XII ст. до н. е. ці території були завойовані племенами греків-дорійців, із приходом яких завершується історія егейської цивілізації й починається історія античності.

Антична культура

Фундаторами античної культури були стародавні греки, які називали себе **еллінами**, а свою країну — **Елладаю**. Спочатку ця назва стосувалася лише материкової Греції, та згодом вона поширилася і наприлеглі архіпелаги й окремі області Малої Азії.

Елліни були талановитим і життєрадісним народом. Вони любили музику, танці, спорт; заклали основи філософії та багатьох наук, створили театр, започаткували чимало архітектурних прийомів і літературних жанрів, залишили нащадкам високохудожні твори скульптури.

Ми донині зачитуємось чудовими легендами про богів та героїв — давньогрецькими міфами, у яких відображені знання та уявлення еллінів про навколишній світ.

У II ст. до н. е. територія Греції увійшла до складу Римської імперії, і в античній культурі почалася нова епоха.

Робота зі схемою

Розгляньте схему та запам'ятайте основні етапи розвитку культури античності.

Періоди розвитку античної культури

Гомерівська епоха

XI — VIII ст. до н. е.

Архаїчна епоха

VII — VI ст. до н. е.

Епоха класики

V — IV ст. до н. е.

Епоха еллінізму

III — I ст. до н. е.

Епоха Римської імперії

I — серед. V ст.

Гомерівська епоха отримала таку назву тому, що літературним джерелом для її вивчення є поеми «Іліада» та «Одіссея», авторство яких приписують **Гомеру** (VIII ст. до н. е.). Цей період характеризується загальним занепадом культури, втратою писемності та деяких ремесел.

Матеріальні цінності майже не збереглися через руйнацію і загибель багатьох міст унаслідок воєн.

Період архаїки відзначається розвитком полісного устрою і колонізацією Середземномор'я та Причорномор'я. Саме в цю добу формуються основи давньогрецької міфології та епосу, зароджується наука й філософія, театр і драматургія, відроджується писемність, з'являється музичний запис та лірична поезія, представлена творчістю **Гесіода** і **Сафо**, складаються сприятливі передумови для блискучого розквіту архітектури й образотворчого мистецтва.

Епоха класики — час високого злету культури, вагомих досягнень у науці, літературі, філософії, мистецтві. В цей період жили й творили видатні філософи **Сократ**, **Платон** та **Арістотель**, «батько історії» **Геродот**, засновник європейської медицини **Гіппократ**, талановиті скульптори **Фідій**, **Мірон**, **Поліклет**. Театральне мистецтво було представлене блискучим комедіографом **Арістофаном** та «безсмертною тріадою» трагіків — **Есхілом**, **Софоклом**, **Евріпідом**.

З історії шедевра

Найбільш довершеним архітектурним ансамблем класичної епохи є **Афінський Акрополь**, споруджений на скелі висотою 156 м над рівнем моря у другій половині V ст. до н. е. Ініціював будівництво афінський державний діяч Перикл, а керував роботами Фідій. До

найвідоміших споруд комплексу належать храми Ніки Аптерос, Парфенон, Ерехтейон і велична колонада Пропілей. Із 1987 року Афі́нський Акрополь визнано об'єктом Світової спадщини ЮНЕСКО. З плином часу виникла потреба збільшити площу для зберігання старожитностей, знайдених у результаті низки наукових досліджень. Тому в 2009 році в Афінах було відкрито новий Музей Акрополя.

Епоха еллінізму починається з підкорення грецьких полісів Македонським царством і з великого Східного походу Олександра Македонського. Для цього періоду характерний синтез еллінської та східної культур, накопичення знань у різних галузях науки. Головними культурними центрами стають Александрія Єгипетська, Пергам та острів Родос. Видатними скульпторами доби еллінізму були **Пракситель, Скопас та Лісіпп**, а найвизначнішим письменником — **Менандр**.

Завершальним періодом античності є **епоха панування Риму в Середземномор'ї**. Римська культура не копіювала грецьку, а розвивала, поглиблювала її досягнення і привносила свої національні риси: практицизм, дисциплінованість, динамізм, традиціоналізм. Справжньою технічною революцією в будівництві стало застосування бетонно-цегляної системи, що зумовило розквіт архітектури. Завдяки творчості славетних майстрів поезії **Овідія, Горация та Вергілія**, який подарував світові «Енеїду», цю добу називають «золотим віком» римської літератури. Великої популярності набули твори істориків **Лівія і Тацита**. Важливу роль у тогочасній культурі відіграла нова релігія — християнство.

У 476 р. Рим захопили племена варварів. Могутня держава відійшла в історію, а її культура повільно трансформувалася в середньовічну.

Аналіз творів мистецтва

- ✓ Розгляньте ілюстрації. До яких видів мистецтва належать зображені шедеври античності?
- ✓ Поміркуйте, які особливості цих творів можна побачити серед матеріальних цінностей сучасної культури.

Стиль античної архітектури

Перш ніж розглянути особливості стилю античної архітектури, пригадаймо, яке мистецтво називають архітектурою і на які види його поділяють.

Мистецька скарбничка

Архітектура, або **зодчество** — мистецтво проектування, зведення та художнього оздоблення споруд, що формують просторове середовище для життя й діяльності людини.

Архітектурою називають також окремі будівлі та їх ансамблі, площі й проспекти, парки і стадіони, селища й цілі міста.

Засобами художньої виразності архітектури є **форма** (зовнішній вигляд об'єкта), **композиція** (сукупність складових частин, найважливіших елементів), **пропорції** (співвідношення складових частин між собою), **ритм** (чергування композиційних елементів), **фактура** (характер поверхні, використані матеріали), **колір** і **декор** фасадів та архітектурної форми в цілому.

Споруди, яким притаманна художньо-образна форма, називають **творами архітектури**, або **шедеврами зодчества**. Вони привертають до себе увагу красою, довершеністю, надовго запам'ятовуються. Пам'ятки архітектури охороняються законами кожної держави.

Види архітектури

Архітектура об'ємних споруд

Включає житлові будинки, громадські будівлі, промислові, культові споруди, фортеці

Містобудування

охоплює створення нових міст і селищ та реконструкцію старих міських

районів

Ландшафтна архітектура

пов'язана з організацією садово-паркового простору (бульвари, сквери, парки, архітектура малих форм)

Про мистецтво античних зодчих можна судити з тих небагатьох руїн величних храмів, театрів та інших громадських будівель, які збереглися до наших днів. Стародавні майстри зводили споруди з каменю та білого мармуру, прагнувши, щоб їхні творіння викликали в людей піднесені почуття.

Уперше в історії будівництва еллінські зодчі розробили строго продуману й логічно обґрунтовану систему співвідношень між частинами споруди, встановили правила художнього оздоблення зовнішньої форми конструкцій, визначили порядок розміщення деталей та їх розміри. Ця система отримала назву **архітектурний ордер** (від лат. ordo — *лад, порядок*).

Майстри Стародавньої Греції використовували три ордери — **доричний, іонічний і коринфський**. Перший з них вирізнявся простими і строгими формами; для двох інших характерними були стрункість пропорцій і підвищена декоративність.

Усі три ордери, хоча й були створені в різний час і в різних місцях, мають однакові основні елементи: вертикальні колони, увінчані скульптурними прикрасами — **капітелями**, на які спирається горизонтальний пояс — **антаблемент**. Антаблемент розділений на різні за шириною смуги: **архітрав**, прикрашений барельєфами **фриз** та **карниз**.

Із торця споруди дах закриває трикутна площа — **фронтон**.

Належність споруди до того чи іншого архітектурного ордера визначають за капітелями. У добу античності лаконічний, монументальний доричний ордер асоціювали з мужністю і вважали його «чоловічим», а витончений, вишукано оздоблений іонічний — «жіночим». Коринфський ордер, що був пізнішою модифікацією іонічного та вирізнявся від нього лише розкішним декором верхньої частини колони, називали «дівочим».

Аналіз творів мистецтва

- ✓ Розгляньте ілюстрації. Опишіть характерні особливості капітелей зображених колон.

(Доричний ордер Іонічний ордер Коринфський ордер)

З історії шедевра

Найважливішою громадською спорудою в Стародавній Греції був храм, присвячений одному з богів Олімпу. Побудований у центрі акрополя чи міської площі, храм був не лише культовою спорудою, а й осередком найважливіших подій суспільного життя, сховищем скарбниці поліса, його головною державною святинєю. Класичний храм найчастіше мав вигляд прямокутника, оточеного з усіх боків колонадою.

Архітектура ранніх грецьких храмів, до яких належать два **храми богині Гери** (серед. VI ст. до н. е. і серед. V ст. до н. е.) в Пестумі, вирізнялася масивністю, величною суворістю. Таке враження створювалось завдяки приземистим доричним колонам, розміщеним доволі близько одна від одної. Загальний вигляд цих монументальних споруд, строгі пропорції та чіткий ритм колонади підкреслювали велич міста держави, непохитність суспільного порядку.

Із плином часу пропорції змінюються: колони стають стрункішими, відстані між ними збільшуються, а капітелі зменшуються. Завдяки цьому споруди здаються легшими, ніби наповненими світлом і повітрям. Саме такі враження викликає головний храм Афініського Акрополя — біломармуровий **Парфенон** — храм Афіни Парфенос (Діви).

Секрет цієї будівлі, у якій вдало поєднані доричний та іонічний ордери, криється у винятковій ритмічності та пропорційності частин. Храм, споруджений давньогрецькими зодчими **Іктином і Каллікратом** у V ст. до н. е., вражає донині. Цікаво, що колір мармуру змінюється від сніжно-білого до насичено бежевого — залежно від погоди, пори року й навіть частини доби.

Храм Ерехтейон (кін. V ст. до н. е.) — унікальна пам'ятка античної

архітектури завдяки асиметричності планування та знаменитим *каріатидам* — мармуровим статуям дівчат, що виконують роль колон. Східна частина цієї будівлі, спорудженої в іонічному стилі, була присвячена богині Афіні, а західна — Посейдону й афінському царю Ерехтею, на честь якого храм і отримав свою назву.

Храм Ніки Аптерос (Безкрилої), збудований зодчим Каллікратом наприкінці V ст. до н. е., належить до іонічного ордера. Це найменша за розмірами споруда Афінського Акрополя. Витонченість ліній, легкість і пропорційність форм створюють відчуття польоту. Храм дуже постраждав від воєнних дій у різні епохи. Лише в 2000 р., використовуючи всі знайдені фрагменти, його вдалося ретельно відреставрувати.

Містобудування у Стародавній Греції

Видатним досягненням архітектури класичної епохи стала система регулярного планування міст, розроблена містобудівником **Гіпподамом**. Характерними рисами цієї системи було розмежування міста паралельними і перпендикулярними вулицями на громадські, храмові та приватні квартали, а також поділ житлових кварталів на зони для різних прошарків суспільства: ремісників, землеробів, воїнів та ін. Свою ідею Гіпподам уперше втілював під час перебудови Пірея — великої військової й торговельної гавані Афін. Пізніше цю систему в модернізованому вигляді з успіхом застосовували у Стародавньому Римі та при будівництві нових міст у Європі й Америці.

Зодчество епохи еллінізму вирізняло прагнення до освоєння величезних відкритих просторів, до ефекту грандіозності. У той час менше уваги приділяли храмам, зате зводили величні архітектурні ансамблі, для яких були характерні узгодженість будівель між собою та із навколишнім ландшафтом, симетричність і фронтальність композицій.

У центральній частині міста споруджували амфітеатри просто неба, громадські будівлі, палаци. Уздовж головної вулиці простягалася широка колонада для прогулянок. На околицях розбивали парки і будували стадіони. В елліністичну добу почали зводити дво- і триповерхові житлові будинки. Метою життя заможних містян стала розкіш; в архітектурі змішували різні стилі.

У цей період з'явилися й нові типи споруд: *бібліотеки, мусейони* (прообрази музеїв), великі інженерні будівлі. Прикладом може служити **Фароський маяк** в Александрії (заввишки 120 — 140 метрів), що височів біля входу в гавань і під час негоди вказував морякам дорогу. Фароський маяк простояв півтори тисячі років і вважався одним із семи чудес світу.

Архітектура Стародавнього Риму

Стародавній Рим в епоху своєї найвищої могутності — величезна імперія, що підкорила чимало країн і народів. Тому ідея сильної, непорушної держави пронизувала всі сфери життя і знаходила відображення в різних видах мистецтва.

Архітектура цього періоду вражає грандіозністю і майстерністю стародавніх інженерів. На відміну від греків, римляни зводили споруди в основному з бетону: кам'яну або цегляну оболонку заливали сумішшю вапна і щебеню. Ця маса тверднула й перетворювала будівлю на суцільний моноліт. Бетон мав суттєві переваги над природним каменем, тому обсяги будівництва в Римській імперії значно зросли. У містах масово споруджували три- — п'ятиповерхові житлові будинки — **інсули**, що часто були згруповані довкола одного двору і займали цілий квартал.

Найвизначнішою пам'яткою давньоримської архітектури, що збереглася до наших днів, є **Колізей**, або **амфітеатр Флавіїв** (I ст. н. е.).

З історії шедевра

Гігантська споруда у формі чаші вміщувала понад 50 тисяч глядачів, які приходили дивитися на бої гладіаторів та циркові вистави. У центрі амфітеатру розміщувалась забезпечена складною системою підземних технічних приміщень арена у вигляді еліпса, яку за потреби заливали водою і перетворювали на басейн. Арена оточувала триярусна аркада, що складалася з 240 арок. Кожна арка була обрамлена на пів колонами (в першому ярусі — доричними), які виконували роль декорації, щоб приховати товщину стіни. На

верхньому ярусі кріпилися міцні дерев'яні стовпи, на які в спеку натягували тент.

Центрами політичного, суспільного і культурного життя в давньоримських містах були **форуми** (буквально — *ринкова площа*). Тут зводилися головні храми та громадські споруди — переважно **базиліки**, що мали форму витягнутого прямокутника, поділеного всередині двома поздовжніми рядами колон. Традицію будівництва форумів кожним новим імператором (форум Августа, форум Траяна) започаткував Юлій Цезар. Важливим елементом цієї частини міста були меморіальні споруди, які прославляли перемоги римської зброї, видатних полководців та імператорів — тріумфальні арки й колони. Серед них — знамениті на весь світ **колона Траяна** і **Тріумфальна арка Тита** в Римі.

Культові будівлі Стародавнього Риму, на відміну від грецьких, були прикрашені колонадами тільки з фронтальної сторони. Давньоримські зодчі запозичили в інших народів, удосконалили й широко використовували арочні конструкції, склепіння і куполи. Часто будували круглі в плані храми — **ротонди** (від лат. *rotundus* — *круглий*).

Найвищим утіленням архітектурної та інженерної думки в Римській імперії став **Пантеон** — храм усіх богів, побудований в II ст.н. е., ймовірно, **Аполлодором Дамаським**. Вхід у будівлю прикрашений відкритою галереєю — **портиком**. Храм являє собою ротонду, увінчану бетонним куполом діаметром понад 40 метрів. У центрі купола, який вважали символом неба, був отвір. Крізь цей отвір мав проходити стовп світла, що уособлював верховного бога Юпітера.

Свідченням могутності й багатства Риму була проточна вода. Міста імперії обов'язково оснащувалися складною системою водопостачання. Водогони споруджували як підземні, так і надземні. У надземних водопроводах — **акведуках** — керамічні труби клали на високу аркаду.

Для брудної води будували підземні канали. Важливою складовою римського способу життя були **терми** — громадські лазні. Під бетонними склепіннями містилися басейни з холодною і гарячою водою, зали для занять гімнастикою, галереї для дружніх бесід, а іноді — й бібліотеки. Ці величезні споруди за розкішшю й багатством оздоблення не поступалися палацам. Вони слугували центрами культури, улюбленими місцями для зустрічей і відпочинку городян.

У Римській імперії існувала мережа чудових мощених камінням доріг, що з'єднували всі частини величезної держави. Найдавніша з них — **Аппієва дорога**, яка вела в Рим, — служить і зараз.

Архітектура античності заклала фундамент для розвитку європейської архітектурної традиції (сукупність художніх засобів та прийомів) і визначила об'ємно-просторову організацію споруд (пропорції, форми, декор).

Найбільші досягнення: створення ордерної системи, заснованої на доцільності, гармонійності, рівновазі окремих частин споруди; застосування системи регулярного планування міст, розробленої Гіпподамом; створення архітектурних ансамблів, у яких будівлі гармонійно поєднувались між собою та з природним ландшафтом; поява нових типів споруд: бібліотеки, музеї тощо; винайдення бетону; будівництво багатопверхових житлових будинків; зведення складних інженерних конструкцій: маяків, арок, куполів, мостів, акведуків.

Особливості давньогрецької архітектури: витонченість ліній, легкість і пропорційність форм; традиції декору колон доричного, іонічного та коринфського ордерів; побудова храмів у вигляді прямокутника, зусібч оточеного колонадою; використання скульптурних зображень.

Особливості давньоримської архітектури: грандіозність, монументальність, багатство оздоблення; спорудження храмів у вигляді ротонди з колонадою біля входу; перевага базиліки серед громадських будівель; зведення меморіальних споруд.

Аналіз творів мистецтва

Розгляньте ілюстрацію (*Пропілеї. Афіньський Акрополь*). Охарактеризуйте зображену архітектурну споруду за питаннями

- ✓ До якого виду архітектури належить ця будівля?
- ✓ Визначте, який архітектурний ордер використали стародавні майстри. Обґрунтуйте свою думку.
- ✓ Які характерні риси античного стилю притаманні цій споруді?
- ✓ Порівняйте споруду з архітектурою сьогодення. Що сучасні архітектори запозичили від давньогрецьких майстрів?

V. «Сходінка творчості». Виконання творчого завдання.

Об'єднайтесь у пари та виконайте простим олівцем ескіз:

- а) одного з ордерів;
- б) давньогрецького палацу, використавши ескіз ордера, створений напарником

VI. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- ✓ Розкажіть про основні етапи розвитку античного мистецтва.
- ✓ Що вам відомо про архітектурні ордери? Як відрізнити їх один від одного?
- ✓ У чому полягають особливості давньогрецької архітектури? Назвіть відомі вам шедеври зодчества Стародавньої Греції.
- ✓ Розкажіть про особливості архітектури Стародавнього Риму. Назвіть найвизначніші пам'ятки архітектури епохи Римської імперії.
- ✓ Назвіть найбільші досягнення античного стилю в архітектурі.

VII. Домашнє завдання.

Висловіть письмово свої думки стосовно культури античного світу. Свої роздуми почніть з таких слів: «Я побачив античну людину...».

Урок – 3

*Шляхтова Тамара Василівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 11
Смілянської міської ради*

Тема. Мистецтво Античності – колиска європейської цивілізації.

Мета. Ознайомити учнів з особливостями античного мистецтва: міфологія, досягнення давньогрецьких зодчих, особливості античної музики і театру. Поглибити знання про стиль у мистецтві. Навчити учнів класифікувати твори мистецтва за художніми напрямками та стилями; використовувати спеціальну термінологію, набуті знання у процесі художньо-творчої діяльності; порівнювати твори різних напрямів та стилів у мистецтві, розвивати вміння аргументувати оцінні судження щодо ролі мистецької спадщини в житті людини та суспільства, виховувати художній смак

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійна презентація, підручник «Мистецтво» 8 клас (автор Масол Л.), музичний інструмент.

ХІД УРОКУ

I. Вхід під під звучання *Маршу із опери «Аїда» Джузеппе Верді.* Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань. Індивідуальне опитування.

- ❖ Які образи та символи використовували давні єгипетські митці?
- ❖ Які музичні інструменти існували у Стародавньому Єгипті?
- ❖ Розкажіть про свої враження від перегляду відеофрагментів опери «Аїда».
- ❖ Поділіться своїми ідеями декорацій до опери «Аїда», ескізами прикрас за єгипетськими мотивами

III. Мотивація навчання.

Продовжимо нашу віртуальну подорож у часі і з Стародавнього Єгипту мандруємо...

Можливо музика підкаже вам куди ми потрапили?

Слухання: *мелодії Древної Греції.*

Так, це Стародавня Греція.

- ❖ Пригадайте давньогрецькі міфи про мистецтво.
- ❖ Які пам'ятки Стародавньої Греції належать до Семи чудес світу?
- ❖ Які з них уціліли?

Кожен період в історії світової культури по-своєму цінний. Але не випадково особливу роль відведено античній культурі. І література, і мистецтво, і драматургія, і філософія античного світу стали відправною точкою у подальшому розвитку всієї культури. Мистецтво античного світу вперше по-справжньому відкрило й оспівало людину, зробило її мірою всіх речей, пізнало її як прекрасний і довершений феномен природи. Античне мистецтво багато в чому залишилося неперевершеним і недосяжним навіть сьогодні.

IV. Вивчення нової теми

Мистецтвознавчий матеріал

Художня культура Греції — одна в наймогутніших у стародавньому світі. Цю античну країну, яку прославив Гомер у всесвітньо відомих шедеврах «Іліаді» та «Одіссеї», називають колискою європейської цивілізації, джерелом її величі.

Мистецька скарбничка

Термін «античність» походить від латинського слова «старовина».

Його вживають на означення культури й мистецтва Стародавньої Греції, а також Стародавнього Риму, які існували в Середземномор'ї та Північному Причорномор'ї з III тисячоліття до н. е. до середини V ст. н. е.

Напевно, вам вже відомо, що у повсякденному житті греки намагалися наслідувати своїх богів і героїв. Образ довершеної людини став основою античного мистецтва, тісно пов'язаного з міфологією.

Прекрасного Аполлона, бога натхнення і покровителя мистецтв, супроводжували 9 муз, які опікувалися науками й мистецтвами.

Муза історії *Кліо* зображувалася із сувоєм пергаменту в руці, муза астрономії *Уранія* — з циркулем. *Калліона*, *Полігімнія* і *Ерато* надихали на створення епічної поезії, гімнів. Остання ніколи не розлучалася із солодкоголосою лірою. Театром опікувалися *Мельпомена* і *Талія* — покровительки трагедії і комедії, яких зображували як трагічною і комічною масками відповідно. Музу танців *Терпсіхору* і покровительку музики *Евтерпу* легко впізнати за інструментами-атрибутами — арфою і флейтою.

- ❖ Спробуйте за атрибутами визначити зображених муз.

Високого рівня розвитку досягла в Греції *архітектура* і *скульптура*. Храми оточували рядами колон, прикрашали рельєфами, статуями. Про мистецтво античних зодчих можна судити з тих небагатьох руїн величних храмів, театрів та інших громадських будівель, які збереглися до наших днів. Стародавні майстри зводили споруди з каменю та білого мармуру, прагнучи, щоб їхні творіння викликали в людей піднесені почуття

До важливих досягнень античності у царині зодчества належить винахід *ордерів*: суворого *доричного*, граційного *іонічного* з колоною, що завершувалася волютою, і пишно декорованого *коринфського* з верхівкою колони у вигляді листя пальми чи лотоса.

Мистецька скарбничка

Ордер — художня система оформлення конструкцій, зокрема верхівок.

Аналіз творів мистецтва

- ❖ Порівняйте особливості грецьких ордерів. Який ордер використано в храмі Парфенон?

Площі грецьких міст також прикрашали статуями, виготовленими з дерева, бронзи, мармуру. У них скульптори прагнули втілити ідеал краси людини. За твердженням давньогрецького письменника, історика і філософа Плутарка, в Афінах було більше статуй, ніж живих людей.

Імена деяких скульпторів дійшли до нас: Мірон, Фідій, Поліклет, Скопас, Пракситель.

Аналіз творів мистецтва

❖ Розгляньте скульптуру. Вона динамічна чи статична? Зверніть увагу на позу, пропорції фігури, виразність складок одягу.

З історії шедевра. Мірон. Дискобол (мармур)

Давньогрецькі скульптори досягли вершин у переданні рухів людини. Відомий «Дискобол» — перша класична скульптура, що зображує людину в складному русі, уповороті. Оригінал «Дискобола», який вважають роботою скульптора Мірона, не зберігся, але він представлений римськими копіями (бронзовими й мармуровими).

Мірон був видатним реалістом, знавцем анатомії. Навіть ці недосконалі відтворення дають зрозуміти, що оригінал — це шедевр динамічної скульптури.

Статуя передає напружену позу атлета. Скульптура «Дискобол» — це символ сучасного олімпійського руху, що підкреслив зв'язок із традиціями античного спорту.

Аналіз творів мистецтва

❖ Якими пластичними засобами передано динаміку руху спортсмена?

❖ У чому виявляється оригінальність композиційного рішення скульптора?

Твори античного живопису не збереглися. Уявлення про цей вид мистецтва дають силуетні зображення на вазах, що відтворюють сюжети давньогрецьких міфів. Грецький вазопис був червоно- і чорнофігурним. Вази виготовляли найрізноманітніших форм, які підкреслювали орнаментом, зокрема меандром.

Мистецька скарбничка

Меандр — грецький орнамент у вигляді безперервної ламаної під прямим кутом. Вважають, що назва виникла за асоціацією з однойменною звивистою річкою в Малій Азії.

Давні греки захоплювалися театром. Трагедії писали на міфологічні сюжети, у комедіях панувала пародія, сатира. Вистави відбувалися на круглому майдані — *орхестрі*. Глядачі розміщалися навколо оркестра на пагорбах просто неба. Актори (тільки чоловіки) виступали в масках, які відображали душевний стан і настрої персонажа. Щоб стати вищими, вони носили спеціальне взуття — *котурни*. Гру акторів супроводжував хор.

Музику і танці в Стародавній Греції виконували під час народних свят, зокрема на честь бога Діоніса. Естетика, мистецтво, гра на інструментах були важливими складовими освіти й виховання громадянина. Поети — *аеди* — співали свої вірші й гімни, акомпануючи собі на *лірі* або *кіфарі*. Серед духових інструментів набули поширення *сиринга* (флейтапана) і *авлас* (подвійний гобой).

Це цікаво знати!

- ✓ у стародавньому театрі було лише два жанри: сатира та трагедія
- ✓ у стародавньому театрі усі ролі виконували тільки чоловіки. Якщо актор повинен був показати красиву дівчину, маска була білого кольору, якщо некрасиву — жовтого
- ✓ стародавні греки не вмівали плавати і боялися моря. Плавати вони могли тільки уздовж узбережжя, відкритого моря вони остерігалися. Якщо ж берега ж не було видно, вони впадали в істеричний стан і молили богів про своє спасіння
- ✓ жінкам заборонялось бути присутнім на Олімпійських іграх
- ✓ давньогрецькі поети називали богинь «блакитноокими». Щоб наблизитись до ідеалу краси, кароокі мешканки Еллади сипали в очі мідний купорос
- ✓ Греки носили пов'язки на стегнах. Був випадок, коли один з бігунів на Олімпійських іграх втратив пов'язку, але при цьому прибіг першим. Після цього всі учасники ігор стали бігати голими, втім, і ходили голими теж часто. Все це було від того, що греки в ті часи не

знали сорому. Взагалі таке поняття, як сором з'явилося вже в Середньовіччі, коли священнослужителі стали спільно вселяти людям, що голе тіло є чимось непристойним

✓ Слово «педагог» бере свій початок з Стародавньої Греції. Воно має дослівне значення — «провідний дитини». Але в ті часи називали так не вчителя, як зараз, а раба, який повинен був вести дитину в школу і приводити назад

✓ Грецьке слово **scole**, від якого відбулося наше сучасне слово «школа», позначає дозвілля, відпочинок, неробство. Однак зараз це слово позначає навчальні заклади, в яких відбувається головна робота школярів, а аж ніяк не відпочинок. Як це відбулося? Почалося все в Стародавній Греції, в I столітті до н.е. У місцях громадських стали зводити лави напівкруглої форми, які були призначені для відпочинку. Люди могли посидіти на них, поговорити по душам. Згодом ці лави стали улюбленим місцем ораторів, у них стали з'являтися постійні слухачі, а раніше лавки, які були призначені для дозвольного відпочинку, раптом стали місцем напружених і тривалих дискусій. Коли подібні зустрічі «учнів» і «вчителів» стали носити постійний характер, виникла необхідність створення навчальних закладів, що діють на постійній основі, зі своїми власними приміщеннями. За традицією закладистали називати «Схолії».

✓ Стародавня Греція вважається батьківщиною демократії та театру

V. «Сходінка творчості». Творче завдання.

Малюнок (давньогрецька ваза, декорована орнаментами). (*графіті і кольорові олівці, фломастери, талева ручка; тонований папір*).

VI. Виконання пісні. «Музика звучить», музика і вірші Л.Горової.

Музика живе

В мріях і думках,
Мовчанні і слові,
Музика живе
В наших почуттях
Тривоги й любові
І коли звучить вона,
Зупиняється час,
Все народжується знов
Ніби вперше кожен раз!

Приспів:

І про все забувається,
Лиш любов залишається,
Затихає все, замовкає все,
Завмирає все на землі,
Коли музика звучить.
Затихає все, замовкає все,
Завмирає все на землі,
Коли музика, музика звучить!

Може, і давно
Сивіє печаль
У когось на скронях,
Може, із сльози,
Або із дощу
Краплина в долонях.
Може ще початком
Буде кінець
І настане свято
Для наших сердець!

VII. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- ✓ Розкажіть про особливості античного мистецтва Стародавньої Греції.
- ✓ Що вам відомо про архітектурні ордери? Як відрізнити їх один від одного?
- ✓ Назвіть відомі вам шедеври зодчества Стародавньої Греції.
- ✓

VIII. Домашнє завдання.

- ❖ Виконайте простим олівцем ескіз давньогрецьких ордерів
- ❖ Перегляньте в мережі Інтернет ілюстрації шедеврів зодчества Стародавньої Греції. Який із них вас зацікавив найбільше? Чому?

Урок – 4

***Зирянов Олександр Володимирович,**
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 2
Черкаської міської ради*

Тема: Пам'ятки мистецтва північного Причорномор'я і Скіфії.

Мета:

навчальна: розширити загально-естетичний та музичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями, з життям і творчістю композиторів, художників, скульпторів; музичними творами, художніми творами;

розвиваюча: розвивати музичні здібності - метро-ритмічного, звуковисотного, ладового відчуття, вокально-хорових і творчих навичок, навичок образного, осмисленого сприйняття музики, художніх творів;

виховна: формувати емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські та національні якості особистості - національної гордості й патріотичних почуттів, любові до рідного краю, до природи; любові до народних пісень, до народних традицій, до живопису.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Обладнання: Підручник для 8 класу Л.Кондратової, комп'ютер, альбом для малювання.

ХІД УРОКУ

1. Організація класу.

2. Мотиваційний.

Повідомлення теми і мети, головних завдань уроку.

3. Актуалізація опорних знань учнів.

- Розгляньте зразки скіфського мистецтва.
- Що вас дивує чи вражає?

4. Розкриття теми уроку.

Увесь світ захоплюється скарбами південноукраїнських степових «пірамід», сповнених загадок стародавньої цивілізації — Скіфського царства.

Хто ж такі скіфи? Упродовж століть ці войовничі кочові племена, які прийшли з Азії, панували на просторах нашої країни. Столицею скіфської держави був Неаполь Скіфський (розташований на околиці сучасного м. Сімферополя)

В античних містах була дуже розвинена матеріальна і духовна культура. Важливе значення мало землеробство (сіяли пшеницю, горох, виноград); виноробство; рибальство; торгівля; ремесло: металообробка, гончарство, ткацтво, ювелірна справа, виготовлення виробів зі скла, дерева, кістки тощо.

В усіх містах були школи, театри, акрополь, овальні, прямокутні житла, які мали сходи, домашні вівтарика, двохилі або кулеподібні покриття. Міські ансамблі оздоблювались колонами, капітеліями, статуями.

Поширеними були культу давньогрецьких богів: Зевса, Афіни, Артеміди, Аполлона, Афродіти, Діоніса. Шанували міфологічних героїв Ахілла та Геракла. В полісах знали біля 33 тис. божеств. Панівним був культ Ахілла, в Пантікапеї – Афродіти, в Херсонесі – Артеміди, в Ольвії – Аполлона.

У полісах діяли храми, присвячені Аполлону. У Пантікапеї в храмі Аполлона карбували монети з його зображенням, сам храм відігравав значну роль у політичному і культурному житті. У храмі Артеміди в Херсонесі жерці організовували богослужіння, свята і обряди.

Велика увага в містах-державках приділялась вихованню та освіті. Пріоритетною була еллінська мова і писемність. У Херсонесі розмовляли на дорійській мові, а в більшості міст переважав іонійський діалект. Жителі міст і сіл вміли писати, читати, знали грамоту, користувались кістяним паличками для писання. Діти демосу отримували початкову освіту. Крім початкових шкіл у Ольвії діяли гімназії, де вивчали риторику, філософію, геометрію, географію. Заможні громадяни отримували вищу освіту в Афінах і Олександрії.

Розвивалась література. Популярними були віршовані почесні епіграми, епітафії, ділова проза. Епіграми карбували на кам'яних стелях, або на постаментах для скульптур. В Борисфені на мармуровій плиті був написаний гімн на честь бога Ахілла. У діловій прозі перше місце займали декрети, закони, присяги, договори, накази, складені переважно за грецькою формою. Найбільше їх знайдено в Ольвії. Було поширене листування на уламках кераміки, свинцевих пластинах. Такі листи знайдено в Березані, Ольвії, Керкінітіді.

Великого значення надавали фізичному вихованню. Займались різними видами спорту, такими як: біг, метання диску, списа, м'яча, плавання, кулачні бої, кінні змагання, стрільба з лука. Переможців змагань нагороджували амфорами. В Ольвії один з лучників пустив стрілу на 521,7 метрів, що свідчить про значні досягнення жителів античних міст-держав у спорті.

Розвивалась наука: історія (Сіріск), філософія (Борисфеніт, Боспорський), медицина. Використовували різні медичні інструменти з бронзи, срібла, кістки (пінцети, гачки, зонди, голки, ложечки та ін.). Лікарі вміли лікувати рани, опіки, різні хвороби, здійснювали хірургічні операції, лікували за допомогою сну, гіпнозу і грізні [1].

Була добре розвинена архітектура. Місто мало чітко сплановану забудову. У центрі знаходилась головна площа – агора, навколо неї розташовувались адміністративні споруди, гімназії, крамниці. До агори примикали культові споруди – храми, вівтарі. Місто оточувалось оборонними стінами з баштами. Застосовували прямокутне планування міст, будинки об'єднувались в квартали, вулиці перетинались під прямим кутом. Дороги мостили каменем, вздовж яких були керамічні водогони [2]. В Пантікапеї були 1-2-поверхові будинки, на вузькі вулиці будинки виходили глухими стінами. Над містом був акрополь.

Особливе місце займали розписи у вигляді фресок. У склепі богині Деметри були зображені птахи, звірі, орнамент. Був поширений вазовий живопис: ваза у вигляді сфінкса висотою 0,215 м. У нього тіло лева, голова та груди жінки, великі крила складені за спиною. У живописі використовували білу, зелену, чорну і червонувату фарбу.

Розвивалась скульптура. Її виготовляли із вапняку, мармуру, бронзи, дерева і рідкісних металів. Часто розфарбовували, розписували брови, очі, губи, волосся, одяг. Були поширені юнаки-атлети – куриси і дівочі фігури – кори, які руками чи головою підтримували дах або карниз. Найвідоміші скульптури: мармурова голова Зевса в Ольвії, голова Геракла з Пантікапеї, статуя юнака з Херсонесу були відомі далеко за межами міст-держав.

Значну роль відігравав театр: в Ольвії, Херсонесі (3 тис. місць), Пантікапеї. Ставились комедії, трагедії, драми Евріпіда, Софокла, Антифана.

Музична освіта входила до шкільної програми. На святах проводились музичні змагання, спів супроводжував всі свята і обряди. Грали на лірі, флейті, арфі, органі, трубі [1].

Ювеліри виготовляли шедеври: золоті діадеми, золоті намиста з підвісками, срібні браслети, які не мали аналогів серед народів Східної Європи.

На початку нової ери грецькі міста почали занепадати. Це було пов'язано з набігами

кочовиків. У I ст. до н. е. вони потрапили у залежність до Римської імперії, а в 4-5 ст. були захоплені племенами готів та гунів. Тільки Херсонес та Пантікапей потрапили під владу Візантії.

Центри давньогрецької цивілізації на Чорноморському узбережжі здійснили значний вплив на соціально-економічний, політичний і культурний розвиток місцевого населення. Греки принесли на чорноморські землі найрозвинутішу на той час культуру. Під її впливом тут поширилась грамотність, розвивалась освіта. Діти вміли читати, писати, рахувати, вивчали філософію, риторіку, музику, читали Гомера, знали напам'ять «Іліаду». Розвивалось мистецтво, наука, архітектура, театр [2]. Відбулось залучення місцевого населення до досягнень античної цивілізації (технологій обробітку землі, ремесла, товарно-грошових відносин) і демократичних тенденцій. Таким чином, культура античних міст-держав була дуже розвинутою і своєрідною, в якій поєднувались грецькі традиції і національні особливості.

Рівні Ольвії

Період з VIII по VI ст. до н.е. був для Греції часом встановлення рабовласницького ладу. Відчайдушна боротьба між рабовласниками і старою родоплемінною знаттю потрясала Грецію. Переможені в цій боротьбі вимушені були шукати притулку в чужих краях. В цей же час в Греції в усіх сферах виробництва широко використовувалась праця привозних рабів. Це привело до розорення дрібних виробників, землевласників і виникнення «збиткового, зайвого» населення, яке вимушене було шукати щастя за межами своєї батьківщини. Всі ці обставини, а також торгівля, складала головну причину переселення греків на узбережжя Північного Причорномор'я. Вони заснували тут багато міст, малих і великих сільських поселень. Але античні держави, які виникали на віддалених від Греції землях, ні в політичному, ні в економічному відношенні не підкорялися метрополії. Цим грецька колонізація принципово відрізнялась від колонізації епохи капіталізму. Перші вихідці з Іонії у другій половині VII ст. до н. е. заснували античне поселення на острові Березань – в той час півострові (в районі сучасного м. Очакова Миколаївської області). Основна ж маса грецьких поселень на Північному узбережжі Чорного моря засновується у VI ст. до н.е.

Одним із найбільших античних центрів в Північному Причорномор'ї являлась Ольвія.

Вона була заснована в першій половині VI ст. до н.е. на правому березі Бузького лиману вихідцями з м. Мілету. В перекладі грецьке слово «Ольвія» означає «щаслива». Це – офіційна назва міста, засвідчена в декретах, написах на монетах, більшості літературних джерел. Проте в творах деяких античних авторів місто названо Борисфеном (грецька назва Дніпра).

В історії Ольвії виділяються два основних періоди, які розділило велике гетське нашествя. Тому в літературі їх часто називають догетським і післягетським. Перший з них відноситься до першої половини VI – середина I ст. до н.е., другий – I ст. н. е. – середини III ст. н. е. В першому періоді місто досягло максимального за всю історію свого існування розвитку економіки і культури. Другий характеризується в цілому занепадом міста, втратою політичної незалежності, посиленням в культурі неантичних елементів, проникненням римського впливу.

На початку першого періоду Ольвія була невеликим поселенням. Розташовувалось воно, очевидно, тільки у Верхньому місті і складалось в основному з землянок і напівземлянок. На початку V ст. до н.е. в Ольвії і в сільській окрузі відбулися соціально – культурні зміни. Земляне житло перших поселенців змінюється кам'яними будинками, як і в Греції того часу. Розвивається економіка, Ольвія починає випуск великої литої монети. В цей же період Ольвія підтримує широкі торгові зв'язки з рядом грецьких міст – Мілетом,

Афінами, Хіосом, Самосом, Родосом, а також з оточуючим місцевим населенням. За свідченням Геродота найближчими сусідами Ольвії були алазони, скіфи – орачі, калліпіді.

Ольвійський античний поліс складався із міста Ольвії – культурно – політичного і торгового центру – і хори. За своїм політичним впорядкуванням це була демократична рабовласницька держава. Але в такій державі на виборах приймали участь тільки повноправні громадяни. Прав громадянства були позбавлені жінки, іноземці і раби.

Законодавчими органами були народні збори – еклесії. Народні збори видавали закони, вирішували питання війни і миру. Еклесія збиралася на головній площі міста.

Головною виконавчою владою в місті була колегія п'яти виборних архонтів, військовими справами відали стратеги. Був суд, який складався з кількох відділів. Суд штрафував винних, конфіскував майно.

З кінця V початку IV ст. до н.е. проходять зміни – росте майнова нерівність, посилюються соціально – економічні і правові протиріччя, в місті з'являється, очевидно, значна кількість рабів. Особливо сильно проявилися протиріччя в кінці IV ст. до н.е., коли в 331 році до н.е. Ольвія була обложена тридцятитисячною армією на чолі з полководцем Олександра Македонського – Зопіріоном. Становище міста, яке не мало постійного війська (його військова організація ґрунтувалась на народному ополченні), під час облоги було важким. Античний автор Макробій повідомляє, що в цих важких умовах Ольвійській державі довелось прийняти надзвичайні міри: звільнити рабів, надати права громадянства іноземцям, які проживали в Ольвії, ольвіополітам анулювали позики. За свідченнями того ж Макробія місто вистояло в цій боротьбі і Зопіріону довелось зняти облогу.

В кінці IV-III ст. до н.е. Ольвія досягає найвищого за всю свою історію розвитку. Площа міста збільшується до 50-55 га, кількість населення досягає 20-ти тисяч чол. До кінця IV ст. Ольвія починає випускати золоті монети.

З кінця III в першій половині II ст. до н.е. Ольвія вступила в період соціально – економічної і політичної кризи, посилилась майнова нерівність. В цей час великі багатства накопичуються в руках окремих громадян. Картину початку кризи в Ольвії добре змальовує один з найбільш визначних лапідарних пам'ятників – почесний декрет в честь ольвійського багача Протогена. Протоген неодноразово позичав державі великі суми грошей для заготівлі хліба в неурожайні роки, на подарунки вождям ворожих племен. Протоген не був самотнім благодійником серед ольвійських рабовласників. Позичаючи гроші Ольвійській державі такі люди ще більше збагачувались самі.

Подальший занепад в Ольвії призводить до того, що вона потрапляє під владу скіфів. Ольвія змушена признати владу скіфського царя Скілура, це видно з того, що в Ольвії в цей час випускають монети із зображенням цього царя. Цікаво, що одна надгробна плита цього часу називає Ольвію «скіфським містом».

Але скіфська влада над Ольвією тривала недовго. В середині I ст. до н.е. в Ольвії відбулась страшна катастрофа – її повністю розгромили розбійницькі племена гетів, під керівництвом свого вождя Бурєбісти. Вони пройшли, спустошуючи все на своєму шляху, по узбережжю Чорного моря, розгромлюючи грецькі міста. Ольвія була дуже зруйнована. Частина населення загинула, інші врятувались, тікаючи в сусідні поселення. Так трагічно закінчився перший період життя стародавньої Ольвії, який тривав більше п'яти століть.

Після гетського розгрому Ольвія близько ста років лежала в руїнах. Пізніше, як відмічає Діон Хрисостом «після розгрому борисфеніти знову заселяли місто, можливо, за бажанням скіфів, які були зацікавлені в відновленні торгівлі з греками».

Але відновлена Ольвія нічим не нагадувала того квітучого міста, яке знаходилося тут до спустошення його гетами. Місто тепер займало тільки частину своєї попередньої території, кількість населення становила майже 2 тис. чол. Пізніше відбувається деяке поживлення в Ольвії, відновлюється поступово торгівля, ремісничі виробництва, сільське господарство. Але Ольвія залишається другорядним центром, маючи тільки місцеве значення.

В середині II ст. н. е. Ольвію починають тіснити тавро-скіфи і вона звертається по допомогу до римського імператора. Антоній Пій посилає в Ольвію війська, яким разом з ольвіюполітами вдається відтіснити тавро-скіфів. В 193-211 рр. Ольвія признає верховну владу Риму і включається до складу римської провінції Нижня Мезія. Після введення римського гарнізону в житті Ольвії спостерігається значне піднесення та стабілізація економіки.

Але римська імперія сама ослабла від постійних поразок в війнах і змушена була вивести свій гарнізон з Ольвії. Покинута римськими військами, Ольвія в середині III ст. н. е. підлягає нападу кочових племен готів і знову була сильно спустошена. Подальша доля Ольвії майже невідома. Життя іще теплилось тут деякий час і зовсім завмерло в IV ст. н.е.

Припинення життя Ольвійської держави співпало з тяжкою внутрішньою економічною кризою більшості античних міст Північного Причорномор'я. Загальною причиною цього була криза рабовласницького способу виробництва.

Йшли роки, століття. Пустир панувала над безлюдним містом. Розвалювались стіни будинків, руїни пишно заростали травєю. Першими людьми, які ступили на колишню ольвійську землю, були турки (XVI-XVIII ст.) Вони по варварському знищували і грабували матеріальні і культурні цінності.

Руїни Ольвії стали місцем добування каменю для будівництва міст. В результаті чого були повністю знищені наземні спорудження

Ольвії. В кінці XVIII ст., коли територія відійшла до Росії лише деякі кам'яні стіни і кургани над старими могилами нагадували про колись квітуче, а тепер поховане під землею місто.

Глиняна амфора

Амфора (грец. *αμφορέυς*, *αμφιφορέυς* — посудина, глечик) —

давньогрецька глиняна посудина зі звуженим дном, високим і вузьким горлом та двома ручками.

Використовувалися амфори для транспортування і зберігання вина, олії, зерна. Подекуди амфори застосовувались для поховання дітей. На багатьох амфорах

є малюнки, орнаменти, написи і тавра, за якими можна встановити місце їх виробництва. Поряд із овальними панафінейськими амфорами розрізняють тонкопрофільні ноланські амфори, а також грубіші, високі та вузькі амфори, які використовували виключно як тару для транспортування рідин. Пізніше стародавні римляни використовували амфори для вимірювання рідин, об'єм таких амфор становив рівно 26,26 л.

Родоські амфори

Панафінейська амфора: богиня Афіна

Дипілонська амфора зі сценою протесісу

Ноланська амфора: загибель Орфея

Амфори знайдено при археологічних розкопках давньогрецьких міст в Одеській, Миколаївській областях та АР Крим. Окремі знахідки амфор були на Поліссі (Чорнобиль та ін.) і в лісостеповій смузі України. У Київській Русі виробляли місцевий тип А. — «корчаги».

Срібна амфора

Чортмлик — велика скіфська могила (висота 20 м, діаметр — 350 м) кін. 4 ст. до н. е., розташована за 22 км на північний захід від Нікополя (Дніпропетровська область) біля села Чкалове.

Об'єм насипу кургану — близько 82000 метрів кубічних. Тут відкрито

поховання скіфського царя і цариці тарабів чи воїнів, скелети коней, багато золотих і срібних оздоб та зброї.

Найціннішою знахідкою є срібна ваза-амфора, на фризі якої зображено скіфів, що приборкують диких коней. Знайдені мистецькі об'єкти належать до найкращих творів давньогрецького ювелірного мистецтва; зберігаються в Ермітажі (Санкт-Петербург).

5.Творча робота.

Розгляньте деталі оздоблення глиняної та срібної амфор, знайдених на території стародавньої Ольвії. Чим вони подібні на зразки давнь-грецького вазопису? Розкажіть, що ви пам'ятаєте про античне декоративне мистецтво.

Із картону або щільного паперу виготовте шаблон для зображення виробу декоративного мистецтва — античної амфори.

Виконайте на шаблоні фарбами орнаментовану або сюжетну композицію в стилі давньогрецького вазопису.

Завершити роботу ви зможете в позаурочний час.

6.Перегляньте та виразіть свої враження від побаченого.

Вітчизняні шедеври античного стилю

7.Підсумки уроку, оцінювання .

- Що вам запам'яталося з історії грецьких міст-полісів, які були в давнину на теренах сучасної України?
- Які матеріальні свідчення античної культури збереглися в Україні до наших днів?
- Чи доводилося вам бувати в місцях, де в давнину процвітали античні міста-поліси Пантікапей, Ольвія, Херсонес? Якщо так, то розкажіть про свої враження.

8. Домашнє завдання

Розгляньте зразки посуду міст Північного Причорномор'я.

Спробуйте виліпити з пластиліну імітацію виробу античного декоративного мистецтва, прагнучи якомога точніше передати його форму.

У вільний час прочитайте поему-баладу Ліни Костенко «Скіфська Одиссея». Поясніть, як ви розумієте слова автора «історію по золоту читать».

Віртуальна екскурсія. Завітайте на сайт музею історичних коштовностей України в Києві .

Урок – 5

Зирянов Олександр Володимирович,

*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 2
Черкаської міської ради*

Тема: Візантійський стиль. Характерні риси візантійського стилю. Стиль візантійської архітектури. Види архітектурних споруд та їх особливості.

Мета:

навчальна: розширити загально-естетичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями, з життям і творчістю композиторів, художників, скульпторів; музичними творами, художніми творами;

розвиваюча: розвивати музичні здібності - метро-ритмічного, звуковисотного, ладового відчуття, вокально-хорових і творчих навичок, навичок образного, осмисленого сприйняття музики, художніх творів;

виховна: формувати емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські та національні якості особистості - національної гордості й патріотичних почуттів, любові до рідного краю, до природи; любові до народних пісень, до народних традицій, до живопису.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Обладнання: Підручник для 8 класу Л.Кондратової, комп'ютер, альбом для малювання.

Хід уроку

1. Організація класу .

Вхід учнів під музику, музичне вітання.

2. Мотиваційний .

Повідомлення теми і мети, головних завдань уроку.

3. Актуалізація опорних знань учнів .

- Пригадайте, чи є у Коломиї старовинні храми?

4. Розкриття теми уроку.

Розвиток мистецтва Середньовіччя охоплює період від падіння Римської імперії до початку доби Відродження. Одним із найважливіших центрів середньовічного мистецтва була Візантія. Традиції античної та східної цивілізацій поєдналися в культурі цієї могутньої держави, столицею якої став Константинополь. Відповідно до нових світоглядних уявлень головним завданням візантійського мистецтва було втілення божественного начала.

Візантійське мистецтво — стиль в [образотворчому мистецтві](#) й [архітектурі](#), що зародився в 4-5 століттях у [Візантії](#) (столиці [Східної Римської імперії](#)) і поширився в [Італії](#), через [Балкани](#), в [Київській Русі](#), де він існував впродовж багатьох століть.

Візантійський стиль характеризується важкою стилізацією, надзвичайною виразністю ліній, використанням сталих художніх [стереотипів](#) і багатих кольорів, зокрема, [золота](#). Візантійські художники відзначилися у [мозаїчних роботах](#) і в ілюструванні книг.

В розвитку світової цивілізації візантійська культура займає видатне місце. Для неї характерні урочиста пишність і внутрішня шляхетність, це своєрідний синтез культурних традицій греко-римського світу і християнства, а також елліністичного Сходу. Візантійський тип культури не подібний ні на західноєвропейський, ні на східний. Візантійська імперія виникла на рубежі двох епох – загибелі [пізньої античності](#) та народження середньовічного суспільства. Столицею її став Константинополь, заснований імператором Константином I у 324-330 рр.

Першого розквіту візантійське мистецтво досягло у VI столітті при Імператорі Юстиніані. Величезна імперія була найбільшою і найсильнішою державою Європи. Тут існувала величезна кількість ремісничих майстерень, безліч купців. В одній лише столиці в цей час було споруджено тридцять церков, які сяяли золотом, сріблом і різнокольоровими мармуром.

На зміну непримиренності християнства з усім, що несло клеймо язичництва приходить компроміс між християнським і античним світоглядом. Найбільш далекоглядні християнські [богослови](#) зрозуміли необхідність оволодіння всім арсеналом язичницької культури для використання її в створенні філософських концепцій. Такі мислителі, як [Василь Кесарійський](#), [Григорій Ніський](#) і [Григорій Назіанзін](#), закладають фундамент [візантійської філософії](#), яка сягала коріннями [давньогрецького мислення](#). У центрі їх філософії перебуває розуміння [буття](#) як досконалості. Народжується нова [естетика](#), нова система духовних і [моральних](#) цінностей, змінюється й сама людина тієї епохи, її бачення світу й відношення до [всесвіту](#), природи, суспільства.

З перемогою християнства провідне місце в системі знань зайняло богослов'я. Надзвичайний розквіт переживає логіка, як основа побудови богословської догматичної системи.

З усіх країн Середньовіччя Візантія особливо славилась досягненнями в історіографії. Праці відомих візантійських істориків за характером викладу матеріалу, багатством міфологічних образів гідно продовжують класичну грецьку традицію Геродота, Фукідида, Полібія.

Паралельно з історіографією існував специфічний середньовічний жанр історичного твору – хронографія. Основоположником її став кесарійський єпископ Євсевій (260-340), який зробив широкий огляд історичних подій.

Значний вклад Візантії в розвиток середньовічної архітектури. Візантійські зодчі створюють нові принципи забудови міст: у центрі розташовується головна площа з собором, від неї,

довільно переплітаючись, розходяться вулиці. Прекрасним зразком церковного будівництва є храм св. Софії в Константинополі, споруджений у 532-537 рр. за наказом Юстиніана. У Візантійській імперії склалися три типи християнських культових споруд: **базилікальний, центричний і хрестово-купольний**.

Базиліка, як ви вже знаєте, — це прямокутна в плані споруда, розділена всередині рядом колон або стовпів на 3—5 частин — нав.

Середня нава, найвища, освітлювалася через вікна над дахами бічних нав і зазвичай закінчувалась напівкруглою прибудовою — апсидою.

Перед входом до храму будували поперечне в плані приміщення — нартекс (притвор). Бічні нави віддавали під крамнички торговцям. Вхід у велику базиліку мав двір, оточений колонадою.

Центрична церква — компактна, симетрична споруда; в плані могла бути кругла, квадратна, гранчаста, хрещата. Християни зводили такі будівлі на місцях загибелі або поховань святих (каплички), а також як хрещальні для нових членів общини — до їх уведення в храм. Центричні споруди, незважаючи на консервативність конструкції та проблеми, що неодмінно виникали в процесі їх розбудови, набули значного поширення на просторах Візантійської імперії.

Софійський Собор Стамбул

Софійський собор, також **Ая-Софія** ([грец.](#) *Αγία Σοφία*, повна назва [грец.](#) *Ιερός Ναός της του Θεού Σοφίας*; [тур.](#) *Ayasofya*) в [Константинополі](#) — одна з найвеличніших пам'яток [візантійської](#) архітектури, що збереглись донині; символ «золотої доби» [Візантійської імперії](#) та один із символів сучасного [Стамбулу](#).

За часів [Візантійської імперії](#) собор перебував у центрі [Константинополя](#) поруч із [імператорським палацом](#), на місці якого тепер стоїть [Блакитна мечеть](#). Нині Собор розташований в історичному центрі міста в

районі [Султанахмет](#) і діє як [музей](#).

Висота Софійського собору — 55 метрів, діаметр [бані](#) — 31 метр. Понад тисячу років Софійський собор у Константинополі залишався найбільшим храмом у [християнському світі](#) — до будівництва [Собору Святого Петра в Римі](#). 1985 року храм занесений до переліку [Світової спадщини ЮНЕСКО](#) та називається «восьмим чудом світу».

На місці Софійського Собору, до його побудови стояв інший храм, побудований візантійським імператором [Костянтином I Великим](#) в період 324—337 років^[1]. Між тим [Сократ Схоластик](#) свідчив про будівництво першого храму, званого Софією, в добу до правління імператора [Констанція II](#)^[2]. Відомо, що з 360 по 380 рік Софійський собор перебував у руках [аріан](#). Імператор [Феодосій I](#) в 380 року передав собор [православним](#) і 27 листопада особисто ввів у собор [Григорія Богослова](#), незабаром обраного новим [константинопольським архієпископом](#)^[3]. Однак цей храм згорів внаслідок народного повстання 404 року^[4].

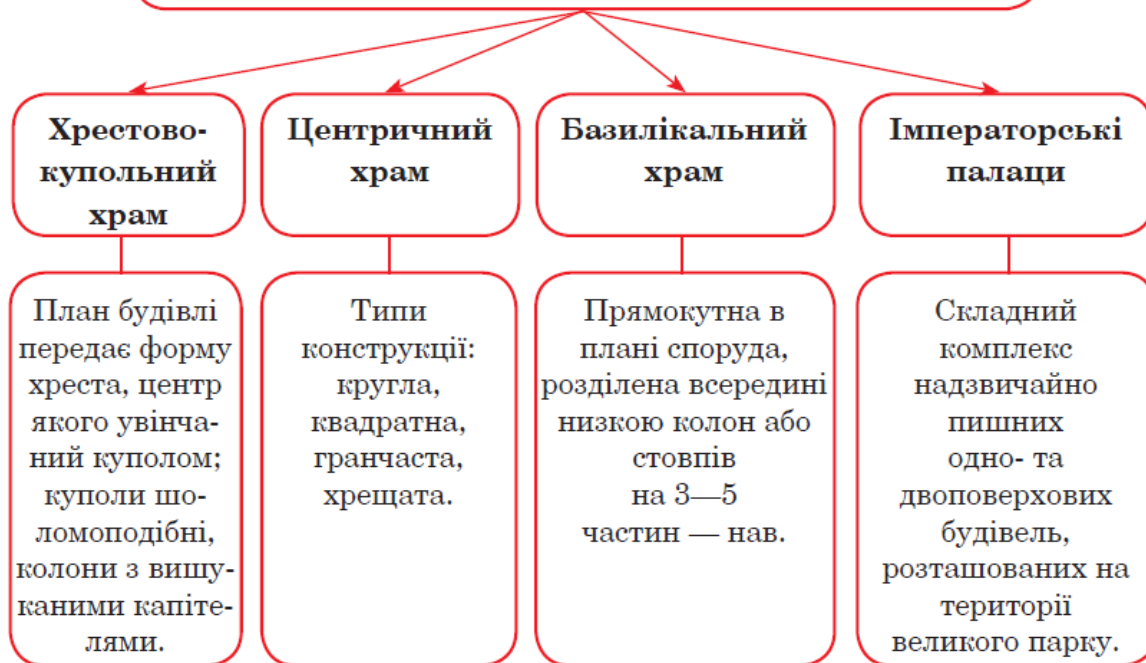
Побудовану знову церкву знищила інша пожежа 415 року. Імператор [Феодосій II](#) наказав збудувати на цьому ж місці нову [базиліку](#), що виконали того самого року. Базиліка Феодосія, відповідно до свідчень [Івана Малали](#), згоріла 13 січня 532 року під час [повстання «Ніка»](#)^[5]. Її руїни виявили тільки 1936 року під час розкопок на території собору.

Храм Костянтина і Феодосія були великими [п'ятинавними базиліками](#)^[6]. Скупе уявлення про нього дають тільки археологічні знахідки, які дозволяють судити про значні розміри і багате [мармурове](#) вбрання. Також, ґрунтуючись на стародавніх описах, роблять висновок, що над бічними навами розташовувалися двоярусні галереї, подібні побудованій одночасно з

нею базилики Святої Ірини.

ВИДИ АРХІТЕКТУРНИХ СПОРУД ВІЗАНТІЙСЬКОГО СТИЛЮ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

5.Творча робота.

Розгляньте капітелі колон візантійських храмів та порівняйте їх з античними. Назвіть спільні та відмінні ознаки.

Варіант1. Виконай замальовки візантійського орнаменту. Поміркуй та запропонуй, як його можна використати в дизайні сучасного одягу та аксесуар» (графітні і кольорові олівці, фломастери).

Варіант2. Створи ескіз мозаїки (квіти, птахи тощо) у візантійському стилі для оформлення інтер'єру [кольоровий папір, різнофактурні матеріали, пластилін). Роздивись фрагмент мозаїки з базилики Сан-Вітале (м. Равенна, Італія). с.44

Розгляньте та проаналізуйте шедеври візантійського мистецтва...

Розгляньте ілюстрацію. Охарактеризуйте інтер'єр Софійського собору в Константинополі за поданими питаннями.

1. Які деталі інтер'єру зображеного храму першими впадають у вічі?
2. Який ефект створюють численні арки, склепіння й куполи?
3. Зверніть увагу на форму, кількість і Розміщення вікон. Поміркуйте, як це впливає на освітлення храму.
4. Які враження викликає у вас інтер'єр собору?
5. Якою музикою ви можете «озвучити» цю ілюстрацію?

МИСТЕЦЬКА СКАРБНИЧКА (с.45)

6.Підсумки уроку, оцінювання .

- Розкажіть, як зародилася культура Візантії. Які види мистецтва отримали найбільший розвиток у цій державі?

- Назвіть характерні особливості візантійського стилю. Чим вони зумовлені?

- Чим вирізняється архітектура Візантійської імперії? Розкажіть про найвідоміші храми Візантії.

-Що ви дізналися про скульптуру та декоративно-прикладне мистецтво Візантії?

Назвіть шедеври цих видів мистецтва.

- Що вам найбільше запам'яталося з цього уроку? Поясніть, чому.

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Назвіть ознаки візантійського стилю в архітектурі та монументальному живописі.
- Поясніть термін «синтез мистецтв» на прикладі двох шедеврів — соборів Св. Софії в Стамбулі та Києві. Які види мистецтв у них поєднано?
- Чи сподобався вам урок? Чим саме?
- Як ви гадаєте цілі, які були поставлені на початку уроку були виконані?

Урок – 6

*Маріненко Оксана Юріївна,
вчитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 24
Черкаської міської ради*

Тема уроку . Візантійський стиль.

Мета уроку. Формування ключових компетентностей: розширити загально естетичний та музичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями.

Загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями мистецтва;
- б) міжпредметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- . розширити загально-естетичний та музичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями;
- збагачувати емоційно-естетичний досвід учнів;
- продовжити знайомити учнів з особливостями суспільного та культурного життя Візантії, що зумовили формування нового мистецького стилю — візантійського;
- поглибити знання учнів про стиль у мистецтві. З'ясувати внесок візантійського мистецтва у розвиток середньовічного живопису, іконопису, музики та моди;
- формувати вміння давати чіткі відповіді на запитання, аргументувати свою думку;
- розвивати інтерес до світової культурної спадщини, вчити визначати належність мистецьких творів до відповідної епохи;
- виховувати культуру міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн.

Тип уроку : вивчення нового матеріалу.

Обладнання: проектор, ПК, відео фрагменти, презентація, підручник

«Мистецтво» 8 клас (автор Кондратова Л.), альбом для малювання, олівці, музичний інструмент.

ХІД УРОКУ

I. Вхід під під звучання музики. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань. Індивідуальне опитування.

- Розкажіть, як зародилася культура Візантії. Які види мистецтва отримали найбільший розвиток у цій державі?
- Назвіть характерні особливості візантійського стилю. Чим вони зумовлені?

- «Вас вітає Візантія». Поділіться історією створення та характерними рисами одного з шедеврів архітектури, скульптури чи іншого виду мистецтва візантійського стилю.

III. Мотивація навчання.

Сьогодні ми з вами дізнаємось про живопис, музичне мистецтво, книжкову мініатюру Візантії. Вам буде цікаво ознайомитись і з тенденціями у моді Візантійської імперії.

IV. Вивчення нової теми.

Мистецтво Візантії.

Мистецтво Візантійської імперії, яка до XIII ст. залишалася надзвичайно розвиненою в усіх сферах державою, слугувало своєрідним «золотим мостом» між західною і східною культурами та мало значний вплив на розвиток багатьох країн середньовічної Європи, зокрема Південної і Східної, де утвердилось православ'я.

Живопис Візантії, тісно пов'язаний з архітектурою і обмежений суворими канонами християнської релігії, представлений фресками, мозаїками, іконами та книжковою мініатюрою.

Візантійський іконографічний канон — характерна ознака візантійського живопису, якому притаманна площинність зображень, регламентовані релігійні сюжети і біблійна тематика

Стиль візантійського іконопису

Іконопис — вид живопису, релігійного за темами сюжетів, культового за призначенням; мистецтво написання ікон.

У візантійському іконописі були поширені декілька технологій створення ікон: **енкаустика, мозаїка, темпера**. Зображення святих та подій, описаних у Біблії або церковній історії, виконані на дошці, полотні або металі, мали відповідати чітким правилам, розробленим церквою.

Темпера — фарби, що готуються на основі сухих порошкових мінеральних пігментів і (або) їх синтетичних аналогів. Сполучною речовиною для темперних фарб слугують емульсії — натуральні (розведений водою жовток курячого яйця, соки рослин) або штучні (полімери тощо).

Темперні ікони До найкращих здобутків світового мистецтва належать візантійські ікони XI—XII ст., виконані темперою в константинопольських майстернях. На композиції цих ікон вплинули як літературні джерела, так і вже вироблені канони (золоте тло, площинність тощо).

Вишгородська Ікона Божої Матері. XII ст.

Темперна ікона «**Вишгородська Богоматір**», більш відома за пізнішою назвою «**Володимирська**», і нині вражає кожного, хто її бачить. Очі Богородиці сповнені туги й передчуття майбутньої трагедії, що очікує Її Сина. Невідомий митець майстерно передав психологічну напругу, ніжність і душевне тепло, хоча подібні за силою та глибиною почуттів образи були рідкістю в тогочасному мистецтві Візантії.

Енкаустичні ікони

Енкаустика — живопис восковими фарбами, що виконується гарячим і холодним способами.

Святі Сергій та Вакх. Ікона з Музею мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків, Київ

На іконі, написаній на видовженій дошці у VII с. в техніці енкастики, зображено дві постаті юнаків Сергія та Вакха. Вони тримають у руках хрести мучеників. Їхні голови, як і голову Христа, зображеного між ними, огортає умовне позначення саява — німб, що символізує святість. Цей образ відзначається високою майстерністю виконання.

Мозаїчні ікони

Святий Миколай. Мозаїчна мініатюрна ікона. XII c

Виготовлення мініатюрних мозаїчних ікон було започатковано в ювелірних майстернях Константинополя, оскільки за філігранною технікою виконання і вартістю вони нагадували високохудожні ювелірні вироби.

Мозаїка — зображення або візерунок, виконані з окремих, щільно припасованих один до одного і закріплених на цементі або мастиці різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців тощо.

Перші мозаїчні мініатюри, створені з маленьких шматочків смальти та мармуру із вкрапленнями таких самих за розмірами шматочків золота й срібла, датують XII ст.

Богоматір «Троєручниця»

Найдавнішою серед великих за розмірами мозаїчних ікон, що збереглися до наших днів, вважають образ Богоматері «Троєручниця» з монастиря Хіландар у Греції. Назва образу пов'язана з історією його походження. Так, третя — срібна, — рука на іконі з'явилася на знак подяки від святого Іоана Дамаскіна, коли за його молитвою Богородиця відновила йому втрачену руку. Ця ікона належить до найбільш поширених іконографічних типів зображення Богородиці — Одигітрія, або Провідниця. На іконах такого типу фігура Божої Матері представлена фронтально. На одній її руці сидить Немовля Христос, іншою рукою Богоматір вказує на Нього, тим самим скеровуючи увагу тих, хто молиться.

Фресковий живопис

В XI — XII століттях у Візантії відбувся остаточний розкол церкви на православну (східну) та католицьку (західну) гілки. Візантія обрала православ'я, тому її богослужіння помітно відрізнялися від католицьких. Побудова нових храмів логічно сприяла запрошенню художників і мозаїстів, котрі декорували стіни фресками, а підлоги — мозаїками в різних технологіях.

Фреска (від італ. affresco — *свіжий*) — живопис на вологій штукатурці, одна із технік настінного малярства, протилежна до розпису по сухому. Фресками називають також твори, виконані в цій техніці.

Фреска — розповсюджений і відносно дешевий спосіб декорування стін, який не потребував ретельної підготовки чи використання дорогих матеріалів. Візантійські фрески спочатку виготовляли на античними технологіями, а в XII ст. у штукатурку почали додавати товчений вапняк, мрамур або черепицю. Спрощений характер малюнка та обмежену кількість фарб підсилює декоративний ефект мозаїк. Тон їх зазвичай золотавий або синій.

Бурхлива історія Візантійської імперії не сприяла збереженню сакральних фресок, більшість яких була втрачена під руїнами завойованих турками-османами міст. Загарбники нищили настінні розписи навіть у тих храмах, які зберегли і пристосували під свої потреби. Тому вивчення візантійських фресок мимоволі базується на залишках фрескових циклів, що випадково вціліли у дальніх провінціях Греції, Македонії, Італії, Сербії, Болгарії та інших країн.

Аналіз творів мистецтва

Фреска «Причастя апостолів». Церква Богородиці Асіну, початок XII ст. Кіпр

- Розгляньте ілюстрацію. Охарактеризуйте творчу манеру візантійських майстрів та втілені ними образи апостолів.

Монументальний мозаїчний живопис

Для візантійського світогляду і візантійського мистецтва характерний розподіл на світ реальний та світ духовний, пов'язаний з церквою і Богом. Головним і первісним вважали світ духовний, абсолютно не схожий на грішний земний. У Софійському соборі мозаїки мерехтять завдяки золотій підкладні, на якій зверху закріплений тонкий шар кольорового

прозорого скла.

Мозаїка в куполі. Церква св. Софії, місто Салоніки

У храмі Святої Софії (527 — 565 рр.), побудованому в місті Салоніки, на вівтарному склепінні величезного купола знаходиться найдавніша збережена до наших днів сакральна мозаїка. Палацові мозаїчні композиції зображували світські сюжети: переважно мисливські або пасторальні сцени.

Книжкова мініатюра

У Візантії мистецтво оформлення книги піднялося до значних художніх висот, оскільки на нього суворість канону не поширювалася.

Книжкова мініатюра була виразною, витонченою та майстерно виконаною. Художники розробляли не тільки сюжети композицій, але й систему взаємозв'язку тексту і мініатюр, їх розташування, прагнучи досягти художньої цілісності.

Стилістично мініатюра була близька до станкового та монументального живопису й органічно пов'язана з чудово написаним текстом і *буквицями* — художньо оформленими першими літерами сторінки чи розділу. Орнаментальні заставки включали рослинні й геометричні мотиви. Особливо поширеним видом рукописних книг були Євангелія. До IX ст. належить чудово оформлений **Псалтир**, що зберігається в Паризькій національній бібліотеці. На початку XI ст. був написаний великий **Місяцеслов** Василя II (Ватиканська бібліотека).

«Давид, який грає на лірі». Мініатюра із Псалтиря. Бл. 950 р. Париж

Аналіз творів мистецтва. Творче завдання.

Розгляньте зображення традиційних візантійських орнаментів. Які основні елементи в них найчастіше повторюються? Візьміть олівець та спробуйте відтворити два-три орнаментальні мотиви.

Мода візантійської імперії

Мода Візантії була тісно пов'язана з модою Риму. Однак головною відмінністю стало те, що одяг кроїли й шили — в основному із золототканої парчі, шовку та прикрашали золотом, перлами, багатую вишивкою. Звичайно, таку розкіш могли собі дозволити лише заможні люди.

У тканинах переважали геометричні орнаменти із зірочок, хрестів, кіл і квадратів, іноді — стилізовані рослинні чи анімалістичні мотиви. Візантійський стиль одягу майже 800 років панував у моді без змін.

Мозаїка «Імператриця Феодора в оточенні придворних». Середина VI ст. Церква Сан-Вітале. Равенна, Італія

Зачіски знатних жінок являли собою складні композиції з локонів і кіс у поєднанні з різноманітними прикрасами. У Візантії були перукарні та майстерні цирульників, де виготовляли якісні перуки. І чоловіки, й жінки фарбували волосся рослинними барвниками.

Більшість візантійських жіночих зачісок мала форму, подібну до валика: волосся, наче німб, укладали навколо голови, жінки панівних класів покривали волосся довгими вуалями з дорогого шовку чи оксамиту, а жінки з народу — короткими (до плечей) накидками з дешевих тканин. Зверху надягали обручі.

Чоловіки носили зачіски у вигляді валика, доповнюючи їх головними уборами круглої або конусоподібної форми. Із VII ст. більшість чоловіків почали відрощувати різноманітні за формою бороди: напівкруглі, квадратні, клиноподібні.

Музичне мистецтво Візантії

Витоки візантійської музики сягають перської, коптської, єврейської та вірменської пісенності, а також включають досягнення давньогрецької музичної культури. Світська музика звучала при імператорському дворі і була представлена такими жанрами, як **акламації**— ритуально-святкові оди на віршовані тексти та **поліхронії** — оди для виходу імператора, які виконував хор. При дворі звучала також інструментальна музика, для якої використовувались сурми, цимбали, лютні, гуслі, арфи, ліри, а також стародавній прототип органа — **гідравлос**.

Народна музика Візантії представлена епічним жанром — це акритські пісні, що прославляли подвиги акритів.

У нотних записах збереглася лише культова християнська музика, яка була виключно вокальною (орган був заборонений). Візантійська музична культура мала великий вплив на розвиток як східної, так і західної церковної музики.

V. «Сходінка творчості». Виконання творчого завдання.

Розгляньте малюнки, на яких зображено одяг візантійського стилю.

Створіть за цими зразками ескіз костюма для вистави на візантійську тематику.

VI. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- З якими видами живопису Візантії ви ознайомились на уроці?
- Що означає поняття «візантійський канон»? Розкажіть про сюжети та ознаки канону в гворах мистецтва.
- Охарактеризуйте різновиди техніки іконопису. Які ікони, виконані у візантійському стилі, є світовими шедеврами живопису?
- Що таке мозаїка та фреска? Наведіть приклади збережених до наших днів творів.
- Які особливості музичного мистецтва та книжкової мініатюри Візантії вам запам'ятатися?

VII. Домашнє завдання.

- Завершіть роботу над ескізом костюма для вистави на візантійську тематику.
- За матеріалами уроку створіть презентацію «Мої улюблені шедеври візантійського стилю».

Урок – 7 (а)

*Позднякова Наталія Вікторівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи-інтернат
Черкаської обласної ради*

Тема уроку. Романський стиль.

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність — здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами

романського стилю в архітектурі на прикладі визначних пам'яток цього виду мистецтва європейських країн; визначити роль споруд в житті середньовічної людини; сприяти опануванню учнями художньо-образної мови архітектури; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію; розвивати вміння давати естетичну оцінку творам архітектури; виховувати інтерес до світової культурної спадщини.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, картки-словнички (як роздатковий матеріал), різнокольорові картки для об'єднання у групи, пазли для вправи «Мозаїка», карта світу (Європи).

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-мандрівка з випереджувальним завданням та індивідуальними консультаціями.

Терміни і поняття: романський стиль, храм-фортеця, замок-фортеця, монастир-фортеця, донжон.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: музичне мистецтво, образотворче мистецтво, архітектура.

Музичний ряд: Fausto Papetti. Winchester Cathedral

Міжпредметні зв'язки: історія, географія.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

Вправа «Мозаїка».

Учні об'єднуються у групи (за кольоровими картками). Кожна група отримує розрізане на частини зображення пам'яток архітектури. Завдання: скласти картинку з розрізаних частин, назвати об'єкт зображення, стиль. Довести свою думку.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Вчитель

У тисячному році, за висловом ученого ченця Рауля Глобера, вся Європа вдяглась у білі шати церков. Із закінченням варварських нашеств'я християнство в Західній Європі вступило в нову, творчу еру. Через п'ять століть після падіння Римської імперії Західна Європа нарешті набула власне обличчя.

Сьогодні ми маємо нагоду здійснити подорож у середньовічне європейське минуле. Це часи феодальної роздробленості, ворожнечі, битв, війн, беззаконня та анархії. Боротьба за владу між феодалами була головною ознакою середньовіччя. В міжусобні війни активно втручалася церква, захищаючи свої права хрестом і мечем.

IV. Виклад нового матеріалу.

1. Загальна характеристика стилю.

Вчитель

Одним із найважливіших етапів розвитку середньовічного європейського мистецтва, пік популярності якого припадає на X-XIII століття, є романський стиль. Він проіснував більше як 300 років, найповніше виявив себе в архітектурі і, розвиваючись, досяг значних висот. (1,2 слайди)

Термін «романський стиль» увів у 20-х роках XIX століття Арсісс де Комон, який встановив зв'язок архітектури X—XII століть із давньоримською. Романський - від «романізації» (насадження латинської мови), проведеної римлянами на колоніальних територіях південної, південно-західної та центральної Європи (3 ст. до н.е. — 2 ст. н.е.), яке призвело до появи так званих «романських мов».

Головними рисами стилю були важкі форми і масивність споруд, простота і суворість. Величезні кам'яні стіни реалізували потребу у самозахисті. Товщину стін підкреслювали

маленькі вікна з напівциркулярним завершенням. Башти, колони, глухі арки на стінах, масивні стовпи, заглиблені у стіну портали втілювали ідею монументальності, потужності пластичних об'ємів, логічності, ясності, лаконізму, простоти, доцільності. Структура романської будівлі складається з простих масивних об'ємів: це куби, призми, циліндри, і вцілому виглядає немов готове зміцнення до війни або оборони. Головний будівельний матеріал на той час – тесаний камінь.

Головна житлова і найкраще укріплена **вежа** феодального **замку**, яка виступала в якості рятівного пункту оборони – донжон. (3 слайд) Навколо цієї величезної башти пристроювали все інше. Завдяки такому плануванню в ті часи найчастіше зводилися храми-фортеці, (4 слайд) монастирі-фортеці (5 слайд) і замки-фортеці (6 слайд).

Якщо світська влада у X столітті була зосереджена у руках монархів, то духовним володарем Європи залишався Папа Римський. Разом з тим єпископи і настоятелі абатств часто виконували як релігійні функції, так і політичні. В свою чергу король міг призначити знатних феодалів єпископами і абатами. В XI столітті папство зміцнило свою могутність, запровадивши ряд реформ аби позбутися втручання влади у діяльність церкви. Саме у цей час запроваджено обітницю безшлюбності для священників. Цим самим унеможлиблюється династичність. Папство стає найавторитетнішою силою християнського світу.

Прочани мандрували по святих місцях та несли пожертви, монастирі розбудовувались: з'являлися дороги, мости, готелі, лазарети. Утвердження зростаючої ролі і могутності церкви поклато початок справжньому будівельному буму. Центром монастирських комплексів були церкви. Виняткова роль, що належала у феодальному суспільстві церкві, і величезні матеріальні засоби, що зосередилися в її руках, привели до того, що романська архітектура є переважно церковною. Прийоми і форми її вплинули і на цивільну архітектуру. [6]

В основі плану романського храму - ранньохристиянська базиліка у формі хреста. (7 слайд) В ранній період перекриття базилікальних храмів робили пласкими, переважно з дерева. Пізніше їх замінили кам'яні склепіння, які потребували міцних стін та колон. В основі інтер'єру – напівциркулярні арки. Збільшилися хор перед апсидою та висота приміщення. (8,9 слайди)

2. Романський стиль в архітектурі європейських країн.

Розповіді учнів супроводжуються позначенням на карті країн, про які йдеться у повідомленнях.

Повідомлення 1-го гіда

Франція (10 - 15 слайди)

Раніше від інших держав романський стиль склався у Франції. Своєю величчю вражають собори країни. Характерним для них є органічне поєднання з природою.

Абатство Клюні. Найвпливовіший у часи Середньовіччя монастир бенедиктинців, заснований у 910 році. У цьому ж році почалося будівництво величезної церкви, яка двічі перебудовувалася та врешті решт була зруйнована під час буржуазної революції у XVIII столітті. Так звана Клюні III (1088 рік) була величезною (довжина 187 м, висота 30 м): мала п'ять нефів, два трансепти і нагадувала собор св.Петра у Римі, але була більшою за розмірами. Стрілчасті арки збільшували висоту центрального нефу, а їх використання у бічних нефах було конструктивним нововведенням. Саме завдяки абатству заснувалося місто Клюні, яке поступово з'явилося навколо монастиря. До нашого часу від Клюні III залишилися тільки фрагменти: частина південного крила великого трансепту із дзвіницею, частина малого трансепту, залишки башт, що оточували портал церкви та нижні частини притвору.

Пріорат Сєррабони – у минулому монастир каноніків ордену августинців. Знаходиться у Східних Піренеях. Славиться неперевершеною різьбою по мармуру. Точної дати заснування невідомо, але припускають, що це сталося у X-XI столітті. Монастир процвітав до 1612 року, потім настав час занепаду. Французький письменник Проспер

Меріме зробив все задля того, аби цей шедевр романського мистецтва було визнано світовою культурною спадщиною ЮНЕСКО. Нині ця пам'ятка відкрита для вільного відвідування. [7]

Нотр-Дам-ля-Гранд – храм римсько-католицької церкви у місті Пуатьє. Довжина будівлі – 57 метрів, ширина – 13, висота – 18,5. Прикрашений скульптурами західний фасад храму визнано шедевром релігійного мистецтва романської епохи. В основі будівлі – тринефна базиліка. Центральний та бічні нефи перекриті напівциркулярними склепіннями. Будівля нагадує фортецю: міцні товсті стіни, невеликі вузькі вікна. Враження підсилює важка квадратна триярусна башта у середохресті. Дві, менші за розмірами башти, прикрашають західний фасад. Церква не має характерного для романського храму трансепта. Це пояснюється тим, що з північної сторони вже були будівлі мешканців Пуатьє, а з південної проходить одна з головних вулиць – Гран Рю. [5]

Повідомлення 2-го гіда

Німецьчина (16 - 20 слайди)

Найвідомішими спорудами романського стилю є **Кайзерівські собори у Вормсі, Шпайєрі та Мейнці**. Всі три міста знаходяться на берегах річки Рейн, тому мають іншу назву – Рейнські. Kaiserdom – у перекладі з німецької імперський собор - традиційна назва для романського собору, побудованого під прямим заступництвом імператора Священної Римської імперії. Головна відмінність соборів від інших – наявність двох хорів - на початку і в кінці нефа. Другий хор призначений для імператора і його родини. Імперська влада ставилися на один рівень з владою Бога, а положення хорів уособлювало розділення влади між кайзером і Богом.

Шпайєрський собор. Його будівництво розпочалося у 1030 році імператором Конрадом II. За часів Генріха IV собор перебудовувався. Це найбільша за розмірами церква у романському стилі, що збереглась дотепер, з 1981 року — об'єкт світової культурної спадщини ЮНЕСКО.

Вормський собор – найменший з трьох рейнських імперських соборів. Побудований протягом 1130–1181 років. Стоїть на схилі в найвищій точці міста. Оскільки це місце було захищене від паводків, тут селилися кельти та римляни. Сьогодні Вормський собор є католицькою церквою. В кімнаті під олтарем зберігаються рештки рідних та наблизених імператора Конрада II, які померли протягом X–XI століть.

Майнцський собор. На сьогодні – це тринефна базиліка з колонами у романському стилі з елементами стилів бароко та готики, що є наслідком реставрації та відбудов після руйнувань. У 1184 році саму тут Фрідріх I Барбароса відбував посвяту своїх синів у лицарі, що увійшло в історію як одна з найвеличніша урочистість Середньовіччя. [5]

Повідомлення 3-го гіда

Великобританія (21 - 26 слайди)

Вінчестерський собор — це собор у місті Вінчестер (Великобританія), у графстві Гемпшир, один із найбільших соборів Англії. Вважається другим найдовшим у Європі. Він присвячений Святій Трійці, Святому Петру, Святому Павлу і Святому Світуну, і знаходиться у Вінчестерському єпископстві та є центром Вінчестерської єпархії. Спорудження храму розпочалося у 1079 році.

Саму тут удруге коронувався Ричард Левове Серце, одружувалися Генріх IV і Жанна Наварська, Марія I і Філіп II.

Цікавим є той факт, що у 1966 році Джозеф Стефенс написав пісню Winchester Cathedral. Для її виконання був спеціально створений гурт New Vaudeville Band. [3]

Собор Ілі – кафедральний собор у місті Ілі (Кембриджшир). Будівництво розпочалося у 1083 році і тривало майже триста років. Центральна вежа – найстаріша. Довжина собору – 163 м, неф – 75 м, отже це найдовший неф у Великій Британії. Висота західної вежі становить 66 м. У центрі собору побудовано освітлювальну восьмикутну вежу заввишки 52 м. [9]

Даремський собор Христа, Діви Марії та св. Катберта — собор у Даремі, закладений 1093 року. Собор є першою у Великій Британії пам'яткою архітектури, що разом із сусіднім

Даремським замком) потрапила до списку об'єктів Всесвітньої спадщини. Собор є прикладом норманського варіанту романського стилю.

Даремський собор був місцем зйомок сцен у Гогвортсі перших двох фільмів про Гаррі Поттера. [4]

Повідомлення 4-го гіда

І т а л і я (27 - 30 слайди)

Своєрідність історичного розвитку впливала на мистецтво Італії. Ареною боротьби з іноземними загарбниками була ця країна впродовж століть. У Ломбардії, яка межувала з державами по той бік Альп народилася романська архітектура. Розвиток у ній середньовічної культури забезпечив міський комунальний лад.

Виділялися ломбардські храми багатством колон, арок, красою декору. Особливу увагу приділяли будівничі оздобленню порталів. Святокового вигляду надавав спорудам білий мармур облицювання.

Церква **Сан Дзено Маджоре** у Вероні, яка має струнку дзвіницю, є типовим зразком італійської архітектури. Порталом з виступаючим навісом, з численними рельєфами прикрашений фасад церкви. Для багатьох ломбардських споруд характерний саме такий тип фасаду.

До базиліки у XII столітті добудовано клуатр. Його галереї обмежені подвійними колонами з арками. У північній частині розташований невеличкий павільйон з пам'ятником Папі Іоанну Павлу II. [8]

Пізанський собор на честь Успіння Пресвятої Діви Марії – одна з найбільш значних пам'яток романської архітектури Італії. Фасад собору виконано із білого мармуру. Сам собор складається з чотирьох галерей з колонами. Сьогодні це п'ятинефна будівля з тринефним трансептом у вигляді латинського хреста. Сам собор неодноразово проходив реконструкції та відбудовувався, внаслідок чого відбулися значні зміни в інтер'єрі.

Повідомлення 5-го гіда

І с п а н і я (31 - 33 слайди)

Романські церкви у Валь-де-Бой – дев'ять церков романської архітектури, що знаходяться у високогір'ї Піренеїв у Каталонії. Церкви розташовані у декількох селищах, оточених дивовижними пейзажами. Перебувають під охороною ЮНЕСКО.

Романська культура Іспанії пов'язана з війною проти арабів (реконкістою), які захопили в VII столітті майже весь Піренейський півострів. Ряд держав утворилося на звільненій території: Каталонія, Леон з Галісією, Арагон, Наварра, Кастилія. Про поширення своєї влади в Іспанії дбали французькі ордени монахів. Вони будували нові споруди у романському стилі. [8]

Собор у Сантьяго де Компостела (1078 - 1128 рр.) - типовий романський храм, який дуже близький до французьких зразків. Нині це одна з найбільших святинь католицького світу. Тут зберігаються мощі Святого Іакова. [5]

Д а н і я (34 - 35 слайди)

Візиткою міста Калундборг, що знаходиться у північно-західній частині острова Зеландія, є фортечна церква – **Церква Богородиці**. Точна дата побудови невідома, але припускають, що це сталося у 1170-1790 роках на честь обернення містян у християнство. Велична церква побудована з червоної цегли та має у плані форму грецького хреста. Структура будівлі акцентована на башті Діви Марії, квадратної у плані та найвищої з усіх башт. Її висота – 44 м. Додаткову міць забезпечують чотири гранітні колони, які підтримують башту. Восьмигранні бокові башти дещо нижчі (34 м). Вони височіють над чотирма апсидами: на заході – святої Гертруди, на півдні – святої Марії Магдалини, на сході – святої Анни, на півночі – святої Катерини.

Така п'ятибаштова конструкція є унікальною для Західної Європи, будучи поширеною переважно в православній архітектурі.

Архітектура церкви Богородиці за компонуванням нагадує Храм Гробу Господнього в Єрусалимі. Церква своїм виглядом більше схожа на фортецю, проте це пояснюється не

тільки міркуваннями фортифікації. Імовірно, п'ять веж церкви відсилають нас до ідеї Небесного Єрусалиму, який в часи Середньовіччя уявлявся як укріплене місто з п'ятьма вежами. [10]

Вчитель

Східна Європа

Романський стиль, який панував у Західній Європі, поступово поширювався на схід. Змішуючись з традиціями східноєвропейської культури, він набував нових рис. На жаль, багато архітектурних пам'яток того часу було зруйновано під час монголо-татарського нашествия, зазнало значних перебудов і до нашого часу дійшло у зовсім новому вигляді. Ознаки романського стилю часто можна побачити лише фрагментарно. Доречі, Сутичка із Золотою Ордою 1241 року є умовною хронологічною межею між романським і готичним етапами в культурі.

Повідомлення 6-го гіда

Словаччина (36 слайд)

У місті Копчани зберігся *християнський храм IX століття*. Навколо храму у той час було декілька поселень, але у XIII столітті внаслідок частих повеней місцевість знелюдніється, будівля перебудовується. Романських стиль перебивають риси готики. Храм працював до 18 століття, поки у Копчанах не збудували новий.

Угорщина (37 - 38 слайди)

Для романської доби Угорської архітектури характерна праця архітектурних артілей з півночі Італії.

Кафедральний собор у Печі, завершений після 1064 року, мав східний (триапсидний) і західний фасади, франковані парами високих веж. Найвидатніша збережена дотепер пам'ятка угорської романтики — *церква бенедиктинського абатства в Яку* поблизу Сомбатхея 1220 року — тринефна базиліка без трансепта, звершена зі сходу трьома півкруглими апсидами, з двома вежами з наметовими дахами на західному фасаді, між якими — портал. Фасади прикрашені фризами (вплив ломбардської архітектури).

У сакральній архітектурі застосовувалися й інші види храмів — ротонди, тетраконхи (чотириапсидні), тридільні храми загального типу з навою, вівтарем і вежою по осі західного фасаду - *церква першої половини XIII ст. в Егрегі*. Тип такої будівлі став канонічним для сільських храмів. Водночас ротонди й тетраконхи вплинули на появу аналогічних храмів у Польщі, Чехії та Україні. [2]

Повідомлення 7-го гіда

Польща (39 - 41 слайди)

Романська мурована архітектура в Польщі була започаткована в другій половині XI століття. Тут можна простежити впливи культури Великої Моравії (історична область в Чеській Республіці), німецької романіки.

Костел Святого Андрія — архітектурна пам'ятка, римсько-католицька церква романського стилю, що знаходиться поруч з Костелом Святих Петра і Павла в краківському Старому місті. Костел був зведений у 1079-1098 роках. Був головним храмом поселення Окол. Тут знаходили притулок жителі поселення Окол під час монголо-татарської навали в 1241 році.

Храм кілька разів ставав жертвою пожеж, однак це не призвело до значних змін зовнішнього вигляду (не рахуючи добавки барокових шоломів вежі і порталу з північної сторони), але у XVIII ст. були зроблені суттєві зміни інтер'єру в стилі бароко.

Крипта Святого Леонарда — крипта, що знаходиться під Вавельським собором у Кракові. Побудована у романському стилі в 11 столітті (близько 1038-1039) за часів Казимира I Відновителя, який зробив Краків своєю королівською резиденцією в якості столиці. У крипті знаходяться поховання польських королів і героїв: Міхала Корибути Вишневецького — короля Речі Посполитої, Яна III Собеського — також короля Речі Посполитої та командувач у Віденській битві, Тадеуша Костюшко — польського генерала, революціонера і бригадного генерала у американській війні за незалежність, Владислава

Сікорського — прем'єр-міністра польського уряду у вигнанні і командувача збройних сил Польщі. [1]

V. Рефлексія.

Вправа «Снігова куля». Завдання: визначити 3 найголовніші ознаки романського стилю в архітектурі. У підсумку вправи відповіді дітей записуються на дошці (без повторень) та коригуються учнями і вчителем. (42 слайд)

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання. (43 слайд)

Вищий рівень – випереджувальне завдання (підбір інформації по темі наступного уроку).

Достатній – намалювати ескіз (створити макет) романського храму.

Середній – дати відповіді на запитання у підручнику.

Урок –7 (б)

Яковенко Лариса Віталіївна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Червоно слобідської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 1
Черкаської районної ради*

Сл.1 Тема: Романський стиль

Тема: Романська архітектура. Характерні риси романського стилю в архітектурі.

Особливості романських храмів, монастирів-фортець.

Сл.2 Мета:

навчальна: ознайомити учнів з поняттям "романський стиль"; розглянути характерні риси романського стилю в архітектурі; ознайомити з найвідомішими пам'ятками романського стилю ;

розвиваюча: розвивати вміння учнів розрізняти зорово особливості романських храмів та монастирів; вміння надавати характеристику прикладам романських споруд та засобам виразності;

виховна: виховувати інтерес до архітектури храмів, замків і монастирів романського стилю, сприяти формуванню естетичного смаку.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок уведення в тему.

Обладнання: мультимедійна дошка, проектор, мультимедійна презентація.

Життя коротке, мистецтво нескінченне

Латинський вислів

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

1. Оголошення теми, мети уроку.

2. Робота з епіграфом.

II. Актуалізація опорних знань

Вправа "Пригадаємо поняття".

Сл.3 **Напря́м** — відносно монолітна і внутрішньо упорядкована сукупність ідейно-художніх тенденцій, усталена в ряді визначних чи епохальних творів, що з'явилися приблизно в один і той самий час.

Стиль у мистецтві – це ідейно і художньо зумовлена спільність художніх засобів певної доби, напрямку.

Зовнішні чинники

Світогляд доби

(ідеали і погляди людей на світ і своє місце в ньому)

Внутрішні чинники

Суперечності

в середині самого мистецтва, викликані діалогом традицій і новацій

Сл.4 **Національний стиль** - синтез культур різних класів, соціальних верств і груп відповідного суспільства.

Авторський стиль - це та сукупність особливостей творчості, яка відрізняє його твори від творів інших митців.

Сл.5 – **Таблиця** ”Великі європейські стилі”

III. Подання нового матеріалу - Мультимедійна презентація.

Сл.6 **Романський стиль** (від лат. romanus — римський) — художній стиль, що панував у Європі (переважно західній) в X—XII ст. (у деяких місцях — і в XIII ст.), один із найважливіших етапів розвитку середньовічного європейського мистецтва. Найповніше виявив себе в архітектурі.

Сл.7 Термін «романський стиль» увів на поч. XIX ст. Арсісс де Комон, який встановив зв'язок архітектури XI—XII ст. із давньоримською. За художніми ознаками мистецтво цього періоду схематичне, умовне. Для романської композиції характерні простір, позбавлений глибини, різномасштабні фігури.

Сл.8 Архітектуру романського стилю формували війни (істотною ознакою часів Середньовіччя була збройна боротьба за владу між феодалами). Найбільший феодал — церква — активно втручалася у війни, хрестом і мечем захищаючи свої права. Тому, не дивно, що майже всі романські споруди нагадують фортеці з неприступними міцними стінами, численними вежами, вузькими бійницями.

Сл. 9 *Особливі риси романського стилю:*

- XI-XII ст. - становлення романського стилю в Західній Європі.

Архітектура романського стилю вирізнялася оборонним, фортечним характером.

- Чіткі геометричні форми, вузькі вікна-бійниці, масивні й скупко декоровані стіни, кутові вежі, важкі стовпи.

Сл.10 Оздоблення:

- напівциркульний фриз
(тимпан);
- барельєф;
- орнамент геометричний або рослинний.

Сл.11 Головні спорудження романського стилю – монастир-фортеця, храм-фортеця, замок-фортеця з товстими мурами для захисту й оборони.

Сл.12 Романські храми, переважно монастирські, будували з великого тесаного каменю, у простих формах, із перевагою вертикальних або горизонтальних ліній, із дуже вузькими отворами дверей і вікон, із півциркульними арками. Архітектори створювали склепіння у вигляді хрестів. Скульптури на площинах стін або поверхні капітелей мали рельєфну форму. В оформленні церков були популярними сюжети Страшного суду й Апокаліпсиса, біблійні сцени, скульптури. Перевага духовного над тілесним виражалася в контрасті духовної експресії й зовнішньої потворності.

Сл.13 Робота зі схемою романського храму.

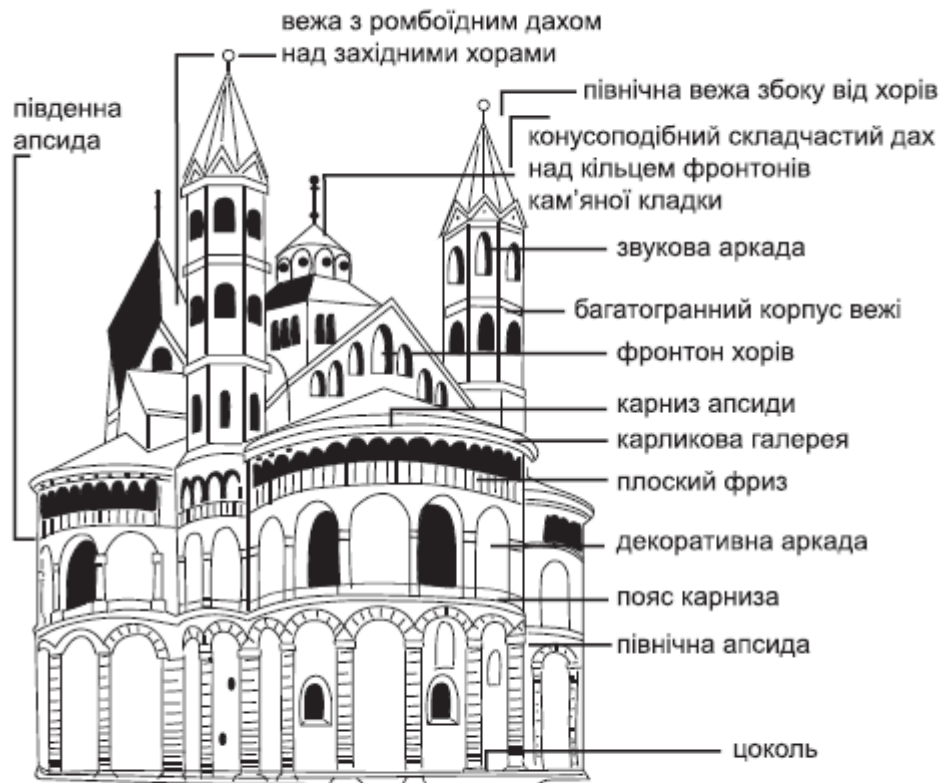
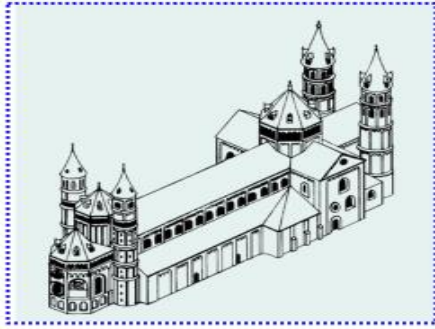

Схема романського храму

Замки та палацові комплекси нерідко розташовували у сільській місцевості на пагорбах або підвищених берегах річок. У центрі замкового двору стояла вежа, що виконувала функцію житлового будинку. Нижній поверх призначався під комори; на другому поверху були спальні господаря, його дружини і дітей; на третьому – кімнати для слуг. Вартовий на даху уважно оглядав місцевість. Замок був оточений глибоким ровом. Міст, перекинутий через рів до головної вежі, закривав центральні ворота. Замок і будівлі, зведені поряд з ним, становили основу міста.

Сл.14

Основа романського храму

Романський храм-витагнутий в плані у вигляді латинського хреста, уособлював модель світу і відображав католицьку ідею «хрестного походу», страдання та замолювання гріхів

За основу романського храму була взята римська базиліка. Базиліки в Древньому Римі були громадянськими громадськими будівлями

Сл.15 В християнському світі виникли два типи церков: купольні та базилікальні.

Сл.16 Донжон – вежа – головний елемент архітектурної композиції. Являв собою циліндричну або призматичну споруду з товстими міцними стінами, прорізними бійницями і амбразами.

Сл.17-18 **Практична робота:** охарактеризувати архітектуру романського стилю.

Сл.19-25 **Фотогалерея " Шедеври романського стилю".**

Сл.26 **Відеоподорож**

IV. Закріплення матеріалу

1. Практична робота.

Спираючись на знання, отримані на уроці, виконати ескіз храму-фортеці. (*Робота виконується у супроводі середньовічної мелодії*)

2. Оцінювання роботи.

Сл.27 **V. Підсумок уроку**

Закінчити речення:

- Ідейно і художньо зумовлена спільність художніх засобів певної доби, напрямку – *це стиль у мистецтві.*
- Романський стиль (від лат. romanus — римський) — *художній стиль, що панував у Європі (переважно західній) в X—XII ст. (у деяких місцях — і в XIII ст.), один із найважливіших етапів розвитку середньовічного європейського мистецтва.*
- Архітектуру романського стилю формували *війни.*
- Архітектура романського стилю вирізнялася *оборонним, фортечним характером. Чіткі геометричні форми, вузькі вікна-бійниці, масивні й скупо декоровані стіни, кутові вежі, важкі стовпи.*
- Головні спорудження романського стилю — *монастир-фортеця, храм-фортеця, замок-фортеця.*

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Наведіть приклади шедеврів архітектурних споруд романського стилю, які не були продемонстровані на уроці. Надайте характеристику романським спорудам та засобам виразності.

Урок – 8

*Позднякова Наталія Вікторівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи-інтернат
Черкаської обласної ради*

Тема уроку. Романське мистецтво.

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність — здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами романського мистецтва в живописі, скульптурі, музиці, декоративно-ужитковому мистецтві, моді на прикладі визначних пам'яток цих видів мистецтва європейських країн; сприяти опануванню учнями художньо-образної мови різних видів мистецтва романської доби; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію; розвивати вміння давати естетичну оцінку творам мистецтва, порівнювати їх; виховувати інтерес до світової культурної спадщини.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, торбинка та картки з буквами для вправи «Абетковий суп».

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-екскурсія з випереджувальним завданням та індивідуальними консультаціями.

Терміни і поняття: фреска, мозаїка, рельєф, мініатюра, григоріанський спів, театри пантоміми, мімансу та жонглерів.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: живопис, скульптура, музичне мистецтво, театр.

Музичний ряд: Йозеф Гайдн. Велика органна меса.

Відеоряд: слад-шоу «Романське мистецтво», «Романський стиль»

Міжпредметні зв'язки: історія.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Мистецтво незбагненне й незрівнянне –

Його не може розум осягнуть,

Є в ньому вічна і священна тайна,

Що кличе людство на духовну путь. (1 слайд)

Світ настільки прекрасний і розмаїтий, настільки різний, що осягнути його нехай би вистачило життя. Мистецтво давніх епох несе у собі дуже багато загадок. Можна тільки уявити, скільки людей, подій бачили застигле каміння, мармур, бронза, золото, фарби, книги.

Торкаючись своїм поглядом того, що було зроблено людськими руками сотні, тисячі років тому, уявляєш себе причетним до таїнства буття всього людства. (2 слайд)

III. Актуалізація опорних знань.

Сьогодні наша творча група, яка працювала над створенням музею пам'яток мистецтва романської доби, запрошує нас на екскурсію. Але всі ви прекрасно знаєте, що для того, аби потрапити до музею, потрібні квитки. Ви маєте можливість їх придбати. Грошова одиниця – ваші знання, отримані на попередньому уроці. Тож прошу пригадати. *(за відповіді учням видаються квитки; сюди ж врахувати результати створених учнями макетів романських споруд, виставку яких доцільно влаштувати на перерві перед початком уроку, щоб зекономити час уроку)* (3 слайд)

- Які риси притаманні архітектурі романського стилю?
- Що стало визначальним для функціонального призначення романської архітектури?
- Які шедеври архітектури романської доби запам'яталися вам найбільше? Чому?

IV. Виклад нового матеріалу.

Всі отримали квитки. Наш Музей романського мистецтва гостинно відчиняє свої двері для вельмишановних відвідувачів. (4 слайд) Маємо надію, що екскурсія, яку проведуть наші екскурсіводи, буде захоплюючою, насиченою змістовно та емоційно. Ми залишаємо вам право занотовувати інформацію та ставити запитання, якщо щось буде незрозумілим. (5 слайд)

Експозиція «Монументальний живопис» (6 слайд)

Оснóву живопису романського стилю складає настінний розпис, виконаний, як правило, в техніці фрески. Зміст і образне вирішення композиції підпорядковувались архітектурному стилеві споруди або інтер'єру. Фрески в романських храмах сповнені суворою строгості, іноді наївні, але завжди повчальні. Фігури людей зображувались плоскими, пропорції тіла часто порушувались. Зрідка художники давали волю своїй фантазії і населяли стіни храмів зображеннями фантастичних птахів і тварин, запозичених із фольклору. Парадні зали прикрашали розписи на історичні або побутові сюжети динамічного характеру.

Характерними ознаками романського стилю в живописі є: (7 слайд)

- *строга симетричність композиції;*
- *чіткий контурний рисунок;*
- *площинність зображень;*
- *порушення пропорційності фігур;*
- *неприродність поз;*
- *яскраві кольори;*
- *виразність зображень.*

Це демонструє перша експозиція нашого музею.

Запрошуємо звернути увагу на перший експонат, який нам доставили з французького містечка Сен-Савен. Саме там розташувалося бенедиктианське абатство Сен-Савен-сюр-Гартан. Широку славу церкви склали фрески, які покривають склепіння головної нави, нартексу та криптів. (8 слайд)

Фрески ілюструють епізоди старозавітної історії створення людей, Всесвітнього потопу та Ноя, Авраама, Мойсея тощо. Ми маємо змогу переглянути «Жертвопринесення Каїна та Авеля». (9 слайд)

З монашської капели, що розташувалася неподалік від абатства Клюні - в Берзе-ла-Віль, (10 слайд) нам доставили фреску «Христос у славі». (11 слайд) Хочемо звернути вашу увагу на те, що пам'ятки живопису Франції відносять до двох шкіл: «школи синіх фонів» з центром у Берзе-ла-Віль, і «школи світлових фонів», прикладом якої є фрески з церкви Сен-Савен-сюр-Гартан. Ви маєте можливість порівняти їх. *(практична робота)*. (12 слайд)

Розписи іспанських соборів мають ряд спільних особливостей: насичені фарби, образи суворо канонізовані. Поширеним був також живопис на дереві, який зумовив створення вівтарних зображень Марії та Христа. Ви можете пересвідчитись у цьому, переглянувши наступний стенд.

Унікальні місцеві особливості мав фресковий живопис романської доби в Каталонії. Фрагменти каталонських фресок були знайдені в малих сакральних спорудах у Піренеях. У 1920-тих роках їх обережно зняли зі стін і перенесли в Національний музей мистецтва Каталонії у Барселоні (13 слайд). У композиціях каталонських майстрів, які увійшли до нашої експозиції, поєднані геометричні орнаменти античного та візантійського стилів, а образи святих вирізняються індивідуальністю. (14 слайд)

На романському живописі Італії відчутно позначився вплив візантійського мистецтва. Це особливо помітно в мозаїчних циклах собору в Чефалу, над якими працювали візантійські майстри. (15 слайд) Керівництво музею з радістю погодилося передати нам для перегляду мозаїку «Христос Пантократор». (16 слайд) Пальці правої руки Спасителя складені для благословення, а в лівій Він тримає розкрите Євангеліє. Печаль у Його очах, відкритість обіймів і навіть два окремі локони, що спадають на чоло, говорять про Його співчуття і милосердя.

Експозиція «Книжкова мініатюра» (17 слайд)

Романський живопис широко представлений книжковою мініатюрою. Найбільша кількість рукописів, збережених до наших днів, була створена в монастирях Південної Франції та Баварії (Німеччина). Мініатюри цього періоду переважно виконані в дусі народних традицій і вирізняються яскравими насиченими кольорами та високою майстерністю митців.

Основними орнаментальними мотивами були геометричні фігури (коло, квадрат, меандр) та рослинні форми (стилізоване листя аканта, квіткові розетки). У рослинні й геометричні орнаменти органічно впліталися зооморфні мотиви.

Пропонуємо переглянути сторінки Євангеліє Оттона III. (бл. 1000р., Німеччина) (18 слайд) та мініатюри «Св. євангеліст Іоанн» з Євангеліє абата Ведрикуса (бл. 1147 р., Франція). (19 слайд)

Експозиція «Скульптура» (20 слайд)

Для романської монументальної пластики характерні гігантські рельєфні композиції над порталами храмів. Фігури в таких композиціях мали різні масштаби: найбільша — фігура Христа, трохи менші — ангелів і апостолів, найменші — простих смертних.

Сюжетами найчастіше були грізні пророцтва Апокаліпсису і Страшного суду, що демонструють богословську схему ієрархічної структури світу: центр композиції — величезна фігура Христа; у верхній частині — небо, у нижній — грішна земля; праворуч від Христа розташовані рай і праведники, ліворуч — засуджені на вічні муки грішники, чорти й пекло.

Мистецтво Середньовіччя розглядається як Біблія для неписьменних, тому «живі картини» скульптур часто слугували залякуючою проповіддю у камені. (21 слайд)

Якнайяскравіше це доводить наш перший експонат цієї експозиції. Доставили нам його з Франції, собору XII століття Сен-Лазар, що в Отені. (22 слайд) Це прикраса тимпанів собору. (23 слайд) Ці рельєфи більше схожі на різьбу по дереву, ніж на скульптуру. Величезна фігура Христа вершить суд. Вона велична і статична, навколо нього йде боротьба за душі людські між ангелами і чортами, і маленькі тремтячі чоловічки з підкосити ногами - жалюгідні людські душі - чекають рішення долі.

Наступні експонати – з церкви Сен-Трофім, що в Арле. (24 слайд) Західний портал над головним входом теж демонструє картини Страшного суду. У центрі – фігура Христа в оточенні символів євангелістів (Лев - символ Св.Марка, янгол - Св.Матвія, орел - Св. Іоанна, бик - Св.Луки), нижче розташовані фігури апостолів. Ліва частина – зображення обраних, що крокують до раю. Права – грішники, що спускаються до аду. І все це у супроводі хору янголів.

У скульптурі романського стилю з'являються зображення тварин. Найчастіше — це образи фантастичних чудовиськ, що уособлюють зло й химерно переплітаються з образами святих на стінах християнських храмів.

Ще один експонат. Лев, що пожирає грішника, демонструє, як доведеться

розплачуватися за свої земні гріхи. (25 слайд) Наступна композиція - грішники, заковані у ланцюги, горять в аду (вгорі), в середині композиції – святі, внизу - лев з зубами-пилкою. (26 слайд)

Наступний стенд - декор апсиди кафедральний собору з П'яченці. XII–XIII ст. Італія. (27 слайд)

І у вас є можливість порівняти зображені капітелі колон романських соборів з капітелями візантійських та античних храмів. (практична робота) (28 слайд)

Експозиція “Декоративно-ужиткове мистецтво” (29 слайд)

Романська епоха стала періодом розквіту різних галузей декоративно-ужиткового мистецтва: литва, карбування, різьблення по кості, художньої емалі, ткацтва, килимарства, ювелірного мистецтва. У всіх цих видах художньої творчості майстри використовували геометричні, рослинні або зооморфні орнаменти, зображували побутові сцени, фольклорні чи біблійні сюжети.

До експозиції «Декоративно прикладне мистецтво» нашого музею ввійшли релікварій для шматочків істинного хреста, який нам доставили з Бельгії, (30 слайд) золоті каблучки єпископів – з музею абатства Клюні (31 слайд) та фрагмент гобелена «Створення світу» з музею кафедрального собору в Жироні (Іспанія). (32 слайд)

Експозиція «Музичне мистецтво» (33 слайд)

Від часів утвердження християнства у варварські королівства починає проникати римсько-візантійська культура з її зразками культової музики. Процес формування католицької музичної традиції в молодих європейських державах розтягнувся на кілька століть. У романську епоху було започатковано новий вид виконання духовної музики григоріанський спів. Григоріанський спів, або григоріанський хорал — традиційний спів католицької церкви, що виконувався чоловічим хором в унісон. (34 слайд)

Григоріанський спів був канонізований реформатором церковної музики папою Григорієм I Великим у 590-604 роках. (35 слайд) Папа вірив, що коли тисячі вірян одночасно звертаються до Бога однією мовою (латиною) і мовою однієї музики (меси), то Господь обов'язково їх почує, допоможе звільнитися від гріхів, отримати прощення та спасіння.

Наша експозиція містить мультимедійні файли. Перегляньте уривок відеофільму, присвяченого романському мистецтву. У ньому ви не тільки побачите мистецькі шедеври стилю, але й послухаете григоріанський спів: для вас звучатиме «Велика органна меса» Йозефа Гайдна. (36 слайд)

Експозиція «Театральне мистецтво» (37 слайд)

Емоційне життя середньовічної людини тяжіло немовби до двох полюсів — християнської літургії (вона живила чуттєвий світ людини піднесеними, релігійними мотивами) і карнавальної, сміхової стихії.

У державах Західної Європи в романську добу спостерігався занепад класичного театру й піднесення інших видів театрального мистецтва: театр пантоміми (мімів), театр мімансу, мандрівний театр жонглерів.

Театр пантоміми. (38 слайд) До складу театру пантоміми входили хористи, оркестрова група та кілька акторів-мімів. Актори пластичними рухами супроводжували текст п'єси, який виконував хор під музичний супровід.

Театр мімансу. У X—XI ст. в країнах Західної Європи (особливо в Іспанії та Франції) набуло популярності видовище спотворених дітей, яких показували публіці за великі гроші.

Жорстоке видовище мімансу поступово витісняє театр жонглерів. (39 слайд) У середньовічній франції так називали мандрівний театр комедіантів і музикантів, до складу якого входили міми, музиканти, поети, вокалісти, акробати, дресирувальники, майстри професійного жонглювання тощо. Поширюється творчість трубадурів та мінезінгерів. (40 слайд)

Експозиція «Мода» (41 слайд)

Експозиція «Мода» широко представлена костюмами романської доби. Стиль одягу романського періоду виникає на основі традицій античності, Візантійської імперії та варварських племен, які населяли Європу раніше. Основою і чоловічого, і жіночого вбрання були туніки. З античних часів романська мода бере плащ. Від Візантії залишилася традиція одягати кілька туалетів один на інший (у жінок). Силует костюмів наближений до трапеції. (42 слайд)

Одяг для знаті виготовляли з яскравих дорогих тканин із декоративною тасьмою, що прикрашалася золотими пластинками чи дорогоцінним камінням; (43,44 слайди) для простолюдинів — з грубого, домотканого льону або вовни темних тонів (сірого або коричневого кольору).

Цікавим є те, що довжина туніки та плаща залежала від віку людини. Що старша людина, то довше туніка.

З головних уборів виділимо куафи. Взуття, яке виготовлялося зі шкіри та мало довгий загострений носок, мало назву пігаш. (45 слайд)

Лицарі, перші хрестоносці, були закуті у залізо. Їх убранство було символом сили та благородства. Кожна складова озброєння – священна. (46 слайд)

V. Рефлексія. (47 слайд)

Вправа «Абетковий суп».

Розріжте абетку, вилучіть з неї літери ь, и, й, ї. Запропонуйте кожному учневі витягнути з чарівної торбинки літеру і придумати підсумкове речення на тему уроку, яке б починалося з цієї літери.

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання. (48 слайд)

Створіть ескіз жіночого або чоловічого сучасного костюма з елементами моди романської доби. Разом з однокласниками влаштуйте виставку розроблених вами ескізів і визначте претендента на звання «Кращий модельєр класу».

Знайдіть у мережі інтернет відомості про оздоблення інтер'єру у романську добу та сучасний інтер'єр у романському стилі. (49 слайд)

Урок – 9

*Войцях Світлана Анатоліївна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Чорнобаївської гімназії
Чорнобаївської районної ради*

Тема: Готика.

Мета: формування предметних компетентностей

- ознайомити учнів із стилями часу, поняттями, з життям і творчістю композиторів, художників, скульпторів; музичними творами;
- розвивати музичні здібності, навички інтерпретації та аналітичного сприйняття музики, художніх творів;
- формувати емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські та національні якості особистості.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Обладнання: Підручник для 8 класу Л.Кондратової, мультимедійний комплекс, музичний інструмент.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Вхід учнів під музику, музичне вітання. Спів канонів.

2. Мотиваційний

Повідомлення теми і мети, головних завдань уроку.

3. Актуалізація опорних знань учнів

- Поясніть провідну ідею романської архітектури.
- Пригадайте основні відмінності та конструкційні елементи, їх призначення.

4. Розкриття теми уроку

Період із XII по XV ст. для більшості країн Західної Європи — час найбільшого розвитку феодального способу виробництва. Це доба так званого розвинутого середньовіччя, яка відкривалася хрестовими походами XI—XIII ст. і закінчувалася великими географічними відкриттями кінця XV ст. Вона характеризувалася швидким розвитком міст як центрів ремесел і торгівлі: їх зростання суттєво впливало на все суспільне життя середньовічної Європи. Міста поступово ставали не тільки основними економічними центрами, а й культурними осередками.

Домінуючими в духовній атмосфері середньовіччя все ж лишалися релігійне світовідчуття і богословські інтелектуальні шукання.

Релігійна ідеологія ґрунтувалась на ідеї Бога, який гарантував стійкість, незмінність існуючого порядку та являв собою частину космічного, природного порядку.

Готичний стиль — один із небагатьох, чия дата виникнення визначена точно. Абат Сен-Дені, усипальниці французьких королів, **Сугерій** (1080 – 1141) захотів надати незвичної форми церкві свого абатства. Спираючись на твори грецького теолога Діонісія, який жив у V ст., Сугерій вважав, що божественну красу можна передавати через створення прекрасних речей. З цього випливало, що архітектура церкви має нести красу, легкість і велич. У 1137 р. цю ідею було втілено в життя.

Готика (італ. gotico, від назви германського племені готів), готичний стиль — художній стиль, що був завершальним етапом у розвитку середньовічної культури країн Західної Європи (між серединами XII і XVI століть). Термін «Готика» введений в епоху Відродження як зневажливе позначення всього середньовічного мистецтва, що вважалося «варварським».

Готика пов'язана з розвитком міста. Міське життя породжує нові типи будинків цивільного призначення: біржа, митниця, суд, лікарні, склади, ринки тощо. Складається обличчя міського муніципалітету — ратуші. На майдані перед собором відбувалися диспути, лекції, розігрувалися містерії. У цих інсценуваннях церковних легенд брали участь сотні чоловік. До них привносилося багато життєвих деталей. Містерія існувала в Європі, а особливо у Франції, понад двісті років. Містеріальна драматургія мала три цикли: "старозаповітний", "новозаповітний" і "апостольський", в якому сюжети п'єс були запозичені з "Життя святих" та з міраклів про святих ("Містерія Старого Заповіту" складалася з 38 епізодів, у ній брали участь 242 дійові особи — Бог, ангели, Люцифер, Адам і Єва були головними; "Містерія страстей", присвячена Ісусу Христу, поділялася на чотири частини, відповідно до чотирьох днів вистави). Виконавці — міський люд.

З містерій, в яких дидактика вкладалася в релігійні форми і часто втрачала сенс через сусідство побутових комічних сцен, виріс театр мораліте. У п'єсах театру мораліте діяли алегоричні персонажі, кожен з яких уособлював якийсь людський порок або чесноту, стихію природи або церковне поняття.

Відео 1 «Готичний стиль»

Розвиток мистецтва готики пов'язаний із життям міста — нового центру середньовічної культури (XII-XVI ст.). Готичний стиль зародився у Франції. Саме тут був зведений перший готичний собор Нотр-Дам де Парі (собор Паризької Богоматері). Поступово новий стиль витіснив свого попередника — романський стиль, і поширився Західною, Центральною і частково Східною Європою, відображаючи панівний християнський світогляд. Готичні ознаки найяскравіше виявилися в сакральній архітектурі. Набуло поширення і світське будівництво (ратуші, університети, палаци).

Готичний собор — це зразок синтезу архітектури, скульптури й живопису. У соборі й

на площі перед ним відбувалися всі найважливіші події в житті міста.

Відео 2 «Секрети готичного стилю»

5. Творче завдання

Варіант 1 Створи ескіз вітража за геометричними або рослинними мотивами для вікна певної форми — круглого, прямокутного та ін.

Варіант 2. Створіть проект фасаду готичного замку.

Варіант 3. Створіть ескізи архітектурних елементів готичного храму.

Завдання виконуються під звучання музики

6. Підсумок уроку

- Порівняйте романський і готичний стилі в архітектурі, назвіть архітектурні елементи притаманні даним стилям.
- Коли і в якій країні установався готичний стиль і чому його називали варварським?
- У якому виді мистецтва проявились найбільш характерні ознаки стилю?

Кододиктант (Учні записують лише відповідь)

1. Фасадний вітраж готичного храму, що має круглу форму – Троянда.
2. Батьківщина готичного стилю – Франція.
3. Перший готичний собор у Франції - Нотр-Дам де Парі.
4. Художній стиль, що був завершальним етапом у розвитку середньовічної культури країн Західної Європи – Готика.
5. Увінчують дах готичного храму – шпилі, скульптури.
6. Театр уякому діяли алегоричні персонажі, кожен з яких уособлював якийсь людський порок або чесноту – мораліте.

7. Аналізування роботи на уроці.

8. Д/з - Проект «Готична архітектура», підібрати ілюстрації відомих соборів готичного стилю, підібрати вислови філософів та поетів про готику.

Урок – 10

*Войцях Світлана Анатоліївна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Чорнобаївської гімназії
Чорнобаївської районної ради*

Тема: Готичне мистецтво

Мета: формування предметних компетентностей

Формувати навички інтерпретації мистецького твору, відображати власні настрої та світоглядні пріоритети засобами музичного та образотворчого мистецтва;

Розвивати музичні та художні здібності учнів;

Формувати емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські цінності, культуру їх реалізації у творах мистецтва.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Обладнання: Підручник для 8 класу Л.Кондратової, музичний інструмент, мультимедійний комплекс, альбом для малювання.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Вхід учнів під музику, музичне вітання, спів канонів.

2.Мотивація

Повідомлення теми і мети, головних завдань уроку.

3.Актуалізація опорних знань

- Чому готичний стиль називають стилем міста?

- Що, на вашу думку зумовило появу велетенських будов готичних храмів?

4.Розкриття теми уроку

За Сюжером (французький еквівалент вимови "Сугерій") храм - це корабель, що символізує Всесвіт. Витягнутий інтер'єр храму - неф (nef), по французьки - navis, перекладається як корабель. Цей Всесвіт ділиться поясом вітражів у верхній частині храму, і масивом стін в нижній, на горний (небесний) і Дольний (земний) світ, відповідно. Стіни храму - як обителі Божої, дематеріалізуються рельєфним і скульптурним ажуром. Такий конструктивний елемент як арка символізує розрив круговороту часу, адже в цілому образ готичного храму також несе смислове навантаження про швидкоплинність і кінець часу (в той час народ Середньовіччя перебував напередодні швидкого кінця світу). Готична троянда - символізує колесо Фортуни і висловлює циклічність часу. В унікальних готичних вітражах у вікні-троянді можна розгледіти сцени, що відсилають до круговороту часу. Світло, яке проникає через яскраві вітражні скла позначає Божественне світло, Божественне провидіння (див. Фаворське світло). Споглядаючи вітражі людина відсторонюється від матеріального, тілесного, людського світу і "потрапляє" в іманентний, духовний, Божественний світ[1].

Для готичного мистецтва характерним є панування лінії, вертикалізм композиції, віртуозне деталювання, підпорядкованість елементів логіці цілого, нерозривний зв'язок архітектури та скульптури. Провідним типом готичної архітектури стає собор, що зумовило розвиток складної каркасної конструкції (стрілчасті арки, які опираються на стовпи). Багатокольоровий вітраж, gobelen, ілюстрації манускриптів втілювали естетичні смаки феодальної верхівки, яка в епоху хрестових походів доторкнулася до витонченості Сходу.

Відео 1

Протягом століть у храмах середньовічної Європи під час богослужіння звучав хоровий спів. Провідним жанром духовної музика був григоріанський хорал, у ті часи хорали співали в супроводі органа. Стрункість хорового і органного звучання наповнювали храм величчю, урочистістю, таємничістю. Архітектура і музика наче «співали» в унісон.

Слухання музики менестрелів 01

У країнах середньовічної Європи виникло мистецтво мандрівних поетів, акторів і музикантів, які виконували свої пісні в супроводі музичних інструментів, найчастіше — лютні. Мандрівних митців у Франції називали трубадурами, труверами, жонглерами, менестрелями, у Німечч- шпільманами, меннезінгерами, на Русі-Україні — скоморохами. Вони подорожували від замку до замку, від одного містечка до іншого, оповідаючи новини та розважаючи публіку. У творчості поетів-школярів — вагантів — переважали сатиричні пісні.

Німецький композитор Карл Орф створив сценічну кантату «Карміна Бурана » за мотивами віршів середньовічних поетів з рукописної баварської збірки.

Відео 02 : К. Орф. Кантата «Карміна Бурана» (Пролог).

Готична культура має вагомe місце у формуванні культурних традицій людства, її частку ми несемо і в сучасному житті.

Відео 3

Відео 4

5. Практичні завдання уроку

Важливу роль у культурному житті зрілого феодального суспільства відіграла *рицарська культура*. Разом з куртуазністю, що була досить складним комплексом звичаїв, ритуалів, манер, придворних,

військових розваг (наприклад, рицарських турнірів), їй притаманна своєрідна література: *рицарська поезія та роман*.

Самостійно чи в певній залежності від суфійських поетів, але поети Провансу (так звані трубадури¹) створюють власну філософію кохання з притаманною йому системою цінностей та ритуалом, формують *новий морально-естетичний ідеал* — служіння Дамі.

Особливу роль відігравала *народна карнавальна культура*. Веселий сміх під час загального свята на міських площах і вулицях, де кожен відчував себе часткою безсмертного, вічного цілого — народу, убивав релігійний страх перед смертю, неминучим страшним судом і пекельними муками за гріхи.

Я пропоную розділитись на 3 групи:

1 група – виконують ескізи карнавального костюму та масок,

2 група – дизайнери добирають ілюстративний матеріал до презентації «Готика в сучасному світі», в якому розкриють ознаки готичності у одязі та інтер'єрі.

Виконання та презентація завдань, реалізація матеріалу домашнього завдання.

Презентація – запитання

6. Підсумки уроку, оцінювання .

- Що вам сподобалось найбільше на уроці?
- Чи близька вам готична культура?
- Що вас в ній вражає?

Д/з Підготувати відеоряд «Готична Україна» (за бажанням)

Урок – 11

*Готмар Альона Романівна,
учитель музичного мистецтва
Монастирищенського
навчально-виховного комплексу
«Лицей-ЗОШ І-ІІІ ст. «Ерудит»
Монастирищенської районної ради*

Тема: Вітчизняні пам'ятки мистецтва середньовіччя

Мета (навчальна): закріпити знання учнів з основними теоретико - літературними засадами епохи Середньовіччя, навчитися виділяти основну думку, формувати уявлення про історичну добу, конкретно - історичні та загальнолюдські цінності, навчити учнів працювати з довідковою літературою , формувати навички пошукової роботи, систематизувати зібрану інформацію .

Мета (розвиваюча): розвивати навички ділової гри, мовленнєві навички, мислення, увагу, пам'ять.

Мета (виховна): виховувати повагу і зацікавленість мовними літературними текстами, виховувати естетичні смаки.

Тип уроку : комбінований.

Обладнання : підручник ,ТЗН.

Теоретичні поняття : середньовіччя, архітектура, візантійський, готичний, романські стилі.

Епіграф : «Хай нащадки одержать від нас дещо подібне до того, що нам самим лишилося від наших предків». Данте

Хід уроку

1.ВТУПНА ЧАСТИНА

- Організаційний момент.
- Повідомлення теми та мети уроку.

➤ Робота з епіграфом.

Вчитель.

- Запишіть до зошитів слова відомого італійського поета Данте, які я пропоную як епіграф до сьогоднішнього уроку.

- Як ви розумієте слова епіграфу? (Відповіді учнів)

2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Розповідь учителя

Твори мистецтва - безцінне надбання людства, без якого неможливо уявити собі світову культуру. Важливе місце в цьому посідає архітектура — це «кам'яний літопис світу», в якому втілилися провідні ідеї минулого і сучасності, колективний геній народів, їх слава і гордість.

Кожен народ пишається культурними досягненнями своїх предків, оскільки в них він бачить не тільки своє минуле, а й сучасне і майбутнє.

Архітектура України озвучена дзвонами. Історія храмового будівництва відображає злети і падіння, війни і періоди духовного зростання від Київської Русі до наших років. Кожній школі архітектури - Галицькій, Волинській, Чернігівській - властивий особливий характер. Старовинні храми несуть риси впливу візантійського і романського стилів, готики, бароко і ренесансу. Але в різноманітності шкіл, епох і стилів українська архітектура є унікальною.

Середньовічна архітектура

Автентична українська архітектура почала формуватися у IX–X ст., коли на теренах України виникла централізована держава — Київська Русь. Спочатку всі споруди — укріплення, палаци, церкви — будувалися з дерева. Основною структурою будівель спрдавна був зруб, зведений з горизонтально покладених колод із шатровим верхом. Традиція спорудження зрубів збереглася аж до початку XX ст. Навіть сьогодні подібні зруби використовуються під жилі приміщення.

Розвиток української культури з початку XIV ст. відбувався в досить важких історичних умовах, які характеризувалися;

- навалом монголо-татарських орд на українські терени;
- експансією Польщі та Литви;
- переходом українських територій під владу Польщі, Литви, Угорщини, Молдови.

Розвиток української культури в цю добу можна поділити на два періоди:

- литовсько-руський — коли Литва, перебуваючи на нижчому від Русі-України культурному рівні, увібрала в себе все найкраще з нових земель;
- польсько-литовський.

На думку М. Грушевського, польська культура XIV-XV ст. не досягла високого рівня, а була в значній мірі відбитком німецької та італійської культур.

В українському культурному житті XV ст. спостерігаються кризові явища. Адже українська культура була тісно пов'язана з православною церквою, а церква одержувала на духовний розвиток кошти від держави. Коли української влади не стало, Литовська та Польська держави підтримували лише католицьке духовенство. Православною ж церквою, як власне й культурою, ніхто не опікувався. Усе менше трапляється освічених людей серед духовенства, знищуються старі церковні та світські школи, слабшають література та художня творчість.

Тяжкий іноземний гніт і спустошливі війни гальмують культурний розвиток. Проте навіть у цих складних умовах культура українського народу розвивалася.

ВІДГОМІН ВІЗАНТІЙСЬКОГО СТИЛЮ В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Входження в простір східнохристиянського світу стало найважливішою подією історичного шляху української культури. Християнство санкціонувало етос абсолютної цінності людини, її духовної свободи, відповідальності за власні вчинки. Готовність історичних предків українського народу до сприйняття східнохристиянської ідеї виросла на

могутніх плечах праслов'янської культурної традиції в її безпосередніх зв'язках з іраномовними народами Причорноморських степів, скіфами, сарматами. Східнохристиянська ідея в подальшому багато в чому стимулювала соціокультурну й етнічну консолідацію земель Південної і Південно-Західної Русі, посилену під натиском турецько-татарської агресії мусульманського світу і польсько-шляхетської експансії католицького світу. Важко переоцінити значення візантійської культури для розвитку Київської Русі. Вже з IX ст. починаються активні контакти Візантії і Київської Русі знаменитим шляхом “із варяг у греки”. З легендарного походу князя Аскольда на Царгород у 860 р. було фактично започатковане хрещення Русі. У середині X ст. поїздка київської княгині Ольги до імператора Костянтина Багрянородного відіграла чималу роль у подальшому розвитку торгово-політичних відносин між обома країнами і поширенні християнства на Русі. Шлюб сестри візантійського імператора Василія II Анни з київським князем Володимиром довершив перетворення християнства на державну релігію Русі (акт хрещення 988 р.). У такому вигляді воно повністю успадкувало візантійську традицію. Візантійська християнська концепція богообраності імператорської влади відчутно вплинула на формування Київської Русі. Церква тут також була залучена до коронації київських князів, символізуючи, як і у Візантії, божественне освячення їх влади.

Запровадження християнства на Русі сприяло поширенню серед її населення слов'янської писемності – кирилиці. З Візантії у великій кількості прибували богослужбні книги і предмети християнського культу, був запозичений церковний багатоголосий спів.

Найбільш помітним був вплив Візантії на мистецтво Київської Русі. Давньоруські князі запрошували в Київ, а згодом і у Володимир візантійських архітекторів і художників для спорудження храмів і монастирів, до них приєдналися і свої майстри. У Володимирі під час розпису Дмитріївського собору місцеві майстри працювали над фресками вже на рівних з художниками, запрошеними із Константинополя.

Протягом багатьох віків українська культура зазнавала значного впливу унікальної духовної спадщини Візантії. Це яскраво відбилося у збереженні тісних зв'язків українського православ'я з Константинопольською церквою, у системі навчання в школах церковних братств України, у діяльності острозької та Києво-Могилянської академії. Українське богослов'я, іконопис, церковна архітектура та література, довгий час спиралася на візантійську традицію. Мотиви візантійської філософії відчутні у творчості видатного українського мислителя Григорія Сковороди. Відомими центрами освіти, науки, будівельного та образотворчого мистецтва візантійської орієнтації в Україні були Київ і Чернігів.

За основу культових споруд Київської Русі було взято поширений у Візантії хрестово-баневий тип храму. Основною рисою таких споруд було те, що їх внутрішній простір у плані мав форму хреста, над середньою частиною якого підносилися головна баня, що спиралася за допомогою підпружних арок і вітрил (спеціальних будівельних конструкцій) на чотири стовпи. Зі східного боку розміщувалися вівтарні апсиди. Складніші варіанти хрестовобаневих храмів мали шість, вісім, а інколи навіть дванадцять стовпів.

Як будівельні матеріали при зведенні монументальних споруд у X—XIII ст. використовувались цегла-плінфа і камінь (граніт, кварцит, шифер). Скріплюючим розчином була так звана цем'янка — суміш вапна із товченою керамікою, яка надавала спорудам рожевуватого кольору. В X—XI ст. на Русі була поширена система змішаної кладки із цегли і каменю, так званий *opus mixtum*. Дахи будов покривалися листовим свинцем або черепицею, у віконні отвори вставлялися круглі дерев'яні віконниці.

Перші кам'яні споруди житлового призначення відомі на українських землях ще з язичницьких часів, зокрема, згадуваний у літописах князівський палац Святослава Ігоревича в Києві. Початок будівництва кам'яних храмів пов'язують із спорудженням у Києві в 989 — 996 рр. церкви Богородиці, або, як її називали в народі, Десятинної.

Учень 1 .До нашого часу цей храм не зберігся, частково вціліли лише фундаменти. 6 грудня 1240 р. він упав як останній рубіж оборони Києва від полчищ Батия. У середині XVII

ст. на залишках його мурів було зведено невеличку однонаву церкву, що простояла до 1824 р. У 1842 р. на цьому місці було збудовано нову церкву в так званому "російському" стилі. При цьому всі залишки первісного храму були знесені (в деяких місцях залишки його стін сягали висоти шість метрів, на них зберігалися фрагменти Фресок, мозаїк, кахлів тощо). Останню споруду було зруйновано в 30-х роках ХХ ст. Сьогодні про зовнішній та внутрішній вигляд собору Х ст. можна дізнатися із нечисленних відомостей писемних джерел та археологічних пам'яток. Це був великий шестистовпний, тринавний, багатоголовий хрестовобаневий храм Розміром 16 x 26 м, оточений із трьох сторін галереями. Церква мала багате внутрішнє оздоблення: мармурові колони з різьбленими капітелями, фресковий та мозаїчний живопис тощо. Храм слугував також князівською усипальницею, у ньому зберігалися мармурові саркофаги з князівськими похованнями. Один із таких саркофагів було виявлено під час археологічних розкопок і розбито на дошки, втрачені у ХХ ст. Крім того, з літописів відомо, то в Десятинній церкві зберігалися важливі документи, зокрема грамота князя Володимира Святославича, в якій йшлося про пожалування десятої частини доходів держави на потреби християнської церкви. Дослідники припускають, що при Десятинній церкві велися й ранні українські літописи, зберігалися цінні рукописні книги, переважно богослужбового призначення.

Вчитель. Чудові зразки культових споруд Давньої Русі представлені храмами ХІ ст. Це, насамперед, Софія Київська, споруджена у 1037 р. князем Ярославом Володимировичем на честь перемоги над печенігами та свого остаточного утвердження на київському столі (деякі дослідники датують ці події і само будівництво храму 1017 р.).

Учень 2. Софійський собор порівняно добре зберігся до нашого часу, хоча й зазнав значних руйнувань і перебудов упродовж ХІІІ— ХХ ст. Це великий п'ятинавний хрестовобаневий храм, оточений з півночі, заходу й півдня двома рядами первісно відкритих галерей, з 13 банями. До західних кутів будови примикають дві башти, які у давнину були вкриті шатровими верхами. Гвинтові сходи в баштах ведуть на другий поверх собору — хори. Дванадцять хрещатих у плані стовпів поділяють внутрішній простір собору на п'ять нав. У плані він має форму хреста, над середньою частиною якого підноситься головна баня. Софійський собор мав багате внутрішнє оздоблення. До нашого часу в деяких місцях збереглися мармурові пороги, різьблені шиферні плити, мозаїчні підлоги. Храм прикрашено фресковим живописом та мозаїками. Деякі риси Софійського собору, на думку дослідників, свідчать про спорідненість із традиціями давньоукраїнської дерев'яної архітектури. Це, зокрема, велика кількість бань (13), підкреслена пірамідальність композиції, відкриті галереї, а також оздоблення храму не лише мозаїками, а й фресками, що не є характерним для візантійського монументального мистецтва. Архітектурні та мистецькі особливості Софії Київської справили великий вплив на подальший розвиток вітчизняного храмобудівництва.

Вчитель. Візантійський стиль почав активно реформуватися під впливом автентичних уявлень наших предків про будівництво й орнаментування. Внаслідок такого реформування з'явилися витягнуті вгору куполи київських церков, специфічна колірна гама розписів, фресок і мозаїк. Розгляньте зображення відомих пам'яток сакрального зодчества України та порівняйте їх із культовими спорудами Візантії.

- Що, на вашу думку, збереглося в українських храмах від візантійського стилю?

ШЕДЕВРИ РОМАНСЬКОГО СТИЛЮ В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Новий етап розвитку архітектури Київської Русі припав на другу половину ХІ — першу половину ХІІ ст. Будівлі цього періоду вже помітно відрізняються від тих, що були зведені раніше. На зміну пишним храмам, яким були притаманні складна динамічна композиція, багатогол'я та галереї, прийшли прості будівлі з чітко окресленими лініями фасадів, лаконічним декором, увінчані однією масивною банею. Архітектура набула ознак романського стилю, що виявився в зовнішньому оформленні споруд.

Зодчі поступово перейшли на місцеві будівельні матеріали й розробили нові технологічні прийоми, відмінні від візантійських. Майстри кожного регіону Київської Русі

створювали власний стиль, сформувалися навіть окремі архітектурні школи: київсько-чернігівська, галицька.

Архітектурні стилі цього часу історики поділяють на дві групи: стиль оборонних споруд та церков. Постійні військові дії, які відбувалися на теренах України, сприяли появі великої кількості замків та фортець. Стратегія й тактика ведення війн з часів раннього середньовіччя значно змінилася. Якщо раніше велике значення мала тривала облога міста, то після монголо-татарської навали переважав штурм з використанням муроломної техніки. Тому у фортифікаційному будівництві на зміну дерев'яним прийшли могутні кам'яні стіни, потужні мури, велика кількість башт. Спеціальні міцні башти, які називають баштами-донжон, були побудовані на випадок, якщо ворогу вдасться захопити частину укріплень. Такі форми споруд використовувалися в архітектурі фортець XI-XII ст.

До мурованих кам'яних фортечних споруд належить замок у м. Кременці, який був побудований на високій горі. Його три могутні башти овальної форми давали можливість вести фланговий обстріл нападника. Подібні замки зведені в м. Білгороді (Дністровському), Луцьку, Кам'яніці-Подільському та Львові. Стіни цих будівель високі та неприступні, однак на деяких з них можна побачити викладений з червоної цегли орнамент у вигляді української плахти або вишиванки. Найкращим прикладом такої споруди є Хотинська фортеця у Чернівецькій області.(Відео)

Цікаво, що військовий архітектурний стиль значною мірою вплинув і на церковне будівництво. Церкви й монастирі нагадували собою укріплені замки, а їхні дзвіниці нерідко виконували функції сторожових веж. Побудовані з дерева чи каміння церкви зберігали традиції Київської Русі, віддзеркалювали складний історичний розвиток пізнього середньовіччя.

Звичайний тип великих церков XI-XIII ст. — це тринавні церкви з трьома напівкруглими чи гранчастими апсидами (заокруглення з боку вівтаря), з двома або трьома парами стовпів. Характерною рисою багатьох церков були опасання, тобто криті галереї, що оточували будову з трьох боків (крім східного) і збереглися пізніше в українському дерев'яному зодчестві.

- Розгляньте зображені українські храми і порівняйте їх із шедеврами романського зодчества західноєвропейських країн.

- Визначте спільні та відмінні риси.

Церква Святого Пантелеймона неподалік від Галича. Івано-Франківщина, Спасо-Преображенський собор у Чернігові, Кирилівська церква в Києві, Собор Бориса і Гліба в Чернігові

ШЕДЕВРИ ГОТИЧНОГО СТИЛЮ В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Українське зодчество готичного стилю представлено кам'яними замками, фортецями, церквами та дерев'яними будівлями. Споруди мають приклади фрескового живопису та іконопису в готичному стилі.

Готична архітектура, зокрема церковна західноєвропейського зразка з'явилася на західноукраїнських землях внаслідок входження їхньої частини до складу Польщі й пов'язаного з цим поширенням у регіоні католицьких церковних структур.

На західних землях, які менше за інші потерпіли від монголо-татарської навали, зростають міста, розвиваються ремесла й торгівля. В українські міста прибуває багато поселенців, переважно німців, які принесли в мистецтво, (зокрема в архітектуру) нові стильові форми. Серед культових споруд переважали католицькі костели. Східні кордони розповсюдження готичної архітектури на землях України досягли і міст Києва та Чернігова.

Учень 3. Домініканський костел в Чорткові (Тернопільська область) римо-католицький храм на території України. Він, безумовно, є одним з найвеличніших та найкрасивіших релігійних споруд України, костел Матері Божої, святого Розарія і святого Станіслава (саме таку повну назву має храм) вперше зведено у 1610 року для кляштору (монастиря) домініканців.

Костел і сьогодні виглядає як оборонний, а в давні часи ще й був оточений високими оборонними мурами з баштами, залишки яких і досі збереглися з тильного боку храму. То ж під час численних нападів татар за храмовими мурами переховувалося місцеве населення.

Це дійсно фантастична споруда, яка захоплює своїми масштабами та красою. Його звели на початку 20 століття на місці домініканського собору збудованого у 1610 році. Архітектором споруди був видатний архітектор Ян Сас-Зубжинський, скульптури храму виконали відомі майстри Чеслав Стовп і Діаман Станкевич.

Вчитель. Найвагомішу роль на початковому етапі поширення готичного стилю в церковній архітектурі на західноукраїнських землях відіграв Львів: саме на місцевому ґрунті постали й збереглися найхарактерніші його зразки. Серед культових споруд переважали католицькі костели.

Рання львівська архітектура готичного періоду складає досить цілісну групу пам'яток, у якій домінують збережений латинський парафіяльний костел та втрачені у XVIII-XIX ст. костели монастирів домініканців і францисканців. Усі вони були закладені на єдиному плані з вузькою витягнутою вівтарною частиною і вкороченою прямокутною навою й демонстрували характерні приклади «цегляної готики», однією з прикметних рис якої виступала майже цілковита відсутність монументальної скульптурної декорації.

Учень 4. Архикафедральна базиліка Успіння Пресвятої Діви Марії (Латинський кафедральний собор) — один з найдавніших готичних храмів України, це пам'ятка сакральної архітектури XIV-XVIII ст.

У подальших століттях костел зазнав численних перебудов, втратив одну з двох веж і отримав цілком новий вигляд, однак планувальна структура залишилась первісною. Над спорудження костелу працювали Нічко, Йоахім Гром, Амброзій Рабіш, головним архітектором був Петро Штехер.

Костел є прикладом базиліки з трьома навами, розділеними стовпами, та вівтарною частиною і двома вежами на фасаді.

Вчитель.

• Розгляньте на ілюстраціях зовнішній вигляд Латинського Кафедрального Собору (Львів) та фрески XVII ст. в інтер'єрі церкви та дайте відповіді на запитання.

• Які риси притаманні споруді церкви?

• Надайте характеристику архітектурі церкви та фрескам як прикладам готичного стилю.

Учень 5. Цікавим західноукраїнським храмом є церква Різдва Богородиці у Рогатині (Івано-Франківщина), у якій простежується своєрідне поєднання традицій мурованого церковного будівництва княжої доби (тринальний план з двома опорними стовпами, арки в завершенні стін тощо) і європейської готики (контрфорси, зірчасті склепіння з нервюрами (ребрами склепіння)).

Церква Різдва Богородиці — один із перших прикладів використання європейського готичного досвіду в українській мурованій церковній архітектурі.

До західного фасаду пізніше прибудовано бароковий портал на двох круглих колонах та кам'яні сходи.

Численні перебудови храму визначили його зовнішній вид, у якому творчо переплелися елементи готичної та барокової архітектури.

Вчитель. Окремим регіоном розвитку культової архітектури західної традиції на українських землях перед серединою XV ст. було Закарпаття. Тут збереглася чимала, як на ті часи, кількість мурованих костелів, одно-навних, простих у плані, нерідко в селах, які репрезентують провінційну готичну будівельну традицію. До найхарактерніших належать пам'ятки, збережені у Берегові, Виноградіві, Струмківці, Хусті.

Окрім мурованої, на західноукраїнських землях поширювалася також дерев'яна костельна архітектура, проте вона була втрачена. До нас дійшли лише церкви, споруджені пізніше, але в дотриманні готичних принципів зодчества.

• Розгляньте зображення готичних дерев'яних церков на Закарпатті. Виділіть їхні спільні риси, які є ознаками готичного стилю.

- Церква Св. Миколи Чудотворця. С. Сокирниця, Закарпаття.
- Церква Св. Великомученика Дмитра. С. Репинне, Закарпаття.
- Церква Св. Миколи, с. Данилово, Закарпаття
- Церква Св. Миколи, с. Нижня Апша, Закарпаття

3.ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Підбиття підсумку уроку

- Який вплив на вітчизняне мистецтво здійснив візантійський стиль?
- Що вам відомо про українські церкви, побудовані в романському стилі?
- Які риси готичного стилю були збережені в архітектурних спорудах України?
- Спробуйте порівняти готичні споруди України та зарубіжжя, знайти їхні спільні та відмінні риси.

- Поділіться своїми враженнями від вітчизняних пам'яток готичного мистецтва.

От і підійшла до завершення наша подорож архітектурними пам'ятками України. Хочу нагадати, що ми маємо пишатися тим, що живемо в Україні, пишатися культурною спадщиною нашого народу, його традиціями. І не забувайте, що майбутнє України в наших руках!

Дякую за увагу! До зустрічі.

4.ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Розпочніть роботу над великим колективним проектом «Архітектура мого краю», під час якого ви будете разом досліджувати збережені у вашій області або поблизу замки, церкви, монастирі, які презентують певну епоху чи стиль.(Як приклад, назва проекту «Леськівське диво»).

Завдання перше — знайдіть відомості про споруди епохи Середньовіччя та дізнайтеся про їх історію детальніше..

Урок – 12

*Куценко Любов Василівна,
вчитель музичного мистецтва
Монастирищенської ЗОШ І-ІІІ ст. №2
Монастирищенської районної ради*

Тема: Епоха ренесансу. Характерні особливості мистецтва Ренесансу. Етапи розвитку Ренесансу. Архітектура Ренесансу. Скульптура Ренесансу.

Мета: навчальна: розширити загально-естетичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями, з життям і творчістю художників, скульпторів; художніми творами;

розвиваюча: розвивати навички образного, осмисленого сприйняття художніх творів;

виховна: формувати емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські якості особистості ; любові до народних традицій, до живопису.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Обладнання: Підручник для 8 класу Л.Кондратова, комп'ютер, альбом для малювання.

Хід уроку

1. Організація класу .

2.Мотиваційний .

Повідомлення теми і мети, головних завдань уроку.

3.Актуалізація опорних знань учнів .

- Які шедеври доби Відродження відомі в усьому світі?
- Яких митців-титанів Ренесансу ви знаєте?

4.Розкриття теми уроку.

Нова доба в історії та культурі західної та Центральної Європи між епохою Середньовіччя і Новим часом (XIV-XVI ст.) отримала назву **Відродження**, або **Ренесанс**. Це час панування ідеалів гуманізму, ствердження краси і гідності людини, сили її розуму, волі, невичерпного творчого потенціалу. Цей період відзначився виникненням нових напрямів у філософії, науці, літературі, зокрема нового стилю в мистецтві. Термін «**ренесанс**» уведено Джорджо Вазарі — автором праці про відомих живописців, скульпторів і зодчих. Під цим терміном розумілося відродження інтересу до античної спадщини й повернення до відповідних форм у мистецтві, зокрема до ордерів в архітектурі, реалістичної манери в живописі, скульптурі.

Уже в XIII—на початку XIV ст. змінився погляд на реальність, виникли нові ідеї, які й привели до радикальних змін у всіх сферах ідеології та світогляду і які були неможливі в умовах античного або середньовічного суспільства.

Нові інтелектуальні інтереси, віра в свої сили несумісні з контролем над діяльністю людини та її способом мислення з боку церкви. Церковна регламентація життя, яка в середні віки здавалася природною, почала гнітити. "Божественне знання" потроху витіснилось інтелектуальними інтересами, які поки що випадали з офіційної університетської програми.

Художники і мислителі цієї епохи, як відомо, були титанами за силою думки, пристрасті і характеру, багатосторонністю і вченістю.

Очевидно, універсальність і багатосторонність таких майстрів, як Донателло, Леонардо да Вінчі, Альбрехт Дюрер, пояснюється не тільки їх надзвичайною обдарованістю, а й умовами їхньої праці і виховання. Вона була певною мірою "вимушеною". Оскільки поділ праці ще не торкнувся мистецтва, художники займалися всім: будівництвом церков, палаців, міських фортець, військових машин, поєднуючи найрізноманітніші види творчої праці — вони були живописцями, архітекторами, інженерами, декораторами.

Архітектура

В епоху Відродження відбувалися радикальні зміни у принципах будівництва. Якщо середньовічна архітектура базувалася на колективному досвіді майстрів, то в ренесансній на перший план виступає індивідуальна творчість архітектора і художника, які активно зверталися до принципів античної архітектури.

Визначними рисами ренесансної архітектури є:

- звернення до форм античного зодчества;
- використання симетрії, правильних пропорцій, упорядкованих складових частин (колон, арок, ніш, куполів)
- повернення до системи ордерів.

У **Венеції**, яка була центром італійського Відродження, почали створювати великі архітектурні ансамблі, що вражали цілісністю художнього задуму, багатством композиційних рішень, гармонійністю і величчю пропорцій, витонченістю деталей, орнаментациєю карнизів, вікон, галереями на колонах і стовпах.

Одним із видатних зодчих раннього Відродження був **Філіппо Брунеллескі**. Він першим створив архітектурні форми, які протягом наступних двох століть активно використовували і вдосконалювали італійські зодчі, а згодом почали застосовувати архітектори багатьох країн Європи. Відомим шедевром Ф. Брунеллескі є невелика церква у Флоренції- капела **Пацці**.

Капелла Пацці (1429-1443)

Одне із найбільш досконалих і яскравих творів Брунеллескі – капела Пацці у дворі францісканської церкви Санта-Кроче у Флоренції. Замовником цієї невеликої побудови був багатий купець Андреа Пацці, який належав до старого аристократичного роду. В 1423 році

на території монастиря Санта Кроче був пожар і більша його територія потребувала перебудови. В 1429 році розпочалась бурна будова на території монастиря, зводили новий дормиторій (спільну монастирську спальню) та новіціат (приміщення для монастирських послушників).

В той же час Андреа Пацці заключив з монастирем договір, зобов'язуючись спорудити капелу, яка повинна була служити одночасно капітульним залом для зібрань духовних осіб із монастиря Санта-Кроче і сімейною молітьницею, до проектування якої залучили Брунеллески.

Перед архітектором стояло нелегке завдання, «вбудувати» нову капелу в ділянку важкої конфігурації в глибині вузького і довгого середньовічного двору монастиря, замкнувши одну із його коротких торцевих сторін. Причому територія, відведена монастирем, була розміщена на південь від трансепту церкви впритик до капели Кастеллані (зліва), сакристії та капелі Барончеллі (ззаді). В результаті Філіппо з таким мистецтвом вийшов із важкого становища, що це визвало справедливе захоплення у його сучасників.

Капела Пацці відрізняється і від римських храмів, і від готичних соборів, при цьому їй властива конструктивна ясність, антична простота і гармонія. Елементи класичної архітектури – колони, пілястри, арки, складені в досконало нові комбінації, створюючи враження незвичайної легкості і грації.

Для будівництва капели, архітектор використав металічні модулі і проектував її за допомогою геометричних формул. Напівкруглий купол покриває центральну частину, але вона є і центром прямокутника. Відкритий простір меншої сторони виходить на головну площу і зв'язаний апсидою, яка включає вівтар.

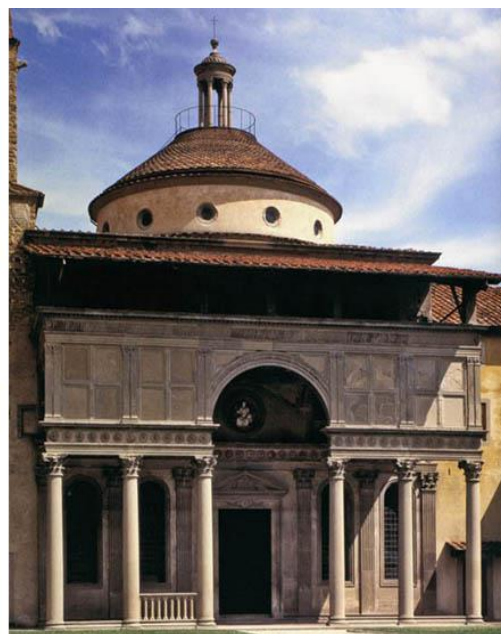
Фасад цієї невеликої критої куполом споруди з портиком відкривається в двір шестиколонним портиком з великим арочним проїмом в центрі. Причому напівкруглі арки зрізуються пілястрами верхнього ярусу. Кремена поверхня капели ззовні підкреслена геометричними формами із темного каменю.

Недавні архівні знахідки і реставраційні роботи показали, що капела була закінчена не раніше 1461 року і що скрита портиком зовнішня її стіна спочатку була задумана як плоский фасад. Тому ряд дослідників вважає, що шестиколонний портик з легким аттиком, прорізаним аркою, був добавлений уже після смерті Брунеллески.

Капела Пацці залишається одним із видатних зразків Раннього Відродження і великим досягненням не тільки Брунеллески, але і всієї італійської архітектури епохи Відродження.

Капелла Пацці

Однією з ранніх блискучих робіт Брунеллескі був купол кафедрального собору Флоренції Санта Марія дель Фйоре. Складність цього інженерного завдання полягає не тільки у зведенні купола, а й у створенні спеціальних пристосувань, які дозволили б перекрити його величезний провіт (діаметр основи 42 м) без спорудження риштувань. Архітектор побудував восьмигранний каркас із подвійною оболонкою. В результаті грандіозний купол, покритий темно-червоною черепицею та увінчений біломармуровим ліхтарем, став величним образом Флоренції

Високе Відродження також залишило по собі багато споруд, які вважаються шедеврами світової архітектури. Автором багатьох із них був **Донатто Браманте**. Він першим у своїх творах відродив величність і монументальність, що були властиві кращим будівлям Стародавнього Риму. Серед відомих його робіт-грандіозний палацовий комплекс у Ватикані, частина якого збереглась донині.

В одному із римських монастирів Д. Браманте побудував невеликий храм Темп'єтто. Сучасники майстра вважали цю споруду шедевром за врівноважену композицію і простоту архітектурних засобів. Кругла в основі будівля завершувалася куполом, образ якого в епоху Відродження виражав ідею ренесансної гармонії особистості з навколишнім світом. Стіни храму оточені колонадою, прикрашені пілястрами та нішами. У цій скромній пам'ятці архітектури втілена ідея центричної купольної споруди.

(храм Темп'єтто)

В епоху Ренесансу було створено і новий образ світського міського палацу (палаццо) — палаццо Пітті, палаццо Медічі (ім'я банкірів Медічі протягом 50 років з кінця XIV ст. правителів Флоренції, дало назву віковій медичній культурі), палаццо Ручеллаї. Чіткість поверхового членування (як правило, вони триповерхові), велика роль пілястр здвоєні (парні) вікна, підкреслений карниз — такі характерні риси цих палаців.

(палаццо Пітті)

(Палаццо Медічі)

(палаццо Ручеллаї)

Запитання до учнів

Уважно розгляньте зображення палаццо Канцеллерія та палаццо Дукале. Які риси архітектури епохи Ренесансу ви можете виділити в цих спорудах?

(палаццо Канцеллерія)

(палаццо Дукале)

Собор Святого Петра в Ватикані

Головний храм Рима це собор Святого Петра в Ватикані – найбільш величний храм у всьому християнському світі. Він являється ключем до Ватиканської таємниці, яка була закладена в дорученні, даному Ісусом Петру для керівництва Церквою, коли довірив йому ключі від Царства Небесного. Про це гласить надпис на карнизі купольного барабану собору: «Ти - Петро, і на цьому камені Я створю Церкву Мою». Тільки Собор Святого Петра може гордитись тим, що він втілює слова Ісуса Христа.

Згідно провидінню, апостол Петро прийшов у Вічне місто в 43 році, щоб стати головою християнської общини. Він знаходився в Римі на протязі 25 років. В часи переслідувань християн , між 64-67 роками, він перетерпів мученицьку смерть в цирку Нерона на схилі Ватиканського схилу і був похований в землі, на кладовищі , недалеко від дороги, яка веде до цирку. Могила Святого Петра і є точка опори Ватикану, єдина причина і суть всіх його побудов. Якщо б тут не було могили бувшого Галлілейського рибачка, свідка воскресіння Христового, який був впевнений в тому, що теж буде розп'ятий, то не виник би на цьому місці величний храм і не існувало би нині прекрасне місто-держава Ватикан.

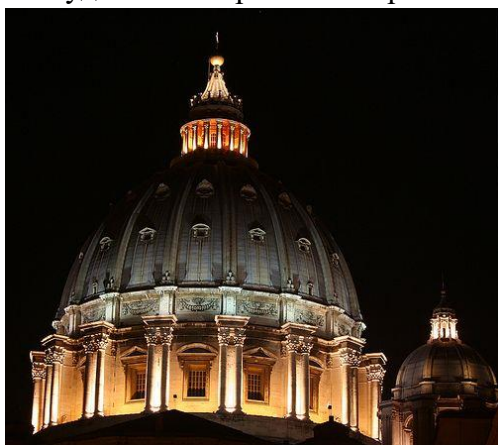

Могила Святого Петра стала культовим місцем: біля 160 року тут були побудовані перші огорожувальні стіни і маленький мармуровий пам'ятник. В 322 році, десять років після признання релігійної волі християн, імператор Констянтин звелів побудувати першу

базиліку. Вона була по суті храмом-мавзолеєм Апостола. В VI столітті Святим Григорієм Великим був побудований престіл для здійснення Месси. В 1120 році папа Калліст II побудував вівтар над цим престолом, названий Конфесією.

У 1452 році собор вирішили перебудувати, але лише в 1506 році розпочались серйозні роботи. Будівництво храму продовжувалось майже 100 років, з 1506 до 1616 року, при 18 папах, від Юлія II до Павла V, який вписав своє ім'я на фасаді. Багато важливих робіт заохочували папи Урбан VIII та Олександр VII. Непроста доля проекту, який здійснювали та змінювали 12 великих архітекторів. Найбільш відомі з них: Браманте, Рафаель, Мікеланджело, Джакомо делла Порта, Доменіко Фонтана та Карло Модерно. Новий Собор Петра був висвячений папою Урбаном VIII 18 листопада 1626 року.

Собор займає більше 44 тисячі кв.м., а його довжина біля 187м., ширина 114,5 м., майже як футбольне поле, а висота 46 метрів. Про величину храму красномовно говорять помітки на мармуровій підлозі в центральному нефі. Тут вказані розміри інших великих християнських соборів, деякі уступають йому по величині. Собор захоплює багатством золота, мозаїк, величних статуй святих, надгробними пам'ятниками папам, а головне, чудовими творіннями Берніні і молодого Мікеланджело.

В головному вході в Собор Святого Петра знаходиться 5 дверей: двері Смерті (майстер Джакомо Манцу, 1964 рік) – дар монсеньйора Джорджі оді Бав'єра, каноніка Собору святого Петра; двері Добра і Зла (Люччіано Мінгуцці, 1977 рік); двері Філарете (1445рік) – вони були виконані для древньої Константинопольської базиліки; двері Тайн (Венанціо Крочетті, 1964 рік) і Святі двері (Віко Консорті), дар швейцарських католиків до Ювілею 1950 року.

Над куполом Собору Святого Петра працювало кілька відомих майстрів. Купол був задуманий Донато Браманте на початку нової конструкції, але для втілення задуманого спочатку були побудовані пілястри, які підтримували зводи. Пілястри закінчили в 1514 році, периметр кожного із них складав 71м. На пілястри опирались арки, їх висота складає 44,8 м. З 1546 року і до самої смерті (1564р) Мікеланджело працює над будівництвом барабану купола, а Джакомо делла Порта і Доменіко Фонтана в 1590 році закінчує круглий звід, а на наступний рік - і ліхтар куполу. Висота куполу від підлоги до вертушки хреста 136,57м., а його внутрішній діаметр – 42,56м. Мозаїки всередині купола, виконані майстром Кавальєро д'Арпіно, представляють сцени Раю з зображенням Бога на самому верху.

Собор Святого Петра неодноразово описаний в багатьох джерелах, але ні одне із них не може передати те священне і поважне почуття, яке виникає при його безпосередньому зоровому сприйнятті

«**Кафедра у славі**», виконана **Берніні** в 1666 році, складається із трону, який належав Святому Петру. Біля її основи розміщені чотири статуї Отців Церков, двох західних та двох східних – Афанасія та Іоанна Златоуста.

Кафедра, або трон Апостола, являє собою велику цінність для віруючих, вона розміщена в сховище реліквій – футляр із бронзи і срібла. Вся Кафедра у Славі освячена символікою Святого

Духа.

СКУЛЬПТУРА

В епоху Ренесанса скульптура досягла справжнього розквіту. Основним центром розвитку скульптурового мистецтва була Італія. А головним мотивом – орієнтація на античні

зразки і звеличення фізичної та духовної краси людини. Скульптура здобула самостійне, незалежне від архітектури значення, у ній з'явилися нові жанри.

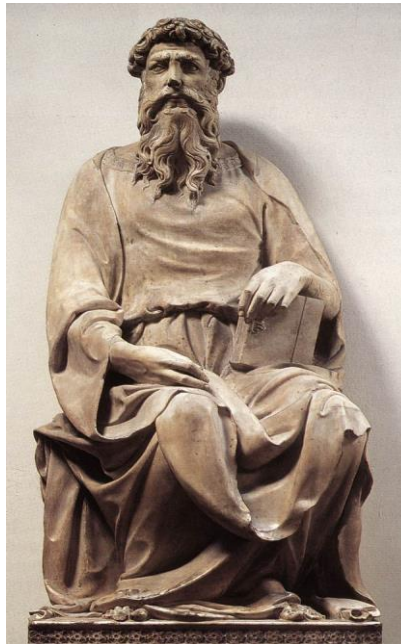
У скульптурі епохи Ренесансу простежувалось прагнення майстрів творити за законами перспективи та пропорцій, повернення до давньоримських джерел, застосування нових матеріалів: глазурованої кераміки та теракоти. До видатних скульпторів цієї доби відносять **Лоренцо Гіберті, Нанні ді Банко, Луку далла Роббіа, Мікеланджело Буонарроті** та інших.

Кругла скульптура

Один із видатних майстрів епохи Відродження скульптор **Лоренцо Гіберті** по-новому осмислив тему статуї. Він виготовив фігуру Іоанна Христителя для церкви Орсанмікеле у Флоренції. Майстер відродив забуту техніку відливання великих бронзових фігур із круговим оглядом. Завдяки благородству рухів і жестів пророк нагадує стародавнього оратора із духовністю християнина.

Іоан Христитель

Скульптор **Донателло** також статуї. Його робота «Іоан на перший план не технічні й а завдання структури пластичної дугоподібні, сповненні внутрішньої випромінює моральну силу, що посадці голови та стриманості

звертався до круглої **Євангеліст»** висуває стилістичні проблеми, форми. Лінії фігури сили. Фігура відчувається у гордій жестів.

Іоан Євангеліст

ніж інші скульптори, захоплювався класикою. До цього періоду його творчості відноситься скульптурна група «**Четверо увінчаних святих**». Для митця тут головне не техніка, а художня виразність

«Четверо увінчаних святих».

Скульптура

Відродження пройшла

довгий і непростий шлях від несміливих спроб внести в свої роботи індивідуальність та нестандартність до блискучих і бездоганних робіт «творця Ватикану» **Мікеланджело Буонарроті**.

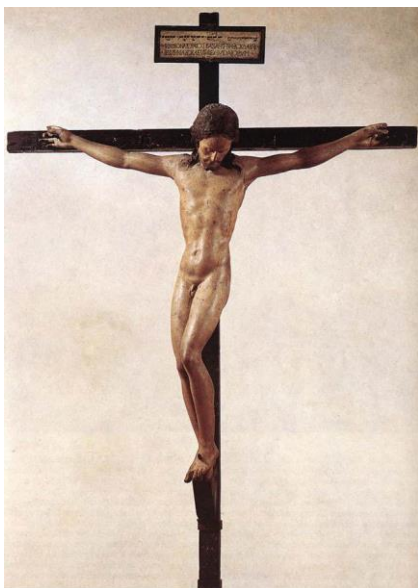

Скульптор **Нанні ді Банко** у створенні статуй надавав перевагу іншому аспекту гуманістичному підходу. Він більше,

В першій капелі Собору святого Павла правого нефу знаходиться геніальне творіння 20-літнього Мікеланджело «**Оплакування Христа**». Скульптура була вирізьблена із єдиного блоку білого мармуру із Каррари, а на стрічці, яка опоясувала Мадонну, скульптор вирізьбив напис «Мікеланджело – флорентієць». Над цим творінням Мікеланджело працював більше 2 років. Скульптура зображає Пресвяту Діву Марію, яка тримає на колінах мертвого сина – Христа. Красота ліній, ідеальні пропорції тіл в натуральну величину, молоді обличчя і туга Матері так явні, що хочеться завмерти в безмовному поклоні перед безсмертним шедевром Мікеланджело. Мертве тіло сина Ісуса тримає на руках Діва Марія. Молода, хрупка жінка гірко сумує. Її обличчя показує нескінченну печаль та горе. Складки одягу Марії не можуть не визивати захоплення тонкою та скрупульозною роботою автора. Відомо, що вплив, який надає композиція настільки сильний, що декілька раз на неї робили замах люди з нестійкою психікою. Останній інцидент пройшов на початку 70-х років, коли неповноцінний Ласло Тот кинувся на статую з молотком, вважаючи себе самим Христом, який воскрес із мертвих. З тих пір скульптуру захищає спеціальний прозорий купол.

«Мойсей» та «Мадонна Брюгге»

«Розп'яття» та «Ангел із канделябром»
Завдання для учнів

Розгляньте ілюстрації та поділіться своїм враженням від скульптурних робіт Мікеланджело Буонарроті. Які характерні риси скульптури епохи Ренесансу в них помітні?

Скульптором, якому випало в мистецтві на цілі століття вперед розв'язати проблеми круглої скульптури, кінного монумента, був **Донателло**. У двох ранніх скульптурах для церкви Орсанмікеле він відроджує античний досвід: в **апостолі Марку** розв'язує проблему становлення людської постаті на повний зріст за законами пластики, розробленими ще в Греції Поліклетом, але забутими у середньовіччі; у статуй святого Георгія почуття самосвідомості і впевненості підкреслено спокійною позою постаті, яка нагадує колону, що зближує "Св. Георгія" із зразками грецької високої класики. Створював Донателло і портрети конкретних осіб (портрет Нікколо Удсано, наприклад).

Античні традиції (але вже пізньої класики) явно відчутні у бронзовому "Давиді" Донателло. Простий пастух, переможець велетня Голіафа, який врятував жителів Іудеї від ярма філістимлян і став згодом царем, Давид був одним з найулюбленіших образів мистецтва Відродження. Донателло зобразив його зовсім юним, ідеально прекрасним, наче Гермес Праксителя, хоч і ввів таку деталь, як пастуший капелюх, — знак його простого походження.

У 1434 р. скульптор **Донателло** виготовив першу статую реалістичного напрямку - пам'ятник **Магдалени**. Це було зображення старої жінки, а це дуже ускладнило роботу. Але все ж Донателло з нею впорався. А завдяки цьому твору мистецтва, він прославився як перший «натураліст» Італії

Кінна статуя Кондотьєра Гаттамелаті.

Італія багато разів протягом минулих століть показувала свій військовий характер. Результати його прояви тепер красуються на головних площах країни. Кінна статуя кондотьєра Гаттамелаті - гарний тому приклад. Після закінчення років вона ніяк не втратила свій вигляд, і на сьогоднішній день є головним місцем, до якого прагнуть туристи.

Падуя - місто, розташоване в італійському регіоні Венето. Він почав своє існування в XI-X ст. до н. е. Знаходиться місто на східній околиці Паданської рівнини, на північ від Евангелійських пагорбів, на захід від Венеціанської лагуни. Через неї прокладено безліч каналів.

Це місце ніколи не було впливовим і не викликало особливого інтересу у правителів країни. Воно розквітало, як маленька провінція. Але було піддано багатьом нападам з боку Західної [Римської імперії](#). Архітектура теж стояла на місці до певного періоду.

Але все ж знайшовся той чоловік, якому була небайдужа доля цього маленького міста.

У 1370 році народився майбутній правитель Падуї - Еразмо та Нарни. Виховувався він у родині пекаря і не був представником багатой громади.

З самого дитинства у нього були прагнення до захисту. Це всіляко відображалося в його поведінці, в прояві сталевого характеру. Вже в юності він зрозумів, що йому потрібно брати участь у військових битвах. Еразмо почав свої

вчення у Чекколо Брогліо, далі перейшов до італійського кондотьєру Браччо та Монтоне.

До 1437 року завоював визнання у місцевого населення, і останні його обрали правителем міста. Ким Еразмо і залишався до кінця своїх днів.

Своє прізвисько «Гаттамелата» Еразмо та Нарни отримав завдяки своєму прославленому «хитрому» характеру. Сама кличка перекладається як «улеслива кішка».

Він провів своє життя досить-таки бурхливо і зробив вагомий внесок в історію Італії.

Кінна статуя кондотьєра Гаттамелати показує, якою мірою його нелегкий шлях, по якому він пройшов, був в ім'я свого маленького містечка. Стільки битв пережив і дожив до самої старості з високо піднятою головою.

Увіковічнення правителя

У 1443 році до скульптора звернулися родичі покійного кондотьєра і попросили спорудити пам'ятник Гаттамелате. Звичайно ж, Донателло не зміг відмовити і відправився до Падуї, де згодом залишився працювати на 10 років.

Проектування пам'ятника на паперах тривало цілих два роки, а вже в період з 1445 по 1447 рік відбулося саме лиття скульптури.

Далі стояла не менш важливе завдання: поставити триметрове спорудження на восьмиметровий постамент. Але, завдяки попереднім розрахункам, все вдалося з успіхом здійснити.

Тільки на цьому все не закінчилося. Пам'ятник кондотьєру Гаттамелате вимагав доопрацювання. Тому Донателло карбував спорудження три роки, до повного уособлення образу правителя.

Кінна статуя кондотьєра Гаттамелати містить в собі якусь загадковість і прихильність до [потойбічного світу](#). Так як Донателло творив скульптуру після смерті героя, то в постаменті він зобразив зачинені двері. Закриті двері означає, що після смерті дороги назад немає.

Відгук про твір мистецтва

Завідувач сектором західноєвропейського мистецтва Ермітажу, Сергій Олегович Андросов, розцінив таку споруду, як подвиг Донателло. Кінна статуя кондотьєра Гаттамелати вразила його своєю будовою і неймовірною складністю вознесення скульптури на постамент. Адже для того часу технічних можливостей практично не було. Та й споруджувати такі конструкції було дуже складно. Скрізь використовувалися підручні засоби і велика кількість людей.

Але, незважаючи на всі нелегкі організаційні моменти, скульптуру вдалося встановити, причому перпендикулярно, завдяки чому створюється ефект спрямованості вдалину.

Такий монумент став прикладом для багатьох архітекторів, які в подальшому створювали проекти подібного роду. З'єднання класицизму і натуралізму призвело

Донателло до величезного успіху. Його роботи і донині виставляються напоказ в вищих навчальних закладах і галереях мистецтва. Також його техніки і прийоми використовуються в будівельних проектах для підтримки стилю Ренесансу

Запитання до учнів

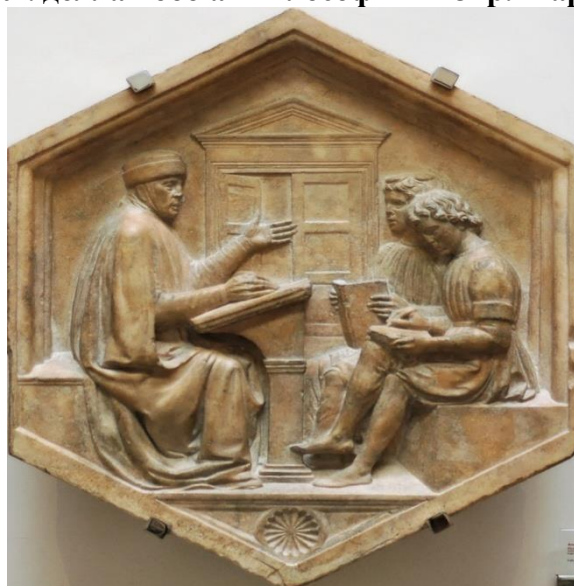
1. До якого виду скульптури належить ця кінна статуя: монументальної, декоративної чи станкової?
2. Опишіть скульптуру. Які елементи цього твору свідчать про звернення Донателло до античних взірців:
3. Поділіться своїм враженням від цього твору мистецтва.

РЕЛЬЄФНА СКУЛЬПТУРА

Скульптор Лука делла Роббіа прославився застосуванням у круглій скульптурі та рельєфі техніки глазури-майоліки. Митець працював у головному соборі Флоренції Санта Марія дель Фйоре, в якому створив мармурові рельєфи для хорів зі сценами співу. Цій роботі притаманні реалізм і точність зображень: при обмеженій висоті рельєфу автору вдалося передати перспективну глибину, використовуючи підмічені в житті деталі наприклад, роздуті щоки трубачів). Чим ближча фігура, тим відчутніша гра світлотіні. Так скульптор вирішив проблему рельєфу, відновивши ідеальну цілісність форми.

Л. делла Роббіа «Філософія» 1437р. Мармур

Л.делла Роббіа «Граматика» 1437р Мармур

5.Творча робота.

Продовжте роботу над своїм електронним портфоліо, додавши до нього ілюстрації шедеврів архітектури та скульптури епохи Ренесансу.

6. Підсумки уроку, оцінювання .

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Чи сподобався вам урок? Чим саме?
- Як ви гадаєте цілі, які були поставлені на початку уроку були виконані?

Урок – 13

***Муковіз Тетяна Валеріївна,**
учитель музичного мистецтва
Уманської ЗОШ I-III ступенів №11
ім.М.П.Бажана
Уманської міської ради*

Тема: Живопис Ренесансу

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність: духовно-моральні основи життя людини; роль мистецтва у житті, засвоєння художньої картини світу.

Інформаційна компетентність: здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією; вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися довідковою літературою.

Соціальні компетентності: використовувати різні ролі й функції в колективі, проявляти ініціативу.

Міжпредметні естетичні компетентності: виявлення естетичного ставлення до мистецтва; вміння давати естетичну оцінку творам мистецтва; вміння цінувати красу, створену митцями; оволодіння досягненнями національної (світової) культури; виявлення інтересу до культури, духовних і моральних цінностей.

Предметні компетентності: ознайомити дітей з характерними рисами живопису Ренесансу, особливостями фрескового живопису, станкового живопису, станковим живописом Леонардо да Вінчі, Мазаччо, Джотто, П. Перуджино, живописними образами Рафаеля Санті, Мікеланджело Буонарроті, фресковим живописом Відродження, узагальнювати основні характерні риси живопису Ренесансу.

Розвивати вміння учнів аналізувати та порівнювати твори живописних полотен епохи Ренесансу, досліджувати характерні риси фрескового живопису доби Ренесансу, розвивати вміння висловлювати власні мистецькі враження від живописних творів.

Виховувати інтерес до творчості митців доби Ренесансу, творчості Леонардо да Вінчі, Мазаччо, Джотто, П. Перуджино, Рафаеля Санті, Мікеланджело Буонарроті.

Тип уроку: Урок-екскурсія

Матеріали та обладнання: мультимедійна дошка, мультимедійна презентація, репродукції живописних полотен Леонардо да Вінчі, Мазаччо, Джотто, П. Перуджино, Рафаеля Санті, Мікеланджело Буонарроті

Основні поняття для засвоєння: техніка сфумато, фресковий та станковий живопис Ренесансу.

Твори мистецтва для аналізу:

- **Леонардо да Вінчі.** «Мадонна в скелях».1483–1486 рр.
- **Леонардо да Вінчі.**«Джоконда». Поч. XVI ст.
- **Рафаель Санті.** «Сикстинська мадонна». XVI ст.
- **Вишгородська ікона** Божої Матері. XII ст.

- Фрагмент фрески. з церкви в Таулі. XII ст.
- **Рафаель Санті**. «Мадонна Конестабіле». XVI ст.
- **Леонардо да Вінчі**. «Темна вечеря». Кін. XV ст.
- **Джотто**. «Оплакування Христа». 1304–1306 рр.
- **Мікеланджело Буонарроті**. «Страшний суд». 1536–1541 рр.
- **П. Перуджино**. «Христос передає ключі від раю апостолові Петру». 1480–1482 рр.
- **Мазаччо**. «Чудо зі статером». XV ст.

Ілюстрації для перегляду:

- *Рафаель Санті. «Арістотель і Платон».*
- *Фрагмент фрески «Афінська школа». 1509 р.*

ХІД УРОКУ

Слайд 1 Епіграф до уроку

«Не бійтеся досконалості. Вам її ніколи не досягти»

Сальвадор Далі

1. Організаційний момент.

2. Мотивація до навчання

3. Актуалізація опорних знань Слайд 2

Виконання завдання «Заморочки з бочки»

Інструкція: Учні по-черзі виймають із «бочки» картки з запитаннями дають на них відповіді:

1. Що означає слово «античний» (давній)
2. Кого вважають батьком трагедії? (Есхіла)
3. Кого називають батьком історії? (Геродота)
4. Найбільш довершеним архітектурним ансамблем класичної епохи (Афінський Акрополь)
5. Завершальний період античності (епоха панування Риму)
6. Фарби, що готуються на основі сухих порошкових мінеральних пігментів і їх синтетичних аналогів (темпера)
7. Вид живопису, релігійного за темами сюжетів, культового за призначенням, мистецтво написання ікон (іконопис)
8. Самостійна одиниця розселення з управлінням в центрі цього поселення (поліс)
9. Стель у мистецтві раннього Середньовіччя (V—XII ст.), який виник на основі давньоримської культури або тісно пов'язаний із нею (романський стиль)
10. Найбільша за розмірами церква у Німеччині в романському стилі, що збереглась дотепер (Шпарський собор)
11. Унікальна вежа, "тривале диво", яке щороку відхиляється на 1 міліметр від своєї вертикальної осі (Пізанська вежа)
12. Художній стиль європейського пізнього середньовіччя між серединами XII і XV ст., який найяскравіше виявився в архітектурі та характеризується стрімко спрямованими вгору будівлями з багатим зовнішнім та внутрішнім оздобленням, зокрема рельєфами, статуями, вітражами (готичний)

4. Повідомлення теми і мети уроку. Слайд 3

Сьогоднішній наш урок присвячено живопису Ренесансу

5. Вивчення нового матеріалу.

Бесіда з учнями про Ренесанс Слайд 4

В епоху Відродження серед усіх мистецтв перше місце належало образотворчим мистецтвам і архітектурі. Недарма імена великих живописців XV – XVI ст. відомі будь-якій обдарованій людині.

Слайд 5

Словник

Відродження – цим терміном прийнято називати особливий етап у розвитку мистецтва і культури в Європі в період між XIV – XVI ст. Назва пояснюється тим, що в цей період відновлювалася класична античність (тобто оновлювалися уявлення про греко-римську культурну спадщину, якій давали нове життя) і відроджувалися ідеали античного світу.

Відродження поділяється на чотири епізоди: Слайд 6

- ✚ Проторенесанс (кінець 13- початок 14 ст)
- ✚ Раннє Відродження (кватроченто)
- ✚ Високе Відродження (ч'квіченто)
- ✚ Пізнє Відродження (16-17 ст.)

Слайд 7 Ренесанс охопив майже всі країни Європи. Слайд 8 Першою на шляху Відродження була Італія. Ідеї Відродження багато в чому були в захопленні від робіт Джотто, який творив на початку XIV ст., в період Проторенесансу. Джотто увів нову концепцію драматичності і монументальності. Події, розгортаються на сцені театру.

Біографічна довідка

Слайд 9 Джотто ді Бондоне (1267 – 1337)

Італійський живописець, представник Проторенесансу, ще при житті вважався революційним художником. З його іменем пов'язаний поворот в розвитку італійського живопису, а також її розрив з середньовічними художніми канонами і традиціями італійсько-візантійського мистецтва XIII ст. Збереглося мало довідок про особисте життя художника, однак відомо, що він був людиною практичною і дотепною.

Слайд 10 (Споглядання репродукції картини Джотто «Оплакування Христа, бл.1304-1313. Фреска. Капела дель Арена, Падуя)

Початком ренесансного живопису вважають епоху дученто, тобто XIII ст. Художники кінця XIII - початку XIV ст. ще далекі від наукового вивчення навколишньої дійсності. Вони висловлюють умовні образи візантійського образотворчої системи – скелясті гори, символічні дерева, умовні башточки.

Традиційні релігійні персонажі починають зображатися у світі, наділеному властивостями реальності – об'ємом, просторовою глибиною, матеріальною речовинністю.

Слайд 11 Проторенесанс потрібно розглядати як вступ до Раннього Відродження. Його основи міцно закладаються у Флоренції на початку XV ст. В місті утверджується безроздільна влада багатого роду Медічі. Слайд 12 Козимо Медічі, прозваний «батьком вітчизни», був не проголошеним господарем Флоренції.

Саме в XV ст. у Флоренції відбувався бурхливий розвиток мистецтва. Слайд 13В першій половині XV ст. в місті жили і працювали три художники, які отримали прізвиська «батьки Відродження»: живописець Мазаччо, скульптор Донателло, архітектор Брунелескі. Саме ці три майстра вважають засновникам мистецтва Раннього Відродження. Мовою своїх прекрасних творів вони прославляли відкриту епохою Відродження тілесну красу людини.

Слайд 14 Живопис Джотто надихнув художника Мазаччо, який використовував у своїх картинах лінійну перспективу. Відповідно концепції лінійної перспективи, картину розглядали як вікно, з якого виднівся світ. Лінії, в дійсності паралельні, здаються окові тими, що сходяться в «точці сходу». Знаючи це, художник може за допомогою ліній направити погляд глядача, який дивиться на картину.

Слайд 15 Мазаччо прожив всього 27 років, та за своє коротке життя вніс багато нового в мистецтво живопису, його учні і послідовники продовжили пошуки нового в обліт монументального живопису, перспективи, колориту.

Слайд 16 Проторенесанс тривав в Італії півтора століття, Раннє Відродження –

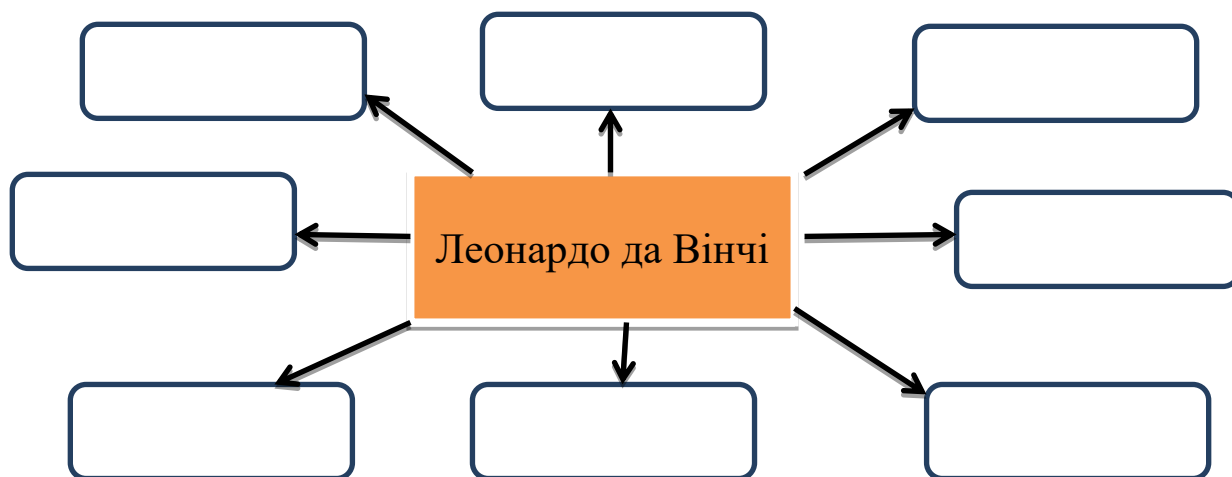
близько століття, Високе Відродження – всього тринадцять років. Його закінчення пов'язують з 1530 р., трагічною межею, коли Італійська держава втратила свободу.

Слайд 17 Це була ера титанів Відродження, що подарувала світовій культурі творчість Л.да Вінчі, Рафаеля, Мікеланджело. В історії світової культури ці три генія, незважаючи на всю їх несхожість, творчу індивідуальність уособлюють головну цінність італійського відродження – гармонію краси, могутність та інтелект. Їхнє життя – свідчення зміни ставлення суспільства до творчої особистості художника, яка характерна для епох Відродження. Майстри мистецтв стали помітними і цінними фігурами в суспільстві, вони справедливо вважають освіту людьми свого часу. Вони були не схожими один на одного, хоча їхні долі мали чимало спільного.

Слайд 18 Найстарший з цих майстрів був Леонардо да Вінчі (15.04.1452 – 02.05.1519), був повним втіленням ідеалу людини Відродження. Він не лише художник, скульптор, архітектор, коло його інтересів було дуже широким – від анатомії до музики і оптики, і в усіх областях він проявляв талант.

Слайд 19 Виконання завдання «Асоціативна грона»

Доберіть і вставте в прямокутники асоціативні слова, які співвідносяться з центральним.

Орієнтовні відповіді: Італія, живопис, скульптура, архітектура, інженер, вчений, дослідник, Відродження, анатомія, оптика, механіка.

Слайд 20 Прагнучи задовольнити вимогу замовників у достовірності портретів, живописці та скульптори заглиблюються у вивчення людських форм.

Леонардо да Вінчі проаналізував анатомію людини, й особливо її мускульний апарат, прагнучи зрозуміти принцип його дії і будову. Леонардо так само розробив теорію ідеальних пропорцій різних частин тіла.

Слайд 21 (Споглядання репродукцій Леонардо да Вінчі: Схема пропорцій людського тіла. Ескізи. Академія. Венеція)

На малюнку художник визначає співвідношення людської фігури з ідеальними формами – квадратом і кругом, установлюючи як центри чоловічої фігури – пупок (фігура в крузі) і пах (фігура в квадраті).

Слайд 22 У Леонардо да Вінчі на перший план виступали наукові інтереси, що стимулювали його мистецтво й водночас провадили у безвихідь. Леонардо, спираючись на ідеї неоплатоніків, прийняв піфагорські засади: «Пропорція присутня не лише в числі й мірі, але також у звуках, вазі, часі, місці, як у будь-якій дійсній силі». Леонардо хотів аби ренесансові розв'язання античних форм математично впорядковувалось і перетворилось на вдосконалений канон.

Слайд 23 (Споглядання репродукцій Леонардо да Вінчі: «Темна вечеря». Бл.1495-1498. Розпис трапезної монастиря Санта-Марія делла Граце, Мілан)

«Темна вечеря» (1494 – 1498, Маностир Санта-Марія делла Граце, Мілан) – замовлену Людовіко Сфоронцо для трапезної монастиря Санта-Марія делла-Грація в Мілані вважають шедевром, найкрупнішим твором міланського періоду, головним твором часів зрілості Леонардо да Вінчі. Попередники Леонардо зазвичай вибирали для картин один із двох драматичних моментів останньої трапези Христа. Леонардо зобразив найбільш драматичний момент – Христос оголошує своїм учням, що один з них зрадив його. Даючи образ апостолів закінчені людські характери і темпераменти, Леонардо змушує кожного з них реагувати по-своєму на сказані Христом слова. Це перший в історії живопису твір, в якому послідовно передано, як у драматичних обставинах люди діють у відповідності до характеру кожного з них.

Слайд 24 Образ Христа є просторовим центром композиції оскільки точка, в якій сходяться перспективи ліній, розміщена над його головою.

Картина розбита на п'ять частин: Христос у центрі і чотири групи апостолів по три в кожному з них. У супереч традиції, Леонардо помістив Іуду з того ж боку стола, що й решту, однак психологічно відокремив його від інших.

Похмурий і зосереджений, Іуда відсахнувся від Христа, його лікоть лежить на столі, в руці затиснутий гаманець із розплатою за зраду. Він не бере участі у розмові.

Нажаль, невдалі експерименти Леонардо в техніці фрески призвели до її швидкого руйнування, додавши, безумовно, таємничості.

Слайд 25 Багато істориків вважають, що на розписи зображена Євхаристія (причастя), оскільки Ісус Христос обома руками вказує на стіл з вином і хлібом

Одного разу італієць під час служби в церкві побачив в хорі юнака, настільки одухотвореного і чистого, що не залишалось сумнівів: ось воно - втілення Ісуса для його «Темної вечері».

Останнім персонажем, прототип якого художнику все не вдавалося знайти, був Іуда. Да Вінчі годинами бродив по вузьких італійським вуличках в пошуках підходящої моделі. І ось через 3 роки художник знайшов те, що шукав. В канаві валявся п'яничка, який вже давно перебував на краю соціуму. Художник наказав привести п'яницю в його майстерню. Чоловік практично не тримався на ногах і слабо розумів, куди він взагалі потрапив.

Після того як образ Іуди був завершений, п'яниця підійшов до картини і зізнався, що десь уже її раніше бачив. На подив автора чоловік відповів, що три роки тому він був зовсім іншою людиною - співав у церковному хорі і вів праведний спосіб життя. Саме тоді до нього підійшов якийсь художник з пропозицією написати з нього Христа.

Слайд 26 Найбільш спірним вважається думка про те, що по праву руку від Ісуса Христа сидить зовсім не чоловік, а не хто інший, як Марія Магдалина. Її місце розташування вказує на те, що вона була законною дружиною Ісуса. З силуетів Марії Магдалини та Ісуса утворюється буква М. Нібито вона означає слово matrimonio, яке перекладається як «шлюб».

На думку деяких вчених, незвичайне розташування учнів на полотні не випадково. Мовляв, Леонардо да Вінчі розмістив людей за знаками зодіаку. Згідно з цією легендою, Ісус був Козерогом, а його кохана Марія Магдалина - Дівою.

Слайд 27 Під час Другої світової війни в результаті попадання снаряда в будівлю церкви було зруйновано практично все, крім стіни, на якій зображена фреска.

Існує припущення, що сидить до Христа спиною апостол Фадей - це насправді автопортрет самого да Вінчі. І, з огляду на характер художника і його атеїстичні погляди, ця гіпотеза більш ніж імовірна.

Пошуки таємних, зашифрованих в деталях картини, теорії змови – все це лише відволікає від високої художньої цінності роботи, її справжнього змісту і майстерності виконання.

(Споглядання репродукцій Леонардо да Вінчі: «Джоконда». Бл.1503-1505. Лувр)

Слайд 28 «Мона Ліза» («Джоконда»). (Бл.1503-1505. Лувр) – в записках самого митця

немає жодного нагадування про роботу над портретом. Існує багато версій того, хто зображений на ньому. Серед інших висловлював є такі, що Мона Ліза автопортрет самого художника, і портрет його учня, і портрет матері або просто ідеальний жіночий образ. На вустах Мона Лізи застигла знаменита посмішка, яка надає обличчю загадковості. Не глядач дивиться на картину а вона сама спостерігає за глядачем розуміючим поглядом. Картина виконана прозорими, незвичайно тонким шаром. Здається, що вона не написана фарбами, а зовсім «жива». Мазки наскільки м'які, але ні мікроскопом, ні промені рентгену не знайшли слідів роботи майстра і не визначають кількість живописних слоїв. Повітря вийшло справжнім, як і сама Джоконда – теж «справжня». Простір картини розсіяне світло «сфумато», по визначенню самого автора. **Слайд 29**

Словник

Сфумато – (той, що зникає, як дим) – термін, що позначає м'якість живописного виконання, плавність тональних переходів, розпливчастість контурів як наслідок повітряної перспективи.

Слайд 30 Є припущення, що на полотні — Ліза Джоконда — дружина великого торговця. За іншою версією — це мати художника Леонардо да Вінчі. Третя версія, що на полотні зображений сам Леонардо або його учень, одягнений в жіноче плаття.

Портрет Мони Лізи не уникнув руйнування і пошкоджень, спричинених в результаті багато чисельних реставрацій. **Слайд 31** Почесне право створити серію знімків «Мони Лізи» було дано французькому інженеру Паскалю Котте, винахіднику мультиспектральної фотокамери. Результатом роботи стали 13 знімків шедевру. У 2007 році на виставці **«Геній да Вінчі»** вперше змогли насолодитися оригінальним кольором фарб «Мона Лізи». **Слайд 32** Знімки представляють картину в первозданному вигляді, подібно до тої, якою її бачили сучасники да Вінчі: небо кольору лазуриту, тепло-рожевий колір шкіри, чітко вималювані гори, дерева...

Слайд 33 Фотографії Котте показали, що картина Л.да Вінчі не була завершеною. Спочатку Мона Ліза підтримувала рукою ковдру, також стало помітно, що вираз обличчя і посмішка спочатку були трошки іншими. А пляма в куточку ока є пошкодженням в лаковому покритті від води, виниклому скоріше за все в результаті того, що картина якийсь час висіла у ванній Наполеона. Також можна визначити, що деякі частини картини з часом стали прозорими. І побачити, що всупереч сучасній точці зору Мона Ліза мала брови і вії. Відомо, що Леонардо да Вінчі не розлучався з картиною до самої смерті.

(Споглядання репродукцій Леонардо да Вінчі: «Мадонна в скелях». Бл.1491-1509 або 1506-1508. Лувр)

Слайд 34 В оригіналі художник розробив сюжет по замовленню французького чернечого Братства. Непорочного зачаття Діви Марії для каплиці Сан-Франческо Гранде в Мілані. **Слайд 35** Живописець зобразив Мадонну, немовля Христа, піднявшого руку в благословляючому жесті, маленького святого Іоана і архангела, скоріше всього Уріеля, що асоціюється з ним. В національній галереї зберігаються дві панелі для цього сюжету із зображенням ангелів, що грають, але першочергово вони належать лаврській картині.

Слайд 36 Останні дві третини XVI ст. називають Пізнім Відродженням. Художники, як правило, обмежуються позичанням методів і прийомів великих майстрів. Тенденція, яка розвинулася в цей період отримала назву «маньєризм». В широкому значенні цього слова - це період між завершенням Високого Відродження в 20-х роках XVI ст. і входженням в моду стилю бароко на початку XVII ст. Мистецтво маньєризму в цілому характеризується перевагою форми над змістом.

Слайд 37 Рафаель (1483—1520), італійський живописець і архітектор. В творчості митця з найбільшою повнотою відобразились ідеали Високого Відродження. З 1504 до 1508 р. жив переважно у Флоренції, де під впливом Леонардо да Вінчі і Мікеланджело його творчість набула зрілості. Більшість відомих полотен Рафаеля із зображенням Мадонни з дитям відносяться саме до цього періоду (**«Мадонна Конестабіле» Бл.1504. Ермітаж,**

Санкт-Петербург). В 1508 р. по запрошенню папи Юлія II їде до Риму — саме в цьому місті художник прожив до кінця життя. По приїзду негайно приступив до виконання почесного замовлення – розпису парадних залів.

Слайд 38 Рівень його майстерності останніх років краще всього видимий в портретах, які сталять його в один ряд з Леонардо да Вінчі по тонкості передачі образу людини. Він також отримав визнання як архітектор, зайнявши після смерті Браманте посаду архітектора в соборі Св. Петра.

Слайд 39 (Споглядання репродукцій Рафаель «Сікстинська Мадонна». Бл.1514 р., Дрезден, Німеччина)

Є одним із найвідоміших творів в італійському ренесансі. Виконана картина 1512-1514 рр. на замовлення церкви св. Сікста у П'яченці, звідси і її назва. Під час Другої світової війни гітлерівське керівництво заховало картину разом з іншими цінними творами у сховищах. Після війни картина знаходилась на реставрації в Москві і в 1955 році була повернута разом із іншими картинами в Дрезден. Цей дивний образ знали і в минулому. Величезне за розмірами (256x196 см) полотно було створено Рафаелем для вівтаря церкви монастиря Св.Сікста в П'яченці на замовлення папи Юлія II.

Слайд 40 Матеріалом служила не дошка, а полотно. У XVIII ст. поширилась легенда, що Юлій II замовив полотно Рафаелю для своєї гробниці, і що моделлю для Мадонни послужила кохана Рафаеля Форнаріна, для Сікста – сам папа Юлій, для св. Варвари – його племінниця Джулія Орсіні.

На картині зображені Мадонна з немовлям в оточенні папи Сікста II і Св.Варвари по соронам із двома янголятами, що дивилися знизу вгору на сходження Бога. Фігури утворюють трикутник.

Слайд 41 (Споглядання репродукцій Рафаель «Мадонна Конестабіле». Бл.1507-1508 р., Ермітаж, Санкт-Петербург)

В цій картині Рафаель вперше зобразив образ Мадонни, який в подальшому стане однією з головних тем його творчості. Вважається однією з останніх робіт митця в Умбрії, до переїзду у Флоренцію. Картина належала сім'ї графа Конестабіле з Перуджу. Коли в 1871 році була придбана російським імператором Олександром II з тих пір вона виставляється в зібранні Ермітажу.

Слайд 42 В 1881, коли картина переводилася на полотно, було виявлено, що спочатку вона тримала в руках книгу, а гранат – символ пролитої крові і Христової жертви. Під час радянської доби картину разом із Мадонною Альбою вивезли в Європу, однак, незважаючи на скромність запиту нової ціни, покушця на «сумнівну» роботу не знайшлося. Завдяки цьому «мадонна Конестабіле» залишилася єдиним полотном Рафаеля в російських зборах.

Слайд 43 Мікеланджело Буанаротті (06.03.1475 – 18.02.1564) - його твори вважалися найвищими досягненнями мистецтва Відродження ще за життя самого майстра. Мікеланджело прожив майже 89 років, цілу епоху, від періоду Високого Відродження до початків Контрреформації. Серед найвідоміших його скульптурних робіт — «Давид», «Вакх», «П'єта», статуї «Мойсея», «Лії» та «Рахілі» для гробниці папи Юлія II. Джорджіо Вазарі, перший офіційний біограф Мікеланджело, писав, що «Давид» «перевищив славу всіх сучасних і античних статуй, грецьких і римських, будь-коли зроблених». Одним із наймонументальніших творів митця є фрески стелі Сікстинської капели, про які Гете сказав, що: «не побачивши Сікстинську капелу, важко собі наочно уявити те, що може зробити одна людина». **Слайд 44** Серед його архітектурних звершень — проект купола Собору Святого Петра, сходи бібліотеки Лауренціана, площа Кампідольо та інші. Дослідниками вважається, що мистецтво Мікеланджело — це мистецтво, що розпочинається і завершується зображенням людського тіла

Слайд 45 (Споглядання репродукцій Мікеланджело «Страшний суд». Бл.1536-1541 р., Сікстинська капела, Ватикан)

Фреска написана на вівтарній стіні капели, яка була символом абсолютної влади первосвященника, виражає в надзвичайно драматичних образах грізну могутність Божого

Суду. Цей образ більше відповідав духові часу, у грандіозній картині митець виражає швидше емоційне напруження пристрастей, аніж фізичне страждання грішників, як це було прийнято раніше.

«Страшний суд» став віддзеркаленням песимізму Мікеланджело. Одна деталь фрески свідчить про його настрій. Спершу замовлення фрески із таким сюжетом належало папі Клименту VII. Урочисте відкриття завершеної роботи відбулося 31.10.1541 р. Традиційно композиція Страшного суду складалася із декількох окремих сюжетів. Композиційно можна виділити три частини – верхню (люнети), центральну (Христос, Марія та Святі) й нижню (воскресіння мертвих, вознесіння святих і падіння грішників).

Слайд 46 Фігура Христа, що нагадує Зевса, розташована вгорі центральної частини – його права рука піднята в жесті прокляття тим, хто розміщений зліва від нього. Марія тулиться до нього, загортається плащем. Навколо цих двох фігур є безліч інших постатей – святі, пророки, апостоли.

У верхній правій частині сім смертних гріхів, які з «диявольськими обличчями притягують грішників до пекла». У самому низу – пекло. Нижня частина по центру – розміщені ангели із сурмами, книжками життя, які оголошують Страшний суд. Зліва внизу – воскресіння мертвих, вверху – вознесіння праведників.

Слайд 47 Твір наповнений рухом: скелети встають із землі, врятовані душі піднімаються вгору по гірлянді з троянд, чоловік, якого диявол тягне вниз, із жаху закриває обличчя руками.

Виконання завдання Слайд 48

Скласти сенкан за поданим алгоритмом:

Структура:

1 рядок – тема вірша, виражена одним словом, зазвичай іменником,

2 рядок – опис теми двома словами, як правило прикметниками,

3 рядок – опис дії в рамках даної теми трьома словами, зазвичай дієсловами,

4 рядок – фраза з чотирьох слів, що виражає ставлення до теми,

5 рядок – одне слово, синонім першого, емоційне, образне, філософське узагальнення, що повторює суть теми.

Тема вірша - іменник	Мікеланджело Буанаротті
Прикметник – 2 слова	
Дієслово – 3 слова	
Фраза з 4 слів	
Слово, синонім до першого, що повторює суть теми	Титан

Слайд 49 Практичне завдання «Портрети різних живописних шкіл Ренесансу».

Розгляньте ілюстрації **П. Перуджино**. «Христос передає ключі від раю апостолові Петру». 1480–1482 рр. та **Мазаччо** «Чудо зі статором» XV ст. Які особливості цих фресок ви помітили? Надайте коротку характеристику фресковому живопису. **Слайд 50-51**

6. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія. Слайд 52

- Поділіться своїми враженнями від уроку.
- Які види живопису набули популярності в добу Відродження?
- Назвіть імена відомих митців епохи Ренесансу? Назвіть їхні твори.
- Яке нове поняття ввів у живопис Леонардо да Вінчі? Що воно означає?
- Які риси притаманні мистецтву Ренесансу?

7. Домашнє завдання. Слайд 53

Написати міні-твір «Мої враження від живопису епохи Ренесансу»

Урок – 14

Сидоренко Наталія Василівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №32
Черкаської міської ради

*Око, яке зветься оком душі, - це головний шлях,
яким загальне почуття може в найбільшому
багатстві і пишності розглядати нескінченні
творіння природи, а вухо є другим –
і воно облагороджує розповідями ті речі,
які бачить око.*
Леонардо да Вінчі

Тема: Музичне, театральне та декоративно-прикладне мистецтво епохи Ренесансу.

Мета: формування ключових компетентностей:

- уміння вчитися, самоорганізовуватись до навчальної діяльності, уміння працювати в колективі;
- **загальнокультурної** – дотримуватись норм культури мовлення, зв'язно висловлюватись; аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватись в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;
- **інформаційно-комунікаційної** – використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань;
- **міжпредметної естетичної** — виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва, проаналізувати засоби виразності видів мистецтв, які присутні в творі, визначити спільне, відмінне, інтерпретувати музичні твори, розвивати творчі здібності;
- **предметних компетентностей:** познайомити учнів з видами музичного мистецтва, театральним та декоративно-прикладним мистецтвом Ренесансу; декоративними садами Відродження; модою Ренесансу; послухати мадригал О.ді Лассо; переглянути уривок із вистави «Ромео і Джульєтта»; спробувати створити ескіз власної маски до відповідного образу.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: дошка, підручник, комп'ютер, роздатковий матеріал.

Методи і прийоми: бесіда, коментар вчителя, віртуальна подорож, квест, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної та практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Форма організації: виконання творчих завдань - у групах, квест.

Терміни і поняття: композитор, нотодрукування, меса, мотет, гімн, псалом, шансон, мадригал, канцона, наукова комедія, комедія дель арте, опера, медальєрне мистецтво, майоліка.

Види мистецтв (предметів), що інтегруються на уроці: музичне та образотворче мистецтво, література

Музичний ряд: О.ді Лассо мадригал.

Відеоряд: уривок із вистави «Ромео і Джульєтта», «Італійські сади з Монті Діно».

Міжпредметні зв'язки: географія, історія.

Структура використання на уроці навчального часу:

I. Привітання. Організаційний момент. 0,5 хв.

II. Мотивація навчальної діяльності на уроці. Оголошення теми і мети уроку. 1 хв.

- III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок. 2,5 хв.
- IV. Сприйняття нового матеріалу. Вступне слово учителя. 1 хв.
1. Музичне мистецтво Ренесансу. 10 хв.
 2. Театральне мистецтво Ренесансу. 10 хв.
 3. Декоративні сади Відродження. 5 хв.
 4. Декоративне мистецтво. 3 хв.
 5. Мода Ренесансу. 5 хв.
 6. Творча робота. 5 хв
- VI. Підсумки уроку. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія. 1 хв.
- VII. Домашнє завдання. 1 хв.

Хід уроку

I. Привітання. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності на уроці. Оголошення теми і мети уроку. (Учитель зачитує епіграф до уроку (слайд 1)) Я обрала епіграфом до нашого уроку слова великого Леонардо, якого ми називаєм Титаном епохи Відродження. Недарма, адже на попередніх уроках ми мали змогу побачити шедеври Ренесансу: архітектуру, скульптуру, живопис. Сьогодні ми будемо говорити про музику, театр, моду цієї дивної епохи, послухаємо уривки музичних творів, подивимось фрагменти вистав, й, сподіваюсь, серед вас, як сказав видатний англійський драматург Шекспір «Немає істоти жорстокої, крутої, надто злої, щоб не могла хоча б на годину у ній музика переверот зробити». Виходячи з теми нашого уроку, я б додала ще крім музики, слово й емоції та почуття, які дарує нам театр, й мистецтво людини творити дива руками: сади, медалі, кераміку, одяг, зачіски тощо.

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок. Нам простіше буде рухатись далі, якщо ви згадаєте те, що вивчали раніше з означених питань.

Бліц-опитування: (слайд 2)

1. Які види музики існували до епохи Відродження? (духовна (церковна), світська (трубадури), народна)
2. Які види театру були популярні в епоху Середньовіччя? (пантоміма, театр мімансу, жонглерів, містерії, фарс, мораліте)
3. Модним одягом в романську добу була....., в готичну..... (туніка, плащ).

IV. Сприйняття нового матеріалу.

1. Музичне мистецтво Ренесансу.

Учитель. В епоху Відродження зростає роль мистецтва в культурному житті суспільства. Мистецька обізнаність признається важливою гранню розвитку світської людини, умовою хорошого виховання. (слайд 3)

Музикою Ренесансу називають період у розвитку європейської музики приблизно між 1400 і 1600 роками. Вона, як і образотворче мистецтво і література, повернулася до цінностей античної культури. Музика не тільки тішила слух, а й впливала на слухачів духовно та емоційно. Написання та виконання в цей період мали особливу увагу. Гуманісти, які вивчали греко-римську культуру, оголосили написання музики корисним і благородним заняттям. Вважалося, що кожна дитина повинна навчитися співати і мусить оволодіти грою на музичних інструментах. Заради цього імениті сім'ї приймали до своїх осель музикантів, щоб ті давали уроки їх чадам і розважали гостей.

Поступово послаблюється вплив церкви на суспільство, тож музиканти стали отримувати більшу свободу і все яскравіше проявляти в своїх творах творчу індивідуальність та власну особистість. Саме в епоху Відродження появилось поняття «композитор». З'явилися національні композиторські школи: італійська, нідерландська, французька, німецька, англійська, іспанська, чеська. (слайд 4)

Дуже важливим для розвитку музики стало *нотодрукування* наприкінці XV ст..

Італійський видавець Оттавіано Петруччі, який винайшов пересувні друкарські металеві літери, в 1501 році опублікував першу збірку для домашнього музикування. (слайд 5) Нові твори видавались та поширювались дуже швидко. Тепер купити собі ноти міг любий городянин середнього статку. В результаті чого міське музикування почало бурхливо розвиватись, охоплюючи все більшу кількість людей.

Пропоную вам об'єднатись у три групи, для кожної з яких у мене є завдання. Перша група має розподілити подані інструменти за способом звуковидобування на три групи: **духові, струнні та клавішні** та розповісти про них. II група має розповісти про духовну музику Відродження. III група – про світську музику. Час на опрацювання – 3 хвилини, а тим часом вам допомагатиме англійська пісня-балада «Зелені рукави». (слайд 6)

I група (додаток 1) В XVI в. з'явилися *нові музичні інструменти*. Найбільшу популярність придбали ті з них, гра на яких давалася аматорам музики легко й просто, не вимагаючи особливих навичок. Популярними стали віоли (попередниці скрипок), лютні, блокфлейти, флейти, ріжки, клавесин, верджинел (англійський клавесин, що відрізняється невеликими розмірами) і орган.

II група. (додаток 2) *Музичні напрямки*. Провідне становище, як і раніше займала *духовна музика*, яка звучить під час церковного богослужіння. В епоху Відродження вона зберегла основні теми *середньовічної* музики: хвалу Господу і Творцеві світу, святість і чистоту релігійного почуття. Головна мета такої музики, як говорив один з її теоретиків, - «тішити Бога».

Основу музичної культури становили меси, мотети, гімни і псалми.

III група. (додаток 3) Нові інструменти, друкування нот і широка популярність музики сприяли розвитку *камерної музики*. Як виявляється з її назви, вона призначалася для звучання в невеликих залах перед нечисленною аудиторією. Виконавців було трохи, переважали вокальні виступи, тому що мистецтво співу в ту пору було розвинено куди більше, чим музикування. Крім того, гуманісти стверджували, що на слухача сильніше всього впливає "чудесний сплав" двох мистецтв - музики й поезії. Так у Франції з'явився шансон (багатоголосна пісня), а в Італії – мадригал. Крім них певну популярність мала канцона.

Учитель. Як бачимо, в епоху Відродження музика здобувала виразний, емоційний і яскраво індивідуальний характер. Музика заговорила з людьми, і люди розуміли її мову. Пропоную вам послухати мадригал нідерландського композитора Орlando ді Лассо та подивитись зображення Собору Святого Петра у Ватикані. (слайд 6-7)

Слухання музики - Орlando ді Лассо Мадригал. Питання: як можна охарактеризувати твір? Поміркуйте, як співвіднести музику з архітектурою? (Відповіді дітей)

2. Театральне мистецтво Ренесансу. (слайд 9)

Учитель. Прислухайтесь, як дружелюбні струни...

Вступають в лад і голос подають...

Неначе мати, батько й дитя юне

Співаючи в гармонії живуть.

Нам каже злагожденість струн в концерті,

Що самотній шлях, то шлях до смерті...

Як, на вашу думку, якому англійському поету, найвідомішому з часів Відродження й до наших днів, належать ці рядки? (Відповіді дітей)

Вільям Шекспір. Це ім'я відоме кожній освіченій людині і саме воно розпочинає нову сторінку нашого уроку – театр епохи Відродження - одне з найяскравіших та найзначніших явищ в історії всієї світової культури; це могутнє джерело європейського театрального мистецтва - на всі часи. Отже, зануримось в мистецтво європейських театрів. Пропоную вам театральний квест. Кожна з ваших груп має знайти той чи інший вид театру певної країни: Італії, Іспанії, Англії, - та коротко розповісти про їх особливості, записавши на дошці найголовніші імена митців.

Квест. (Додаток 4) (слайд 10)

Учитель. Отже, ви побачили, яким різноманітним було театральне мистецтво Європи в епоху Відродження. Пропоную вам подивитись фрагмент театральної вистави «Ромео і Джульєтта» В.Шекспіра та сказати, які особливості драматургії в ній втілено. (слайд 11)

Перегляд відеофрагменту вистави «Ромео і Джульєтта» В.Шекспіра. Відповіді дітей.

3. Декоративні сади Відродження (слайд 12)

Учитель. Епоха Відродження подарувала нам безліч шедеврів, якими ми захоплюємося до цього часу. Одним з таких див є італійські сади епохи Відродження. Впевнена, нікого з вас не може залишити байдужим мандрівка до прекрасного саду. Отже, запрошую вас до Флоренції разом з всесвітньо відомим телеведучим та садівником Монті Доном.

Перегляд відео - Італьянские сады с Монти Доном / Monty Don's Italian Gardens. 2/4. Сады Флоренции [2011, DVBRip] (www.youtube.com/watch?v=TLVB66S6Sso)

4. Декоративне мистецтво (слайд 13)

Учитель. Декоративне мистецтво Ренесансу представлене медальєрним мистецтвом та керамікою. **Медальєрне мистецтво Італії** - уславлена галузь мистецтва Італії, де була задіяна велика кількість [ювелірів](#), художників-дизайнерів і [скульпторів](#) впродовж декількох століть.

Меморіальні медалі не були притаманні античності і Середньовіччю. Тим не менше в Італії почали виготовляти медалі на ознаку якогось володаря чи значущої події. Відродження медальєрного мистецтва пов'язують з творами художника і медальєра [Пізанелло](#).

Ознакою великої популярності медальєрики в Італії стало колекціонування старовинних античних і сучасних їм монет і медалей. Вони стають предметом купівлі і продажу, речами, котрі зберігали і пишалися. Серед перших колекціонерів давньоримських монет був сам [Петрарка](#). За переказами, саме йому належала думка про відродження медалей як мистецтва, але у самостійній якості, без їх вартості бути [грошима](#).

В добу італійського відродження сформувалось декілька медальєрних центрів, зазвичай навколо князівських дворів — у папському [Римі](#), в [Неаполі](#), в [Ріміні](#), [Пармі](#), в [Мантуї](#), [Феррарі](#), у Венеції. **Медальєрне мистецтво** цього періоду носить відверто [аристократичний](#) характер і обслуговує потреби світських та церковних князів.

Подивіться на зображення медалей епохи Відродження на ст. 124. Розкажіть про свої враження.

Італійська кераміка (слайд 14) в епоху Ренесансу здійснила стрімкий перехід від стадії грубого середньовічного ремесла до високопрофесійного мистецтва розписної майоліки.

Майоліка – різновид кераміки, що виготовляється з випаленої глини з використанням розписної глазури.

Популярними керамічними центрами стали Флоренція, Сієна, Урбіно, Дерута та інші. У цих містах виготовляли побутовий і високохудожній парадний посуд, весільний посуд з умовними портретами наречених тощо. У розписах переважали сюжетні сцени, східні орнаменти, італійські герби та рослинні візерунки

5. Мода епохи Відродження (слайд 15-20)

Учитель. Готуючись до уроку, кілька учнів отримали завдання підготувати повідомлення про моду епохи Відродження деяких європейських країн. Отже, слово стилістам.

Виступ учнів-стилістів. Стиль епохи Відродження передбачає відродження жіночності. Строгість відходить на другий план, і жінки все частіше прагнуть підкреслити свої форми і привернути увагу чоловіків. Говорячи про одяг епохи Відродження, не слід забувати, що вона умовно ділиться на кілька видів, залежно від країни. Так, наприклад, в **Італії** жінки носили вбрання, іменовані симарою (верхній одяг, що розкривається, різної довжини з довгими широкими рукавами). У моді залишається висока талія, а ось фасон рукавів трохи змінився. Тепер вони довжиною до підлоги і зливаються зі спинкою,

утворюючи мантію. (слайд...)

Іспанки носили сукні, які за формою нагадують два трикутника з перетином вершин на талії. На ліфі і спідниці розташовувалися складки променеподібної форми, які розширювали верх і низ, роблячи фігуру візуально стрункішою і вищою. Високий комір і каркас були невід'ємною частиною наряду. Доповнювали образ незвичайні головні убори. (слайд...)

В епоху Відродження одяг **француженок** являв собою сорочку з довгими рукавами, поверх якої надягали вертюгаль з ліфом. Вертюгаль представляв собою тканину з металевими обручами, поверх нього і ліфа одягали кіт. Декольте втратило свою актуальність і закривалося сорочкою з коміром-стійкою. Однак про яку би країну не йшла мова, епоха Відродження розвинула стиль ренесанс. Обов'язковим правилом був наряд з декількох суконь (нижньої і верхньої) з довгими рукавами. Одяг шився з парчі, шовку і оксамиту. В ті часи одяг показував соціальне становище жінки. У моді було носіння червоного кольору, як ознаки розкоші і багатства, а в якості декору служили бубонці. Як говорилося раніше, епоха Відродження відроджувала жіночність, тому дами за допомогою нарядів всіляко намагалися досягти ідеальних форм.

Англійський жіночий одяг - ліфкорт й довгі сукні тепер тримається на жорсткому корсеті зі шкіри, який надягають понад сорочки. Сорочку для урочистого вбрання шиють з відкритим коміром, оскільки скромний комір сукні тепер найчастіше заміняють вирізом каре. Рукава сукні гауна фактично складаються із двох галузей: власне рукави (до ліктя) і величезні воронкоподібні манжети, підбиті парчею чи золотою сіткою. Їх з'єднували з рукавом шнурівкою, щоб мати можливість змінювати. Нижню частину таких манжет, підкладену під вишивкою проклеєним полотном, відгинали нагору, і це було самою ошатною деталлю жіночого костюма.

Масивні великовагові плащі-тапперти, підбиті хутром; зібрані в намертво закріплені складки, довгі, громіздкі, сланкі по землі плаття з багатошаровою й багатобарвною обробкою; хоробро заломлені берети величезних розмірів у молоді й масивні капелюхи в літніх. Сукно, оброблене оксамитом, хутром, парчею й вишивкою, з'єднання різних фактур і квітів - такі смаки **Німеччини** початку XVI століття.

У **чоловічій** моді Ренесансу панували дві лінії. Так само, як в античний час, в період відродження молоді люди і франти ходили в короткому вельми визиваючому костюмі; основою його постійно була антична туніка, яку, середньовічна мода забезпечила рукавами, а також доповнила різними ексцентричними деталями. Цей одяг зазвичай досягав колін, але іноді він був набагато коротший і відкривав облягаючі штани ексцентричні, зшиті з матерії різного кольору. І так як в дану епоху модними є візерунчаста парча, оксамит і Камчатна тканини, малюнок яких загубився б при звичайних складках, то тепер кравці зшивають матеріал в симетричні округлі фалди, наскільки це дозволяла жорстка тканина і її візерунок.

До іншої лінії відноситься чоловічий плащ з вшитими рукавами і широким коміром, багато призборений і спадаючий з плечей до самої землі. Хоча це і був цільовий одяг, однак він зберіг і символічне значення: цей плащ з-за свого «гідного» характеру став емблемою вчених, літніх людей та інтелігенції. І не дивно, що цей класичний одяг вершини Ренесансу зберігся до наших днів, і в усьому світі використовується як офіційний університетський одяг для різних церемоній.

В Італії епохи Ренесансу створюються умови для виникнення невеликої, але дуже значної групи - світської інтелігенції, якої аж до готики взагалі не існувало. І «плащ вченого», яким користувалися всі верстви населення, є вираженням цього в моді.

Учитель. Дякую стилістам за цікаві розповіді, а зараз прошу вас обрати варіант маски з театру епохи Відродження комедії дель арте й почати робити її ескіз.

Творча робота. (слайд 21)

V. Підсумки уроку. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія. (слайд 22)

Учитель. Закінчить речення: «Сьогодні на уроці.....»

Сподіваюсь, любі діти, що сьогодні на уроці ваші очі та вуха душі побачили й почули те, що хотіли нам донести великі митці епохи Відродження.

VI. Домашнє завдання. Закінчити ескіз маски, доповнити електронне портфоліо «Мистецтво епохи Ренесансу». Індивідуальне завдання: підготувати повідомлення про архітектуру епохи Відродження міст Львова, Кам'янець-Подільського та Острога.

Урок – 15

Сидоренко Наталія Василівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №32
Черкаської міської ради*

Тема: Вітчизняні архітектурні пам'ятки епохи Ренесансу.

Мета: формування ключових компетентностей:

- уміння вчитися, самоорганізовуватись до навчальної діяльності, уміння працювати в колективі;
- **загальнокультурної** – дотримуватись норм культури мовлення, зв'язно висловлюватись; аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватись в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;
- **інформаційно-комунікаційної** – використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань;
- **міжпредметної естетичної** — виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва, проаналізувати засоби виразності видів мистецтв, які присутні в творі, визначити спільне, відмінне, інтерпретувати музичні твори, розвивати творчі здібності;
- **предметних компетентностей:** познайомити учнів з вітчизняними архітектурними пам'ятками епохи Ренесансу: оборонними та міськими спорудами, спорудами-замками, церковними будівлями; виконати пісню «Господи, помилуй нас» сл.і муз.Т.Петриненка; спробувати створити власну замальовку українського храму епохи Ренесансу.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: дошка, підручник, комп'ютер.

Методи і прийоми: бесіда, тест, коментар вчителя, віртуальна подорож, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної та практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Форма організації: виконання творчої роботи.

Терміни і поняття: оборонні та міські споруди, споруди-замки або світські забудови, церковні або сакральні будівлі.

Види мистецтв (предметів), що інтегруються на уроці: музичне та образотворче мистецтво.

Музичний ряд: пісня «Господи, помилуй нас» сл.і муз.Т.Петриненка.

Відеоряд: «Львів-2015», «Достопримечательности Украины. Костелы и замки».

Міжпредметні зв'язки: географія, історія

Структура використання на уроці навчального часу:

- I. Привітання. Організаційний момент. 0,5 хв.
- II. Мотивація навчальної діяльності на уроці. Оголошення теми і мети уроку. 1 хв.
- III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок. 2,5 хв.
- IV. Сприйняття нового матеріалу.

7. Ренесансна архітектура в Україні. Вступне слово учителя. 1 хв.
 - 1) Виступ «архітекторів». 12 хв.
 - 2) Виступ «екскурсоводів». 12 хв.
8. Виконання пісні. 5 хв.
9. Творча робота. 9 хв

VI. Підсумки уроку. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія. 1 хв.

VII. Домашнє завдання. 1 хв.

Хід уроку

I. Привітання. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності на уроці. Оголошення теми і мети уроку. Сьогодні ми завершуємо знайомство з культурою Ренесансу й свою увагу традиційно присвятимо вітчизняним пам'яткам архітектури цієї епохи. Одже, наш урок – незвичайний, наш урок-подорож Україною. Насамперед, свою увагу ми звернемо на Захід нашої держави, де знаходяться міста, які по праву можна назвати самою історією. Як ви вважаєте, які саме? (Відповіді дітей) Чому? (Відповіді дітей) Так, з уроків історії вам відомо, що у другій половині XIV ст. більша частина українських земель увійшла до складу Великого князівства Литовського та Польського королівства. Перебуваючи у складі Польсько-Литовської держави, Україна зближувалася з Західною Європою. Звідти йшли нові культурні впливи, зокрема латинізація. Ці впливи захопили верхи українського громадянства. Через Польщу Україна познайомилась із такими течіями в культурі Західної Європи, як гуманізм і реформація. Таким чином, сьогодні ми мандруємо до Львова, Кам'янець-Подільського, Острога тощо. А допоможуть мені наші гості - архітектори та екскурсоводи.

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок. На попередньому уроці ми знайомились з музичним, театральним, декоративно-прикладним мистецтвом та модою Ренесансу. Прошу пригадати вас дещо з вивченого. Тести (слайди 2-4)

1. Багатоголосна пісня ліричного змісту на рідній, материнській мові.
 - А. *Мадригал*
 - Б. Шансон
 - В. Меса
 - Г. Мотет
2. Улюблений струнний інструмент епохи Відродження, що нагадує грушу
 - А. Віола
 - Б. *Лютня*
 - В. Флейта
 - Г. Віолончель
3. В епоху Відродження в музичному мистецтві з'явився ряд нововведень:
 - А. *Друкування нот*
 - Б. *Зародження опери*
 - В. Винахід клавесина
 - Г. Поява жанру трагедії
4. Який вид театру зайвий?
 - А. «Наукова комедія»
 - Б. «Комедія дель арте»
 - В. *Мораліте*
 - Г. Нова комедія
5. Який театр став вершиною театру Відродження?
 - А. Італійський
 - Б. *Англійський*
 - В. Іспанський
6. Різновид кераміки, що виготовляється з випаленої глини з використанням розписної глазури називається:

- А. Металокерамікою.
- Б. Майолікою.
- В. Порцеляною.
- Г. Фаянсом.

Дякую за відповіді.

IV. Сприйняття нового матеріалу.

1. Ренесансна архітектура в Україні.

Учитель. Ренесанс в українській культурі став наслідком складного й тривалого процесу взаємодії вітчизняної та європейської культури. І хоч українські митці не сформували цілісної ренесансної культури або стилю, зате творчо переробили кращі досягнення західної Європи, насамперед Італії, використали їх для розвитку власної нації, формування власної державності.

Своєрідність і драматизм Ренесансу в Україні полягає і в тому, що своєї вершини він досягає в період кризи західного гуманізму, панування контрреформації, національних і релігійних воєн, в одній з яких український народ виборював своє право на існування. Зазнавши свіжого подиху європейського Ренесансу, українська культура розвивалася своїм шляхом, трансформуючись у культуру національного відродження, що стала основою державного відродження за доби Б. Хмельницького та І. Мазепи.

Українське мистецтво цього періоду відбило в собі всю складність тогочасного суспільного життя, у ньому виразилися високі гуманістичні ідеали, віра в людину.

Архітектурні пам'ятки України цієї доби можна поділити на такі групи: *оборонні та міські споруди (фортифікаційні), споруди-замки або світські забудови, церковні або сакральні будівлі.* (слайд 5)

Виступ 1 «архітектора». Вплив містобудівної та архітектурної практики європейського Відродження позначився на українських землях вже на початку XVI ст. Кращі умови для цього були в західноукраїнських землях, де відбудовуються старі та закладаються нові міста, основою яких часто були магнатські фортеці, такі як Броди, Жовква, Бережани, Меджибож, Тернопіль та ін. Регулярне планування відповідно до ренесансних вимог характерне, насамперед, для Львова і Кам'янця-Подільського. (слайд 6)

У плані кожне місто мало вигляд прямокутника, поділеного на частини — місця проживання основних громад — руської, польської, вірменської. У центрі кожної частини — ринкова площа, від якої паралельно розходяться вулиці, у центрі міста — велика площа з ратушею. У Львові основні в'їзні брами сполучалися широкими магістралями, що було одним із найпрогресивніших прикладів у тогочасному європейському містобудуванні.

Практика планування львівського середмістя була втілена у створенні центру в м. Жовква архітектором Павлом Щасливим, вихідцем із Північної Італії. Незважаючи на всі перебудови й руйнування, і сьогодні окремі площі і вулиці Львова, Жовкви, Кам'янця, Бродів залишають неповторне враження від куточків Ренесансу.

Виступ 2 «архітектора». З глибоким розумінням засад ренесансного мистецтва були оновлені у другій половині XVI ст. форми середньовічного замку в м. Острозі, що перетворився на справжній ренесансний центр у Східній Європі і заслужено називався «волинськими Афінами». Найкращі споруди замку — Кругла Башта і Луцька брама — без перебільшення належать до визначних споруд Європи доби Відродження. (слайд 7)

Одночасно з Острозьким перебудовується замок у Кам'янці-Подільському. Тут впроваджений новий тип фортифікації — бастионна система, що включала в себе численні башти, бастиони, складні шлюзові споруди. Усі вони виконують не лише утилітарну, а й певну естетичну функцію. Споруди прикрашені кам'яною різьбою в ренесансному стилі, чорно-білими орнаментами в техніці сграфіто (спосіб декоративного оздоблення стін споруд шляхом продряпування певного малюнка по верхньому тонкому шарі штукатурки до нижнього шару, що має інший колір), аркатурними фризами (ряд невеликих арок, що

прикрашають стіни) тощо.

Виступ 3 «архітектора». На 70—90-ті роки XVI ст. припадає найбільший розквіт громадянського та культового будівництва в ренесансному стилі у Львові. (слайд 8)

Кардинальній перебудові міста сприяла Велика пожежа 1527 року, що знищила готичну забудову. Поширення ренесансного цивільного будівництва розпочалось з прибуття до міста архітектора Петра Італійця, який походив з міста Лугано у Північній Ломбардії. Він вимурував першу задокументовану ренесансну Миколаєвичівську кам'яницю (вул. Вірменська 20), портал якої дійшов до нашого часу. До 1585 громадянами міста стало 8 архітекторів: Павло Щасливий, Петро Барбон, Павло Римлянин, Амвросій Прихильний, Адам Покора, Ян Покорович, Войцех Капінос, Войцех Капінос (молодший), Рох Шафранець, Андреас Бемер. Вони зводили ренесансні будівлі міста наприкінці XVI ст. — першій половині XVII ст.

Учитель. Запрошую вас переглянути відео з міста Лева.

Перегляд відео – «Львів 2015».

Виступ «екскурсоводів»: 1. Я розповім про світську забудову. (слайд 9) На початку XVII ст. було остаточно сформовано забудову площі Ринок, коли ренесансні будівлі звели на фундаментах, мурах готичних кам'яниць. Значна частина цих кам'яниць дійшла до нашого часу у перебудованому вигляді.

Перлиною ансамблю будинків на площі Ринок вважається «Чорна кам'яниця» (1588—1589, архітектор П. Римлянин та ін.), до нього входять Успенська церква (архітектори П. Римлянин, А. Прихильний), вежа Корнякта (архітектор П. Барбон), каплиця Трьох Святителів (архітектор П. Красовський). Центром ансамблю була ратуша.

У більшості будівель збереглося тритрактове планування тривіконних кам'яниць та забудова парцель з чільної будівлі по фасаду і флігеля у глибині.

2. Чорна кам'яниця, також кам'яниця **Анчевських** (слайд 10) — житловий будинок № 4 на площі Ринок у Львові, архітектурна пам'ятка. Збудована 1577 року Петром Красовським у стилі ренесансу. Фасад оздоблено орнаментами і сюжетною різьбою. У Чорній кам'яниці тепер міститься Львівський історичний музей.

Першим власником цієї кам'яниці, точніше тієї, яка стояла на місці теперішньої, був Андрій з Києва — тому її називали Київською. Наприкінці XVI століття представник львівського патриціанського роду Ян Лоренцович відкрив у цьому будинку одну з перших у Львові аптек. Тоді цей будинок називався Лоренцовичівським. Онучка Яна Лоренцовича Регіна вийшла заміж за лікаря Мартина Анчевського і у XVII столітті кам'яниця називалася «докторівською». Доктор Анчевський тоді ж прикрасив фасад будинку скульптурою свого патрона, Святого Мартина, який відрізає мечем полу свого плаща і віддає її жебракові. Тут ми бачимо також фігуру львівського святого Станіслава Костку, покровителя і захисника міста від пожеж. При вході до будинку із середньовічних часів збереглася кам'яна лавочка, на якій сидів охоронець.

Свою назву Чорна кам'яниця одержала у XIX столітті через цілком прозаїчну причину: протягом століть свинцеві білила, які наносилися як ґрунт для поліхромії (багатоколірності), окислювалися під дією повітря і світла і таким чином утворився її таємничий чорний колір, який потім підтримувався поточними ремонтами, хоча у 60-і роки XX століття в народі ходила легенда, що чорний колір кам'яниці надало втирання протягом багатьох років у фасад чорного соку від шкірок зелених грецьких горіхів. Таємничість цієї кам'яниці полягає і в тому, що одна з теорій чорного кольору фасаду, яку, проте, не визнають провідні архітектори Львова, — це закопчення білого каменю пісковика сажею внаслідок багаторічного опалення кам'яниці дровами та вугіллям.

3. Успенська (Волоська) церква у Львові, також Ставропігійна Церква Успіння Пресвятої Богородиці (слайд 11) храм, збудований у 1591–1629 рр. за планом Павла Римлянина. Ця споруда відноситься до сакральних ренесансних будівель, чия кількість перевищує аналогічні споруди на теренах України.

Побудований Успенським братством храм мав трьох своїх попередників. Перша

Успенська церква існувала, можливо, ще за княжих часів і була спалена під час нападу на Львів польських феодалів у 1340 р. Друга, мурована церква, яка вперше згадується під 1421 р., проіснувала до пожежі 1527 р. Зруйнований пожежею храм відбудовує у 1547–1559 р. архітектор Петро Італієць — уродженець міста Лугано за кошти місцевого населення, молдавського господаря Олександра Лопушняка та його дружини Роксани: в пам'ять про це церкву називали Волоською. Вона також недовго простояла, згорівши при пожежі 1571 р. Схематичне зображення цього храму збереглося на печатці Ставропігійського братства. Будівництво четвертої Успенської церкви — збереглась донині — братство розпочало в 1591 р. одразу після освячення каплиці Трьох Святителів. Автором проекту і керівником будівельних робіт був Павло Римлянин.

Пізніше була побудована каплиця Трьох Святителів (1590 р.). Вона простої конструкції: прямокутник з трьома банями, завершеними ліхтарями. Портал, прикрашений рельєфним орнаментом з виноградної лози, належить до архітектурних шедеврів Львова. Будову каплиці приписують Петру Красовському.

4. Частиною ансамблю Успенської церкви є **Вежа Корнякта** (слайд 12) — пам'ятка архітектури національного значення у Львові. Вежа побудована в епоху ренесансу як дзвіниця Успенської церкви за проектом архітектора Петра Барбона за участю Павла Римлянина у 1572–1578 роках на кошти львівського купця грецького походження Костянтина Корнякта. На вежі, ще до завершення будівництва, повісили вилитий на замовлення купця найбільший у ті часи в Галичині дзвін діаметром у 2 метри, який був названий «Кирилом». З приводу цього дзвона розгорілася суперечка між Львівським Успенським братством та його сусідами — домініканцями, які неподалік мали свій монастир. Домініканці скаржилися не лише у магістрат, але і до короля, що «Кирило» за своїми розмірами перевищує усі дзвони в Польській державі. Осуд ченців викликали не лише розміри, але й голосний звук дзвона, який заважав їм слухати проповідь у церкві. Та, незважаючи на всі перепони, невдовзі «Кирило» почав виконувати функції головного дзвона міста, який оповіщав про військову небезпеку, пожежі, стихійні лиха та про смерть найвизначніших львів'ян, незалежно від їхнього віросповідання. «Кирило» служив братству до шведської навали, потім на його місце почепили інший.

Загальна висота вежі 65 метрів. Вежа Корнякта була однією з найгарніших споруд Європи свого часу.

5. Пропоную подивитись відео про один з улюблених костелів львів'ян – Собор Святого Андрія Первозваного.

Відео «Костел Бернадинів»

Комплекс монастиря та костелу Бернадинів (слайд 13-14) — історико-архітектурна пам'ятка, що знаходиться у Львові на площі Соборній. На місці сучасної споруди дерев'яний монастир було збудовано у XV столітті. Згадку про перший, дерев'яний, бернардинський костел знаходимо у 1460 році. Монастир бернадинів довгий час був зовнішнім форпостом системи укріплень Львова. Виконувати цю оборонну функцію йому дозволяли власні системи укріплень і, в разі потреби, він захищав фланговим вогнем східні кордони міста. У цій системі міських фортифікацій, до якої він входив, був розташований між Галицькою брамою та Королівським бастионом. На сьогоднішній час збереглася тільки східна стіна укріплень та Глинянська вежа — з боку площі Митної. У 1618 році у вежі пробити ворота, але з огляду на безпеку міста їх заклали у 1620 р. Відновили прохід тільки у XX столітті.

На фасаді костелу можна побачити статуї святих Ордену бернадинів, а в нішах другого ярусу — скульптурні зображення Матері Божої і апостолів Петра та Андрія. Перша Служба Божа відбулася у 1611 році — 1609 р.) у день святого Андрія. Завдяки цьому храм і отримав свою назву. Підлога храму спочатку була з тесаного каменю, а 1738 року перероблена на мармур. Металеві двері виконані в найкращих традиціях XVII століття українськими ковалями. Костел має орган у 1700 труб та 32 регістри.

На сьогодні комплекс ренесансних будівель Середмістя Львова є унікальним явищем не лише української архітектури, але й європейської. Стан їхнього збереження в значній мірі сприяв занесенню Середмістя до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

Учитель. До фортифікаційних забудов Львова слід віднести Міський арсенал та Порохову вежу. А ось у селі Підгірці Бродівського району Львівської області розташований **Підгорецький замок** (слайд 15) - пам'ятка архітектури епохи пізнього Ренесансу і бароко. Розгляньте зображення замку й поміркуйте, які він має характерні особливості архітектури того часу? (Відповіді дітей) До речі, Підгорецький замок мав і свій парк, який належить до пам'яток садово-паркового мистецтва державного значення. Побудований на рівні найкращих зразків так званих «італійських парків», він є найгарнішим і чи не єдиним в Україні парком такого типу. Розкішний колись парк оточує замок з усіх боків, його план вирізняється цілісністю художнього задуму і глибоко продуманим взаємозв'язком рельєфу, архітектури, скульптури й рослинності. Замок має цікаву давню історію та легенду про привід «Білої пані». Саме там колись знімали сцени кінофільму «Д'Артаньян і три мушкетери».

Виступ 4 «архітектора». Поруч з оборонним будівництвом в Україні зберігалось дерев'яне будівництво, прикладом чого є **Церква святого Юра в Дрогобичі** (слайд 16) — пам'ятка галицької дерев'яної архітектури кінця XV — початку XVI століть, одна з найкраще збережених, відноситься до числа найкращих пам'яток давньої української сакральної архітектури. Збудована у XV столітті, кілька разів перебудовувалася і остаточного архітектурних форм їй надав талановитий український будівничий Григорій Тесля з Дрогобича. Є частиною відділу дерев'яної архітектури музею «Дрогобиччина».

Учитель. Крім Львова, Кам'янець-Подільського, Острога ренесансна архітектура збереглася в місті Жовква Львівської області Костел Святого Лаврентія, або Жовківська колегіата, Церква Успіння Богородиці в Крилосі коло Галича, що на Івано-Франківщині.

Вплив ренесансного стилю залишив свої сліди в українській різьбі XVI ст. Декоративна різьба в дереві знайшла собі широке застосування в архітектоніці українських іконостасів (у церкві св. Параскеви П'ятниці у Львові, церква Святого Дз'ха в Рогатині, у Молчанському і Спасо-Преображенському соборах у Путивлі тощо).

Шедевром архітектурно-декоративного різьблення доби Ренесансу є портал каплиці Трьох Святителів (Львів).

2. **Виконання пісні.** Пісня «Господи, помилуй нас» сл. і муз.Т.Петриненка (слайд 17) – виконання під фонограму.

3. **Творча робота.** Пропоную вам створити замальовку будь-якого вітчизняного храму з побачених на уроці. (слайд 18) Можете використовувати олівці або фарби.

V. Підсумки уроку. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія. (слайд 19) Підводячи підсумки нашого уроку, хотілося би задати вам кілька питань.

- Що характерне для української культури епохи Ренесансу?
- На які види поділяються архітектурні пам'ятки України цієї епохи? Наведіть приклади.
- Назвіть імена зодчих, які працювали при зведенні споруд на українських землях в епоху Ренесансу.
- Розкажіть про архітектурні споруди епохи Ренесансу, які вас найбільше вразили.

VI. Домашнє завдання. 1. Закінчити творчу роботу, підготувати її до виставки у класі. **2.** Продовжити роботу над колективним проектом «Архітектура мого краю». **3.** Доповнити проект ілюстраціями та інформацією про ренесансні архітектурні пам'ятки Черкащини.

Урок – 16

*Михальченко Ольга Петрівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 5
Смілянської міської ради*

Тема: Мистецтво в культурі минулого (урок узагальнення та систематизації знань.)

Мета: формування ключових компетентностей:

Навчально-пізнавальна: перевірити рівень знань учнів з вивчених тем; узагальнити знання учнів з характерних ознак античного, візантійського, романського, готичного стилів та стилю Ренесанс.

Ціннісно-смілова: Розвивати вміння називати характерні стильові ознаки творів за ілюстраціями, виконувати тестові завдання.

Загальнокультурна: Виховувати інтерес до мистецтва минулих епох та ціннісне ставлення до різних видів мистецтва.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок узагальнення знань.

Обладнання: проектор, мультимедійна дошка, комп'ютер, презентація

Хід уроку

- 1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.**
- 2. Виконання тестових завдань до теми, тематичне оцінювання учнів.**

Тестові запитання до теми «Мистецтво в культурі минулого».

- Сукупність художніх принципів, прийомів і засобів, характерних для мистецтва певних країн певного історичного періоду, напряму, або індивідуальної манери художника, - це...
 - А) мистецтво
 - Б) стиль у мистецтві
 - В) вид мистецтва
- Відродження інтересу до античної культурної спадщини характерне для...
 - А) романської доби
 - Б) епохи Ренесансу
 - В) часів готики
- Одним із досягнень античної архітектури стало...
 - А) спорудження замків
 - Б) створення ордерної системи
 - В) зведення храмових споруд
- готичний собор, побудований на честь Богоматері, має назву....
 - А) Кентерберійський
 - Б) Нотр-дам-де Парі
 - В) Міланський
- площинність зображень, регламентовані релігійні сюжети і біблійна тематика були характерними ознаками...
 - А) візантійського живопису
 - Б) античного живопису
 - В) живопису Ренесансу
- сюжетна або орнаментна композиція, виконана зі шматочків прозорого кольорового скла й скріплена свинцевим обрамленням, -це....
 - А) мозаїка
 - Б) фреска
 - В) вітраж

7. Храми з простими формами, перевагою вертикальних або горизонтальних ліній, склепінням у вигляді хреста та дуже вузькими прорізами вікон і дверей, напівкруглими арками притаманні...

- А) стилю Ренесанс
- Б) романському стилю
- В) готичному стилю

8. Гостроверхі споруди зі стрілчастими склепіннями, великою кількістю кам'яного різьблення і скульптурних прикрас характерні для...

- А) готичного періоду
- Б) епохи Ренесансу
- В) доби античності

9. Прослухайте музичний твір, напишіть його назву, автора і епоху в яку він був створений. (А. Вівальді «Зима» Бороко)

10. Назвіть шедевр монументальної скульптури:

- а) Колос Родоський;
- б) «Зевс Олімпійський»;
- с) Статуя Куроса.

11. Назвіть автора та назву картини:

- а) Леонардо да Вінчі «Джаконда»
- в) Рафаель Санті №Мадонна Конестабіле»
- с) Рафаель Санті «Сикстинська Мадонна»

12. Традиційний спів католицької церкви, що виконувався чоловічим хором в унісон, називають:

- а) Чоловічий хор;
- в) Григоріанський хорал;
- с) Класичний хор.

3. Вікторина по пам'ятках історії, які ми вивчали.

4. Робота з таблицею, виконання тестових завдань.

- пригадайте, які мистецькі стилі та напрями ми вивчали впродовж першого семестру, і які особливості притаманні кожному із них. Перевірте свої знання за допомогою тестів, різного ступеня складності. Оберіть завдання, позначені певним кольором і оцініть себе. За кожну правильну відповідь завдань червоного кольору - 4 бали, зеленого - 3 бали, жовтого - 2 бали. Максимальна кількість за завдання будь-якого рівня - 12 балів.

Завдання червоного кольору	Стиль декоративного мистецтва античності, для якого характерні запозичені з Близького Сходу мотиви із зображенням грифів, сфінксів та левів, відомий як:	А) чорно фігурний Б) орієнталізуючий В) геометричний
	«Золотий вівар» собору Святого Марка, виготовлений в техніці перегородчастої емалі, є шедевром:	А) романського стилю Б) готичного стилю В) візантійського стилю

	Компактна, симетрична культова споруда, яка в плані могла бути кругла, квадратна, гранчаста, хрещата, - це...	А) базиліка Б) хрестово-купольний храм В) центрична церква
--	---	--

Завдання зеленого кольору	Архітектурний ордер, який вирізнявся простими і строгими формами, отримав назву:	А) доричний Б) іонічний В) коринфський
	Художній стиль, що панував у Європі в 11-12 ст. і найповніше виявив себе в архітектурі, отримав назву...	А) античний Б) готичний В) романський
	Ідеали гуманізму та відродження традицій давньогрецької і давньоримської культури є характерними рисами мистецтва:	А) готики Б) античності В) Ренесансу
	Комедія масок з елементами фарсу та пародії – це...	А) наукова комедія Б) комедія дель арте В) містерія

Завдання жовтого кольору	Стиль, який представляє мистецтво Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, -це...	А) ренесанс Б) античність В) готика
	Гостроверхі споруди зі стрілчастими склепіннями, великою кількістю кам'яного різьблення і скульптурних прикрас характерні для архітектури:	А) епохи Ренесансу Б) доби античності В) готичного періоду
	Новий вид художньої творчості, який набув значного поширення в готичному мистецтві та зайняв у соборах місце фресок, - це...	А) книжкова мініатюра Б) вітраж В) мозаїка
	Зображення або візерунків, виконані з окремих, щільно припасованих один до одного і закріплених на цементі або мастиці різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців тощо, - це...	А) мозаїка Б) енкаустика В) вітраж
	Трубадури, які оспівували кохання до чарівної дами, земні радощі, героїку хрестових походів, популяризували світську музику в епоху...	А) готики Б) античності В) Ренесансу
	Техніку сфумато ввів в ужиток і використовував у своїх творах:	А) Мікеланджело Б) Рафаель В) Леонардо да Вінчі

5. Підведення підсумків уроку

Урок – 17

*Зайчук Аліна Олексіївна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської спеціалізованої
загальноосвітньої
школи I-III ступенів №33
ім. В. Симоненка
Черкаської міської ради*

Тема уроку: СТИЛЬ БАРОКО

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *Загальнокультурна компетентність:* Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.

- *Інформаційна компетентність:* Переглянути відео- та фотоматеріали по темі «Стиль бароко» за допомогою Інтернет-джерел.

міжпредметна естетична компетентність: визначити характерні ознаки видів мистецтва стилю Бароко, проаналізувати засоби виразності, притаманні стилю, пов'язати з історичними подіями, що його обумовили, розвивати творчі здібності.

предметні компетентності:

- надати учням базову інформацію про стиль бароко, навчати знаходити спільні та відмінні риси зі стилями, що вивчали раніше, порівнювати їх;

- розвивати відчуття стилю, вміння компетентно висловлюватись про шедеври архітектурного мистецтва, розширювати художньо-естетичний досвід учнів;

- виховувати потребу в спілкуванні з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований

Оснащення уроку: комп'ютер, телевізор

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація відеоматеріалу та ілюстрацій, інтерактивні та творчі методи і прийоми («Мозковий штурм», робота в групах «Визнач шедевр») пізнавальна та практична діяльність учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок з використанням інтерактивних методів навчання.

Терміни і поняття: Бароко, маньєризм, основні риси стилю бароко, палацово-парковий комплекс.

Відеоряд:

Міжпредметні зв'язки: історія, архітектура, скульптура, живопис.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Я дуже рада вас бачити, шановні учні, сподіваюсь, ви добре відпочили на канікулах. І сьогодні ми з вами продовжимо подорожувати мистецькими шляхами, познайомимось з новим стилем, який мистецтвознавці назвали дивним та химерним. Цей стиль для нас українців цікавий ще й тим, що досить рано, ще на початку XVII століття прийшов на Україну, а на далі модифікувався та набрав притаманних тільки Україні рис. І ви, скоріш за все, всі знайомі з творами різних видів мистецтва цього, поки що загадкового для нас, стилю.

III. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями.

Але спочатку пропоную вам згадати головні особливості інших стилів, по яких ми з вами подорожували раніше.

Вправа «Мозковий штурм»

Я називаю одну з найяскравіших рис певного стилю, ви по-черзі додаєте ще не менше ніж шість визначальних ознак, а останній гравець дає стилю назву.

Учитель: (слайд 2, фото 01) Стрілчасті склепіння – відповіді учнів для прикладу (каркасна конструкція, вітраж, високі собори, XII століття, багато світла, арбутани, «мереживні» стіни, скульптури набувають реальності, твори за сюжетами лицарських романів, цехові об'єднання, трубадури, вокальна поліфонія, містерія, фарс тощо) – ГОТИКА(слайд 3).

Учитель: (слайд 4, фото 02) Принципи гуманізму – відповіді учнів для прикладу («подвійна істина», симетрія, орієнтація на античні зразки, відливання великих бронзових фігур, кругла скульптура, правдивість та достовірність в живописі, станковий живопис, техніка сфумато, величність людського духу, мадригал, опера, музика-наука, канцона, комедії дельарте, арлекін, декоративний сад, майоліка тощо) – РЕНЕСАНС.(слайд 5)

Учитель:(слайд 6, фото 03) Акрополь – відповіді учнів для прикладу (архаїчна епоха, еллінізм, римська епоха, архітектурний ордер, доричний, іонічний, коринфський, колона, капітель, фронтон, каріатиди, мусейон, амфітеатр, тріумфальна арка, базиліка, куріос, кора, хрисоелефантинна скульптура, духовна і фізична краса тіла, чорнофігурний стиль вазопису, червонофігурний стиль, ліра, флейта Пана, тимпан тощо) – АНТИЧНІСТЬ(слайд 7).

IV. Повідомлення теми, мети, завдання уроку.(слайд 8)

І тепер, згадавши минуле, ми можемо впевнено мандрувати шляхами мистецтва, які сьогодні привели нас до примхливого, пишного, театрального стилю – до стилю бароко!

На уроці ми спробуємо побачити історичні обумовленості виникнення стилю бароко, розібратись в чому полягає його сутність, порівняти його з іншими стилями та познайомимось з найвідомішими бароковими шедеврами архітектури.

V. Основна частина.

Кінець XVI – початок XVII століття – це дуже непростий час. Це час протиріччя, час конфлікту між духовним та тілесним, між собою та природою. Ідея гуманізму на той момент переживала кризу, а у суспільстві зароджувався *маньєризм*, який характеризується манірністю, зловживанням деякими прийомами. Ми пам'ятаємо, що ренесанс – це гармонія і міра, а бароко характеризується особливою надмірністю, особливими протиріччями, поєднанням несумісних речей. Бароко намагається примусити людину відчувати. (слайд 9) Бароко в перекладі буквально означає – перлина неправильної форми. Бароко – це примхливий та дивний стиль.

Отже, характерні ознаки стилю бароко: (слайд 10, фото 04)

- повернення до емоцій, підвищена, динамічна емоційність та чуттєвість;
- урочистість, надмірна пишність, театральність;
- інновації в містобудуванні;
- складність форм та композиції, підвищена живописність;
- чітке планування, великі розміри;
- прагнення до синтезу мистецтв;
- активне використання пластики.

Стиль бароко зароджується в Італії, тому і ми з вами почнемо з італійських архітекторів і, звичайно, з шедеврів зодчества, що належать до їх авторства.

Лоренцо Берніні(слайд11, фото 05) – італійський архітектор та скульптор, винахідник бароко. Щоб на власні очі побачити характерні риси архітектури бароко,

пропоную розглянути фотографію церкви Святого Андрія. (слайд12, фото 06.). Дивіться, площина викривлюється, стіни церкви увігнуті та вигнуті, стіна починає активно жити. Ми бачимо колони, а за ними пілястри, як тінь, як друге «я». Такий прийом дуже часто зустрічається в архітектурі бароко. Сходи напівкруглі, їх форму повторює карниз зі скульптурою посередині. Зверніть увагу на виступаючий розірваний фронтон та фігурні арбутани. Немає прямолінійних форм, як в романському стилі, та готиці. Ми спостерігаємо плавність конструкцій, складне поєднання криволінійних форм. Все це дає контраст світла і тіні, таким чином, ми активніше переживаємо та емоційніше сприймаємо.

Давайте порівняємо план античного храму, романського собору та барочної церкви (слайд 13, фото 07, 08, 09). Античність – виняткова ритмічність та пропорційність частин. Романська базиліка –латинський хрест, прямолінійні форми. Барочна центрична церква примхливої конфігурації, має форму овала, а не кола, тому що овал – динамічніша фігура.

Інтер'єр(слайд14, 15, фото 10, 11) – складні конфігурації простору, кольорові колони, пілястра за колоною, як тінь, багато різного кольору, величезна кількість золота. Бароко просто обожає золото! Золото і дзеркала. Інтер'єри барочних споруд не можна собі уявити без дзеркал. (слайд 16, фото12, 13).

До вашої уваги найбільше творіння Лоренцо Берніні – площа Святого Петра у Ватикані.(Слайд 17, фото 14)Яскравий приклад бароко. З двох боків площу обрамляють колонади, в яких по 4 колони в одному ряду. Багато колон, аж занадто, як в лісі. В цьому ми бачимо пишність стилю. Площу організує обеліск. Він домінує над іншими спорудами і виступає центром в системі координат, яку утворюють дорога та фонтани з двох боків від обеліску. В бароко все дуже чітко впорядковано. І такий прийом є однією з характерних рис містобудування бароко. Що стосується фонтанів, то стиль бароко їх дуже любить, бо фонтани це рух, це притаманна всьому стилю динаміка.

Я сподіваюсь, що ви отримали деяке уявлення про особливості архітектури стилю бароко. А тепер пропоную відкрити підручник, щоб продовжити знайомство зі стилем бароко. Передивіться ілюстрації на стор. 139, 140, 141, 142 та 143. Прочитайте назви споруд, імена архітекторів. А потім пограємо в гру «Визнач шедевр». *Робота з підручником.*

Прочитали?

Гра «Визнач шедевр». Розподіл учнів на 6 груп. На екрані демонструється ілюстрація архітектурної споруди, діти і групах визначають об'єкт, автора. Слово для відповіді надається команді, яка першою підняла руку. Для підрахунку правильних відповідей обирається трійка суддів. Після відповіді учитель коментує ілюстрації, акцентуючи увагу на характерних рисах бароко.

Завдання 1: Слайд 18, фото 01, папка «ВШ»

Приблизні коментарі учителя.

Італійський архітектор **Франческо Борроміні**,(слайд 19, фото 02) інженер та майстер креслень архітектора. За фаховою віртуозністю креслення Борроміні не мали собі рівних в Італії. Він був дуже талановитим архітектором, але із-за заздрощів могутнішого Берніні, не зміг реалізуватись у виконанні державних замовлень. В кінці життя усамітнився, знищив всі свої креслення та покінчив життя самогубством. Церква Сен-Карло в Римі – є взірцем химерної криволінійності бароко.(фото 03, 04)

Завдання 2: Слайд 20, фото 05

Палац Шенбрунн в Австрії. Йоган Бергнгард Фішер фон Ерлах(слайд21, фото 06) австрійський архітектор, створив свій тип середньоевропейського палацу бароко(фото 07).В одному з найпишніших приміщень палацу — Дзеркальній залі — шестирічний Моцарт грав для Марії Терезії та її двору.

Завдання 3: Слайд 22, фото 08

Палац Німфенбург в Мюнхені Німеччина – «замок німф», один з найбільших палаців Європи, проект належить італійському архітекторові Агостіно Бареллі (Слайд 23, фото 09,10). Це приклад **палацово-паркового комплексу**, в якому поєднано архітектурні будівлі, садово-паркові споруди та зелені насадження.

Шановні восьмикласники. Пропоную зануритись у XVII століття, уявити себе вельможами та потанцювати на балу під музику бароко. (Відео «Танці при дворі епохи бароко під музику Генделя»).

Завдання 4: Слайд 24, фото 11

Це колонада Площі Святого Петра, яку ми з вами вже розглядали. (слайд 25, фото 12)

Завдання 5: Слайд 26, фото 13

Національний палац Мафра – найбільший бароковий палац Португалії. Архітектор Жоан Фредеріко Людовісі – німець за походженням, працював в Римі. Назва походить від арабського «аль махафра», що означає западина, долина (слайд 27, фото 14,15,16). Це палац-монастир, в якому попри палацових залів, побудовано велику базиліку, келії для ченців, бібліотеку, службові приміщення, внутрішні двори тощо. Ви бачите два з шести органів базиліки (фото 17).

Завдання 6: Слайд 28, фото 18

Валдштейнський палац Прага, Чехія (слайд 29,30, фото 19,20,21) – над палацовим комплексом працювала група митцівна замовлення пихатого вельможі, авантюриста Альбрехта Валленштейна (Валдштейна) (фото 22). Він хотів відокремитись від Чехії, отримати корону Богемії, тому задумав побудувати палацовий комплекс більший та величніший за Празький палац.

Завдання 7: Слайд 31, фото 23

Гет-Лоо – палацово-парковий ансамбль в Нідерландах зменшена копія Версалю. (слайд 32, фото 24, 25). Палацовий комплекс відрізняла осьова, симетрична побудова, чудові мереживні портери та фонтани, деякі з яких були вищими за Версальські. Комплекс було зруйновано і відновлено тільки у 1984 році.

Завдання 8: Слайд 33, фото 26

Цвінгер – палацово-парковий комплекс в Дрездені Німеччина (слайд 34, фото 27, 28). «Цвінгер» - частина фортеці між зовнішніми та внутрішніми мурами фортеці. Перлиною ансамблю є комплекс фонтанів та чисельні скульптури.

Оголошення переможців гри. Оцінювання.

VI. Підсумок уроку, рефлексія.

Отже, ознайомившись з прикладами барокових споруд, давайте ще раз згадаємо характерні риси стилю бароко.

Відповіді дітей.

Парадність, урочистість, пишність, театральність, химерність, великі розміри, чітке планування, криволінійність конструкцій, складні композиції, яскраві кольори, пластика, поява палацово-паркових ансамблів, в інтер'єрі багато золота та дзеркал, динаміка у великій кількості фонтанів і дуже висока емоційність (слайд 35, фото 29).

Заключне слово вчителя. Так, бароко високо емоційний стиль. Все в бароко примушує наше око розважатись, цей стиль не дає глядачеві сумувати, з кожним нашим кроком у пізнанні стилю виникає щось нове і нове, все більше і більше цікавих рішень. Цей стиль є монументальним та урочистим, таким, що говорить з високої трибуни.

VII. Домашнє завдання. (слайд 36)

Вдома ми продовжуємо працювати над параграфом 17 та в альбомі створюємо свій план палацово-паркового комплексу з палацом, церквою, службовими приміщеннями, фонтанами, скульптурами, мереживними партерами.

Урок – 18

*Зайчук Аліна Олексіївна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської спеціалізованої
загальноосвітньої
школи I-III ступенів №33
ім. В. Симоненка
Черкаської міської ради*

Тема уроку: МИСТЕЦТВО БАРОКО

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *Загальнокультурна компетентність:* Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.

- *Інформаційна компетентність:* Переглянути відео- та фотоматеріали по темі «Мистецтво бароко» за допомогою Інтернет-джерел.

міжпредметна естетична компетентність: визначити характерні ознаки видів мистецтва стилю Бароко, проаналізувати засоби виразності, притаманні мистецтву бароко, пов'язати з історичними подіями, що його обумовили, розвивати творчі здібності.

предметні компетентності:

- надати учням базову інформацію про мистецтво бароко, навчати знаходити спільні та відмінні риси з творами мистецтва інших стилів, порівнювати їх;

- продовжувати розвивати відчуття стилю, вміння компетентно висловлюватись про шедеври образотворчого та декоративно-прикладного мистецтв, розширювати художньо-естетичний досвід учнів;

- виховувати потребу в спілкуванні з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований

Оснащення уроку: комп'ютер, телевізор

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація відеоматеріалу та ілюстрацій, інтерактивні та творчі методи і прийоми («Асоціативний ряд», міні-твір, тести, «правда-неправда», пошукова робота) пізнавальна та практична діяльність учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок з використанням інтерактивних методів навчання.

Терміни і поняття: мистецтво бароко, велична манера – академізм, демократична манера – караваджизм, диференціація жанрів, основні риси живопису бароко, характерні риси скульптури бароко, руанський та делфтський фаянс.

Відеоряд:

Міжпредметні зв'язки: історія, архітектура.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Шановні мої друзі! На минулому уроці ми почали знайомство зі стилем, що розриває межі між реальністю та мистецтвом. Зі стилем, в якому немає правил та обмежень, який дозволяє максимально вільно виражатись. І в той час, коли інші стилі спокійно чекають на своєму постаменті, поки ви самі приділите їм увагу, бароко стрибає зі свого місця та кидається на вас, вражаючи масштабом, величиною, екзальтацією! Ми вже відчули химерність бароко на прикладах архітектурного мистецтва, а сьогодні ми зануримось в глибини стилю та відчуємо на собі вплив незабутніх та вражаючих робіт художників та скульпторів. До того ж, перші кроки цей стиль зробив саме в живописі.

III. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями.

Отже, давайте для початку складемо асоціативний ряд щодо визначальних рис стилю бароко. (слайд 2).

Я починаю, архітектура бароко – парадність, (відповіді дітей)

урочистість, пишність, театральність, химерність, великі розміри, чітке планування, криволінійність конструкцій, складні композиції, яскраві кольори, пластика, поява палацово-паркових ансамблів, в інтер'єрі багато золота та дзеркал, динаміка у великій кількості фонтанів і дуже висока емоційність. (слайд 3).

Перевірка домашнього завдання.

(Учитель роздає чисті папірчики учням високого та достатнього рівня успішності)

А тепер у вас є п'ять хвилин для того, щоб та частина класу, яка отримала чисті папірці – написала **міні-твір** з 5-6 розгорнутих речень, а та частина класу, яка отримує зараз тести – відповідно, виконала **тестові завдання**. (Під час пояснення роздаються папірці з тестами всім іншим учням.)

Тести. За правильну відповідь на одне запитання – 3 бали. Додаток 1.

- Одна з основних рис стилю бароко:
 - звернення до форм античного зодчества;
 - гостроверхі собори зі стрілчастими склепіннями;
 - строга відповідність системі певних норм і правил, встановлених церквою;
 - парадність урочистість, пишність та театральність.
- Одне з досягнень стилю бароко в архітектурі:
 - розробка системи архітектурного ордеру;
 - асиметрія конструкцій, контрастність об'ємів;
 - визначення трьох типів християнських культових споруд;
 - використання вітражів.
- Відомі архітектори епохи бароко:
 - Донатто Браманте;
 - Франческо Борроміні;
 - Філіппо Брунеллескі;
 - Жоан Фредеріко Людовісі;
 - Лоренцо Берніні.
- Шедеври архітектури стилю бароко:
 - площа святого Петра у Ватикані;
 - Міланський кафедральний собор;
 - церква Сен-Карло алле Кваттро Фонтане в Римі;
 - Цвінгер в Дрездені;
 - церква Сен-Сернен в Тулузі.

IV. Повідомлення теми, мети, завдання уроку. (слайд 4).

Настав час для знайомства з мистецтвом бароко: живописом, скульптурою, декоративно-прикладним мистецтвом та модою. (слайд 5).

На уроці ми спробуємо зрозуміти історичні витоки мистецтва бароко, побачити його сутність та визначальні риси на прикладах шедеврів стилю, відчуті емоційність та незвичайність барокового живопису та скульптури. Також, як завжди, будемо порівнювати шедеври мистецтва бароко з роботами майстрів інших епох.

V. Основна частина.

Коли ми говоримо про перші кроки бароко, то ми, безперечно, мандруємо з вами до Італії. Вже пізніше бароко поширилось в Іспанії, Фландрії, Франції, Німеччині тощо. Нове мистецтво з'явилося на тлі боротьби католиків з протестантами. Католицька церква

намагалась втримати людей засобами, які завжди мали наймогутніший вплив на людські душі – засобами мистецтва. Тому зароджується церковне мистецтво, яке говорить на мові, що була зрозумілою звичайним людям, мистецтво, яке торкалося сердець людей та змінювало їх.

Ми пам'ятаємо з вами, що бароко – це дивний та химерний стиль, а в перекладі в португальській це слово, що спочатку до мистецтва не мало ніякого відношення, означає «перлина неправильної форми». Так, португальські моряки, коли знаходили дивну та неправильну перлину називали її «бароко». (слайд 6). Подивіться на ілюстрацію: це перлина кругла, правильна – це Ренесанс. А ця перлина – бракована, неправильна – Бароко. Форма цієї перлини наочно відображує сутність стилю бароко.

Отже, **живопис** бароко. В Італії кінця XVI – початку XVII століття склалося декілька течій мистецтва живопису. Але ми поговоримо про два основні напрямки, що стали фундаментальними течіями бароко. (слайд 7). Погляньте на схему:

ЖИВОПИС

АКАДЕМІЗМ
або ВЕЛИЧНА МАНЕРА

КАРАВАДЖИЗМ
або ДЕМОКРАТИЧНА МАНЕРА

1. «Академія спрямованих на путь істинну», - так характеризувався цей напрямок. Втілювали **академізм** брати Карачі. (слайд 8 «Юпітер з дружиною Юноною»). Італійські художники вважали, що мистецтво має бути прекрасним тому недосконала натура виправлялась під античні канони. **Велична манера** прославляла католицьких святих, духовенство та володарів світу, зображуючи їх молодими та прекрасними. (ілюстрація ст.146). Принципи академізму існують до сьогодні: чітка схема розташування кольорів, рівномірне світло, ілюзійність.

2. **Караваджизм** отримав назву від прізвища свого засновника італійського митця Мікеланджело да Караваджо, який вважав, що художник має звертати увагу на природу, на звичайне життя. (Слайд 9 «Шулери»). У своїх роботах Караваджо примушує вас повірити, що всі сюжети розгортаються безпосередньо перед вами, так близько, що можна доторкнутись рукою. (Слайд 10 «Кошик з фруктами»). Спираючись на те, що колір та світло несуть сильну емоційність і, якщо взяти темне тло та вихопити з нього головних персонажів, виникає цікавий ефект, він винаходить зовсім нові прийоми живопису:

- різкий контраст світла та тіні дає кращу емоційну реакцію, тому ми бачимо головне; (слайд 11 «Прикликання апостола Матвія»).
- накладання фарби широкими мазками;
- теплі червоні відтінки; (слайд 12 «Навернення Савла»).
- герої картин – прості люди; (слайд 13 «Шулери»).
- відмова від канонів краси Ренесансу; (слайд 14 «Воскресіння Лазаря»)
- контрастність, емоційність. (слайд 15 «Мадонна з читками»)

Публіка того часу оцінила роботи Караваджо, але не всі роботи митця припали до смаку церкви за їх відверту реальність. Тому темний та напружений живопис Караваджо часто невірно трактувався, і знов його відкрили тільки у XX столітті.

Розглянемо **види та жанри** живопису бароко. Основними видами живопису в той час були **розписи в церквах та палацах, вівтарний та станкова живопис**.

Прикладом розпису є фрески братів Карачі в галереї Фарнезе в Римі. (слайд 16 «Галерея Фарнезе») В якій манері писали Карачі?

Але є ще один шедевр, який вам стовідсотково покаже, що таке бароко. Це церква Сан-Іньяціо в Римі. Розписував її єзуїт отець Поццо. (слайд 17 Церква Сан-Іньяціо)

розпис Поццо). Перед вами ілюстрація плоского даху, розписаного так, що здається наче над вами купол. Зараз би сказали, що це 3D картина. Там створювалась віртуальна реальність XVII століття.

Яскравим прикладом вівтарного живопису є робота одного з засновників стилю бароко, найвидатнішого фламандського художника XVII століття **Пітера Пауля Рубенса**. Його називають королем художників та художником королів. Головною героїнею його картин була жінка досить пишних форм. Бо в тодішній Фландрії переважало сільське населення та ідеалом здорової людини була людина, що мала значну вагу та пишну фігуру. В кінці життя писав портрети та оспівував красу природи в своїх пейзажах. Але зараз мова про інший бік творчості Рубенса. (слайд 18 «Возведення хреста»). Він, насамперед, був католиком, тому значну увагу приділяв релігійним сюжетам. (слайд 19 «Возведення хреста»). Розгляньте центральну частину монументального триптиху «Возведення хреста». Композиційний та смисловий центри полотна – фігура розп'ятого Хреста. Картина дуже драматична та справляє на глядача сильне емоційне враження.

Однією з характеристик стилю бароко є **диференціація жанрів** станкового живопису.

1. **Портрет.** (Слайд 20 «Невідомий лицар»). Розгляньте портрет «Невідомий лицар» іспанського художника **Ель Греко**. Ми бачимо дещо готичні видовжені форми, але для художника не важлива форма, його виключно цікавить світлова та кольорова виразність. Різкий контраст, холодне освітлення, обличчя занурене в середину себе.

Інший іспанський художник **Дієго Родрігес де Сільва Веласкес** своєю творчістю визначив розвиток всього мистецтва Європи на довгий період. І, все ж, вершиною його творчості вважаються портрети. Саме він створив тип парадного портрета. (слайд 21 «Філіп IV», «Граф Альварес»).

2. **Натюрморт.** В перекладі – мертва природа. Чому почали малювати речі? В той час з'явилися мануфактури, почалося промислове виробництво речей, їх стало багато, стало багато красивих речей, якими захоплювались художники. Речі стали головними героями картин. Художники захотіли зображувати речі, тому що речі дають можливість поговорити про їх господаря, про самого художника, про епоху в цілому. (слайд 22 *Натюрморт 1*). До вашої уваги натюрморт іспанського художника **Франциска Сурбарана**. Ми бачимо прийом караваджизма – темне тло та вихоплені світлом предмети. Доречі, натюрморти треба читати, вони всі мають певне значення, тому якщо ви колись забажаєте придбати собі натюрморт, спочатку з'ясуйте що він означає.

3. **Сюжетна картина.** Тут ми з вами розглянемо картину видатного нідерландського художника бароко **Рембранта ван Рейна**. (слайд 23 «Повернення блудного сина»). Ця картина стала епілогом творчого шляху художника, його творчим заповітом. Картина – гімн любові, надії та всепрощення. В основі полотна Євангельський сюжет, як син, що зневажив свою родину, залишив рідний дім, після років поневірянь на чужині, змучений повертається до дому та просить у батька вибачення. Син – обірваний злидень з виголоною головою каторжника, ховає обличчя на грудях у батька. Старий не може обійняти сина – не має сил, він тільки обережно торкається його. Батько і син зробили перший крок на зустріч один одному. Ми відчуваємо ніби застиглий час. Радості на картині ми не бачимо – це трагічне полотно. І зверніть увагу на бідну кольорову палітру та на цікаве світлове рішення. Фігури на картинах Рембранта є джерелом світла. Чоло та руки батька святяться, а син наче залитий цим світлом. Картину «Повернення блудного сина» Рембрант писав пензлем, шпателем і, навіть, пальцем (ліва п'ятка сина). В цій картині художник бачить себе таким самим блудним сином та приходять до Бога за прощенням.

4. **Батальний жанр.** (слайд 24 «Задача Бреди») На полотні іспанця Веласкеса ми бачимо фінальну подію баталії між голландцями та іспанцями - передачу ключів від міста

Бреда. Іспанці перемогли. Голландці схилившись переможцям підносять ключі, а іспанці із заступницьким жестом приймають перемогу.

Тепер я пропоную вам познайомитись з бароковою **скульптурою**. Перед вами відома скульптура «**Аполлон і Дафна**» вже знайомого вам з минулого уроку майстра **Лоренцо Берніні**. (слайд 25 «Аполлон і Дафна»). Скульптура бароко завдяки контрастам, які дає світлотінь, має драматичний, театральний ефект. Це неначе застигле кіно. І контраст світлотіні примушує оживати барочну скульптуру. Фігури знаходяться в русі, жести експресивні. До того ж, барокова скульптура вимагає кругового обходу, тому що вона ніби закручена по спіралі. З кожним новим кроком глядач отримує нове враження. (слайд 26 «Давід»). Перед вами інша робота митця «Давід». (слайд 27 «Викрадення Прозерпіни»). А ця скульптура називається «Викрадення Прозерпіни» (Сюжет: Плутон викрадає Прозерпіну – доньку Богині землі Деметри. Деметра засумувала, земля перестала плодоносити. Тоді Боги звернулися до Плутона, щоб знайти можливий компроміс. Плутон погодився та відпустив Прозерпіну до матері на весну та літо. Земля починала плодоносити. А в восени і взимку Прозерпіна поверталась до чоловіка. І Деметра знов починала сумувати.). (слайд 28 «Екстаз Терези»). Тепер зверніть увагу на скульптуру, яка знаходиться в капелі Корнаро церкви Санта-Марія дела Вітторіо в Римі. Вона така сама драматична, як і попередні. Ми бачимо амура зі стрілою, який пронизує серце святої Терези стрілою, що просякнута любов'ю до Бога. Тереза відчуває біль, але й благодать, яку не можна описати жодними словами. Амур – схожий на людину, а Тереза – в цих складках одягу наче не має тіла, вона постає як дух. І знову ми бачимо чудову гру світла та тіні, яка оживляє скульптуру.

І давайте тепер виділимо головні риси мистецтва бароко і спробуємо їх побачити на прикладах живопису та скульптури.

Контрасти. Контраст світла та тіні, нюанси. (Слайд 29) Караваджо «Прикликання Апостола Матвія», Рембрант «Повернення блудного сина», Берніні «Естаз святої Терези».

Крім контрасту світлотіні, в барокових роботах простежується контрасти соціальні. У Веласкеса є серія робіт, що називається «Карлики». (слайди 30 «Карлики») Карлики при королях виконували роль блазня, з якого можна похизуватись, посміятись, навіть відлупцювати. Але ви подивіться скільки розуму в його очах! Тут ми бачимо контраст низького соціального походження та високої гідності людини, фізичного каліцтва та духовного благородства та розуму.

Реальність. Караваджо «Воскресіння Лазаря». (слайд31) Існує легенда, що художник, за для найбільшої реальності наказав викопати справжнього мерця замість живого натурщика.

Чорне тло. Караваджизм. Караваджо «Навернення Савла», Ель Греко «Невідомий лицар», Сурбаран «Натюрморт», Веласкес «Філіп IV».

Рух в момент кульмінації. Це одна з головних ознак бароко. (Слайд 32) Рубенс «Возведення хреста» - фігури катів в максимальній експресії, ми бачимо їх напружені м'язи, ось зараз буде ривок, і розіп'яте тіло Хреста піднімуть високо над людьми. (Слайд 32) Берніні «Аполлон і Дафна» - Аполлон переслідував Дафну, але вона бажала залишитися чистою та цнотливою. І в той момент, коли Аполлон вже наздогнав німфу, Боги зжалились над нею та перетворили дівчину на лаврове дерево. Аполлон потім все життя носив лавровий вінок в пам'ять про кохану Дафну. Ми побачили дію під час її кульмінаційного моменту.

Складний чудернацький силует. (Слайд33 «Давід» Берніні та «Давід» Мікеланджело). Порівняйте силуети двох скульптур Давида Мікеланджело та Берніні. Ренесанс та бароко. Вони дуже сильно відрізняються насамперед силуетом. (ілюстрація ст. 147) Марсі «Вогнені коні Аполлона» - спробуйте умовно обвести контур цієї роботи. Який він?

Театральність образів. Цю рису ви знайдете майже в кожній роботі епохи бароко. В кожній картині ви відчуєте театральний пафос, міміку, жестикуляцію! А я вам хочу показати одну з найкращих ілюстрацій театральності бароко. (Слайд34) Капела Корнаро церкви Санта-Марія дела Вітторіо. Ми бачимо театральну дію – «Екстаз святої Терези». А з двох боків в ложах – скульптури глядачів. Хіба не театр?

Навіть матеріали в барокових скульптурах грають ролі. (Слайд 35 «Викрадення Прозерпینی» близько). Мармур, як віск. Він м'який. Він перетворюється в плоть, тканину, в метал. (Слайд36) Балдахін Берніні в соборі Святого Петра. Подивіться як поводить ся колона. Вона в'ється, ніби говорить – я не годна все це нести, я зараз присяду... (Слайд 36) Балдахін виготовлено з бронзи, але і бронза грає роль тканини, подивіться на ці китиці на горі балдахіну.

Міміка та жестикуляція. (Слайд38) Берніні «Давід» - ми бачимо, що Давід закусив нижню губу, він силиться, міміка напружена. (Слайд38) На екрані обличчя Прозерпینی. Як ви вважаєте, про що говорить її міміка? (Слайд38) Берніні «Екстаз святої Терези». Що на вашу думку виражає обличчя жінки?

Максимальне заповнення картинного полотна. (Слайд39) Рубенс «Полювання на левів», (Слайд39) «Прибуття Марії Медичі в Марсель», (Слайд39) Снайдерс «Рибна лавка» - натюрморт, який наче рухається.

Гра фактур. (Слайд40) Сурбаран «Натюрморт» - на одному полотні металева таріль, плетений кошик, фаянсове горнятко, та жива природа. Пам'ятаєте, я вам казала, що натюрморти мають певне значення. Ось цей, наприклад, можна вважати весільним, тому що гілка апельсинів – це символ нареченої.

VI. Підсумок уроку, рефлексія.

А тепер пропоную пограти у гру «Правда - неправда».

- Правда, що мистецтво бароко дотримується чітких правил та норм?
- Правда, що Рембрант ван Рейн французький художник?
- Правда, що Караваджо винайшов чорне тло для картин?
- Правда, що барокові скульптури мають складний силует?
- Правда, що автором скульптури «Екстаз Терези» є Дієго Родрігес де Сільва Веласкес?
- Правда, що монументальний триптих «Возведення хреста» написав Лоренцо Берніні?
- Правда, що мистецтву бароко притаманна підкреслена театральність образів?
- Правда, що мистецтво бароко використовує зображення певного моменту дії?

Відповіді дітей.

Заключне слово вчителя. Отже, в стилі бароко архітектура була докорінно змінена, живопис – винайдений заново, а скульптура – трансформована.

VII. Домашнє завдання. (слайд 41)

Вдома ми читаємо параграф 18 та для самостійного знайомства та пошукової діяльності нам залишилось декоративно-прикладне мистецтво. Ми розділимось на 4 групи, кожна група буде більш детально вивчати один з чотирьох напрямків декоративно-прикладного мистецтва бароко. 1 група - інтер'єр, 2 група – художнє ткацтво, 3 група – посуд, 4 група – мода. Результатом пошукової роботи буде папка з 5 підписаними ілюстраціями та короткий усний коментар до них.

Ще я прошу вас здати на перевірку альбоми з планом палацово-паркового комплексу.

Урок – 19

*Зирянов Олександр Володимирович,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 2
Черкаської міської ради*

Тема: Музичне і театральне мистецтво бароко. Стильові особливості музичного мистецтва бароко. Періоди розвитку музичного мистецтва. Творчість композиторів: Й.С. Баха, Г.Ф. Генделя, А.Вівальді, А. Скарлатті, К. Монтеверді, Р. Кайзера, Ж.Б. Люллі, А. Кореллі, Г. Перселла, Д. Букстехуде. Театральне мистецтво.

Мета: ознайомити учнів з поняттям «барокова музика», ознайомити із стильовими особливостями та періодами розвитку музичного мистецтва бароко, творчістю композиторів бароко, надати знання про особливості театрального мистецтва цієї доби.

Розвивати вміння учнів розпізнавати музичні інструменти бароко за зображенням, робити аналіз музичного твору, порівнювати музичний твір із архітектурою, знаходити спільні та відмінні риси між видами мистецтва.

Виховувати інтерес до музичного та театрального мистецтва бароко, творчості композиторів цієї епохи, ціннісне ставлення до мистецтва бароко.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: музичний інструмент, програвач, проектор, комп'ютер, мультимедійна дошка, презентація до уроку.

Хід уроку.

- 1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.**
- 2. Актуалізація опорних знань. Індивідуальне та парне опитування про живопис та декоративне мистецтво бароко.**
- 3. Розповідь про особливості барокового музичного мистецтва.**

Поняття **барокова музика** або **музика бароко** описує стиль європейської музики в період приблизно між 1600 та 1750 роками. Барокова музика наслідує музику епохи Відродження і передує класичній музиці, її вершинами зазвичай вважають творчість Й. С. Баха і Г. Ф. Генделя.

Витоки барокового стилю припадають на кінець XVI століття, коли оптимістичний гуманізм епохи Відродження змінюється трагічним світосприйняттям, пов'язаного з усвідомленням економічних і політичних проблем, що призвели до буржуазних революцій XVII ст. З виникненням стилю бароко музика вперше продемонструвала свої можливості заглибленого і багатостороннього втілення світу душевних переживань людини, хоча в музично-теоретичних працях епохи ще переважають схоластичні погляди.

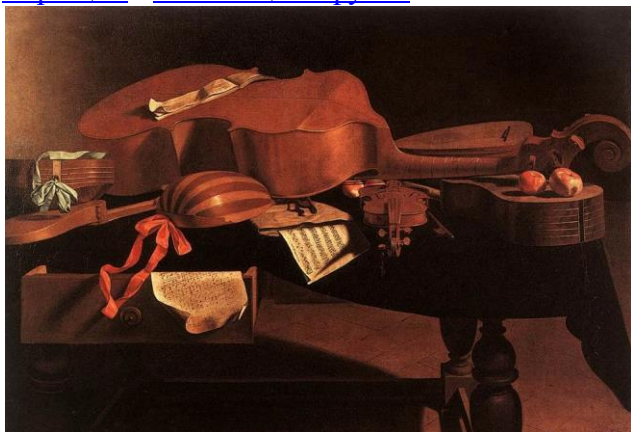
Провідне місце в бароковій музиці посідають музично театральні жанри, насамперед опера. Це було пов'язано з прагненням до драматичної виразності та синтезу мистецтв. Серед авторів барокових опер такі майстри, як Алессандро Скарлатті (1660–1725), Георг Фрідріх Гендель, Клаудіо Монтеверді та інші. Перші опери писалися переважно на героїко-міфологічні чи легендарно-історичні сюжети з чітким розподілом сценічної дії і музики. Італійська опера продемонструвала — від переважання зовнішньої декоративності до глибокого драматизму (М. А. Честі) та реалістичних тенденцій (пізній К. Монтеверді). Італійська опера культивувалася і в інших країнах Європи, проте вже у XVII столітті виділилися як національні явища німецька опера (Р. Кайзер) та французька лірична опера (Жан Батіст Люллі).

Серед інших монументальних жанрів — жанр ораторії, що досяг піку свого розвитку в роботах Й. С. Баха та Генделя. Опері та ораторії часто використовували схожі музичні форми, як наприклад, арія da capo. У сфері культової музики значне місце зберігали такі

жанри як [меси](#) і [пасіони](#), менш популярними стали [мотет]и, проте досить популярні стали протестантські кантати, серед їх авторів і Й. С. Бах.

Одночасно з'являється тенденція до відділення музики від слова. Виникають масштабні циклічні форми — [концерти](#), сюїти, сонати. Концерти писалися як для одного інструмента з оркестром, так і [concerto grosso](#), в якому невелика група інструментів соло контрастує з повним ансамблем. Інструментальні [сонати](#) та [сюїти](#) були написані як для окремих інструментів, так і для камерних оркестрів. В сюїтах чергуються увертюри театрального характеру, фуги, імпровізаційні п'єси та танцювальні жанри.

Твори для клавішних досить часто писалися композиторами для власної розваги або як навчальний матеріал. Такими роботами є зрілі твори Й. С. Баха, загально визнані інтелектуальними шедеврами епохи бароко: [«Добре темперований клавір»](#), [«Гольдберг-Варіації»](#) і [«Мистецтво фуги»](#).

Основним музичним інструментом бароко став [орган](#) у духовній та камерній світській музиці. Також широкого поширення набули [клавесин](#), щипкові і смичкові струнні — [віоли](#), [барокова гітара](#), [барокова скрипка](#), [віолончель](#), [контрабас](#), а також дерев'яні духові інструменти: [флейти](#), [кларнет](#), [гобой](#), [фагот](#).

В епоху бароко функції такого поширеного щипкового струнного інструменту, як [лютня](#) були в значній мірі зведені до

акомпанементу [basso continuo](#), і поступово вона була витіснена у цій ролі клавішними інструментами. [Колісна ліра](#), що втратила в попередню епоху [ренесансу](#) свою популярність і ставши інструментом жебраків, отримала друге народження; аж до кінця [XVIII століття](#) колісна ліра залишалася модною іграшкою французьких аристократів, що захоплювалися сільським побутом.

Колісна ліра (харди-гарди). Органіструм.

Органіструм – під такою назвою появилась колісна ліра в Європі більше тисячі років тому. Цей народний музичний інструмент по праву рахується попередником харди-гарди. Росіяни, українці, білоруси його називають рилею або лірою.

До 14 століття колісна ліра була до 2-х метрів і для гри на ній

музиканту був потрібний помічник, який би крутив ручку. Інструмент знаходив своє втілення в монастирях, на ньому виконували церковну музику. До 15 ст. колісна ліра втратила свою популярність і стала інструментом бідних та бродяг, в основному сліпих та калік, які виконували пісні, вірші, казки під акомпанемент харди-гарди.

Лютня – струнний щипковий музичний інструмент з ладами на грифі і овальним корпусом. Виконавець на лютні називається лютнистом, а майстер-виробник лютні і взагалі всіх струнних

інструментів – лютьє.

Слово лютьня походить від арабського – деревина. Хоча існують точки зору, що слово означає струни.

4. Періодизація.

Епоху бароко в музиці умовно розділяють на три періоди — ранній, зрілий і пізній. Раннє бароко починається від появи жанру опери, цьому періоду властиве становлення барокових жанрів і поступовий перехід від модальної гармонії до тональної. Зріле бароко характеризується повсюдним поширенням стилю і розгалуженням музичних жанрів. Пізнє бароко характеризується остаточним ствердженням тональної системи.

Раннє бароко

Умовною точкою переходу між епохами бароко і ренесансу можна вважати створення італійським композитором Клаудіо Монтеверді (1567–1643) його речитативного стилю і послідовний розвиток італійської опери. Початок оперних вистав у Римі і особливо у Венеції означало вже визнання і поширення нового жанру по країні^[8].

Центром нового стилю стає Італія. Значну роль у його поширенні відіграв католицизм. В епоху боротьби з реформацією, католицька церква приділяла значну увагу розширенню свого культурного впливу. Католицизм приваблював пишнотою, величчю і складністю архітектури,

образотворчих мистецтв і музики, як би сперечаючись з аскетичним протестантизмом. В області духовної музики основна вимога церкви полягала в тому, щоб тексти у творах з вокалом були розбірливі. Це зажадало відходу від поліфонії до музичних прийомів, де слова виходили на передній план. Вокал став складніший, витіювато в порівнянні з акомпанементом. Так отримала розвиток гомофонія. Значною фігурою періоду раннього бароко, позиція якого була на боці католицизму, був Джованні Габріелі, найбільше його вплив проявився нововведеннями в області інструментування.

Серед світських музичних жанрів провідне місце займає опера. Найпомітнішим серед покоління композиторів, які відчували значення змін для світської музики вважають Клаудіо Монтеверді. У 1607 його опера «Орфей» стала віхою в історії музики, яка продемонструвала безліч прийомів і технік, які згодом стали асоціюватися з новою композиторською школою, названою *seconda pratica*, на протигагу старій школі *prima pratica*. Монтеверді також є автором мотетів, написаних в старому стилі в традиціях Луки Маренціо і Жьяша де Верта, однак саме твори, написані ним у новому стилі, відкрили безліч прийомів, впізнаваних навіть в епоху пізнього бароко. Основоположником багатьох жанрів німецької музики став Генріх Шютц, зокрема йому належить перша німецька опера — «Дафна», музика якої, однак, загублена.

Зріле бароко

Зріле бароко відрізняється від раннього повсюдним поширенням нового стилю і посиленням поділу музичних форм, особливо в опері. Як і в літературі, що з'явилася можливість потокової друку музичних творів привела до розширення аудиторії; посилювався обмін між центрами музичної культури.

В теорії музики зрілого бароко визначається фокусуванням композиторів на гармонії та на спробах створити стрункі системи музичного навчання. У подальші роки це призвело до появи безлічі теоретичних праць. Чудовим зразком подібної діяльності може служити робота періоду пізнього бароко — «Gradus ad Parnassum», опублікована в 1725 році Йоганном Йозефом Фуксом (нім. *Johann Joseph Fux*) (1660–1741), австрійським теоретиком і композитором. Цей твір, систематизувавши теорію контрапункту, практично до кінця XIX століття було найважливішим посібником для вивчення контрапункту^[9]. На цей період припадає і творчість українського композитора Миколи Дилецького, автора «Грамматика п'їня мусикийского» (1677), що стала першим з музично-теоретичних трактатів, які докладно пояснили технічну суть лінійної, нотної системи, партесного співу і партесної композиції.

Серед найбільш значимих композиторів зрілого бароко:

Француз Жан Батіст Люллі (1632–1687), що вважається творцем ліричної французької опери. Люллі часто використовував контраст між величними звучанням оркестрової секції, і простими речитативу і аріями. Музична мова Люллі відрізняється ясністю гармонії, ритмічною енергією, чіткістю членування форми, чистотою фактури, що ставлять його в ряд новаторів своєї епохи^[8].

Італієць Арканджело Кореллі (1653–1713), що вважається одним з основоположників жанру концерто гресо. Кореллі був одним з перших композиторів, чії твори публікувалися і виконувалися по всій Європі. Як і опери Люллі, концерто гресо побудовані на сильних контрастах — в оркестрі виділяється група солістів.

В Англії найяскравішою фігурою зрілого бароко вважається Генрі Перселл, автор близько 800 творів різних жанрів, і, зокрема першої

опери англійською мовою — «Дідона і Еней»

Німецький композитор і органіст Дитрих Букстехуде (1637–1707) є автором численних органних творів. Його музика побудована на масштабності задумів, багатстві і свободі фантазії, схильності до патетики, драматизму, наскільки ораторської інтонації^[8] і справила значний вплив на майбутніх композиторів — Й. С. Баха і Г. Ф. Телемана

Пізнє бароко

Точна грань між зрілим і пізнім бароко є предметом обговорення; вона лежить десь між 1680 і 1720. Складність її визначення пояснюється тим, що в різних країнах стилі змінювалися несинхронно; нововведення, вже прийняті за правило в одному місці, в іншому були свіжими знахідками. Італія, завдяки Арканджело Кореллі і його учням Франческо Джемініані та П'єтро Локателлі стає першою країною, в якій бароко переходить з зрілого в пізній період. Важливою віхою можна вважати практично абсолютне верховенство тональності, як структуротворчого принципу написання музики. Це особливо помітно в теоретичних роботах Жана Філіпа Рамо, який зайняв місце Люллі, як головного французького композитора. У той же час, з появою робіт Фука, поліфонія ренесансу дала базис для

вивчення контрапункту. Комбінація модального контрапункту з тональною логікою зумовила співіснування двох стилів — гомофонного і поліфонічного, з прийомами імітації і контрапунктом.

Форми, відкриті попереднім періодом, досягли зрілості і великої варіативності; концерт, сюїта, соната, concerto grosso, ораторія, опера та балет вже не мали різко виражених національних особливостей. Повсюдно устоялися загальноприйняті схеми творів: повторювана двочастинна форма (AABB), проста трьохчастинна форма (ABC) і рондо.

Серед найбільш значимих композиторів пізнього бароко:

Антоніо Вівальді, зробив значний внесок у розвиток інструментального барокового концерту і барокових сонат тріо-сонат. В його творчості викристалізувалася тричастинна форма concerto grosso. Він є автором понад 500 творів.

Доменіко Скарлатті, є автором близько 500 клавірних сонат, які вважаються зразком старосонатної форми. Його клавірний стиль справив вплив на багатьох майбутніх композиторів.

Георг Фрідріх Гендель, імовірно був найзнаменитішим придворним композитором свого часу. Його стиль вважається перехідним від барокового до класичного. Гендель є розвинув жанр ораторії, надавши йому драматургічної цільності, а також започаткував інструментальні концерти на відкритому повітрі, які іноді вважають передтечею т.зв. «популярної музики».

Йоганн Себастьян Бах, найбільш майстерний поліфоніст своєї епохи, узагальнив досягнення музичного

мистецтва перехідного періоду від бароко до класицизму.

Давним-давно, майже 400 років назад, в одному із маленьких середньовікових німецьких міст в Тюрінгії жив булочник із селян, на ім'я Фейт Бах. Він був небагатим, працелюбним і добрим, як розказували про нього в сімейній легенді, і була у нього в житті величезна прив'язаність – музика. Кажуть, Фейт Бах ніколи не розставався із своїм любимим інструментом – цитрою, на якій майстерно виконував народні пісні та танці.

Ця любов до музики передалась його синам, внукам, правнукам, праправнукам. І майже всі вони стали музикантами: учителями співів, органістами, скрипачами, флейтистами, трубачами, капельмейстерами, композиторами. В пошуках роботи вони розійшлися по різних містах і розселились по всій Німеччині, а деякі з них навіть за межами країни. Двісті років тому в Тюрінгії Бахів-музикантів було вже так багато, що люди стали

називати Бахами всіх, хто був причетним до музики, навіть тих, у кого було своє, зовсім інше ім'я.

В родині Бахів не було багатців і лінюхів. Вони були наполегливими, своєю працею пробивали собі дорогу в житті. Раз в рік в будинок одного із найбільш поважних в сім'ї Бахів з'їзджалися всі рідні. В цей день зразу за весь рік відзначались всі сімейні дати і музичні події. Кожна така зустріч ставала сімейним музичним святом: присутні співали народні пісні, яких знали дуже багато, грали на різних музичних інструментах, багато жартували, сміялись. Так жили Бахи.

В 1685 році в невеличкому місті Ейзенасі народився Йоганн Себастьян Бах – той Бах, якому було суджено стати великим композитором світу. Як і всі Бахи, Йоганн Себастьян був скромним, працелюбивим, гордим. Як всі дуже любив музику і їй віддав до кінця свої сили. Життя його пройшло в праці, незгодах і в бідності.

В той час музиканти в Німеччині були людьми підневільними і могли служити або у багатих, знатних вельмож, або при церквах. В 10 років Йоганн Себастьян залишився сиротою і був змушений сам турбуватись про заробіток. Старший його брат Христоф, який взяв його після смерті батьків, був учителем музики в церковній школі. Тільки він серйозно вчив Себастьяна музиці. Христоф не оцінив в молодшому браті незвичайного музичного таланту. Він заборонив Себастьяну брати в руки збірник творів відомих композиторів, рахуючи, що хлопчику вони не потрібні. Тоді Себастьян став ночами таємно переписувати в свій зошит ноти. Переписував майже пів року. Хлопчик пошкодив собі зір, але був щасливий, що робота доходила до кінця. Але тут сталось непередбачене: Христоф випадково застав Себастьяна з нічною роботою. Ніякі просьби хлопця не пом'якшили жорстокого вихователя: він відібрав зошит і Бах зміг його побачити тільки багато років по тому, уже після смерті брата.

В 15 років, навчаючись в ліцеї, Себастьян уже пішов на роботу. У нього був гарний голос і він блискуче грав на скрипці, органі та клавесині. Його охоче прийняли старшим хористом в монастирській школі в м. Люденбург.

Тепер Себастьян був звільнений від настанов брата. В монастирі була велика бібліотека, де він знайшов багато цікавих рукописів і збірок творів найбільш видатних композиторів того часу. Збулася мрія – юнак став більше вивчати музику. Тут ніхто не керував його освітою. Сама музика була вчителем і вихователем його таланту.

Після закінчення ліцею він мав право поступити в університет. Але як він міг думати про навчання, коли він не мав на що жити? Він старався знайти вигідну роботу. Спочатку його охоче приймали: за ним ішла слава великого органіста та скрипаля. Але Бах не вмів годити церковному начальству, у нього не було багатих покровителів, і тому він часто не знаходив спільної мови з церковними діячами. На той час його твори були настільки якими, живими, що часто були схожими на народні пісні, а не на церковну музику.

Бах переходить з одного місця на інше, переїздить з одного міста в інше, був і на світській службі. Але не міг добитись того, чого хотів. Твори його не були холодними і строгими. Вони передавали різноманітні людські почуття.

Бах творив майже у всіх відомих в той час музичних жанрах. Він писав для органу, оркестру, хору, клавіру. Відомо більше 500 його творів. При житті були запечатані лише одиниці його творів. Багато із них до цих пір не знайдені.

Помер Бах в бідності. Сучасники так і не дізнались, що твори Баха були величезним відкриттям в музиці. Тільки після смерті Баха стали появлятися деякі твори цього композитора. Це учні і шанувальники його таланту потурбувались про те, щоб люди не забули його твори.

І ось настав день, коли музика Баха дістала нове життя. Це було в 1829 році в Берліні. Великий німецький музикант Фелікс Мендельсон Бартольд підготував і виконав з Берлінською співочою академією один з найскладніших творів Баха «Страсті по Матвію». З того часу музика Баха стала звучати по всьому світу.

5. Розповідь про музичні інструменти доби бароко.

Основним музичним інструментом доби бароко був орган. Значного поширення набув клавесин, лютня, барокова гітара, колісна ліра, віола, барокова скрипка, віолончель, контрабас, а також дерев'яні духові інструменти флейта, кларнет, гобой, фагот.

6. Практичне завдання.

Розгляньте репродукції картин, написаних у 17 ст. (с.152). Які музичні інструменти на них зображені? До якого типу інструментів вони відносяться.

7. Театральне мистецтво бароко.

У театрі бароко процвітали оперні вистави, які ввібрали в себе тісну інтеграцію різних видів мистецтва у єдино ціле. У XVIII ст. сформувалися такі жанри: опера-серія (серйозна опера) та опера-буффа (комічна опера).

Театральні вистави перш за все спрямовувалися на глядача і ставили за мету викликати емоції у тих, хто переглядає дію на сцені, використовуючи символіку, пишні костюми та ефектні декорації. Мова стала простішою, зрозумілою глядачеві, а теми — близькими для широкого загалу. Костюми барокового театру ускладнилися. Якщо раніше в театрі грати тільки чоловіки, то в театрі бароко допускали жінок, які носили пишні спідниці, яскраве пір'я та костюми з блискітками.

Л. Нікола.
«Танці біля фонтана»

У багатьох країнах було побудовані оперні театри. Перший оперний театр бароко було побудовано у Венеції в 1637 році. Але іноді вистави влаштовувалися прямо на територіях розкішних барокових парків та садів. Наприклад, сади Версалю у Франції були не тільки місцем розваг придворних, але й місцем для

театральних постановок.

Великим шедевром того часу стала комедійна п'єса Мольєра «Гартюф», яка була написана у 1664 році і поставлена майже всіма театрами світу.

8. Узагальнення вивченого матеріалу.

- Назвіть характерні особливості музичного мистецтва бароко.
- Які жанри отримали розвиток у цю добу та як вони проявлялися у творчості відомих композиторів бароко?
- Музика якого композитора, яку ви слухати на уроці, справила на вас найбільше враження?
- Що було характерним для театру бароко?

Урок – 20

*Зирянов Олександр Володимирович,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 2
Черкаської міської ради*

Тема: Стиль рококо.

(Характерні риси мистецтва рококо. Види мистецтва рококо. Характерні риси архітектури рококо. Китайський чайний будинок у парку Сан-Сусі, Потсдан. Ф.Буше. Портрет мадам де Помпадур. Ф. Хейман. Мінлива молодість танцює під музику каліки. Королівська резиденція Сан-Сусі, Потсдан. Ж. П. Пігаль. Амур, який зав'язує сандалю. Е. Фальконе. Амур. Клодіон. Амур і Психея. А. Рінальді. Золотий кабінет Китайського палацу в передмісті Петербурга. Бюро в палаці Петра III в Оранієнбаумі. А. Грассі. Родина ерцгерцога Леопольда. Ш.А. ван Лоо. Портрет Марії Лецинської (королеви Франції).

Мета: ознайомити учнів з поняттями рококо, порцеляна, надати знання про характерні риси

видів мистецтва рококо, що набули найбільшого розвитку. Ознайомити із характерними рисами архітектури та скульптури рококо. Ознайомити із творчістю скульпторів цієї доби. Розглянути особливості декоративного мистецтва та моди рококо.

Розвивати вміння учнів здійснювати аналіз творів архітектури, розпізнавати відмінності між творами, що належать до одного виду мистецтва, але до різних стилів.

Виховувати інтерес до мистецтва рококо, творчості видатних митців цієї доби.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок уведення в тему.

Обладнання: проектор, комп'ютер, мультимедійна дошка, презентація до уроку.

Хід уроку.

- 1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.**
- 2. Актуалізація опорних знань. Фронтальне опитування про музичне мистецтво бароко.**
- 3. Новий матеріал для засвоєння. Розповідь про особливості стилю рококо.**

Після смерті "короля-сонця" у 1715 р. на зміну строгому придворному етикету прийшли легковажність, жага насолоди, розкошів, але не таких незграбних, як у попередню добу. У бурхливих веселощах багато бравади, передчуття прийдешніх змін.

Двір — уже не єдиний колекціонер, виникають приватні колекції, салони. На довгі десятиліття Франція стає на чолі духовного життя Європи. Вже у першій половині XVIII ст., коли процес витіснення релігійної культури світською був дуже бурхливим, провідним напрямом у Франції став стиль рококо (від "раковина", "рокайль").

Деякі дослідники не вважають рококо самостійним стилем, а лиш відгалуженням пізнього бароко, яке втратило монументальність великого стилю. Однак рококо у "галантний вік" Франції має свої особливості. Як породження виключно світської культури, ще вужче — двору, аристократії — це мистецтво, більш камерне у порівнянні з бароковим, інтимне, тісніше зв'язане з побутом, більш щире. Світ мініатюрних форм не випадково дістав свій головний вираз у прикладному мистецтві — у меблях, посуді, бронзі, фарфорі, а в архітектурі — переважно в інтер'єрі, де прагнуть тепер не пишності і величності, а приємного і зручного.

Класицистичні в екстер'єрі палаци знаті й багатій буржуазії, готелі в інтер'єрі пишно прикрашалися живописом, ліпленням, позолотою, дрібною скульптурою, декоративними тканинами, бронзою, фарфором, дзеркалами, часто встановлюваними одне проти одного, щоб у них множилося, ставало фантастичним віддзеркалення. Численні панно (барви картин прозорі, світлі — сіро-блакитні, бузкові, рожеві, зеленкуваті), ліпний орнамент, шовк шпалер, золото прикрас, кришталеві люстри, зручні, хоч і вигадливі, меблі з інкрустацією — все це мистецтво рококо будується на асиметрії, яка створює грайливе, насмішкувате, звабливе відчуття. Сюжети тільки любовні, еротичні — німфи, вакханки, Діани, Венери, які виконують свої численні "тріумфи" і "туалети". Навіть в академічних картинах теми кохання — алегорії, теми історичні, міфологічні, жанрові. Зі Священного Писання вибираються переважно епізоди, зв'язані з коханням: Сусанна і старці, Сара приводить до Авраама Агар тощо.

Але у всьому цьому святково-бездумному мистецтві криється і новий крок у напрямку поглиблення інтересу до інтимного світу людини, до "звивів" людської душі, до сентименталізму. Дотепність, насмішка, легка іронія розкривали нові пласти взаємин людини і світу, які раніше не були предметом дослідження мистецтва. Рококо як стиль дав новий розвиток виражальним засобам. Дрібні, ажурні форми у декорі, ламані ритми вишуканого менуету, хитромудрі і витончені колізії у комедіях Бомарше, популярний жанр роману в листах, "галантні свята" і "пастуші сцени" у живопису, пасторалі у музиці — все це створює образ цілком певної епохи.

Першим великим майстром рококо був художник Жан-Антуан Ватто (1684—1721 рр.), який починав з наслідування фламандців ("Савояр" — хлопчик з Савойських гір, що іде на заробітки). Однак надалі його головним сюжетом стали галантні свята — аристократична компанія в парку музичить, танцює, прогулюється. Ніякої дії, ніякої фабули — світ

безтурботного життя, переданий з витонченою грацією трохи іронічним спостерігачем ("Вердниця"), іноді меланхолійно ("Свято кохання", "Товариство в парку", "Скрутне становище"). Усі відтінки кохання передаються у кольорі відтінками тонів або їх змішуванням (колорит — одна з найсильніших якостей хисту художника — побудований на тонких нюансах сірих, коричневих, блідо-бузкових, жовто-рожевих тонів).

Театральність, характерна для всього мистецтва XVIII ст., у Ватто виявилась особливо чітко. Один з найбільших творів, завершених незадовго перед смертю, — "Паломництво на острів Цитеру", де кавалери і дами вирушають на острів кохання, робить глядача немовби співучасником зародження почуття, його наростання. І передано це кольором — мерехтливим світлом, що розбивається на відблиски. Ірреальність, фантастичність зображення — мета художника. Але це не кохання, а гра у кохання, театр. Уся картина — наче театральний кім. Театром і було все життя суспільства, яке малював Ватто. Він добре знав життя справжнього театру, малював акторів італійської і французької комедії ("Жіль"). Найреалістичніший твір Ватто — "Крамниця Жерсена". У правій частині картини розмовляють кавалери і дами, які зайшли в антикварну крамницю, у лівій — складають в ящики картини, серед яких і портрет Людовіка XIV — "короля-сонця". "Чи немає тут думки про скороминущість життя, слави, влади і вічність тільки мистецтва?" — запитують мистецтвознавці.

Істинним представником французького рококо вважають Франсуа Буше (1703—1770 рр.) — "першого художника короля", як його величали, директора академії. Гедонізм, властивий рококо, Буше довів до повного нехтування раціональним, розумним. Він умів робити все: панно, картини, театральні декорації, книжкові ілюстрації, малюнки віял, камінних годинників, карет, ескізи костюмів тощо. Теми — релігійні, міфологічні, пейзажні краєвиди — все це пасторальне, ідилічне і при цьому виражає відверто чуттєву насолоду життям ("Тріумф Венери", "Туалет Венери", "Венера з Амуром", "Венера з Вулканом", "Купання Діани" тощо). І хоча його героїня — біло-рожева богиня Флора у пастушому вбранні, — це аристократка, парижанка.

У другій половині життя Буше став об'єктом жорстоких нападок теоретика естетичних ідей Просвітництва Дідро, який вбачав у ньому уособлення всіх бід, з якими боролися просвітителі.

Мистецтво Ватто і Буше у другій половині століття, коли ідеалам рококо, як і самому замовнику цього мистецтва, вже по суті було винесено вирок (бо цей час підготував панування буржуазних цінностей), продовжив блискучий майстер, живописець-імпровізатор, художник рідкісного таланту, фантазії, темпераменту Жан-Оноре Фрагонар (1732—1806 рр.). Світло і повітря, ніжні, вишукані сполучення блакитних, рожевих, палевих тонів наповнювали його картини, він працював у багатьох жанрах, зображаючи в основному галантно-любовні сцени ("Поцілунок крадькома", "Щасливі можливості гойдалок").

Портрети багатьох художників цього часу — в основному жіночі — прославляють своїх знатних героїнь (Луї Токке, який приїздив у Росію і намалював портрети Єлизавети Петрівни та багатьох знатних дам; Жан-Марк Натъє, який малював парижанок) в образах богинь, муз, німф, весталок, які втратили класичну величність, кокетливих, грайливих, пікантних.

Подібні смаки, однак, під впливом Просвітництва і прийдешньої нової епохи поступово змінювалися.

В архітектурі почалася стилізація грецького мистецтва, хоч і дещо романтизована. Модним став англійський ландшафтний парк — цілковита протилежність французькому регулярному. Він мав бути таким, щоб здавалося, ніби його не чіпала рука людини. Містки і хижі виникали в ньому ніби ненароком, руїни наводили на роздуми. В орнаментиці теж переважали грецькі мотиви — меандр, пальмети, гротески. Якщо в Малому Тріаноні у Версальському парку бачимо класичні риси, доповнені, проте, ліризмом та інтимністю, то вже через рік у розпочатій в Парижі церкві св. Женев'єви (з 1791 р. — Пантеон, місце поховання славетних людей Франції) посилюється героїчне начало.

В Італії розквіт спостерігається тільки у Венеції. Вона вже перестала бути повновладною господинею Середземного моря, втратила багатства, східні володіння. Але вона уникла розорення від руки чужоземних найманців і зберегла республіканський лад. Це створило умови для процвітання культури.

Венеція XVIII ст. — центр музичного (оперні театри, музичні академії і консерваторії) та театрального (Гольдоні, Гоцці) життя Європи, книгодруку, склоробства ("венеціанське скло"). Вона славилася своїми святами, регатами, а головне — маскарадами, які тривали майже цілий рік (за винятком посту). Ця театралізація життя наклала відбиток на мистецтво Венеції. Попит на декоративне розмалювання палаців венеціанської знаті і картини — вівтарні образи для церков — викликав надзвичайний розвиток монументально-декоративного живопису, який продовжив традиції бароко (темпераментне мистецтво Себастьяна Річчі, жанрові мотиви Джованні Батисти П'яцетти).

Венеція цього століття дала світові чудових майстрів веди — міського архітектурного пейзажу (Антоніо Каналетто, Франческо Гварді — "Венеціанський дворик", наприклад) — жанрового живопису, який відтворював концерти, уроки танців, маскаради (П'єтро Лонгі).

Венеція залишалася з часів Відродження найпривабливішим містом Італії і центром театрального життя. Це було місто розваг. Венеціанський карнавал, який здавалось тривав цілих півроку. У місті постійно працювало кілька театрів. Сюди приїздили побачити Італію "старих добрих часів".

Комедія масок перетворилася вже на музейне видовище — актори її, як ми знаємо, були імпровізаторами, й їхня майстерність не передбачала заучування літературного тексту. Крім того, кожен з них ціле життя грав одну маску, йому важко було створювати різні образи.

Реформатором італійського театру став Карло Гольдоні (1707—1793 рр.). Він написав багато п'єс (якось у сезон 1750—1751 рр., виручаючи театр, що потрапив у матеріальну скруту, він створив шістнадцять комедій!), виховав і перевиховав ціле покоління акторів. Завдання театру Гольдоні вбачав у зображенні і висміюванні негативних звичаїв, вважаючи, що комедія повинна бути школою моралі. У п'єсах він зображав конфлікти між героями і розв'язував їх, створював різні ситуації, які призводять до непорозумінь. Але при цьому — як дослідник людської природи — вивчав людські характери і складні людські стосунки. Гольдоні іноді називав свої твори "комедіями середовища". Його герої з'являються, зникають, сваряться, плетуть інтриги. Відчуття вічності життя, невпинного його плину не зникає ні на мить. Вже у ранній п'єсі "Слуга двом панам" Гольдоні, створивши образ Труфальдіно, зробив упевнений крок вперед до ускладнення образів комедії дель арте. Драматург поєднав в одному своєму героєві і спритника, і благодушного недбальця, тобто характер Труфальдіно увесь зітканий із суперечностей. Цим було покладено початок низці внутрішньо контрастних, багатих на несподіванки і разом з тим послідовних характерів (Мірандоліна у "Хазяйці заїзду", марнотратник-ковбасник у "Самодурах" та ін.). Сам тип комедії звичаїв, створений Карло Гольдоні, був по-своєму унікальним в середині XVIII ст.

Але його славу дуже-таки похитнули ф'яби (театральні казки) Карло Гоцці (1720—1806 рр.): "Любов до трьох апельсинів", "Турандот", "Король-олень", "Жінка-змія" та ін. Гоцці вважали ретроградом. Він був теоретичним і художнім противником просвітительського культу розуму, виступав за старий, феодальний лад, за те, щоб кожний соціальний прошарок знав своє місце, і народні комедії Гольдоні здавалися йому неприпустимими вже тому, що автор виводив на сцену низи суспільства як рівноправних героїв вистави. Гоцці не йшов за новими людьми ні в чому — ні в думках, ні в укладі життя, ні навіть в одязі. Венецію він любив за те, що вона "населена духами минулого". Це не було метафорою, він щиро вірив в існування духів і на схилі літ усі свої численні побутові злигодні пояснював тим, що духи мстять йому за те, що він розкрив людям їхні таємниці.

Гоцці хотів повернути на сцену імпровізовану комедію, та хоча традиції комедії дель арте виявилися плідними і живучими аж до наших днів, сам Гоцці створив по суті новий жанр, хоч і пов'язаний з комедією масок. На нього дуже вплинула традиція французького ярмаркового театру. Часом він переходив до притчі, часом повністю віддавався життєвій

логіці образів. Іноді Гоцці апелював до чаклунства, іноді цілком реалістично мотивував явища. Гоцці любив гротесковий жарт, але водночас підносив глядачеві алегорію величної моралі, давав взірці героїчного надкохання і т. п.

Консерватор і мораліст, Гоцці щиро любив мистецтво і мав величезний талант, а тому він цікавий і нашому часові.

Як бачимо, духовна культура цього періоду складна і нерівномірна. Властивості художнього сприйняття життя — інтимність, ліризм, але й гостра спостережливість, проникнення в людські пристрасті і характери — принесли нові відкриття, помітно розвинули світову художню культуру. Однак слід визнати, що це було досягнуто ціною втрати універсальної повноти у зображенні духовного життя, цілісності у втіленні естетичних поглядів суспільства, властивих мистецтву попередніх років.

4. Ф. Хейман. Мінлива молодість танцює під музику каліки.

Френсіс Хейман народився в Ексетері, графство Девон. Батько — Джон Хейман, мати — Джейн Браун. Дата і місяць народження невідомі.

Творчу кар'єру починав як [актор](#) на дрібних ролях і художник сценограф. Працював в театрах Гудменз Філд і як художник-сценограф в Друрі-Лейн.

Його здібності художника-декоратора були використані для створення стінописів в [павільйонах](#) Воксхолл саду. [1746](#) року він виконав декілька релігійно-повчальних композицій для лондонського Виховного будинку. Декілька картин виконав разом із своїм приятелем художником пейзажистом [Джорджем Ламбертом](#) (1700–1765).

Френсіс Хейман як художник сформувався під помітним впливом французького [рококо](#) і художників тої генерації, що працювали після смерті [Антуана Ватто](#). Звідси невеликі розміром картини, переливчасті кольори, деяка ляльковість його образів як в замовних портретах так і в жанрових композиціях. В портретному жанрі він

ненабагато відрізнявся від решти британських художників, що працювали вже за виробленими портретними схемами. В портреті капітана флоту Едварда Вернона останній поданий на узбережжі і на тлі з [вітрильником](#). Родинні портрети англійських дворян подані на тривіальному тлі [пейзажних парків](#) з обов'язковими тоді вазами чи грайливими [садово-парковими скульптурами](#) рококо.

Необхідність заробляти на життя примушувала художника братися за різні жанри — від батального до портретного. Він також створив декілька картин з портретами акторів в ролях. Все це — замість спеціалізації в одному-двох жанрах, що породило уяву про розкиданість в творчості майста, дещо [хаотичного](#) і в приватному житті.

Френсіс Хейман разом із Джошуа Рейнольдсом започаткував створення Спільки британських художників, попередниці майбутньої Королівської академії мистецтв. По створенню Королівської академії мистецтв був її першим [бібліотекарем](#) у 1771–1776 рр. — до власної смерті.

Був двічі одруженим. Вдруге пошлюбився [1752](#) року із пані Сусанною Флітвуд, колишньою дружиною свого приятеля.

Помер в Лондоні.

Ф. Буше. Портрет мадам де Помпадур

Франсуа Буше ніколи не був майстром портретного живопису. Із майже тисячі написаних ним картин портретів набереться чи не півтора десятка. При цьому половина із них будуть портретами однієї людини – одиночної і блискучої маркізи де Помпадур. Ім'я пані де Помпадур стало відомим ще при її житті. Її любовний зв'язок з Людовиком 15 продовжувався не більше п'яти років, але вплив простягався надто довше і тривав довше. Помпадур зуміла зберегти з королем близькі дружні стосунки і в багатьох сферах, але присуті, взяла на себе управління державою. Вона визначала політику і диктувала смаки, наближала і відштовхувала, милувала і казнила. Вітала багатьох талановитих письменників та художників (і Буше як раз входив в це число). Але була деспотичною і мстивою: не один десяток літераторів опинився в тюрмі після того, як осмілювався написати слово проти

пані де Помпадур. «Після нас хоч потоп!» - власне їй належить цей крилатий вислів.

Образ Помпадур двоїться. Ті, кому вона перейшла дорогу, вважали її користолюбивою, мстивою і цинічною. Тіж, кому вона була покровителькою, навпаки, величали її за тонкий розум. Буше, безумовно, належить до числа других. Маркіза приваблювала його до себе біля 1748 року. Буше займався оформленням її покоїв, через неї отримував замовлення, з її подачі через кілька років очолив Королівську мануфактуру гобеленів. Пані де Помпадур любила стиль рококо, а Буше вважала геніальним художником. Не дивно, що власне йому вони довіряла писати портрети.

«Портрет мадам де Помпадур» із мюнхенської Старої Пінакотеки – один з найбільш відомих. З книгою в руках вона напівлежить на кушетці в своєму будуарі, і можна не сумніватись, що і деталі її туалету, від сорту кружев до діамантів на зап'ясті, і деталі інтер'єру – це найбільш вишукане і найбільш модне, що тільки могло існувати в той історичний період. А такі тфельки на каблучці без задника, як на картині, ввела в моду власне пані де Помпадур. До- речі, вона ж, зіткнувшись в Версалі з удушливою ароматичною композицією із поту, мочі і пилу, ввела в звичай часто митись – до цього дами заглушували запах тіла ароматом духів. І Буше добре вдається передати вихідне від маркізи відчуття свіжості та чистоти (в буквальному, а не переносному значенні). Про мадам говорили, що «вона благоухає розами». Не в стані передати благоухання, Буше прикрасив розами її плаття і кинув кілька роз на паркет біля ніг Помпадур.

Буше ніяк не назвеш глибоким психологом: його портрети не несуть ніяких особливих прозрінь, не демонструють слідів напруженого внутрішнього життя. Він не схильний викривати своїх персонажів, але, на щастя, і не особливо їм лестить. А якщо і лестить, то не грубо: пані де Помпадур Буше зображає впевненою і спокійною, без тіні душевного загравання із глядачем. Книга в її руці (сторінки явно поношені від уважного читання) і книжна шафа за спиною лише контрастують її блискучу освіченість, яку не стали би заперечувати її недоброзичливці. Якщо в чомусь Буше і можна дорікнути за цей портрет, то це зробила в особистих листах сама маркіза: «він малює мене гарною, але не дуже-то подібною». Що ж, холодний і тверезий розум – це власне те, що дозволило мадам де Помпадур залишитись в історії.

Характерні риси мистецтва рококо.

- Вишуканість, елегантність, демонстративна розкіш
- Перевага асиметрії, декоративності, театралізації

- Занурення у світ мрій і фантазій

5. Архітектура.

Архітектура рококо прагне бути легкою, привітною, грайливою будь-що-будь; вона не піклується про доцільність форм частин спорудження, а розпоряджається ними як завгодно, по велінню капризу, уникає строгої симетричності. Для рококо типові невеликі кімнати з закругленими кутами або ж овальні в плані. У створеннях цієї архітектури прямі лінії і плоскі поверхні майже зникають або, принаймні, замасковуються фігурною обробкою. Стіни членуються тонкими тягами на окремі панно, розташовані в два ряди.

Нижній ряд відігравав роль панелі. Колони то подовжуються, то коротшають і скручуються гвинтоподібно, їхні капітелі спотворюються кокетливими змінами і збільшеннями. Замість колон, капітелей з'являються тонкі рельєфні обрамлення - фільонки, стрічкові переплетення, орнаментальні прикраси, гротески. Високі пілястри і величезні каріатиди підпирають незначні виступи із сильно видатним уперед карнизом. Дахи оперізуються по краї балюстрадами з флаконовидними балясинами і з поміщеними на деякій відстані одна від одної постаментами з вазами або статуями.

Архітектори рококо намагалися згладити кут між стіною і стелею за допомогою падуги - плавного напівкруглого переходу, що декорувався тонким орнаментальним рельєфом. Так само як і в часи бароко, велика увага приділялася стельовим плафонам, однак у цей період стелі знову стали плоскими. Відмітна риса рококо - дрібний стилізований тонкий рельєфний орнамент у виді переплетень, гротесків, завитків, опуклих щитів, неправильно оточених такими ж завитками, з масок, квіткових гірлянд і фестонів, і рокайля - орнаменту у виді черепашок. Рокайль стає основним мотивом декору. Орнаментация використовується повсюдно - в обрамленні вікон, дверей, стінних просторів усередині будинку, у плафонах.

Стиль рококо прагнув зорозово зруйнувати конструкцію будинку. Для цих цілей використовувалися масштабні розписи і величезні дзеркала. Щоб візуально розширити простір невеликих кімнат, дзеркальні поверхні розташовувалися одна напроти іншої, а для збільшення кількості денного світла - напроти вікна. Щоб зняти відчуття масивності стін і перекриттів і додати легкість і легкість інтер'єрам, вікна розташовувалися майже в одній площині зі стіною. Незважаючи на таку відсутність

раціональності в користуванні архітектонічними елементами і на примхливість, стиль рококо залишив багато пам'яток, що донині залучають своєю оригінальністю, розкішшю і веселою красою. Це Версальський палац у Франції, Дрезденський Цвінгер у Німеччині, Зимовий палац і інші будинки Растреллі в Росії. Рококо переносить нас в епоху рум'яний, білив,

мушок і пудрених перук, не дарма ж у німців цей стиль називався Zopfstil. На той час Париж був уже перенаселений і дуже щільно забудований, тому архітекторам було дано не занадто багато можливостей для створення архітектурно-будівельних шедеврів. Головною турботою й увагою був оточений інтер'єр приміщень, а так само предмети інтер'єра й аксесуари. Саме в епоху рококо уперше виникає представлення про інтер'єр, як цілісному ансамблі: стильовій

єдності будинку, декору стін, стель, меблів.

Королівська резиденція Сан-Сусі

Сансусі (нім. *Sanssouci*, від фр. *sans-souci*) — палац в Потсдамі, біля Берліну, колишня літня резиденція прусського короля Фрідріха II. Палац часто називають німецьким суперником Версаля. Хоча Сансусі збудований у скромнішому стилі Рококо та набагато менший, ніж його французький суперник, він широко відомий численними храмами і капризами у парку. Палац був спроектований Георгом фон

Кнобельсдорфом між 1745 і 1747 роками з метою створення приватної резиденції, де король міг би відпочити від церемоній берлінського двору. Це підкреслюється й назвою палацу, що походить від французького словосполучення *sans souci* — «без турбот» — що показує, що палац є місцем відпочинку, а не центром влади. Фактично палац є великою одноповерховою віллою, він скоріш нагадує Палац Марлі, ніж Версаль. У палаці всього десять головних залів, він збудований на схилі пагорба з терасами в центрі парку. Особистий смак Фрідріха проявляється у дизайні та декораціях палацу, цей стиль отримав назву «Рококо Фрідріха». Сам Фрідріх дуже любив палац та називав його місцем «що помре з ним». Проте, через незгоду з місцем розташування палацу в парку, Кнобельсдорф був звільнений з посади керівника проекту, і будівництво було проведено під керівництвом голландського архітектора Йоганна Боуманна.

Китайський чайний будинок у парку Сан-Сусі

Китайський чайний будинок знаходиться у парку Сан-Сусі (Park Sanssouci) у м. Постсдам в Німеччині і являє собою мальовничу альтанку в оточенні дивовижних рослин. У 1755-1764 роках архітектору Йогану Готфриду Бьорінгу (Johann Gottfried Buring) було доручено створити китайський чайний будинок за

ескізами Фрідріха Великого. Ідейна основа Китайського будинку - створення чайхани, яка поєднувала б частини конструкцій Східної Азії і декоративних елементів стилю рококо. Будівництво китайського чайного будинку тривало дев'ять років. Така тривалість пов'язана з Семирічною війною і її впливом на економічну і фінансову стабільність Пруссії. Китайський чайний будиночок у парку Сан-Сусі був визнаний одним з найкрасивіших споруд XVIII століття. До круглого залу в центрі споруди примикають три кабінети у формі листа конюшини і розташовані між ними

відкриті веранди з колонами у вигляді стовбурів пальми. Біля стін кабінетів і на відкритих верандах розміщені позолочені скульптурні групи завбільшки з людський зріст. Дах виготовлений у вигляді намету. Над куполом фігура сидячого під парасолькою мандарина. Авторами позолочених скульптурних груп і окремих фігур є скульптори Петер Бенкертом та Йоганн Готтліб Хеймюллер. Всередині будиночка виставлена цінна королівська колекція китайської і японської порцеляни.

Ця будова є наочним прикладом захоплення китайської модою і чайною культурою, яка поширювалася по всій Європі і досягла своєї вершини у XVIII сторіччі.

Китайський чайний будиночок був побудований з волі прусського короля Фрідріха Великого, у якості прикраси його літньої резиденції, за проектом архітектора Йоганна Готтфрида Бьорінга.

Будівництво будинку почалося в 1755 році, але в результаті розпочатої Семирічної війни (1756 - 1763 рр.), тривало до 1764 року.

Павільйон був побудований за ескізами самого короля, і є вражаючим прикладом впливу китайської культури на західноєвропейську архітектуру. В архітектурі будівлі Китайського чайного будиночка присутні як стильові елементи рококо, так і східноазійської будівельні форми.

За своїми обрисами Китайський чайний будиночок нагадує лист конюшини. У центрі споруди розташований зал, до якого примикають три кабінету, пов'язані між собою

верандами. Куполоподібний дах, на якій встановлена фігура сидячого під парасолькою китайського мандарина, має форму шатра. Навколо будівлі, окремо або групами, розставлені позолочені скульптури в натуральну величину - казково одягнені китайські музиканти і любителі чаю, які органічно гармонують з позолоченими колонами у вигляді тропічних пальм. Всю цю красу створили німецькі скульптори Петер Бенкерт (Peter Benckert) і Йоганн Готліб Хеймюллер (Johann Gottlieb Heymueller).

Усередині Китайського чайного будиночка представлена колекція чудового китайського і японського фарфору.

Чарівний Китайський чайний будиночок є одним з найкрасивіших будівель в китайському стилі, побудованих в XVIII столітті.

Основні риси архітектури рококо.

- **Криволінійні обриси й асиметричні форми**
- **Центр будівлі – невеликий ошатний салон**
- **Низькі стелі і великі вікна**
- **Ажурні форми, складні орнаменти**

- **Перевага пастельних кольорів**

6. Особливості скульптури рококо.

Скульптурі рококо притаманні камерність, декоративність, естетизм, легкість і динамічність форм, інтимне трактування образу.

Найвідоміші скульптори: Е. Фальконе, Ж. Лемуан, Ж. Пігаль, Клодіон, Ж. Гудон.

Матеріали: мармур, теракота, бронза

Види скульптури: рельєфи, невеликі статуї для садів, парків та приміщень, фонтанні скульптури.

Ж. П. Пігаль. Меркурій, який зав'язує сандалию

Жан –Батіст Пігаль – різносторонній французький скульптор. Його ім'ям названі площа та квартал в Парижі.

Початкову художню освіту отримав під керівництвом Лелоннена та Лемуана, потім жив деякий час в Італії.

«Меркурій, зав'язує сандалию» (1744, Лувр).

Після повернення Пігалья на батьківщину були ним виконані ізваяння Мадонни для церкви Інвалідів та дві статуї Людовика 15, із яких одна відправлена в Реймс, а інша розміщена в палаці Бельв'ю.

На протязі 1750-х років Пігаль користувався покровительством маркизи де Помпадур. Для неї він зробив кілька статуеток дітей – дуже гарних, наділених сентиментальністю. На протязі часу Пігаль проявив себе і майстром психологічного портрету. Його безперечно з точки погляду анатомії зображення нагого Вольтера, яке він виконав незадовго до смерті філософа, визвало скандал, будучи виставленим в Салоні.

В 1774 році Пігаль був вибраний в члени Парижської академії, де займав одну за одною посади професора, ректора та канцлера. Для палацу в Сан-Сусі він виконав статую «Меркурія та Венери», для Лувру – «Дівчину, яка виймає із ноги занозу». Після смерті Бушар закінчив розпочату Пігалем кінну статую Людовика 15, яка була встановлена на площі, яка нині носить ім'я Згоди.

Найбільш грандіозні твори Пігалья – нагадуючи театральні вистави гробниці герцога д'Аркура в соборі Парижської Богоматері та маршала Моріца Саксонського в церкві св..

Томи в Страсбурзі. Ряд скульптурних робіт здійснив сумісно із своїм родичем скульптором Кристофом Габріелем Аллегреном.

Е. М. Фальконе. Амур погрожує пальчиком.

Етьєн Моріс Фальконе по особистому проханню маркізи де Помпадур створює невелику скульптуру бога любові Амура. Мармурова фігурка зображає крилатого милого хлопчика і отримала назву «Грозящий Амур».

Маленький бог любові зображений сидячим на хмарі. У його ніг лежить роза і колчан із стрілами. Лукаво усміхаючись, лівою рукою він дістає стрілу із колчану. Вказівний палець правої руки Амур підніс до губ.

Скульптор незвичайно переконливо передає природню грацію і ніжність тіла дитини. М'який нахил голови, лукава постішка, плутовський погляд, пальчик, прикладений до губ, - все це ніби підмічено в житті. Образ зачаровує трактуванням теми. Статуя «Грозящий Амур» являється, напевно, найбільш популярним твором Фальконе.

Гіпсова модель статуї була вперше представлена в Салоні 1755 року. В 1757 році скульптор повторив цю роботу в мармурі за заказом маркізи Помпадур для її готелі в Парижі. На п'єдесталі було розміщено вірш Вольтера: «Хто би ти не був, ось твій господар. Він є, він був і буде ним».

За цю статую Фальконе отримав звання академіка. Статуя неодноразово повторювалась в різних варіантах, як при житті скульптора, так і наступні роки. З тих пір «Грозящий Амур» став невід'ємною частиною інтер'єру в стилі рококо, своєрідною його емблемою. Фальконе зобразив цього весільного бога в образі дитини. Так він не тільки втілює думку про вічну юність божества, але і надає образу загадковості і трохи лукавства. Його амур прижимає до губ пальчик, ніби призиваючи про щось мовчати. Створена таким чином таємниця приваблює тих, хто дивиться на статую. Вони намагаються вгадати, про що може мовчати бог, який має владу над чужими серцями. А може, цей жест призначений лише для того, щоб відволікти увагу від істинних намірів хлопчика. Адже його друга рука крадеться до колчану із стрілами. Скоріш всього, він намітив чергову ціль і готовий поразити серце стрілою, щоб розпалити вогонь любові. Але два жести пояснюють один одного: про любов слід мовчати, щоб не визивати зависть не пізнавших її, і ніхто не знає, коли це почуття досягне людину і хто стане вибраним поразеного стрілою серця. Щоб пізнати істинний смисл скульптури її треба обійти кругом, роздивитись кожну деталь, і, співставивши всі її аспекти, скласти цілий образ повелителя сердець. Сприйняття людини таож буде залежати від послідовності прочитання особливостей скульптури. Таким чином, Фальконе грає із своїм глядачем, приваблюючи його в світ мистецтва та прекрасного, де однозначної відповіді немає. Скульптура має багато натяків і недомовленостей, які можна трактувати по-різному. Можливо, скульптор натякає мадам де Помпадур і її зв'язок з королем або просто застережує вав, що в любові слова зайві. Але все ж натяки залишаються такими ж легкими та вишуканими, як і сама скульптура. ..

Клодіон. Амур і Психея.

Клодіон – один із найбільш привабливих майстрів серед французьких скульпторів 18 ст. Проте про обставини його життя відомо дуже мало, біографія майста залишається до цих пір багато в чому не виясненою.

Він родився в Нансі і був десятою, останньою дитиною в сім'ї торговельника. Перші уроки він отримав у свого дяді Ламбер-Сижисбера Адана, після його смерті в 1759 році Клодіон недовго навчався в майстерні Пігалья, а потім поступив в Королівську школу для привілейованих учнів. В 1762 році він отримав перший приз по скульптурі і серед кращих учнів був направлений в Рим. Багато французьких скульпторів 18 ст. проходили ніби кілька стадій навчання. Сімейна майстерня, майстерня придворного королівського скульптора, королівська школа або академія. Але для більшості

визначаючим їх дальшу долю в цій системі навчання являвся Рим. Клодіон здійснив багатоденну подорож по Італії і, перш ніж побачив Рим, відвідав Пізу, Флоренцію, Сієну, Перуджу. Рим виявився для нього щасливим містом, який визначив його долю та приніс йому славу.

Серед перших замовників та покупців його творів, були Ларошфуко та російська імператриця Катерина II. Під час перебування в Римі його роботи розкуповували швидше, ніж він встигав їх завершити. Він багато працював для імператриці Катерини II, і в Росію виїхав Моріс-Етьєн Фальконе. Створені Клодіоном за 10 років перебування в Римі роботи уже тоді розійшлися по італійських, російських, німецьких, французьких колекціях, так як твори майстра високо цінувались.

Його першими роботами в Римі були теракоти – статуетки із випаленої глини, які він робив самостійно і в великій кількості. Деякі з них були переробками класичних статуй. Він виконував в теракоті вази, прикрашаючи їх рельєфами на теми вакханалій. Герої Колодіона – фавни, чуть гротескні сатири, дещо грубоваті, але завжди складають пластичний контраст витонченим роздягненим німфам і вакханкам. В обличчях, завжди миловидних, з маленьким, чуть задертим носиком і м'яким підборіддям, завжди простодушно та наївно усміхненим, з чуть привідкритим ротом – юність та дитячість. Замикаючи круг, утворюючи хоровод, балансуючи на пальцях однієї ноги, легкі, рухомі фігури ніби готові зірватись в неістовому танці. Біля ніг зазвичай розміщені музичні інструменти: флейта, цитра, тамбурин. Свої статуетки Клодіон виконує із м'якої, розоватого кольору глини, ніби ввібравши в себе тепло сонячних променів.

Колодіон повертається в Париж і в 1773 році виставляє свої роботи, які принесли йому славу і широке визнання. В період революції, переїхавши із Парижу в Нансі, Клодіон виконує моделі статуеток та барельєфів для фарфорової мануфактури в Нідервіллері, залишивши помітний слід в історії кераміки.

Велика частина задумів Клодіона залишилась нездійсненою. Академія обійшла його стороною, не удостоївши звання і не забезпечивши пенсією. Замовниками Клодіона були частіше друзі та багаті буржуї. Не офіційні замовлення склали його славу, а теракоти, бронза, мармур, бісквіти, які сіснують більше двох сторіть і користуються все більшою популярністю. Не випадково майстер залишився в історії мистецтва Франції 18 ст. скульптором, який втілює в своїй області художні принципи рококо. Його сучасники називали його «Фрагонаром в скульптурі».

7. Особливості декоративного мистецтва рококо.

Надзвичайно повно рококо відбилосся в творах декоративно-ужиткового мистецтва.

- Інтер'єри Перші зразки ансамблю в інтер'єрі дали доба відродження і бароко. Рококо успішно успадкувало цю традицію і дало свої зразки ансамблів в інтер'єрах. Особливо уславився архітектор і дизайнер інтер'єрів із Франції Жермен Бофран (1667—1754). Інтер'єри особняка Субіз увібрали всі характерні риси рококо — святковість, відмову від прямих ліній і ордеру, диктат хвилястих візерунків, перенасиченість дрібного декору, що охоплює усю стіну і переходить на стелю. Овальна зала отелю Субіз в Парижі доповнена ще й дзеркалами, що візуально ламали межі зали і надавали насиченому декору безмежності.

Видатні зразки інтер'єру доби рококо дав і Антоніо Рінальді (1710? — 1794) в Китайському палаці Оранієнбаума (італієць, що майже все життя працював в Петербурзі, Російська імперія). Велика обдарованість майстра і знання видатних зразків бароко надали можливість Рінальді використовувати як коштовні, так і дешеві матеріали — порцеляну і штучний мармур, стінописи-фрески і олійний живопис, шпалерне розташування картин і екзотичні витвори мистецтва Китаю. Чого варті лише Склярський кабінет Китайського палацу, де як фарби живопису використані скляні трубки, бісер і багатоколірна вишивка шовком. Унікальність цього рококового інтер'єру ріднить його з видатними зразками інтер'єрів бароко на кшталт Бурштинової кімнати палацу в Царському Селі.

- Мереживо. Здається, вдруге після початку 17 століття, мереживо пережило новий злет і увійшло у високу моду. Декоративні якості мережива повністю використані в сукнях аристократичних дам. Мереживо прикрасило зачіски, шию, рукава парадних і святкових костюмів. Мереживо сполучають з діамантовими оздобами, атласом, хутром тощо.
- Порцеляна Саме на добу рококо припадає віднайдення секрету китайської порцеляни. Експерименти 1708—1709 рр, що проводив Беттгер Йоганн Фрідріх в Дрездені, вперше в Європі дали повноцінні зразки порцеляни, що нічим не поступалися зразкам Китаю. В Мейсені відкривають першу в Європі порцелянову мануфактуру. Трохи пізніше виникають інші центри з вироблення порцеляни у Австрії, Франції, Російській імперії, Чехії тощо. До створення дрібної порцелянової пластики залучають найкращих скульпторів доби: у Франції це Етьєн Моріс Фальконе, в Мейсені — Йоганн Йоахім Кендлер, Йоганн Готліб Кірхнер тощо.
- Меблі доби рококо Свій характер отримали і меблі доби рококо. Вони втратили помпезність і масивність барокових зразків і стали більш легкі, тонкі, зручніші у побуті.

Меблеві майстри створили і особливі зразки меблів — бюро, малих столиків і кресел, легких стільців, комодів, секретерів, шифоньєрів. Широко використовують розфарбування ніжними відтінками, квіткові розписи при стриманому використанні золочення або повної відмові від нього. Свої назви отримали навіть характерні типи кресел — «Бержер» і «Маркіза». Видатними майстрами меблів рококо були Шарль Крессан, Давид Рентген, Франсуа Ебен, П'єтро

Піфетті(Рим), Джузеппе Маджоліні (Мілан) тощо.

А.Рінальдї. Золотий кабінет Китайського палацу в Оранієнбаумі. (передмісті Петербурга)

Китайський палац — залишок палацово-паркового ансамблю доби [рококо](#) «Власна дача» російської імператриці [Катерини II](#). Розташований в сучасному місті [Ломоносов](#), (Оранієнбаум, [Росія](#)), в західному і найвіддаленішому передмісті [Санкт-Петербургу](#).

Це був перехідний період від пізнього [бароко](#) і короткого російського [рококо](#) до класицизму. В Російській імперії перехідний період ускладнився палацовими переворотами і зміною п'яťох імператорів за термін 1740—1762 рр. Якщо імператриці у 1730-ті — 1740-ві роки були прихильницями бароко, то в пізні роки володарювання Єлизавети Петрівни набуває міцї рококо. Після захвату престолу у **1762 р.** Катериною II розпочався період розриву з панівною стилістикою попередників заради [класицизму](#), в який вкладався зміст оновлення, нової епохи правління в Росії, демонстративно пов'язаний з особою Катерини II.

Антоніо Рінальдї прибув в Петербург у **1756 р.** з [України](#), де працював по замовам [гетьмана Розумовського](#). Його запросили на працю в так званий малий двір, де головували Петро III та його дружина. Саме для них і були створені перші паркові будівлі Рінальдї в стилістиці рококо в Оранієнбаумі. Після захвату престолу у **1762 р.** Катериною II — Рінальдї зберіг посаду головного архітектора на відміну від Растреллі. ([Вартоломей Растреллі](#) спочатку отримав довгу відпустку, а потім відставку з посади придворного архітектора.)

Значне підвищення статусу Катерини спричинило справжній будівельний бум в столиці та її передмістях. З 1762 р. вона виділяє значні кошти на будівництво палацово-паркового ансамблю південіше від [Меншиковського палацу](#) в Оранієнбаумі. Проект, що отримав назву «Власна дача», створив Антоніо Рінальдї. Подовжену земельну ділянку за проектом Рінальдї розділяли на дві частини. Східна — розплановувалась як [пейзажний парк](#) з регулярними частинами і невеличким [палацом](#), а західна — як низка ставків і острівців з [павільйонами](#). Найбільш повно була розбудована тільки східна частина. Саме тут і побудували Китайський палац.

Первісна назва палацу — Голландський будиночок (саме так його називали за часів Катерини II). Назва «Китайський палац» виникла лише у 19 столітті через наявність в споруді декількох залів,

створених в стилі [шинуазрі](#) (китайщина).

Палац побудували поблизу ставка поряд з перголюю та двома [павільйонами](#) та

наскрізною колонадою. Разом вони утворювали невеликий симетричний [ансамбль](#) зі

ставком в центрі. Стежками ансамбль поєднувався з окремими і віддаленими будівлями

Оранжереї, кавалерського корпусу і кухні (палац не мав власної кухні). [Фасади](#) палацу — досить стримані, прикрашені вікнами,

неглибокими нішими та великими дверима. На північному фасаді — гранчата напівротонда та круглі вікна для кращого освітлення [інтер'єру](#).

Палац у 18 столітті був одноповерховий, другий поверх був надбудований лише у 19 столітті. Хоча довжина палацу дорівнює 79 метрів, а найбільш висока зала — 7 метрів, на сучасників він справляв враження лише паркового павільйону. Його і в документах тої доби називали «Будиночок маленький», "Будиночок, що в Верхньому саду". З парковими

павільйонами будівлю ріднило і ніжне, рожеве розфарбування з білими деталями, та масштаб спруди, споріднений зі зростом дорослої людини.

Найбільш парадними були Зала муз (на стінописах зображені музи) та Китайська галерея (сучасна назва — Великий Китайський кабінет).

Великий

Китайський [кабінет](#),

створений Рінальді, це відображення фантастичної уяви про Китай, його природу, державний устрій, свята і традиції. Стелю кабінету прикрасив [плафон \(живопис\)](#) на тему «Китайське весілля» у фантазійному варіанті (італійські художники Серафіно та Джузеппе Бароцци). Стіни вкрили дерев'яними панелями з копіями побутових сцен китайського життя — твір російських та європейських майстрів. Серед оздоб кабінету — [порцеляна](#) Китаю, вироби з лаку та бронзи, дерев'яні ліхтарі з китицями, китайські [меблі](#), різьблена скульптура з екзотичних сортів азійських дерев тощо.

Бюро в палаці Петра III в Оранієнбаумі.

Будівництво Петровського подорожнього палацу було розпочато в 1776 році за наказом імператриці Катерини Другої, яка побажала мати комфортабельну резиденцію на шляху з Петербурга в Москву, де можна було відпочити перед урочистим в'їздом в золотоглавій. Будівництво тривало чотири міста, і хоча влітку 1780-го року архітектор Матвій Казаков вже відрепортував про завершення робіт московському градоначальнику, вперше знаменита замовниця вшанувала своєю присутністю новий шляховий палац лише сім років по тому. Причому, за легендою, Катерина заявила, що під час перебування в цій резиденції вона відчуває себе під охороною народу і не потребує охоронців. Наступний царствений гість - Павло Перший &minus- провів там кілька днів перед своєю коронацією в 1797 році, поклавши тим самим початок вікової традиції, за якою російські монархи відпочивали в цій на той момент підмосковній резиденції, перш ніж вінчатися на царство в Московському кремлі. У 1812 році Петровський шляховий палац на чотири дні став ставкою Імператора Наполеона, а в 1896 році в день кривавої трагедії на Ходинському полі тут був організований урочистий обід на честь коронації Миколи Другого. У радянський період (з 1923 року) будівля була передана Академії ВФ ім. М. Є. Жуковського і використовувалося в якості головного адміністративного корпусу цього навчального закладу аж до 1997 року.

В епоху рококо вперше виникає уявлення про інтер'єр як цілісний ансамбль.

Види меблів: м'які крісла та стільці, дамські секретери, столики для кави і для сніданку в ліжку, письмові та швейні столи.

Матеріали: липа, горіх, червоне дерево, вишня, пальмове дерево.

Кольори: золотисті, глянцеві коричневі, фіолетово-сині, пастельні тони (блакитні, зелені, рожеві, жовті, кремові).

Посуд і дрібна пластика

У 18 ст. вишуканий порцеляновий посуд використовували не тільки для сервірування столу, але і для декору інтер'єру. Окрім традиційних наборів столового посуду, з високоякісного фарфору виготовляли вази, келихи, фужери, а також статуетки і сюжетні мініатюри. На порцелянових виробках зображували картини побуту, сцени полювання, сільські пейзажі.

Порцеляна (фарфор) – керамічна маса білого кольору, що використовується для виготовлення тонкого посуду, декоративних виробів дрібної пластики тощо, а також посуд або художні вироби з такої маси.

А. Грассі. Родина ерцгерцога Леопольда. (австрійська порцеляна, декоративна ваза – італійська порцеляна, кавник – майсенська порцеляна)

Мода рококо.

Мода епохи рококо відрізнялась стремлінням до рафінованості, витонченості

та надуманого викривлення «природних» ліній людського тіла. Моду рококо прийнято вважати жіночою, так як в цю епоху прийшло максимальне наближення чоловічої моди до типово-жіночих зразків. Ідеал чоловіка – витончений придворний франт. Ідеал жінки – хрупка струнка жеманниця. В моді – осина талія, вузькі бедра, хрупкі плечі, кругле обличчя. Цей силует залишився незмінним на протязі всієї епохи рококо. Жінки носять пишні юбки – паньє, які створюють ефект «перевернутої рюмочки». Жіноча зачіска перетерпіла значних змін. В моду ввійшла гладка, маленька зачіска з рядами низ спадаючих локонів. Потім зачіска стала «рости», щоб в 1770-і роки перетворитись в знамениті «Фрегати» і «сади», які так любила Марія-Антуанетта. Чоловіки спочатку відпускали з боків буклі, а ззаду носили довгу косу. В моді були білі напудрені парики, з закрученими з боків буклями, косичкою та бантом ззаду.

Основним типом чоловічого одягу залишився жюстокор, з часів моди бароко, але пізніше його стали називати абі. Під нього одівали камзол. Носили білосніжні сорочки, кружевні жабо і шийні хусточки. Жюстокор спочатку мав більш пряму форму, потім його поли стали ширшими, ніби стирчали в різні сторони. На рукавах були широкі обшлага. На кишнях – великі клапани.

Жіноче плаття теж спочатку було вузьким, потім стало розширюватись і розширилось до межі. В якості головного убору популярною залишилась трикутка.

Епоха рококо принесла моду на пастельні, приглушені (в порівнянні з епохою бароко) тони: ніжно-голубий, блідо-жовтий, розовий, сіро-голубий. Якщо в епоху бароко всі жінки виглядають значними та зрілими (ніби їм всім за тридцять), то рококо – це час юних німф та пастушок, який ніколи не буде більше двадцяти. Рум'яна та пудра допомагають всім дамам виглядати молодими, хоча їх обличчя і перетворюються в безжиттєві маски. Модні запахи, духи, - фіалковий корінь, неролі, пачули, розова вода.

8. Узагальнення вивченого матеріалу.

- Що таке стиль рококо? Які його характерні риси?
- У чому полягає особливість архітектури цього періоду?
- Назвіть основні риси скульптури рококо
- Що таке порцеляна?
- Охарактеризуйте модні тенденції стилю рококо в одязі.

Урок – 21

*Дєєва Юлія Генадіївна,
методист Черкаського ММК
Черкаської міської ради*

Тема уроку . Живописне, музичне та театральне мистецтво рококо.

Мета уроку. Формування ключових компетентностей: розширити загально-естетичний та музичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями.

Загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями мистецтва;
- б) міжпредметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- розширити загально-естетичний та музичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями;
- збагачувати емоційно-естетичний досвід учнів;
- продовжити знайомити учнів з особливостями стилю рококо.
- поглибити знання учнів про жанри живопису стилю рококо, особливості музичного та театрального мистецтва епохи рококо;
- формувати вміння давати чіткі відповіді на запитання, аргументувати свою думку; розвивати інтерес до світової культурної спадщини, вчити визначати належність мистецьких творів до відповідної епохи;
- виховувати культуру міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн.

Тип уроку : вивчення нового матеріалу.

Обладнання: проектор, екран, ПК, відео фрагменти, презентація, підручник «Мистецтво» 8 клас (автор Кондратова Л.), альбом для малювання, олівці, музичний інструмент.

ХІД УРОКУ

I. Вхід під під звучання музики. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань. Індивідуальне опитування.

- Що таке стиль рококо? Які його характерні риси ви запам'ятали ?
- У чому особливість архітектури цього періоду?
- Назвіть основні риси рококо.
- Що вам відомо про інтер'єр рококо ?

III. Мотивація навчання.

Сьогодні ми з вами дізнаємось про живописне, музичне та театральне мистецтво, стилю рококо.

IV. Вивчення нової теми.

Ми продовжуємо знайомитись зі стилем рококо і сьогодні більш детально зупинимось на живописі, музичному та театральному мистецтві цього періоду.

ЖИВОПИС

Характерними рисами живопису XVIIIст. є інтимність , ліризм образів та відтворення найточніших переживань, емоцій і почуттів людини. У цей час досягли розквіту побутовий

жанр, портрет, пейзаж, натюрморт.

Художники того періоду майстерно передавали колірні нюанси, добивали я відчуття легкості, невимушеності завдяки використанню пастельних відтінків.

Живопис рококо різноманітний за жанрами, тематикою та засобами виразності.

Тематика:пасторалі: буколіка, міфологія, психологізм.

Жанри: портрет, пейзаж, натюрморт.

Кольори: легкі пастельні тони – рожеві, блакитні, бузкові, золотаві, перлинні.

Види графічного мистецтва: гравюра, естамп, офорт.

Найвідоміші художники: Ж.-А. Ватто, Ф. Буше, Ф. Хейман, В. Хоргард та інші.

Пастораль – жанр у літературі, образотворчому мистецтві, театрі, музиці й балеті, пов'язаний з ідеалізованим зображенням сцен сільського життя, відтворенням підкреслено простих, наївних переживань на лоні природи.

Буколіка – в античній поезії ідилічний стиль у зображенні сцен вільного, безтурботного, щасливого життя на селі.

Гравюра – створення тиражованих зображень шляхом друку з рельєфних поверхонь або через трафарет; вид графічного мистецтва. Кожен відбиток з друкарської форми вважається авторським твором.

Офорт – різновид гравюри на металі, що дозволяє отримувати відтиски з друкарських форм, попередньо оброблених кислотами.

Естамп – твір друкованої графіки (гравюра, офорт, літографія), який являє собою відбиток на папері, рідко – на шовку та інших матеріалах.

Художники стилю рококо.

Жан- Антуан Ватто - талановитий французький художник, один із засновників стилю рококо в живописі; писав переважно жанрові картини. Мрійлива меланхолійність персонажів, зображення « галантних» сцен, безтурботного дозвілля в тінистих парках і водночас глибокий психологізм - ось характерні риси його полотен.

Ватто дуже любив театр і присвятив йому багато творів. Митцеві, як нікому іншому, вдавалося передати складний внутрішній світ актора, його роздвоєність між власною душевною організацією та роллю, яку він грає на сцені (« Жіль»).

Франсуа Буше – відомий французький художник і гравер. Опановуючи засоби виразності живопису, молодий Буше звертався також до вивчення техніки гравюри. Він робив естампи з картин знаменитих художників і переводив у гравюру власні ілюстрації до нового тогочасного видання п'єс Мольєра.

Вишукані форми, ліричний колорит, чарівна граційність, навіть манірність рухів, миловидні обличчя та м'які посмішки персонажів у його роботах часом нагадують « галантні» сцени Ж.-А. Ватто, однак у картинах Ф. Буше відсутня мінливість ситуації. Художника більше цікавлять не самі персонажі, а гармонійне поєднання фігур людей, пейзажу та натюрморту.

Розгляньте репродукції картин Ф. Буше і дайте відповіді на запитання.(*ілюстрації додаються*).

1. Які риси, притаманні живопису рококо, ви можете виділити?
2. Розкажіть про свої враження від картин Ф. Буше.
3. Порівняйте живописні твори рококо та бароко. Назвіть спільні риси та відмінні риси.

Френсіс Хейман – англійський художник та ілюстратор періоду рококо, який став одним із членів – засновників Королівської академії мистецтв у Лондоні (1768р.) та її викладачем. Творчість митця характеризується різноплановістю: він був плідним художником-портретистом і писав пейзажі та історичні полотна. Хейман також заявив про себе як про талановитого графіка: тридцять одна створена ним книжкова ілюстрація увійшла до збірки

п'єс В. Шекспіра. (видання 1744року).

Творче завдання:

- Розгляньте репродукцію натюрморту Ж. Е. Ліотара. Поміркуйте, які риси живопису рококо притаманні цій картині.
- Створіть власний натюрморт олівцем.

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Музичне мистецтво рококо представлене камерними інструментальними жанрами та вокальною і танцювальною музикою. Як і іншим видам мистецтва 18 століття йому властиві камерність, відсутність драматичних ефектів панування кокетливих і грайливих образів, багатство вишуканої **мелізматики**.

В інструментальній музиці переважали пейзажні , пасторальні або танцювальні п'єси, написані для клавесина, віоли, іноді – в поєднанні з флейтою, скрипкою та гобоєм.

Жанр опери представлений творами , що склалися з невеликих номерів, зв'язаних між собою за сюїтним принципом , а іноді спільний сюжет був узагалі відсутній.

Серед композиторів цієї доби популярними були Француз Куперен, Жан-Філіпп Рамо, Андре Кампра, Луї Клод Дакен, Антуан Форкре. У своїй творчості вони наслідували риси Ж. –Б. Люллі.

ПОМІРКУЙТЕ

Розгляньте зображення клавесина, який є справжнім витвором мистецтва рококо. Пригадайте, до якого типу інструментів належить клавесин , яке звучання він має.

Основні досягнення інструментального музичного мистецтва Франції пов'язані з клавесином. Така музика представлена двома жанрами:

Перший - прості та вишукані п'єси-мініатюри, збагачені мінімалізмами. Оскільки звук клавесина не тягнеться, мелізми часто були необхідні, для того щоб створити мелодію чи фразу.

Мелізми позначали в нотному тексті спеціальним знаками.

Найбільш відомими клавесиністами доби рококо були Француз Куперен і Жан-Філіпп Рамо.

Слухання: Ф. Куперен « Метелики»

Другий – жанр сюїта. Такий твір складається із кількох частин – танцювальних п'єс, контрастних за характером. У салонах часто лунала і вокальна музика – переважно пісні про кохання, відомі арії з опер, які досить часто аранжували та представляли, як інструментальні твори для камерного ансамблю, або клавесину.

Популярним жанром також була **пастораль**.

Слухання: Пасторальна сюїта Ж.-Ф. Рамо.

Послухайте сюїту та розгляньте картину Ф. Буше « Фонтан кохання»

ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

Театральному мистецтву рококо притаманні основні риси театру бароко з деякими незначними нововведеннями. У Франції та Англії від 30-х років 18 століття глядачам не дозволялося сидіти на сцені. В Англії відмовилися від театру відкритого типу та почали споруджувати, як і в інших європейських країнах, закриті споруди.

Театральні постановки збагатилися мальованими декораціями, з'явилися спеціальні пристосування для ефектних польотів і раптових зникнень акторів. На відміну від шекспірівської епохи, коли жіночі ролі виконували юнаки, в театрі рококо, як і в театрі бароко, жіночі ролі почали використовувати актрис.

V. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

1. Які характерні риси живопису рококо вам запам'яталися ?
2. Розкажіть про теми і жанри живопису цього стилю.

3. Що таке пастораль? Наведіть приклади пасторальних творів.
4. Охарактеризуйте музичне мистецтво рококо.
5. Перелічіть особливості театрального мистецтва цієї доби.

VI. Домашнє завдання.

Доповніть своє електронне порт-фоліо зображеннями мистецьких шедеврів, створених у стилі рококо.

Урок – 22

*Дєєва Юлія Генадіївна,
методист Черкаського ММК
Черкаської міської ради*

Тема уроку . Бароко і рококо в українському мистецтві.

Мета уроку. Формування ключових компетентностей: розширити загально-естетичний та музичний кругозір учнів, продовжувати знайомити їх із стилями часу, поняттями.

Загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями мистецтва;
- б) міжпредметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- Продовжити знайомити учнів з особливостями стилів бароко та рококо;
- Визначити основні риси бароко й рококо в українській культурі;
- Ознайомити з шедеврами українського бароко;
- розглянути особливості архітектурних комплексів та ансамблів бароко та приклади садово-паркової архітектури в Україні;
- Розвивати вміння учнів розрізняти характерні риси барокової архітектури та архітектури рококо за ілюстраціями, надавати характеристику художньому образу творів мистецтва, розрізняти особливості палацово-паркових комплексів, розвивати вміння створювати малюнок-замальовку споруди;
- Виховувати інтерес до шедеврів архітектури бароко, до творчості видатних українських архітекторів ; виховувати ціннісне ставлення до мистецтва бароко та рококо.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок введення в тему.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійна презентація, підручник «Мистецтво» (8клас Кондратова Л.), музичний інструмент.

ХІД УРОКУ

I. Вхід під пісню М. Шапошника « Хай цвіте червона калина». Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

- Пригадайте, які характерні риси живопису рококо ви запам'ятали?
- Розкажіть про теми і жанри цього стилю?
- Що таке пастораль?
- Охарактеризуйте музичне мистецтво рококо.
- Які шедеври мистецтва ви хотіли б побачити в оригіналі?

IV. Мотивація навчання.

Подовжуємо нашу мандрівку в часі. XVII – XVIII століття. Україна. В цей час в Україні панувала козацька доба. Другою після княжих часів добою розвитку українського мистецтва, його золотим віком треба вважати XVII - XVIII ст. - часи, коли українське козацтво в боротьбі зі своїми сусідами виборює фактичну незалежність України - вдруге після княжої

доби. Живучи спільним мистецьким життям із Західною Європою, Україна й на цей раз переймає новий напрям у мистецтві цілої Європи - **стиль** бароко.

V. Вивчення нової теми

Отже, у другій половині XVII – першій половині XVIII століття мистецтво бароко проявило себе в усіх сферах культури нашої країни і невдовзі стало відоме всьому світові як **українське бароко**. Його ще називають **козацьким бароко**. Козацтво, будучи носієм нових художніх смаків і замовником багатьох мистецьких творів, водночас виступало, як творець самобутніх художніх цінностей, до яких належать козацькі думи, пісні, танці, літописи, ікони, церкви.

Українське бароко розвивалося, як синтез характерних особливостей європейського бароко та народної культури.

Українське бароко – назва мистецького стилю, що був поширений на українських землях Війська Запорозького. У XVII- XVIII ст.. і виник унаслідок поєднання місцевих культурних традицій і характерних рис європейського бароко.

АРХІТЕКТУРА

У той час зародилася українська національна архітектурна школа, що дала світові талановитих майстрів: І. Григоровича- Барського, С. Ковніра, І. Зарудного.

Оригінальний варіант барокової архітектури, який власне і називають козацьким бароко, сформувалося на Слобожанщині. У спорудах Правобережної України переважало західноєвропейське бароко, але й тут найвидатніші пам'ятники неопозбавлені національної своєрідності (Успенський собор Почаєвської лаври, собор СВ. Юра у Львові) . Велике значення мала побудова на українських землях храмів за проектами Ф. Б. Растреллі (Андріївська церква в Києві).

Продовженням бароко став запозичений у Франції і творчо видозмінений стиль рококо. У цьому стилі побудовано Київську академію, дзвіницю Києво-Печерської лаври, Софіївського собору та головної церкви в Почасві.

Шедеври української барокової архітектури.

1. Барокова церква святого Андрія(Андріївська) в Києві – діючий храм Української автокефальної православної церкви. Храм був збудований за проектом Ф. Б. Растреллі на Андріївській горі. Однокупольна церква з п'ятиглавим завершенням у плані має форму хреста. На діагональних осях будівлі розміщені декоративні вежі на масивних стовпах. Зовні вони прикрашені колонами з капітелями коринфського ордера. З боку вулиці до храму ведуть круті чавунні сходи. Навколо церкви – балюстрада, з якої відкривається чудова панорама Подолу і Дніпра.
2. Архікафедральний собор Святого Юра у Львові – монументальний архітектурний ансамбль бароко та рококо з виразними національними рисами; вважається однією з найбільших святинь українських греко-католиків. Храм стоїть на терасі, до якої ведуть двомаршеві сходи. Фасад будівлі акцентований монументальним порталом з постатями отців східної церкви Афанасія і Льва. З 1998 року у собор разом із ансамблем історичного центру Львова належить до світової спадщини ЮНЕСКО.
3. Собор Успіння Пресвятої Богородиці – головний храм православного чоловічого монастиря в Почасві(Тернопільщина) зі статусу Лаври. Це найбільша православна святиня Волині і друга (після Києво-Печерської лаври) – всієї України. Собор був побудований у стилі пізнього бароко спільними зусиллями архітекторів Я. Г. Гофмана, братів Полейовських та Ф. К. Кульчицького. Храм увінчаний великим куполом , підноситься над землею на 56 метрів. Широка тераса – галерея з трьох сторін слугує обрамленням. Над центральним входом у собор - ікона Успіння Божої Матері.

Перебудови.

Українська барокова архітектура розвивалася не тільки завдяки новому будівництву , а й через надання храмам княжої доби рис нового художнього напрямку – так, наприклад, сталося під час реставрації Софіївського собору, Михайлівського монастиря, ансамблю

Києво-Печерської лаври та Успенського собору в Чернігові. Храми побудовані 12-13 століття були перебудовані у 17-18 столітті, відтак набули нового вигляду і стали яскравими зразками бароко.

Образотворче та декоративне мистецтво.

Характерною особливістю бароко є його проникання в усі сфери художньої діяльності. Монументальність форм, експресивність, пишна декоративність орнаментики, парадність та урочистість, що притаманні бароко, знайшли відображення в образотворчому і декоративному мистецтві України. Особливе місце в українському мистецтві доби бароко належало художній школі та друкарні Києво-Печерської лаври.

Іконостаси.

Архітектоніка і пластика барокових іконостасів суттєво відрізнялася від ренесансних: стиль бароко виявився передусім у небачених до цього монументальності та декоративності, що були зумовлені прагненням максимально збільшити і насити декором особливо важливі з точки зору сакрального значення компоненти храму.

1. Іконостас Успенського собору Києво-Печерської лаври.
2. Богородчанський іконостас церкви Воздвиження Чесного Хреста. Манявський скит. (Івано-Франківщина)

ЖИВОПИС

Провідне місце в культурному житті українського суспільства XVII- XVIII ст.. посідав жанр портрета. Художня мова портретного образу своєрідно використовувала європейські барокові ідеї та національні традиції, яким також були притаманні риси театралізації, умовності, певна символічна система. Вишуканий стиль бароко якнайкраще відображав запити української козацької старшини й вищого духовенства, їхні прагнення до аристократичності. Я. Калинович «Портрет М. Потоцького» 1771 р.

У книжковій графіці та іконописі нові художні тенденції проявились у підсиленій емоційності релігійних сцен, конкретизації місця дії та образах, наближених до народних типажів.

СКУЛЬПТУРА РОКОКО

У XVIII ст.. на українських теренах центром розвитку скульптури став Львів. Авторами численних статуй, що прикрашали римо-католицькі храми були: Т. Гуттер, К.Кученратнер, Т. Фершер, Ю. Маркварт та інші.

Стиль рококо вніс істотні зміни, як у побудову так і в декорацію іконостасів: вони вже не мали суцільної площі і не зберігали семетою та структурної логіки.

Й. Г. Пінзель, якого називають українським Мікеланжело, - галицький скульптор середини XVIII ст..представник пізнього бароко і рококо, засновник Львівської школи скульпторів. Найбільш характерними особливостями його стилю є монументальність величних фігур, духовна наповненість образів, виразне моделювання тіл, деталізація облич, своєрідні « кристалізовані» складки одягу. («Юрій змієборець», верхня частина вітваря Св. Юди Тадея, Тернопільщина)

Творче завдання

Розгляньте зображення архітектурних шедеврів рококо в Українському мистецтві. Поміркуйте які риси притаманні цим спорудам.

1. Григорович- Барських «Покровська церква» Київ
2. А. Квасов і Григорович – Барський «Собор Різдва Богородиці» в Козельці, Чернігівщина.
3. Б. Меретин «Бучацька ратуша» Тернопільщина
4. А. Мощинський «Домініканський собор»

VI. Розучування пісні

Розучит пісн. М. Шапошнікова «Хай цвіте червона калина» (ст.. 178-179)

VII. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- Розкажіть про основні риси стилю бароко і рококо в українській культурі.

- Назвіть характерні ознаки барокових споруд.
- Які традиції поєднані в архітектурних шедеврах України того часу?
- Кого з митців називають українським Мікеланжело?
- У чому, на вашу думку, унікальність українського бароко?

VIII. Домашнє завдання.

- Доповніть проект, присвячений архітектурі вашого краю, ілюстраціями споруд у стилі бароко і рококо.
- Завершіть ескіз палацу в стилі бароко.

Урок – 23

Яковенко Лариса Віталіївна,
*учитель предметів художньо-естетичного
 циклу Червоно слобідської загальноосвітньої
 школи I-III ступенів № 1
 Черкаської районної ради*

Сл.1 Тема: Стиль класицизм

Сл.2 Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *Загальнокультурна компетентність:* Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.

- *Інформаційна компетентність:* Переглянути відео- та фотоматеріали по темі «Стиль класицизм» за допомогою Інтернет-джерел.

міжпредметна естетична компетентність: визначити характерні ознаки видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння учнів розрізняти зорово особливості класицизму; аналізувати та порівнювати мистецькі твори; розвивати творчі здібності.

предметні компетентності:

- надати учням базову інформацію про стиль класицизм, навчати знаходити спільні та відмінні риси зі стилями, що вивчали раніше, порівнювати їх;

- розвивати відчуття стилю, вміння компетентно висловлюватись про шедеври архітектурного мистецтва, розширювати художньо-естетичний досвід учнів;

- виховувати потребу в спілкуванні з мистецтвом, сприяти формуванню естетичного смаку.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок введення в тему.

Оснащення уроку: комп'ютер, мультимедійна дошка, проектор, мультимедійна презентація

Методи і прийоми: коментар вчителя, робота в групах, демонстрація відеоматеріалу та ілюстрацій, пізнавальна та практична діяльність учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок з використанням інтерактивних методів навчання.

Терміни і поняття: класицизм, ампір, основні риси стилю класицизм, регулярний та пейзажний парки, інтер'єр.

Міжпредметні зв'язки: історія, архітектура, скульптура, ДПМ, музичне мистецтво, живопис.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

1. Оголошення теми, мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Сл.3 Вправа "Пригадай..." (назвати епоху, стиль).

III. Опрацювання нового матеріалу

Робота в групах.

1. Презентація групи «Мистецтвознавці»

У XVII ст. разом з бароко в європейському мистецтві виникає й активно розвивається стиль класицизм. Цей стиль проіснував до початку XIX ст. і справляв вплив на всі види мистецтва.

Як цілісна система смакових уподобань він сформувався у Франції при королівському дворі і звідти розповсюдився серед аристократичних кіл всієї Європи. При французькому дворі натуралістичні та ірраціональні крайнощі культури бароко було засуджено як «італійське божевілля», від якого необхідно звільнитися.

Класицизм базується на такому принципі відбору, узагальнень і оцінки життєвих явищ, який визнає прагматичний розум єдиним мірилом усього суцього. Культу державних, громадянських чеснот приносилися у жертву почуття та особисті інтереси людини. Художня доктрина класицизму спиралася на інтерпретовану раціоналістичну філософію Рене Декарта, який вважав єдиним критерієм істини розум, стверджуючи перевагу духу і мислення над матерією.

Художня культура класицизму була суворо регламентованою: митці повинні були дотримуватись певних вимог та правил. Головним їх завданням вважалося наслідування досконалих історичних зразків, за які служили твори античного мистецтва. Тому більшість сюжетів мистецьких творів класицизму базується на мотивах античної міфології та історії.

У різних видах класицистичного мистецтва дія нормативних принципів проявлялась по-своєму.

Сл.4 Класицизм (англ. classicism, від лат. classicus — зразковий) — напрям в європейському мистецтві, який уперше заявив про себе в італійській культурі XVI—го ст. Найбільшого розквіту досягає у Франції (XVII ст.). Певною мірою притаманний мистецтву усіх країн Європи, у деяких зберігав свої позиції аж до першої чверті XIX ст.

Сл.5 - 6 – Розглянемо, які ж особливості стилю класицизм:

- ✓ Вічність ідеалу прекрасного,
- ✓ Наслідування традицій античних майстрів.
- ✓ Ієрархія жанрів: високі, середні, низькі.
- ✓ Розум – головний критерій художньої правди.
- ✓ Образи відрізняються абстрактністю; персонажі схематичні, втілюють якусь одну рису.
- ✓ Чіткий поділ характерів на позитивні та негативні.
- ✓ Правило трьох єдностей – часу, місця, дії.
- ✓ Чітка композиція.
- ✓ Чистота мови, неприпустимість
- ✓ Змішування високого і низького

Презентація групи «Архітектори»

Сл.7 Архітектура класицизму – це світ гармонії і симетрії. Будівлі не мають зайвих декоративних деталей, основною архітектурною мовою класицизму стає ордер, в пропорціях і формах більш близький до античності, ніж в попередні епохи.

Сл.8 Будівлям притаманні логічність планування і геометризація форм, практичність і доцільність, скромний декор, строга симетрія (Пантеоні, Вандомська колона, церква Мадлен, Будинок Інвалідів у Парижі; Камеронова галерея в Царському селі, Адміралтейство в Санкт-Петербурзі).

Сл.9 Простота і строгість форм, спокійна гармонія пропорцій (Жак-Анжи Габріель.

Малий Трианон у Версалі).

Сл.10 Чітка відповідність частин композицій і їх підпорядкованість загальному задуму, а також перевага прямих ліній, ненав'язливого декору.

Сл.11 Відроджується римський звичай будувати тріумфальні арки на честь визначних подій

(Бранденбурзька брама в Берліні, Триумфальна арка в Парижі, арка Генерального штабу в Санкт-Петербурзі).

Сл.12 - 14 Сприйняття майстрами античної спадщини не було безпосереднім – за зразки їм правили витвори архітекторів Ренесансу, передусім А.Паладіо, якого вважають одним із засновників архітектурного класицизму. Зразком замиської споруди цього стилю є збудована ним вілла Ротонда (північ Італії, середина 16ст.), яка зараз входить до списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. Вілла Ротонда розташована на пагорбі, серед мальовничої природи. Це центрична споруда, оточена з чотирьох боків шестиколонними портиками, до яких ведуть урочисті сходи. Композиція вілли та її форми надзвичайно гармонійні.

Сл.15 Класицизм - суто палацовий стиль, створений спеціально для оформлення палацових приміщень та покоїв знатних людей

Сл.16 Принципи архітектури класицизму поширилися і на садово-паркове мистецтво. Перед архітекторами від самого початку постала проблема співвідношення ансамблю палацу та парку. Французькі ландшафтні архітектори розробили так званий регулярний парк, якому притаманне геометрично правильне планування, зазвичай з яскраво вираженою симетричністю і регулярністю композицій. Він характеризується прямими алеями, які є осями симетрії, квітниками, партерами і басейнами правильної форми, деревами й кущами, підстриженими в різноманітних геометричних формах.

Сл.17 У Франції яскравий зразок – це палацовий комплекс Версаль з парком.

Сл.18 - 19 На відміну від регулярного парку з його строгою, геометрично правильною схемою, у пейзажному парку створювали ілюзію дикої, незайманої природи. Придумали такий парк в Англії, тому його часто називають англійським. Звивисті доріжки з низьким щільним трав'яним покривом, природна водойма, живописні струмки із зарослими берегами, схований серед зелені дерев будинок – усе це характерні ознаки пейзажного парку.

Сл.20 Кращі пейзажні парки Англії доби класицизму були створені Вільямом Кентом.

Сл.21 - 22 XVIII ст. завершилося Великою Французькою революцією, з приходом до влади Наполеона Бонапарта почався новий період в будівництві – в основі залишились античні зразки, але споруди стають більш декоративними й святковими – цей стиль дістав назву ампір (імперський) або високий класицизм.

Сл.23 – 24 В декоративному оформленні архітектурних споруд, меблів, інтер'єру застосовуються військові емблеми, зброя часів Стародавнього Риму, лаврові вінці, орнамент, крилаті грифони, сфінкси, леви та ін.

Сл.25 - 26 Дизайн в стилі ампір вирізнявся важкістю, чіткими формами'' /

Сл.27 В Росії в епоху класицизму спостерігається небувалий розквіт світського мистецтва. Зодчі зрілого класицизму В. І.Баженов, М.Ф.Козаков, І.Є.Старов створили класичні типи столичного палацу-помістя і великого комфортабельного будинку, які стали зразками дворянських маєтків. Мистецтво ансамблю в замиських паркових маєтках стало великим внеском російської культури в світову художню культуру.

Особливість російського класицизму – небувалий розмах державного містобудування, розробились плани забудови близько 400 міст, серед них Кострома, Ярославль, Тверь, Севастополь, Одеса, Полтава.

Сл.28 – 33 Перегляд будівель в класичному стилі.

Презентація роботи групи «Скульптори».

Сл.34 Характерною рисою пластичного мистецтва доби класицизму була орієнтація на античні традиції, однак лише у зовнішніх формах.. Скульптурне мистецтво того часу зверталось до міфологічних образів античної культури, але в них відсутні дух патетики й глибокий психологізм. Скульптура класицизму відрізнялася спокійними позами, стриманою емоційністю, замкненістю форм.

Вірність античним взірцям вимагала зображувати моделі оголеними, що вступало в протиріччя з новими нормами моралі. Щоб розв'язати цю суперечність, скульптори почали

зображувати видатних державних мужів та шляхетних красунь в образах античних богів, а згодом – ”одягли” їх в античні тоги.

Сл.35 Види скульптури:

- скульптурні портрети
- рельєфи
- пам’ятники
- надгробки

Сл.36 – 38 Перегляд шедеврів скульптурного мистецтва.

Презентація роботи групи «Дизайнери».

Сл. 39 – 37 Класицизм в інтер’єрі – це мінімум деталей, чіткість ліній, стримані кольори, використання дорогих натуральних матеріалів.

Особливі риси інтер’єру:

- легкість
- блиск
- величність
- монументальна витонченість
- обробка в благородних тонах
- солідність.

Сл.40 Основні атрибути стилю: колони з арками, каміни, ліпнина в античному стилі, гобелени і настінний розпис, драпірування з якісних матеріалів, багаті масивні люстри, раритетні картини, квіткові гірлянди, фєстони, розетки та ін. Однак розташовували їх у строгих пропорціях, не перевантажуючи інтер’єр.

Сл.41 - 42 Фотогалерея сучасного інтер’єру в стилі класицизму (порівняльна характеристика).

IV. Закріплення матеріалу

1. Практична робота.

Сл.43 Спираючись на знання, отримані на уроці, створити: 1 група – ескіз сучасного інтер’єру в стилі класицизму, 2 група – ескіз палацу, 3 група – ескіз ландшафтного дизайну (*Робота виконується у супроводі класичної музики – Л.Бетховен ”Місячна соната”*).

Представлення та оцінювання робіт.

Сл.44 Відеоподорож ”Стилі архітектури”

Сл.45 V. Підсумок уроку

Тестові завдання.

1 . Класицизм від латинської -

А) зразковий *

Б) помірний

В) пишний

2. Стиль французької архітектури, пов’язаний із періодом імперії Наполеона I, називається

А) ампір*

Б) класичний

В) реальний

3. Під час сприйняття архітектури, скульптури класичного стилю виникає відчуття...

А) незрозумілі почуття, бентежність, неспокій

Б) піднесення, радості, бунтарства

В) душевного спокою, ясності, просвітленості*

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Наведіть приклади шедеврів архітектурних споруд класичного стилю, які не були продемонстровані на уроці.

Тема уроку. Живопис і театр епохи класицизму

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність: здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва.

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами та історією розвитку епохи класицизму. Сприяти опануванню учнями художньо-образної мови різних видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію, давати естетичну оцінку творам мистецтва, порівнювати їх; виховувати інтерес до світової мистецької спадщини.

Тип уроку: комбінований, урок введення в тему.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, інтерактивна географічна карта Європи, відеоматеріали, ілюстративно-інформаційні картки.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, метод музичного узагальнення, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-подорож віртуальною картинною галереєю, медіадефіле в стилі класицизму.

Терміни і поняття: живопис, портрет, пейзаж, композиція, перспектива, передній план, задній план, колористика, персонаж, сюжет, дефіле.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: живопис, скульптура, образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література.

Музичний ряд: підбірка найкращих творів класичної музики.

Відеоряд: Фрагменти відеолекції «Класицизм», фрагменти фільму «Ермітаж. Мистецтво Західної Європи»

Міжпредметні зв'язки: історія, географія, музичне мистецтво, зарубіжна література.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент.

Ознайомити учнів з поняттями «жанри живопису», «цілісність композиції», «історичний живопис»; ознайомити із досягненнями найвідоміших художників, представників епохи класицизму; розглянути досягнення та основні модні тенденції стилю класицизм у Західній Європі.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Без слів не можна вірша написати,
Без нот не можна музики заграти,
А у художника своя є мова –
Це мова фарб, це гама кольорова.

Слово «живопис» утворене від слів «живо» і «писати». Тому коли художник працює над картиною за допомогою фарб, то кажуть, що він її «пише».

Живопис – це вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого виступає колір. Художники-живописці у своїх роботах використовують різні фарби й матеріали. Сьогоднішній урок буде схожим на екскурсію до картинної галереї та відвідин модного показу доби класицизму.

III. Актуалізація опорних знань.

Перш ніж розпочати знайомство із художниками та галереями, варто повторити, що нам відомо про класицизм. Бо він став не просто стилем, а цілою епохою у мистецтві Європи XVII-XIX століть.

- що собою представляє стиль класицизм?
- які риси є визначальними для цього стилю?
- що властиве для класицизму та чим він відрізняється від античного стилю?
- які шедеври класичного стилю відомі вам з літератури?

IV. Виклад нового матеріалу.

Живопис класицизму

Характерні риси живопису класицизму: цілісність композиції, яким підпорядковані виразні засоби та система кольорів, величні та ліричні пейзажі.

Слайд 1

Теми картин: античні герої, історичні персонажі, міфологічні сюжети.

Слайд 2

Жанри живопису: історичний живопис, портрет, пейзаж.

Слайд 3

Художники: Н. Пуссен, К. Лоррен, А. Менгс, Ж.Л. Давід, Ш. Лебрен. М. Кауфман та інші.

Слайд 4

Основоположником класицизму в живописі Франції називають Нікола Пуссена.

Слайд 5

У своїх картинах він прагнув до врівноваженості композиції, вивіряючи розміщення персонажів на полотні, як геометр розраховує своє креслення. Але його твори не перетворилися в розсудливі схеми завдяки радісним, світлим фарбам, чіткості та вишуканості малюнка, багатству зображуваних почуттів.

У живописі Н. Пуссена переважала антична тематика. Він уявляв Давню Грецію як ідеально-прекрасний світ, населений мудрими і досконалими людьми.

Однією з тем живопису митця була міфологія («Нарцис і Ехо», «Царство Флори», «Аркадські пастухи» тощо).

Слайд 6

Нікола Пуссен «Нарцис і Ехо»

Слайд 7

Трёх персонажей полотно изображает.
Один из них – прекрасный юноша Нарцисс.
Он тем всех зрителей вниманье привлекает,
Что молод, строен и высок, как кипарис.

В него влюблялись нимфы, только горделиво
И равнодушно с ними вёл себя юнец.
Те тосковали от любви. О, сколь ретивых
Разбил тогда вот этот юноша сердец!

Нарцисс в картине виден нам на первом

плане,
А нимфа Эхо позади его видна –
Почти сливается с деревьями и камнем,
Её любовь красавцем не разделена.

И виден рядом с нею мальчуган-проказник,
Сынишка Афродиты, пухлый Купидон.
Ему такая ситуация – как праздник!
Стрелу свою в Нарцисса посылает он,

Когда тот над ручьём склонился, чтоб напиться, -
Исполнен Афродиты строгий приговор!
И страстно сам в себя сумел Нарцисс влюбиться –
От отражения он не отводит взор.

Страдает рядом безнадежно нимфа Эхо,
И веселится напроказивший божок,
А юноше в минуты эти не до смеха –
Он, умирая, превращается в цветок!..

Так про цю картину написав Іван Єсаулков.

Нарцис – син річкового бога Кефіса і німфи Лавріони, прекрасний, але гордий і холодний юнак, який не любить нікого, окрім себе самого. Багатьох німф він зробив нещасними, знехтувавши їхнім коханням. Однією із них була німфа Ехо, над якою тяжіло прокляття Гери: Ехо не могла говорити, а на запитання відповідала, повторюючи їх останні слова. Богиня любові Афродіта покарала Нарциса: він закохався в своє особисте віддзеркалення в спокійних водах річки. Не дочекавшись взаємності від свого ж відзеркаленого образу, Нарцис помирає від нерозділеного кохання. Це відбувається на очах у нещасної німфи Ехо, яка продовжує кохати Нарциса. На тому місці, де схилилась на землю голова мертвого Нарциса, виросла біла духмяна квітка, яка отримала назву нарцис.

Нікола Пуссен «Царство Флори»

Слайд 8

Один із найбільш відомих художніх творів Нікола Пуссена «Царство Флори» являється поетизацією образів виконаних в живописі. З часом фарби на полотні дещо потускніли, але й дотепер цей шедевр мистецтва випромінює світло та міфічну енергетику. Варто лише звернути увагу на блакитний колір неба і те, з яким запалом Аполлон мчить на своїй шаленій четвірці.

Зосередивши увагу на центральній сцені картини, неможливо залишити непомітною герму Пріапа, скульптуру античного божества, що був охоронцем садів. Перед

нами дерев'яна фігура, власне такі герми ставили в древні часи. За нею ми бачимо дерево, оповите зеленню, смарагдові струмки фонтану. На задньому плані – пергола, по якій в'ється зелень і квіти.

В центрі картини, в граціозному танці з прекрасним квітковим вінком на голові, повсталла богиня весняного цвітіння Флора. На першому плані, справа розмістились міфічні герої: Смілака, яка ніжно обіймає свого коханого Крокуса. За цією парою зображено Адоніса з

собаками, він тримає в руках спис. Адоніс смертельно ранений, але при цьому надто спокійно розглядає свої рани. По його смерті, за бажанням коханої Афродіти із капель його крові вирости прекрасні квіти анемони. Зліва від Адоніса розмістився Гіацинт, який був убитий залізним диском від руки свого друга Аполлона. Він із сумом розглядає ці прекрасні квіти на які Аполлон, перетворив каплі крові свого друга.

Зліва, на передньому плані зображено самозакоханого Нарциса, який милується своїм відображенням а німфа Ехо, поруч з ним тримає амфору. За Нарцисом ми бачимо Клітію, яка була покарана батьком за перелюб. Вона довгий час сиділа нерухомо, день за днем спостерігаючи за рухом сонця, пізніше вросла в землю і перетворилась в геліотроп.

Образом, який розміщено крайнім зліва, являється Аякс, який в пориві безумства насланного на нього Афіною, вирубав стадо биків, після чого не виніс ганьби і покінчив життя, встромивши в себе меч.

Неможливо випустити із поля зору хоровод Амурів , які вірно слідують за своєю богинею Флорою, яка осипає своїх гостей прекрасними квітами.

Нікола Пуссен «Аркадські пастухи»

Слайд 9

Замовником цієї картини був кардинал Рішельє. Після смерті художника полотно купив король Людовик XIV, але впродовж цілих 20 років тримав її у своїх внутрішніх покоях і показував тільки вибраним. Може бути, картина навіювала на нього сумні настрої. Або він думав, що це зашифроване послання потомкам королівської династії.

Яку ж таємницю береже полотно Ніколо Пуссена «Аркадські пастухи»?

Творчість цього французького художника важко віднести до якогось одного напрямку. Микола Пуссен все життя перебував у пошуку, пробував себе в стилі класицизму і бароко, писав міфологічні сцени, малював пейзажі. «Я не великий прихильник змін, - зізнався художник – я просто люблю ризик, який

пов'язаний з цими змінами». Картина «Аркадські пастухи» написана уже зрілим майстром, який цікавився вченням античних філософів і роздумував про сенс життя і неминучість смерті. Вперше він звернувся до сюжету з пастухами, коли йому було біля 30-и, і через роки знову повернувся до нього. На двох картинах Пуссена зображені молоді люди, які розглядають древній надгробок. На ньому латинським шрифтом висічена епітафія «I в Аркадії я є». Здивовані пастухи намагаються прочитати напівстертий напис і зрозуміти хто цей «я»? Де знаходиться Аркадія? На карті дійсно існує таке місце – це гірська місцевість на півдні Греції. В древності жителі Аркадії були, в основному, пастухами або мисливцями. Римські і грецькі поети сприймали Аркадію не просто як місцевість, а як символ гармонії людини і природи.

Можливо, герої картини Пуссена, мешканці безтурботної Аркадії, над цією самотньою могилою вперше замислились над тим, що людина смертна? Один пастух уважно читає напис, інший, задумавшись, схилив голову, третій, показуючи на кам'яний надгробок, тривожно дивиться на свою супутницю . Її фігура спокійна і велична, жінка по-філософськи відноситься до смерті, розуміючи її неминучість. Цей персонаж втілює елегантний настрій,

який, вірогідно, і хотів виразити Пуссен своєю картиною. Композиція полотна проста і впорядкована, все підпорядковане законам класичної краси: холодний колір неба і теплі тони переднього плану, краса оголеного чоловічого тіла на фоні каменю. Все це викликає відчуття спокою і душевної рівноваги.

Але хто ж цей таємничий «я» із Аркадії? Може він жив тут в спокої та радості, а тепер похований під цією плитою? Чи цей напис потрібно розуміти в переносному значенні? Аркадія – це згадка про юність, про покинуті рідні місця, де людина була щасливою? Багато поетів перекладали ці слова так: «І я теж був в Аркадії», маючи на увазі: «І я теж був молодий і безтурботний». Людовик XIV, напевно, теж сумував за безтурботною юністю, споглядаючи картину пензля Пуссена.

Існує ще одне доволі похмуре трактування. Безпристрасна жіноча фігура – це сама смерть і напис зроблено від її імені. «Я (смерть) є навіть в Аркадії». Тінь від руки пастуха на могильній плиті нагадує косу, постійний атрибут смерті. Недаремно в першому варіанті «Аркадських пастухів» на надгробку лежить череп. Можливо, Пуссен хотів розбурхати безтурботність героїв і повернути їх до думок про майбутні страждання. Якщо вірити критикам, охочим до таємниць, картина Пуссена – це містичне послання нащадкам древньої династії, яка веде родовід від самого Ісуса Христа. А Аркадія – це згадка про місто Арк, де династія зберігає Священний Грааль.

Пізня версія картини Пуссена могла з'явитись, щоб уточнити закодоване послання. Як було насправді – невідомо. Двома століттями пізніше був зведений монумент за мотивами картини, але чомусь зображення подано в дзеркальному відображенні, а латинський вираз замінено набором букв. Розшифрувати загадкові літери намагались багато хто, в їх числі і Чарльз Дарвін, але вдалось розібрати тільки три слова: «Пуссен береже ключ». У пізніх роботах художник звертався до сюжетів з Біблії та античної історії.

Слайд 10

Важливе місце у творчості Н. Пуссена займав пейзаж (цикл картин «Пори року» тощо). Він часто населений міфологічними героями, що відображено навіть у назвах творів: «Пейзаж з Поліфемом», «Пейзаж з Геркулесом».

Нікола Пуссен «Танкред та Ермінія»

Слайд 11

Багато сюжетів картин Н. Пуссена мають літературну основу. Деякі з них написані за мотивами твору поета доби італійського Відродження Т. Тассо «Звільнений Єрусалим», в якому розповідається про походи лицарів-хрестоносців до Палестини. Художника цікавили не воєнні, а ліричні епізоди, наприклад, історія кохання Ермінії до лицаря Танкреда. Він був поранений у бою і Ермінія мечем обрізала собі волосся, щоб перев'язати ними рани коханого.

На полотні (1629-1630 рр.) панує гармонія кольорів. Фігури Танкреда і схиленої над ним Ермінії створюють щось на зразок замкнутого кола, що привносить у композицію рівновагу і спокій. Колорит картини побудований на гармонійному поєднанні чистих фарб — синьої, червоної, жовтої та оранжевої. Відчуття простору виникає завдяки пустому передньому плану.

Піднесена, епічно монументальна картина зображує любов головних героїв (вони належать до ворогуючих сторін) як найбільшу цінність, що є важливішою за всі війни та релігійні конфлікти.

Слайд 12

Клод Лоррен був сучасником Н. Пуссена. Свою творчість він присвятив пейзажу, що у Франції XVII було рідкістю. Його полотна втілюють ті ж ідеї та композиційні принципи, що і пейзажі Н. Пуссена, але відрізняються більшою тонкістю колориту і віртуозно побудованою перспективою.

Художник тяжів до м'якої світлотіні та рівної розсіяної освітленості, що дозволяло передати

ефект «розчинення» обрисів предметів вдалині. Фігури персонажів на передньому плані видаються майже непомітними у порівнянні з епічними величними деревами, гірськими схилами, морською гладінню, на якій ніжними відблисками грає світло.

Клод Лоррен «Ранок у гавані»

Слайд 13

Зображаючи на своєму полотні ранній ранок в морській гавані, художник, як завжди, створив нереальний, підказаний власною фантазією пейзаж, з мотивами римських околиць. На картині – античні будівлі, напівзруйновані і вже позбавлені бувшої величі. Моряки на передньому плані вантажать на човен тяжкі тюки та бочки – готуються до відплиття. Портові хлопчики ловлять рибу на саморобні вудки. Гавань живе своїм звичним, щоденним буттям.

Але все ж головний персонаж на шедевр Лоррена – це сонце, в блискучих променях якого хлюпочеться вічне море з великими і малими парусниками і зовсім крихітними човниками рибаків. М'яке, золотаве світло об'єднує композиційні плани і тонкими переходами від яскравого світла до глибоких тіней створює віртуозно побудовану світло-повітряну перспективу. Вузька сонячна доріжка, за задумом автора, віддалена в сторону від глядача, простягнулась до берега, підсилюючи враження глибини і широти морського простору. Тонкий настрій свіжості морського ранку, легкого вітру, туманної димки, легких хмар, майстерно втілені Лорреном в одному із його ранніх робіт, прикрашаючих нині музей Ермітаж.

Слайд 14

Клод Лоррен «Пейзаж зі сценою відпочинку на шляху в Єгипет (Полудень)»

Невипадково художник обрав святий біблійний сюжет для свого піднесено-прекрасного пейзажу. Та і де ще віруючий католик міг розмістити для відпочинку Святе сімейство – Діву Марію, маленького Ісуса, обручника Йосифа і супутнього їм Ангела? Іdealістична картина розповіді з отарою, що мирно випасається під величними деревами, вишуканими мостами і чаруючими дальніми планами, всього лише доповнює дію – тимчасове пристанище самого Господа, маленького Ісуса. Він грає на колінах у своєї мами Марії, перед ним на колінах Ангел,

поруч – старець Йосиф. Хлопчик – пастушок, засоромившись, поспішно іде геть – хто знає, може бути для того, щоб розказати людям про свою чудесну зустріч?

Неймовірно легкий і теплий, ніжно-золотистий колір пронизує весь простір картини, об'єднує передній, середній і задній плани. Лоррен зобразив свій «Полудень» незвичайно свіжим, як травневий ранок, майже «райським».

Слайд 15

Одним із видатних представників французького живописного класицизму був **Жак Луї Давід**. Його картини, написані під впливом античної культури, утверджують строгу мораль, стриманість почуттів, від них віє духом суворості.

Жак Луї Давід «Клятва Гораціїв»

Слайд 16

Дія картини «Клятва Гораціїв» (1784р.) відбувається на внутрішньому дворіку давньоримського будинку: зверху на героїв картини

лється потік світла, навколо них оливково-сірі сутінки. На другому плані — арка, в кожену із трьох частин якої вписана одна або декілька фігур. Посередині стоїть батько сімейства, зліва від нього — готові до бою сини, справа — знесилені від горя і страху жінки з дітьми. Плавні контури жіночої групи протиставлені чітким лініям фігур воїнів. В основі всієї композиції число три: три арки і три групи персонажів, стільки ж мечів і рук, з готовністю протягнутих до зброї. Ці трикратні повторення наповнюють усю сцену настроєм

бадьорої зібраності. Картина не закликає до боротьби, але утверджує такі загальнолюдські якості, як мужність, достоїнство, обов'язок, патріотизм

З 1804 р. Давід стає, «першим художником» імператора Наполеона.

Слайд 17

Живописець створив багато портретів діячів цього періоду, зокрема самого імператора («Коронація Наполеона I та імператриці Жозефіни в Соборі Паризької Богоматері», «Перехід Бонапарта через перевал Сен-Бернар», «Портрет Наполеона. 1812 р.» тощо).

Жак Луї Давід

«Перехід Бонапарта через перевал Сен-Бернар»

Слайд 18

Це полотно являє собою надто романтизований кінний портрет генерала Наполеона Бонапарта, який в травні 1800 року очолив перехід від так званої Італійської армії через перевал Сен-Бернар високо в Альпах.

Твір був написаний вже в ті часи, коли Наполеон був при владі як перший консул Французької республіки, в силу чого портрет генерала сильно ідеалізований, а композиція його театралізована. Іншими словами, картина ця створювалась не як реалістичне зображення, а заради того, щоб представити керманіча держави як романтичного героя.

Романтичну спрямованість надає полотну природний фон: вздиблений кінь, навкруги гірські обриви, сніги,

сильний вітер і негода. Внизу, якщо придивитись, можна побачити висічені імена трьох великих полководців, які проходили цим шляхом – це Ганнібал, Карл Великий і сам Бонапарт.

Цікаві факти про картину:

- Картина була заказана Давіду, найбільш відомому тоді художнику Європи, за колосальну на той час суму в 24 тисячі ліврів іспанським королем Карлом IV, який бажав розмістити її в залі великих полководців Мадридського палацу. Втративши іспанський престол, брат імператора Жозеф відвіз полотно із Мадриду в Америку, де воно висіло в сільській садибі Бонапартів в штаті Нью-Джерсі до середини ХХ

- століття. Принцеса Євгенія Бонапарт заповіла його музею, присвяченому пам'яті Наполеона, в його улюбленому маєтку Мальмезон біля Парижу.
- Наполеон, оцінивши роботу Давіда, в тому ж році звелів художнику повторити полотно для своєї заміської резиденції Сен-Клу. Після домовленостей про гонорар Віван-Денон, засновник і перший директор Луврського музею, погодився заплатити за авторське повторення оригіналу 15 тисяч ліврів. В 1814 році ця версія була вивезена із Сен-Клу солдатами пруського фельдмаршала Блюхера, який подарував її королю Пруссії. З тих пір вона знаходиться в замку Шарлоттенбург під Берліном.
 - В 1802 році Давід створив третю версію картини, яка була урочисто розміщена в бібліотеці Паризького Будинку інвалідів, де доживали свій вік ветерани наполеонівської армії. Багато заїзжих в Париж іноземців спішили в Будинок інвалідів тільки для того, щоб побачити прославлену картину Давіда. Зразу після реставрації Бурбонів картина була схована в запасники Лувра. В 1837 році король Луї-Філіп, дізнавшись, що у Франції залишилась тільки одна версія картини, розпорядився дістати її із сховища і повісити на видному місці в Версальському палаці.
 - Четверту версію картини Давід створив в 1803 році за наказом керівництва Цизальпінської республіки в Мілані. В 1816 році Габсбурги розпорядились вивести із Мілану картину, яка нагадувала про ненависного для них «тирана», але місцевим мешканцям, які зберегли добру пам'ять про Наполеона, вдалось під різними приводами затримати картину в селі до 1825 року. З 1834 року ця версія прикрашає палац Бельведер на околицях Відня.
 - Давід був настільки прив'язаний до картини, що виконав для себе ще одну версію (в 1805 році), яка висіла біля його смертного ложа в Брюсселі. В 1850 році майбутній Наполеон III купив цей варіант в дочки художника, щоб повісити в своєму Паризькому палаці Тюільрі. Після падіння Другої імперії картину успадкував принц Наполеон Жозеф. Ця картина залишалась в приватних руках до 1979 року, коли принц Луї Наполеон передав її в дар музеям Версалю.

Слайд 19

У Німеччині в другій половині XVIII ст. ідеї класицизму втілювалися у живописі **Антон Рафаеля Менгса**. Менгс писав алегоричні та міфологічні картини, портрети, займався монументальними розписами. Його живопису характерні теми благородства і природної простоти стародавніх греків, відтворення краси пластичного об'єму античних статуй, строгість їх композиційного рішення. Найбільш характерною роботою Менгса є розпис

плафона «Парнас» на віллі Альбані в Римі. Яскравими прикладами класицизму у живописі є його картини «Суд Паріса» та «Персей і Андромеда». Значний доробок художника і в жанрі портрета.

Антон Рафаель Менгс «Персей і Андромеда»

Слайд 20

Один із найбільших у світі художніх і культурно-історичних музеїв Державний Ермітаж в Санкт-Петербурзі володіє однією із кращих в світі колекцій картин Менгса, написаних в різні періоди його творчості. Найбільш впізнавана із них – «Персей і Андромеда» на сюжет «Метаморфоз» Овідія. Вона була виставлена в Палаццо Берберіні в Римі в 1777 році і викликала захоплення глядачів. Менгс звернувся до античного спадку в пошуках досконалих художніх форм. Зразком для фігури Персея

послужила статуя Аполлона Бельведерського; фігура Андромеди запозичена з античного рельєфу на віллі Памфілі в Римі. Впорядкованість композиції, ідеально правильний малюнок, майстерність скульптурно-об'ємного моделювання фігур, величний риторичний жест головного героя – все вказує на те, що програмний твір майстра створено за строгими канонами класицизму, яких дуже притримувався Менгс.

Слайд 21

Однією з перших відомих жінок-художниць була представниця німецького класицизму **Ангеліка Кауфман**. У творах художниці багато емоцій, штучності у поведінці; прагнення до античної простоти і гармонії поєднувалося зі своєрідним колоритом і різноманітними кольоровими ефектами. Кауфман працювала з гравюрами, в галузі розробки меблів та інтер'єрів, створювала складні графічні візерунки для розпису посуду. Вона створила також серію портретів сучасників.

Ангеліка Кауфман

«Жіночий портрет в образі весталки»

Весталки – жриці богині Вести. Вони користувались великою почесною і багатьма правами. Коли весталки виходили із храму Вести, попереду йшов диктор; вони мали право виїзжати на колісницях; за образу їх звинуваченого піддавали смертній карі. Якщо весталкам зустрічався на шляху злочинець, якого відправляли на страту, вони мали право помилувати його. Внаслідок особистої недоторканості весталок багато хто віддавав їм на зберігання свої духовні заповіді й інші цінні документи. Одяг весталок складався із довгої білої туніки і головної пов'язки, із – під якої спускались коси, а під час жертвоприношення весталки закутувалися покривалами. Інститут весталок існував до часів Феодосія. При розкопках знайдені залишки храму богині Вести разом із житлом весталок.

Слайд 22

Ангеліка Кауфман

«Портрет Е. Сміта-Стенлі, графа Дербі, з дружиною та сином»

Ангеліка народилася в маленькому містечку Кур (Хур) у Швейцарії. Її батьком був Йоганн Йозеф Кауфман — небагатий німецький художник. У 1742 році родина переїздить до Італії, де Йоганн займався розписом невеличких церков та робив портрети на замовлення. У Ангеліки рано відкрились художні здібності, що помітив її батько, ставши першим та єдиним її вчителем. З шести років вона намагалася виконувати складні роботи, у 9 років — спробувала працювати з олійними фарбами, а у одинадцять — виконала у техніці пастелі свій перший замовний портрет єпископа Навроні.

У 1754 році сім'я Кауфманів переїздить до Мілану. Тут кількість замовлень у Ангеліки суттєво зростає. Згідно із модою галантного століття Ангеліка зображувала на своїх картинах лялькових красунь у вигляді пастушок на лоні природи або у затишних золотих будуарах. Ангеліка Кауфман — єдина жінка, якій дозволили копіювати твори великих майстрів у Міланській галереї.

Після смерті матері у 1757 році Ангеліка разом з батьком

переїздить до Шванценбергу (Австрійська імперія). Тут вона виконує фрески для приходської церкви, потім працює при дворі графа Монфорта. Але вже в **1763** році Кауфмани мешкають у Римі. Ангеліка ближче знайомиться з античним мистецтвом. В цьому на неї великий вплив мав відомий німецький вчений-археолог та історик мистецтва І.Вінкельман, який займався розкопками у давньоримських містах — Помпеях та Геркуланумі.

У **1766** році Ангеліка переїздить до Лондона. Тут вона пробує 15 років, де познайомилася з видатними англійськими художниками Д.Рейнолдсом, президентом Англійської академії мистецтв та Т.Гейнсборо. Д.Рейнолдс навіть запропонував Ангеліці вийти за нього заміж, але та відмовила.

Ображений Рейнолдс вирішив помститися. Він скористався плутаниною у документах позашлюбного сина графа Горна — Фредеріка Брандта, надавши йому підтримку, хоча Брандт не був затвердженим у правах. Потім Рейнолдс представив його Ангеліці як свого друга та графа. Молоді люди покохали один одного та незабаром побралися. Тоді Рейнолдс розкрив обман, внаслідок чого за використання чужого ім'я Ф.Брандта заарештували, а Ангеліка не змігши пробачити Фредеріку обман, через 2 місяці домоглася розторгнення шлюбу. Вся ця історія стала основою сюжету драми В.Гюго «Рюї Блаз».

Тим не менш Ангеліка Кауфман залишилася у Лондоні, хоча ця особиста трагедія віддалила її від вищого товариства — головного замовника Ангеліки. Вона спілкувалася лише з вузьким колом інтелігенції. За наполягання батька у **1781** році Ангеліка виходить заміж за венеційського художника та гравера Антоніо Цуккі. В цьому ж році Ангеліка разом з чоловіком переїздить до Італії.

Спочатку Кауфман працювала у Неаполі при дворі королеви Обох Сицилій — Марії Кароліни Габсбург. Але Ангеліці швидко набридла одноманітна робота й у **1782** році вона поселяється у Римі. Тут Ангеліка багато працює, захоплюється енкавстикою (живописом восковими фарбами), чудово опановує цю складну техніку, яка виконувалася гарячим способом, розплавленими фарбами. Кауфман починає робити гравюри, працює в галузі розробки меблів та інтер'єрів, створює складні графічні візерунки для розпису посуду.

Нечасто, але художниця бралась за створення релігійних композицій.

У Римі Ангеліка знайомиться із Й.Гете, створює його портрет. Дім А.Кауфман був єдиний у Римі, який відвідував Гете. Він не пропустив жодного музичного та літературного вечора у її салоні.

Ангеліка Кауфман померла 5 листопада 1807 року у Римі. В парафіяльній церкві міста Шварценберг(Австрія) встановлене мармурове погруддя Ангеліки Кауфман.

Мода класицизму

Слайд 22

Одяг в епоху класицизму зазнав істотних змін, найбільше це стосувалося жителів Франції та Англії. Так, в жіночих костюмах удосконалилися каркасні форми, що дозволяло виділяти фігуру в більш природних пропорціях. У моді входить простота, а з образу поступово зникають перуки, пудра і фарбоване волосся.

Слайд 23

У цей період в моду повертається античність. Тепер жіночі сукні мають завищену талію без корсета, обробки і прикрас. Шовк виходить з моди, а на його зміну приходять муслінові тканини і батист. Плаття мають ліф з глибоким вирізом, а на ногах красуються античні сандалі. Доповнюється образ короткими зачісками. В якості верхнього одягу застосовувалися індійські шалі, що покривали шию і плечі.

Слайд 24

Популярними були бірюзові, світло-коричневі і блакитні кольори. Для суконь найчастіше використовують легкі тканини світлих тонів. Плаття також починають підперізувати поясом вище талії. Завищена талія була характерною для стилю ампір.

Слайд 25

Серед головних уборів перевага віддавалася діадемам, обручам і пишним пов'язкам із пір'ям. Зачіски спочатку ще залишалися високими і напудреними, та надалі волосся перестають припудрювати і починають завивати в локони. У моду увійшли великі капелюхи з оксамиту та шовку.

Слайд 26

Поступово класицизм у жіночому одязі витісняє античність, роблячи наряди більш пристосованими до європейського клімату. У моду входять кашемірові шалі та картаті тканини. Для їзди верхи дами одягають плаття-амазонки зі спідниці та жакета, що нагадує чоловічий фрак.

Слайд 27

Англійський чоловічий сукняний фрак витісняє шовковий французький каптан. Фрак має стоячий виложистий комір і відігнуті від талії поли. Модним також стає редингот — щось середнє між пальтом і сюртуком — з прямими полами і шалевим коміром. Жабо і манжети на сорочках вужчають, колготи також залишаються вузькими, а панчохи білими.

Слайд 28

Взуттям слугують черевики з великою пряжкою. Парики поступово відходять, натомість волосся зачісують назад і зав'язують чорною стрічкою. Саме у добу класицизму в чоловічу моду входять краватки й хусточки.

Слайд 29

V. Рефлексія.

- Які характерні риси живопису класицизму?
- Які жанри отримали розвиток у цей час?
- Згадайте імена відомих художників цієї доби та назви їхніх картин.
- Розкажіть про модні тенденції в одязі класицизму.

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання.

Середній рівень – опрацювати матеріал підручника (§24) і дати відповіді на запитання – с.196.

Достатній рівень – виконати завдання на с.199.

Високий рівень – створити портфоліо «Модні тенденції класицизму». Доповніть ваше портфоліо прикладами живопису класицизму. За бажанням створіть портрети членів своєї родини в цьому стилі.

Використані джерела:

<http://narodna-osvita.com.ua/6001-pdruchnik-mistectvo-8-klas-l-g-kondratova-nova-programa-2016-chitati-onlayn.html> підручник Л.Г.Кондратової «Мистецтво. 8 клас»

<http://narodna-osvita.com.ua/5990-muzika-teatr-epohi-klasicizmu.html> матеріал уроку з підручника Кондратової

<http://onps.osvita-tomakivka.dp.ua/urok-25/> всі уроки «Мистецтво. 8 клас»

<https://www.youtube.com/watch?v=xXJba5FG89o> найкращі твори класичної музики

<https://www.youtube.com/watch?v=IsII3RdhMGA> художники епохи класицизму

https://www.youtube.com/watch?v=RIsoT9AI5_U мистецтво класицизму

<https://www.youtube.com/watch?v=JEZNdUsdsxI> лекція «Класицизм»

<http://womanadvice.ru/klasicizm-v-odezhde> класицизм у одязі

http://www.costumehistory.ru/view_post.php?id=115 чоловічий та жіночий костюм 19-го століття

<http://fashion.citylady.ru/moda-ampir.htm> мода класицизму та ампіру

Тема уроку. Музика і театр епохи класицизму

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність: здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва.

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами та історією розвитку епохи класицизму. Сприяти опануванню учнями художньо-образної мови різних видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію, давати естетичну оцінку творам мистецтва, порівнювати їх; виховувати інтерес до світової мистецької спадщини.

Тип уроку: комбінований, урок поглиблення в тему.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, інтерактивна географічна карта Європи, аудіо- та відеоматеріали, ілюстративно-інформаційні картки.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, метод музичного узагальнення, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-подорож з випереджувальним завданням та індивідуальними консультаціями.

Терміни і поняття: Віденська школа, струнний квартет, інструменти оркестру, правила класицизму в театрі, драматургія Мольєра, італійський і французький театр, музика і театр епохи класицизму.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: архітектура, живопис, скульптура, музичне мистецтво, театральне мистецтво.

Музичний ряд: мелодія з опери К.В.Глюка «Орфей і Евридика», уривок з арії Фігаро (опера «Весілля Фігаро») В.А. Моцарта, Бетховен «Апассіоната».

Відеоряд: Мультиплікаційний фільм із збірника «Чарівна флейта» (за творами класичних творів, 2008, Польща); фрагменти кінострічки «Амадей»; Л. ван Бетховен «Апассіоната» (у виконанні Данієля Баренбойма).

Міжпредметні зв'язки: історія, географія, музичне мистецтво, зарубіжна література.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Ознайомити учнів з поняттями «Віденська школа», «струнний квартет», «інструменти оркестру»; розглянути досягнення композиторів віденської школи, засвоїти правила класицизму в театрі, ознайомити із досягненнями музичного мистецтва епохи класицизму в інструментальній музиці й оперному жанрі, ознайомити із творчістю композиторів Віденської музичної школи; розглянути досягнення та основні вимоги стилю класицизм у театральному мистецтві.

II. Мотивація навчальної діяльності.

*Коли усе в тумані життєвому
Загубиться і не лишить слідів,
Не хочеться ні з дому, ні додому,
Бо й там, і там огонь давно згорів, —*

*В тобі, мистецтво, у тобі одному
Є захист: у красі незнаних слів,
У музиці, що вроду, всім знайому,
Втіляє у небесний перелив;*

*В тобі, мистецтво, — у малій картині,
Що більша за усей безмежний світ!
Тобі, мистецтво, у твоїй країні*

*Я шлю поклін і дружній свій привіт.
Твої діла — вони одні нетлінні,
І ти між квітів — найясніший квіт!*

Максим Рильський

Сьогодні ми маємо познайомитися з епохою класицизму у музиці та театрі. Тож, вирушаймо у подорож по Європі.

III. Актуалізація опорних знань.

Перш ніж ми вирушимо у подорож, пригадаймо, що нам відомо про класицизм - стиль, що панував у культурі Європи впродовж XVII-XIX століть.

- що собою представляє стиль класицизм?
- які риси є визначальними для цього стилю?
- що властиве для класицизму в архітектурі та скульптурі?
- які архітектурні шедеври класичного стилю вам запам'ятались?

IV. Виклад нового матеріалу.

З середини XVIII до початку XIX ст. (орієнтовно 1750-1820 рр.) у Західній а потім і в Східній Європі радикальна зміна поглядів на світ, перегляд соціальних цінностей і правил поведінки отримують відображення в музичному мистецтві, яке називають "класицизмом". **Музичний класицизм** не без підстав вважається стилем, а не просто епохою, як бароко: твори композиторів цього історичного етапу відрізняє яскраво виражена художня єдність тем, образів, мови, форми. Саме в цей час у західноєвропейській музиці складаються "зразкові" для всієї подальшої історії структури сонати і симфонії, а в театрі формується психологічна драма. Іноді класицизм називають також музичним напрямком - напевно, в силу того, що при єдності принципів і способів відображення художньої дійсності надзвичайно виразно виражається феномен індивідуальності митця.

Музика епохи класицизму

Слайд 1

Епоху класицизму по праву вважають однією з найбільш значущих в історії музики.

Слайд 2

Вона подарувала нам багатьох не просто відомих, а видатних композиторів.

Слайд 3

У цей період з'являються і неймовірно інтенсивно розвиваються нові жанри музики, винаходяться нові інструменти, що, у свою чергу, сприяє популяризації музичного мистецтва.

Слайд 4

Епоха класицизму зародилася у Франції в період з XVII по XIX ст.

Слайд 5

На зміну пристрасній, експресивній і суперечливій музиці епохи бароко прийшли стрункі музичні твори, створені за певними канонами.

Слайд 6

В епоху класицизму професійне музичне мистецтво майже повністю стало світським, поширеним у палацах королів та вельмож.

Слайд 7

Відкривалися музичні спілки й навчальні заклади (академії, консерваторії, школи).

Слайд 8

Послухати музику можна було не лише в театрі чи концертному залі, але й на відкритих майданчиках у парках.

Слайд 9

Класицизм відмовився від хорової музики як пережитку церковного мистецтва і віддав перевагу розвитку інструментального мистецтва.

Слайд 10

Саме у той час виникли нові стилі виконавства: сольно-скрипковий, ансамблевий, оркестровий, концертний та інші.

Слайд 11

Також спостерігався розквіт балету й опери. Широкого розповсюдження набула сюїта.

Слайд 12

Період класицизму нерозривно пов'язаний з іменами трьох найвидатніших композиторів, які залишили яскравий слід в історії: Моцартом, Гайдном і, звичайно ж, Бетховеном.

Слайд 13

Слайд 14

Слайд 15

Кожен з них свого часу жив і творив у Відні - столиці музичного мистецтва.

Слайд 16

Віденських класиків, як називають їх музикознавці, об'єднує віртуозне володіння різними музичними інструментами і прийомами композиції. Творчість композиторів віденської школи – Ф.Й.Гайдна, В.А.Моцарта, Л.ван Бетховена – належить до вершин світової художньої культури. Вона мала значний вплив на весь подальший розвиток музики.

Слайд 17

У творах цих геніальних музикантів все багатство образного змісту об'єднується і втілюється в доведену до досконалості художню форму. У цьому і полягає головна особливість музики періоду класицизму. Популярними в той час жанрами стали симфонія, соната, концерт і струнний квартет.

Слайд 18

Пропонується увазі аудиторії матеріал дослідження юних музикознавців (група учнів поділяється на три підгрупи – виступ здійснюється окремими блоками з медіа підтримкою)

Блок 1.

Родоначальником симфонії заслужено вважається Йозеф Гайдн. Він надав симфонії закінчений і стрункий вигляд, встановив закони, за якими пишуть класичну симфонію і донині.

Слайд 19

Хоча симфонічні цикли писалися і до Й. Гайдна, вважається, що саме Гайдн підсумував і підняв на новий якісний рівень досвід попередників, відкривши нову епоху у розвитку жанру симфонії. У Німеччині і Австрії Гайдн став відомим завдяки своїм ораторіям — «Створення світу» і «Пори року». Натомість в США, Англії та Франції

найпопулярнішими стали його симфонічні твори. Всього ним написано 104 симфонії, 24 опери, 14 мес, більше 50-ти концертів та безліч творів камерної музики.

Слайд 20

Ще його вважають основоположником такого популярного жанру, як струнний квартет. 83 квартети Гайдна написані для постійного складу виконавців (дві скрипки, альт і віолончель)

Слайд 21

Практичне завдання: Відберіть із запропонованих ілюстративно-інформаційних карток зображення музичних інструментів, які входять до складу найпоширенішого струнного класичного квартету.

Блок 2.

Мистецтво Гайдна і його досягнення в галузі сонатно-симфонічної музики справили великий вплив на Моцарта.

Слайд 22

Історія музики не знає більш видатної особистості, ніж він. За визначенням науковців Вольфганг Амадей Моцарт є найгеніальнішим музикантом в історії людства. Вже з дитинства Моцарт мав блискучі навички імпровізатора, виділявся різкою пам'яттю і слухом, чудово володів мистецтвом гри на фортепіано, скрипці, органі і клавесині.

Слайд 23

Він був найпопулярнішим та самим впізнаним музикантом у Відні. Свою першу оперу «Аполлон і Гіацинт» Моцарт створив ще у 11 років, а у 14 вже диригував в театрі Мілана на прем'єрі власної опери «Мітрідат, цар Понтійський». Далі народилися комічні опери «Удавана простачка», «Баст'єн і Баст'єна», опера-seria «Луцій Сулла».

Слайд 24

Моцарт прожив недовге життя, однак залишив наступним поколінням величезну спадщину, що нараховує більше 600 творів.

Слайд 25

Доречі, його молодший син Франц-Ксавер Моцарт, котрий унаслідував талант батька, тісно пов'язав своє життя з Україною, де перебував у якості педагога та засновника хору святої Цецилії у Львові, до якого ввійшло 400 аматорів хорового співу.

Слайд 27

Опере Вольфганга Амадея Моцарта - «Дон Жуан», «Чарівна флейта», «Весілля Фігаро» - користуються успіхом уже майже три століття.

Слайд 28

Практичне завдання: Пропонуємо послухати уривок з арії Фігаро (опера «Весілля Фігаро») В.А. Моцарта. Охарактеризуйте головного героя опери за його популярною арією. Спробуйте за допомогою простого олівця створити невеликий шарж на образ Фігаро.

Блок 3.

Розвиток музики класицизму досягає свого апогею в творах Людвіга ван Бетховена.

Слайд 29

Він відомий світу як найбільший симфоніст. За перші десять років, проведених у Відні, ним було написано двадцять сонат для фортепіано і три фортепіанні концерти, вісім сонат для скрипки, квартети та інші камерні твори, ораторія «Христос на Оливній горі», балет «Творіння Прометея», Перша і Друга симфонії. Твори Бетховена почали широко видаватися і користуватися успіхом.

Слайд 30

Його мистецтво пронизане пафосом боротьби. Герой Бетховена - сміливий, пристрасний, наділений розвиненим інтелектом - одночасно і борець, і мислитель. На думку критиків, Третя симфонія Бетховена повністю розкриває його найбільший талант. Опера «Фіделіо» ставиться у Відні, Празі, Берліні. Мистецтво Бетховена пронизане пристрастю і драмою.

Слайд 31

Перу Бетховена належать 9 симфоній, 32 фортепіанні сонати, низка симфонічних увертюр, дві сонати для віолончелі, квартети, вокальний цикл «До далекої коханої». Багато часу митець приділяє обробкам народних пісень. Поряд з шотландськими, ірландськими, уельськими, є й українські.

Слайд 32

Але головними творами останніх років стали два найбільш монументальних твори Бетховена — «Урочиста меса» і Симфонія № 9 з хором.

Слайд 33

Завершуючи епоху класицизму, він відкриває дорогу прийдешньому століттю романтизму.

Слайд 34

Практичне завдання: Послухайте уривок із першої частини «Аппасіонати» (сонати для фортепіано № 23) Л. ван Бетховена. Розкажіть про свої враження від музики композитора. Пригадайте відомі вам твори композитора. Які твори Л. ван Бетховена використовуються як рингтони у ваших телефонах?

Театральне мистецтво епохи класицизму

Класицистська естетика носила нормативний характер: суворо дотримувалася поділу на жанри, головними серед яких були трагедія і комедія. Трагедія вважалася високим, а комедія – низьким жанром. Умовою художньої досконалості класицистської трагедії і комедії вважалося цілісна композиція і монолітність у характеристиці героя, який завжди був виразником певної і яскраво забарвленої пристрасті. Ця обов'язкова умова, а також структурне і жанрове нормотворення, поєднання етичної проблематики з філософськими і політичними мотивами, які складали головний зміст трагедій і комедій, стали наріжним камінням класицистської драматургії.

Слайд 1

Драматургія і театр у зв'язку з цим набувають особливого і провідного значення в системі мистецтва Класицизму.

Естетика класицизму вимагала від драматургів дотримання правила “трьох єдностей”: дії, часу, місця. Правило єдності дії забороняло найменше відхилення сюжету від основної лінії дії. Згідно правилами єдності часу і єдності місця все, що відбувалося у п'єсі повинно було вкладатися в одну добу і відбуватися в одному й тому ж місті.

Слайд 2

Знамениті правила «трьох єдностей» - місця, часу, дії - у класицизмі доводяться до педантичної точності – хоча у такому вигляді вони не були відомі античному театрові. Умовність цих канонів, їх обмежувальний догматизм позначиться значно пізніше на розвиткові сценічного мистецтва. Але на даному етапі це відповідало потребі класицистського мистецтва і допомагало освоювати художнє узагальнення.

Слайд 3

Зосередимо свою увагу на головних вимогах стилю класицизм у театральному мистецтві:

- єдність місця: загальний простір для всіх подій п'єси із зміною декорацій;
- єдність часу: всі події повинні розгортатися в приблизно однаковому часовому проміжку, не виходити за рамки доби;
- єдність дії: одна сюжетна лінія без побічних епізодів від зав'язки до розв'язки.

Слайд 4

Для сценічного мистецтва класицизму характерні: урочистий, статичний лад спектаклів і розмірене читання величних і благозвучних віршів. З'являється нова манера гри — психологічно-виразна, барвіста й темпераментна декламація із спеціально розробленою системою пластичної виразності. Новий стиль дуже часто називали «мистецтвом декламації».

Слайд 5

Від епохи античності театр класицизму взяв суворий порядок і гармонію. Класицизм — мистецтво розквіту, правил і логіки, де центральне місце посідає категорія краси, яка не залежить від людини та її внутрішнього світу, а розум — головний критерій художньої правди.

Слайд 6

У трагедіях зображували представників знаті — королів, вельмож, героїв, а сюжети брали з античних трагедій, Старого Заповіту або героїчного епосу. Твори «високого» жанру писали величавою, урочистою мовою.

Слайд 7

У комедіях героями були простолюдини — городяни, селяни, слуги, а сюжети автори брали цілком життєві, прославляючи ідеї монархії та громадського служіння. Твори «низького» жанру писали мовою, близькою до розмовного стилю, викривали вади суспільства і характерів.

Слайд 8

Головний конфлікт — між пристрастю і здоровим глуздом: людина у своїх учинках та переживаннях мусить керуватися розумним началом.

Правила класицизму — кожний твір повинен бути цілісним з точки зору задуму й форми, тематики й мови, жанру й композиції.

Театральне мистецтво класицизму побудоване на основних принципах стилю. XVIII ст. часто називають «золотим століттям» театру.

Слайд 9

Класицизм прагнув все розкласти по полицях, а естетичні принципи стилю встановлювали неухильну ієрархію жанрів (серед «високих» — трагедія, епічна поема, ода, історична, міфологічна, релігійна картини, а серед «низьких» — комедія, сатира, байка, жанрова картина). На сценах театру ставили трагедії П. Корнеля, Ж. Расіна і Вольтера, комедії Мольєра, сатиру Н. Буало, байки Ж. Лафонтена, прозу Ф. Ларошфуко, твори И. Гете і Ф. Шиллера.

Слайд 10

Засновником європейської класичної комедії є французький комедіограф, актор і театральний діяч, реформатор сценічного мистецтва Жан-Батист Мольєр, який, спираючись на традиції народного театру і досягнення класицизму, створив жанр соціально-побутової комедії. Мольєр писав життєво достовірні образи, висміював станові забобони аристократів, обмеженість буржуа, святенництво дворян, викривав лицемірство.

Слайд 11

Найбільш зрілим втіленням комедії моралі визнані «Севільський цирульник» і «Одруження Фігаро» великого французького драматурга П'єра Бомарше, що стали основою опер В.А. Моцарта і Дж. Россіні. У своїх творах автор продемонстрував майстерність побудови діалогів, розвиток інтриги та соціальної сатири.

Слайд 12

Серйозні зміни відбулися в драматургії. Виникли нові жанри, зокрема — драма. Цей жанр зародився в Англії, а теоретичне обґрунтування отримав у Франції (теоретичні роботи Д. Дідро).

Слайд 13

Італійська класична комедія розвивалася у XVIII ст. У Венеції, яка була столицею карнавалів, театрів і безтурботних веселощів, працювало сім театрів. Велику роль в оновленні італійської сцени відіграли драматурги К. Гольдоні і К. Гоцці. Карло Гольдоні — автор 267 п'єс, творець національної італійської комедії, здійснив реформу драматургії і театру, увів в театральні постановки реалістичну драматургію з живими характерами, дотепною критикою вад суспільства. Карло Гоцці — автор жанру казки-ф'яби для театру з мотивами фольклору та елементами комедії дель арте: «Любов до трьох апельсинів», «Турандот».

Слайд 14

Видатний англійський драматург XVIII ст. — Річард Брінслі Шерідан, автор комедії «Школа лихослів'я». В ній виразно окреслено об'єкт сатири — конкретне суспільство і конкретне соціальне явище — лихослів'я.

Засновниками класичної трагедії вважають П'єра Корнеля та Жана Расіна, які втілили золоте правило класичної драми — єдність місця, часу та дії.

Слайд 15

Французький театр, керуючись смаком придворної публіки, переніс на сцену ідеали абсолютизму, створив тип героя, який підпорядковує свої почуття інтересам держави, бореться за честь і славу.

Цікаво знати, що актори епохи класицизму діяли, грали, переживали на сцені, але не перевтілювалися — залишалися собою у всіх ролях, тому їх підбирали під окремого героя спектаклю. Героїв поділяли на позитивних — як приклад для наслідування і негативних — моральний урок глядачам.

Звичайно стиль класицизму, як і будь-який інший мав ряд недоліків. До недоліків стилю класицизм і його нащадка академізму належать приреченість до постійних повторів вироблених зразків, швидке падіння в стереотипні рішення, консервація рішень. Жорстка заданість переходила в класицизмі в надісторичність та ігнорування сучасності. Адже задовго до цього вже були вироблені ідеально прекрасні форми і пропорції. Залишається лише їх наслідувати, бо виникає ілюзія причетності до ідеальної краси і вічності.

До того ж успішна практика існування інших європейських мистецьких стилів довела, що сталого ідеалу краси в житті та в мистецтві (на чому помилково наполягав класицизм) — нема, що кожна нова доба (і її талановиті представники) здатні виробити власні ідеали і яскраво втілити їх у власній творчості.

V. Рефлексія.

1. Практичне завдання

Розгляньте портрети та зображення митців, з творчістю яких ми сьогодні ознайомились. Спробуйте назвати їх твори. Складіть коротеньку оповідку про синтез музичного та театрального мистецтва доби класицизму.

2. **Вправа** «Логічний ланцюжок» (композитор-твір-театр-діяство).

3. **Тест** «Біографія Моцарта».

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання.

Середній рівень – опрацювати матеріал підручника (§25) і дати відповіді на запитання – с.207.

Достатній рівень – виконати завдання на с.207.

Високий рівень – створити диск з підбіркою творів «Шедеври класицизму».

Використані джерела:

<http://narodna-osvita.com.ua/6001-pdruchnik-mistectvo-8-klas-l-g-kondratova-nova-programa-2016-chitati-onlayn.html> підручник Л.Г.Кондратової «Мистецтво. 8 клас»

<http://www.zaspivaj.com/> сайт «Заспівай» (Колискові та ін. пісні)

<http://narodna-osvita.com.ua/5990-muzika-teatr-epohi-klasicizmu.html> матеріал уроку з підручника Кондратової

<http://onps.osvita-tomakivka.dp.ua/urok-25/> всі уроки «Мистецтво. 8 клас»

http://zaspivaj.com/statti/62_muzyka_v_epohu_klasytcyzmu.html стаття «Музика епохи класицизму»

http://mypresentation.ru/presentation/prezentaciya_na_temu_quotklassicizm_v_literature_i_iskusstvequot_skachat_besplatno_prezentacii_po_literature презентація

<https://www.youtube.com/watch?v=iOe0GiRKJlo> музика класицизму Урок 23 курсу «Музична теорія» (Росія)

<http://narodna-osvita.com.ua/6016-muzika-klasicizmu.html> музика класицизму

<https://www.youtube.com/watch?v=4C3Tlr2bBo0> Бетховен «Апассіоната»
http://www.belcanto.ru/beethoven_vs9.html Бетховен «Крейцера соната»
<http://www.myshared.ru/slide/1206495/> доба барокко(презентація)
<http://ppt-online.org/79126> музичні інструменти 18 століття
<https://ru.smiletemplates.com/free/powerpoint-templates/1.html> шаблони презентацій
<http://12millionov.com/12-luchshix-teatrov-mira.html> 12 кращих театрів світу
<http://venividi.ru/node/26676> 5 найвідоміших театрів світу

Урок – 25 а

Гризюк Наталія Петрівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Монастирищенської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 5
Монастирищенської районної ради

Тема уроку: *Музика і театр епохи класицизму*

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

- *загальнокультурна компетентність:* виховувати естетичний смак, інтерес до музичного і театрального мистецтва епохи класицизму, високі моральні якості;
- *інформаційна компетентність:* переглянути відео-уривки, прослухати музичні уривки за допомогою Інтернет-джерел;
- *міжпредметних естетичних компетентностей:* проаналізувати засоби виразності видів мистецтв, присутніх в творах, визначити спільне і відмінне, інтерпретувати мистецькі твори;
- *предметних компетентностей:* навчати вирізняти та впізнавати характерні ознаки стилю в музичному і театральному мистецтві епохи класицизму;
- розвивати творчі здібності, навички образного, осмисленого сприйняття мистецьких творів;
- виховувати любов до музики та театрального мистецтва.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Оснащення уроку: підручник, комп'ютер, синтезатор, альбом для малювання.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: виконання творчої роботи – у групах.

Терміни і поняття: Віденська школа, струнний квартет, інструменти оркестру, оперний жанр, досягнення композиторів віденської школи. Правила класицизму в театрі, головний конфлікт. Драматургія Мольєра. Італійський, французький театр.

Музичний ряд: К.В. Глюк. Опера «Орфей та Еврідіка»(соло флейти), В.А. Моцарт. Арія Фігаро із опери «Весілля Фігаро», Л. ван Бетховен. Соната № 23 (уривок із 1 ч.)

Відеоряд: Мілош Форман. Кінострічка «Амадей», комедія Мольєра (уривки)

Міжпредметні зв'язки: література, музичне мистецтво, історія, образотворче мистецтво.

Хід уроку

1. Організація класу

Вхід до класу під музику епохи класицизму, музичне вітання.

2. Мотивація навчальної діяльності

Пропонуємо учням переглянути відеоряд із зображенням відомих театрів під звучання музичних уривків епохи класицизму.

- Чи знайома вам музика, яка щойно звучала?
- Можливо, ви знаєте її авторів?
- Якщо ні, спробуйте визначити (методом здогадок та аналізу) за індивідуальним

стилем, часовою та національною належністю або характером?

Мабуть, ви здогадалися, ми продовжуємо нашу розмову про стиль *класицизм* у мистецтві. На черзі- музика і театр, два поняття, які тісно пов'язані між собою.

Повідомлення теми, мети та завдань уроку.

3. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями

- Пригадайте, що вам відомо про поняття «класична музика», «композитори-класики»? Що означає термін «класицизм»?

4. Розкриття теми уроку

Наприкінці XVIII- початку XIX ст. у культурному житті Європи відбулися суттєві зміни. Настала доба просвітництва, доба великих видатних людей. На зміну стилям *бароко* і *рококо* прийшла епоха *класицизму*.

У музичному житті з'явилися перші публічні концерти, створювались музичні товариства та оркестри. При дворі значне місце посіла розважальна музика: касадії, дивертисменти, серенади. Модними стали музична освіта і любительське музикування. Завдяки цьому був сформований один з важливих жанрів музичного класицизму-струнний квартет.

Видатним досягненням другої половини XVIII ст. є формування *віденської класичної школи*. Саме в цей період сформувався склад сучасного симфонічного оркестру, жанри симфонії, сонати, тріо, квартету та квінтету. В сонатному *allegro* зароджується, а пізніше, в творчості Бетховена формується новий метод музичного мислення — симфонізм. Суттєвого реформування в творчості В. А. Моцарта та К. Ф. Глюка зазнає оперний жанр, долаючи закостенілу умовність аристократичної опери.

Центром становлення класичної музики стала *віденська класична школа*, завдяки чому в музикознавстві закріпився також термін «віденський класицизм».

Найхарактерніші риси цього періоду — прозорість і ясність, чітке членування музичної тканини на відносно короткі побудови, превалювання гомофонії (на відміну від барокової поліфонії). У творчості композиторів-класиків відбувається становлення класичного восьмитактового періоду, класичної гармонії, становлення сонатної форми та жанрів класичної симфонії, квартету, квінтету та інших жанрів, формується класичний склад симфонічного оркестру.

Найяскравіші представники цього напрямку — Йозеф Гайдн, Вольфганг Амадей Моцарт та Людвіг ван Бетховен. Західноєвропейське музикознавство до композиторів-класиків відносить також попередників віденської класичної школи — К. В. Глюка, К. Ф. Е. Баха, В. Ф. Баха. До епохи класицизму належать також італійські композитори М. Клементі, Л. Боккеріні, Л. Керубіні, Д. Чімароза.

Представникам віденської класичної школи, і насамперед, Гайдну, належить заслуга формування стійкого складу симфонічного оркестру. Колись композитори задовольнялися лише тими інструментами, які в цей момент були доступні. Поява стійкого складу оркестру - яскрава ознака класицизму. Стійкий склад інструментів оркестру давав цільне і однорідне звучання всього оркестру.

5. Слухання та аналіз музичних творів

Оперна музика

Крістоф Вільгальд Глюк-представник німецького музичного класицизму, композитор, видатний оперний диригент, автор 107 опер.

Послухайте мелодію з опери К. В. Глюка «Орфей та Еврідіка», в якій композитор відмовився від арій *da capo* та підсилив роль оркестру, пов'язавши характер музики зі змістом твору. Поділіться своїми враженнями від прослуханої музики.

Вольфганг Амадей Моцарт- ціла епоха в розвитку оперного мистецтва. Він є автором понад 600 творів. Серед них- більше 50 симфоній і 40 інструментальних концертів. Та саме опера посіла найвагоміше місце в творчому доробку композитора.

Найбільш відома опера Моцарта - «Весілля Фігаро», новаторством якої стало музичне окреслення персонажів та комічне протистояння (конфлікт) сюжету.

- Послухайте уривок з арії Фігаро. Дайте характеристику героя за музичним епізодом. На папері спробуйте відтворити образ Фігаро у вигляді шаржу.

Інструментальна музика

Франц Йозеф Гайдн-австрійський композитор, автор понад 1000 творів всіх жанрів і форм музики того часу. Всесвітню славу принесли йому ораторії і симфонічні твори. Гайдна по праву називають батьком симфонії (104) та засновником жанру струнного квартету(83).

Людвіг ван Бетховен німецький композитор. У своїй творчості він зумів зберегти основні риси стилю *класицизм* (монументальність, ясність, стрункість композиції). Його музиці властива енергетична напруга, збудженість почуттів та драматизм. Творчість Бетховена стала підсумком цілої епохи музичного класицизму. Творчим дітищем композитора стала фортепіанна соната. Бетховен-новатор віртуозно володів фортепіано. Вперше цей інструмент зазвучав у нього як цілий оркестр.

- Прослухайте уривок із 1 ч. «Апасіонати» (сонати № 23) Бетховена, розкажіть про свої враження від прослуханої музики.

6. Перегляд відео-уривку

- Перегляньте уривок із кінофільму «Амадей», який був створений режисером Мілошем Форманом за мотивами драми Пітера Шеффера. Спробуйте розпізнати музичні уривки, які звучать у фільмі, проаналізуйте акторську гру і костюми. Які твори інших видів мистецтв присутні у стрічці? Що вам про них відомо?

Театральне мистецтво

Найбільшого розквіту класицизм досягає у французькій драматургії XVII ст. Театр і театральне мистецтво взагалі посідали виняткове місце в естетиці класицизму. Визначено це тим, що саме театр, висуваючи проблеми протистояння почуття і розуму, піднімав глибокі проблеми моралі, історії. До того ж театр дозволяв гармонійно поєднати різні види мистецтва — словесне, пластичне і музичне.

Центральне місце в естетиці класицизму посідає категорія краси. На думку класицистів, краса існує у світі об'єктивно і не залежить від людини та її внутрішнього світу.

Важливим елементом естетики класицизму є вчення про розум як головний критерій художньої правди і прекрасного в мистецтві. Звідси походить майже математична точність правил класицизму. По-перше, це чіткий поділ героїв на позитивних і негативних. По-друге, підкреслення в героїв однієї риси характеру (честі, обов'язку, хоробрості, лицемірства, жадібності тощо). По-третє, драматичні твори (трагедія, комедія) підкорялися правилу «трьох єдностей» — дії, часу, місця. П'єса показувала події, які відбувалися протягом одного дня і в одному місці. Чітка композиція творів мала підкреслювати логіку задуму автора, певні риси персонажів. В трагедіях зображували людей «високого» звання — королів, вельмож, героїв, а сюжети бралися з античних трагедій, Старого Заповіту або героїчного епосу. Дійовими особами комедій були люди «низького» звання — городяни, селяни, слуги, а сюжети автори брали цілком життєві.

Твори «високого» жанру писали величавою, урочистою мовою. Мова «низьких» жанрів наближалася до розмовного стилю.

Якщо у «високих» жанрах прославлялись ідеї монархії та громадського служіння, то в «низьких» жанрах викривалися вади суспільства і характерів. (Мольєр і епоха класицизму)

Головний конфлікт, який відображався у п'єсах, — це конфлікт між пристрастю і здоровим глуздом. Класицисти прагнули показати, наскільки згубно для людини підпасти під вплив пристрастей. Вони вважали, що людина у своїх вчинках та переживаннях мусить керуватися здоровим глуздом, розумним началом.

Отже, за правилами класицизму, кожний твір повинен бути цілісним з точки зору задуму й форми, тематики й мови, жанру й композиції. Логічність, єдність, урівноваженість усіх елементів тексту — шлях до досконалості й естетичної довершеності.

Доба класицизму подарувала людству таких великих драматургів, якими були П.

Корнель, Ж. Расін, Ж.-Б. Мольєр.

Жан-Батіст Поклен (театральний псевдонім-Мольєр) - засновник європейської класичної комедії, актор, театральний діяч, реформатор сценічного мистецтва. Він створив жанр соціально-побутової комедії, спираючись на традиції народного театру та досягнення класицизму.

Керуючись смаком придворної публіки, французькі драматурги втілили на сцені ідеали абсолютизму, створили тип героя, який підпорядковує свої почуття інтересам держави, бореться за честь і славу.

Твори великого французького драматурга П'єра де Бомарше «Севільський цирульник» і «Одруження Фігаро» визнані найбільш зрілим втіленням комедії моралі.

Тим часом у Венеції розвивалась італійська класицистична комедія, в оновленні якої велику роль відграли Карло Гольдоні та Карло Гоцці.

В Англії у добу класицизму зароджується новий жанр театрального мистецтва - драма.

- Пропоную вам здійснити віртуальну подорож інтернетом до театру Мольєра та переглянути уривок з його комедії. Поділіться своїми враженнями від перегляду.

7. Підсумок уроку, рефлексія

- Назвіть композиторів епохи класицизму, здобутки яких назвали «віденською класичною школою».

- Які музичні жанри були сформовані в цей період?

- Назвіть музичні твори стилю класицизм, які найбільше вас вразили.

- Розкажіть про правила класицизму в театральному мистецтві.

- Назвіть видатних драматургів доби класицизму.

8. Домашнє завдання

Оберіть один із варіантів і виконайте завдання вдома:

1) розробіть колективний проект на тему «Шедеври стилю класицизм»;

2) підготуйте афішу театрального спектаклю, поставленого за мотивами драматичних творів стилю класицизм;

3) створити диск під назвою «Шедеври класицизму», записавши на нього музику, що вам найбільше сподобалась.

Урок – 26

*Позднякова Наталія Вікторівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи-інтернат
Черкаської обласної ради*

Тема уроку. Українські пам'ятки класицизму.

Мета уроку:

Формувати ключові компетентності: загальнокультурну (оволодіння досягненнями культури; здатність учня оцінювати найважливіші досягнення світової культури); громадянську (усвідомлення своєї належності до різних елементів соціально-культурного середовища); інформаційна компетентність (здатність учня орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти і оперувати інформацією, вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел).

Формувати міжпредметну естетичну компетентність — здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;

Формувати мистецькі компетентності: ознайомити учнів з характерними рисами

та історією розвитку класицизму на українських теренах на прикладі пам'яток архітектури, скульптури та музичного мистецтва; сприяти опануванню учнями художньо-образної мови різних видів мистецтва стилю класицизм; розвивати вміння формулювати власні думки щодо вражень, отриманих під час спілкування з мистецтвом, використовуючи спеціальну мистецьку термінологію, давати естетичну оцінку творам мистецтва, порівнювати їх; виховувати інтерес до української мистецької спадщини.

Тип уроку: комбінований, поглиблення знань.

Оснащення уроку: презентаційний матеріал, комп'ютер, географічна карта України.

Методи і прийоми: коментар вчителя, бесіда, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Форма організації: урок-подорож з випереджувальним завданням та індивідуальними консультаціями.

Терміни і поняття: класицизм в українському мистецтві.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: архітектура, живопис, скульптура, музичне мистецтво.

Музичний ряд: Д.Бортнянський. «Херувимська пісня №7».

Відеоряд: фрагменти телепередачі «Очима культури», «Чотири фонтани на площі Ринок».

Міжпредметні зв'язки: історія, географія.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Мистецтво - наш єдиний слід **слайд №1**

Перебування на землі,
Це надзвичайно дивний світ,
Де мрії, наче журавлі.
Вони летять - ти навздогін,
Вони ще вище - ти за ними,
Хоч часу невгамовний плін
Тобі шепоче: "Все спочине"

Усе іде, пливе, летить,
Як жаль: на світі все минає...
Але мистецтва світлу мить
Час-повелитель не стирає.

Світлана Коробова

Зустріч з мистецтвом знову кличе нас у подорож. Сьогодні ми маємо можливість познайомитися з пам'ятками українського класицизму. **слайд №2**

III. Актуалізація опорних знань.

Перш ніж ми вирушимо у подорож нашою країною, не зайвим буде пригадати, що ми вже знаємо про класицизм як стиль, що панував у культурі Європейських країн протягом XVII-XIX століть. **слайд №3**

- Що собою представляє стиль класицизм?
- Які риси є визначальними для цього стилю?
- Що властиве для класицизму:
 - в архітектурі;
 - скульптурі;
 - живописі;
 - музичному мистецтві;
 - театральному мистецтві?
- Що ви знаєте про стиль ампір?

IV. Виклад нового матеріалу.

1 блок «Шедеври класицизму в архітектурі України» **слайд №4**

В архітектурі України тенденції класицизму проявилися дещо пізніше, ніж у Європі – у 70-х роках XVIII століття. Світлі барви, чіткі архітектурні форми, відсутність пишного оздоблення, але, разом з тим, імпозантність та урочистість – ось основні ознаки цього стилю в Україні.

Перша творча група працювала над темою «Шедеври класицизму в архітектурі України». Саме вони першими презентують результати своїх творчих пошуків.

Виступи учнів першої групи.

Географія шедеврів української архітектури стилю класицизм широка і представлена храмами, поміщицькими палацами з розкішними садами, приватними і громадськими спорудами. На відміну від мови епохи бароко, мова класицизму стає універсальною.

Ми запрошуємо вас відвідати Чернігівщину.

Новгород-Сіверський – одне із найстаріших міст України. В письмових документах він вперше згадується в «Повчанні Володимира Мономаха своїм дітям» під 1078 роком. В той час місто вже було досить великим, тому ймовірно заснували його значно раніше. Вірогідно це сталося у 988 році, коли великий князь Володимир будував фортеці на Десні. У Новгороді-Сіверському збереглося немало унікальних пам'яток. Найбільш видатною серед них є Спасо-Преображенський монастир, що був заснований чернігівським князем Мстиславом у 1033 році. **слайд №5** Це один з найдавніших монастирів Київської Русі. У 1791-1796 роках було зведено головний храм монастиря – Спасо-Преображенський собор. Проект цього величного храму виконав Джакомо Кварнегі – придворний архітектор імператорського двору. Ймовірно проект собору не розроблявся спеціально для монастиря у Новгороді-Сіверському, а сам архітектор тут не бував, тому що вийшов він завеликим й не пристосованим до монастирського ансамблю. Він і нині здається чужорідним елементом в монастирі. Хоча не можна заперечити, що собор просто розкішний. **слайд №6** Будівництво собору супроводжувались значними труднощами, пов'язаними в першу чергу із значними крадіжками матеріалів, що здійснювались підрядчиками. Неякісне будівництво дало про себе знати у 1816 році, коли стіни собору почали тріскатись. Довелося укріплювати та підсилювати споруду. Проект укріплення розробив архітектор Антон Карташевський, який і керував роботами. Саме тоді всередині собору з'явилися 16 спарених колон іонічного ордеру. [5] **слайд №7**

Старовинне місто Батурин. Заснований як оборона фортеця, Батурин вперше згадується в 1625 році. Був своєрідною столицею запорізького козацтва, резиденцією гетьманів Лівобережної України. З 1654 року Батурин мав статус міста з магдебурзьким правом. 1708 року був спалений, а у 1760 році це місто подарували К. Розумовському. На замовлення графа К.Г. Розумовського за проектом Ч.Камерона у Батурині побудували розкішний палац у стилі класицизму. **слайд №8** Триповерхова будівля мала восьмиколонний портик грецького іонічного ордера заввишки у два поверхи. До ансамблю входили два двоповерхові флігелі. Усередині палац було оздоблено штучним мармуром, прикрашено грандіозними ліпленими карнизами з гідравлічного гіпсу, паркет. Коли Кирило Розумовський помер, будівництво палацу було припинено. Потім палац було розорено, та ще настільки, що в 1955 році впала половина головної колонади. У 2002 році Кабінетом Міністрів України було затверджено комплексну програму відбудови пам'яток заповідника «Гетьманська столиця». У 2009 році палац відреставровано. [2] **слайд №9**

Далі вирушаємо у Дніпро. Спасо-Преображенський кафедральний собор збудовано у 1835 році за архієпископа Гавриїла (Розанова). Клод Геруа став автором першого проекту Преображенського собору, який мав вигляд грандіозної базилики з великим куполом та портиками - восьмиколонний портик коринфського ордера на головному фасаді і шестиколонні портики на бічних фасадах. Але цей проект так і не був здійснений. Будівництво Спасо-Преображенського кафедрального собору почалося в 1787 році. І тільки через 48 років, в 1835 році, собор був остаточно добудований. **слайд №10** Історичні події XX століття завдали значної шкоди будівлі. Спалено було все, що знаходилося у соборі, включаючи унікальний іконостас. 21 січня 1992 Спасо - Преображенський кафедральний

собор Дніпра був офіційно переданий Українській Православній Церкві. Розпочалася робота по відновленню його історичної первозданності. [3] [слайд №11](#)

Нас зустрічає Полтавщина. Саме тут, у селі Диканька, знаходиться усипальня родини Кочубіїв – Миколаївська церква. [слайд №12](#) Від початку на цьому місці стояла дерев'яна будівля. Мурована церква в ім'я Св. Миколая зведена в стилі [класицизму](#) у 1794–1797 роках [Віктором Павловичем Кочубеєм](#) за проектом свого петербурзького друга [Миколи Олександровича Львова](#) і існує донині. Церква була побудована у вигляді [ротонди](#), по фасаду її прикрашають [колони](#), на вході — [портик доричного ордеру](#) з трикутним [фронтоном](#). При будівництві церкви була застосована система подвійного [купола](#), що поліпшило її [акустику](#) та [освітлення](#). Після ремонтних робіт (у 1862 та 1867) церква набула сучасного вигляду: цегляна, майже кругла в плані, однобанна, з виступаючою прямокутною вхідною лоджією, прикрашеною чотирьохколонними портиками доричного ордеру із трикутним фронтоном. Споруда скомпонована у вигляді двох циліндричних об'ємів. Зовнішній перекритий лучковим склепінням, внутрішній — системою подвійного куполу. Обидва куполи спираються на кільце стін, полегшене вісьмома арковими прорізами. Стіни мають двоповерхове членування. [7]

Київщина. У самому центрі міста Біла Церква знаходиться римо-католицький собор Іоанна Хрестителя. [слайд №13](#) Згідно з давніми переказами саме на його місці височіла та сама біла церква, від якої і пішла назва міста. Костел був зведений на Замковій горі у 1813 році на кошти, виділені графом Ксаверієм Браницьким. Пізніше костел став родинною усипальницею знатного роду Браницьких. Будівля є яскравим зразком класичної католицької архітектури та виконана у формі латинського хреста, розташованого по прямій осі, в напрямку схід-захід. Східна частина цього хреста має напівкруглу апсиду, а в західній його частині знаходяться вежі. Старовинний годинник із дзвонами встановлені на одній з цих веж, а іншу вінчають шість дзвонів. Костел являє собою двоярусну споруду, висота якого становить 27 метрів, ширина - близько 25, а довжина - 35 метрів. [слайд №14](#) Сьогодні у стінах костелу розташований будинок органної та камерної музики. [6] Спасо-Преображенський собор Білої Церкви [слайд №15](#) споруджено у стилі класицизму за проектом [одеського кафедрального собору](#) (інженер — [Ванрезонт](#), архітектор [Фраполлі](#)) у 1833—1839 роках в дворі напівзруйнованої [Микільської церкви](#). Будівля цегляна, обштукатурена, хрестовидна в плані, висотою 40 м, перекрита банею на високому барабані. Східний і західний входи оформлені 4-х колонними портиками, південний - шестиколонним. [слайд №16](#) Головний портик відновлений у 90-х рр.. ХХ століття, [ордер доричний](#). На фасадах колонам відповідають [пілястри](#). Прямокутні віконні отвори декоровані [сандриками](#). Перекриття цегельне, склепінчасте. Інтер'єр був розписаний монументальним олійним живописом, який не зберігся до наших днів. [9]

Місто Київ. [слайд №17](#) Контрактовий будинок знаходиться на Контрактовій площі на Подолі. Зведений у 1815—1817 роках. Один із нечисленних взірців архітектури [класицизму](#) в місті. Назва споруди пов'язана з контрактами, тобто торгівельними угодами, які укладались у його приміщенні. Будівництво здійснювалося під керівництвом архітектора А.І Меленського. Головний [фасад](#) будівлі з боку площі має чотириколонний [портик дорійського ордеру](#), увінчаний трикутним [фронтоном](#). Неправильні контури планування (а саме непрямі кути у поєднанні стін, поворот колонади по відношенню до осі всієї будівлі) обумовлені конфігурацією ділянки забудови. Центральні ділянки північного і західного фасадів прикрашені портиками пілястр дорійського ордеру, східний фасад — портиком з тричвертних колон. [4]

Червоний корпус [Київського національного університету імені Тараса Шевченка](#) [слайд №18](#) — головний і найстаріший корпус університету. Пам'ятка історії національного значення і символ вітчизняної фундаментальної університетської освіти. Був збудований у 1837-43 рр. за проектом італійського архітектора [Вінченцо Беретті](#). Будівля університету являє собою монументальний замкнений квадрат з довжиною фасаду 145.68 м. В середині будівлі знаходиться великий внутрішній дворик. Особливо виразна архітектура східного

фасаду. Це досягається контрастним протиставленням протяжної площини стін могутній вертикалі колон [портика](#), вирішеного в іонічному [ордері](#) на всю висоту будинку. [10]

2 блок «Пам'ятки скульптури класицизму» [слайд №19](#)

Період класицизму тісно пов'язаний з містобудівництвом. З'являються нові міста, розбудовуються старі. На вулицях і площах міст встановлюються пам'ятники, численні скульптури. Пластичне мистецтво класицизму в Україні представлено переважно творами монументальної та монументально-декоративної скульптури. Наразі свої творчі пошуки нам презентують учасники другої групи.

Виступи учнів другої групи.

До когорти кращих скульпторів у світовій культурі належить Іван Петрович Мартос, [слайд №20](#) уродженець міста Ічня Чернігівської області. Його ж по праву вважають засновником стилю класицизм у пластиці на українських теренах. Найбільш змістовні та глибокі за своїми художніми якостями скульптурні надгробки, створені Мартосом: Іллі Висоцького біля Видубицького монастиря у Києві, Кирила Розумовського у Батурині. Окремою сторінкою творчості Івана Мартоса є створені ним пам'ятники.

Нас запрошує Одеса. [слайд №21](#) Пам'ятник Арману де Рішельє на Приморському бульварі, над яким Мартос працював у 1823—1828 рр., є візитівкою міста. Скульптор створив ідеальний образ правителя-громадянина. Здається, що Рішельє в римській тозі з сувоєм у руці повільно вийшов на площу і зупинився перед народом. Голова герцога ледь нахилена, начебто він дивиться вниз, на море. Статуя вийшла напрочуд монументальною і дуже вдало вписалася в архітектурне доквілля. До п'єдесталу прикріплено три латуневі горельєфи, що символізують землеробство, торгівлю і правосуддя. [слайд №22](#) [1]

Місто Львів. Саме тут жив і творив скульптор з тірольського міста Імст (Австрія) Гартман Вітвер. [слайд №23](#) (перегляд відеоматеріалу)

Київ – серце України. [слайд №24](#) Пам'ятник [Гетьману України Богданові-Зіновію Михайловичу Хмельницькому](#) - пам'ятка мистецтва [XIX століття](#), один із символів [Києва](#). Урочисто відкритий 11 [липня 1888](#) року на [Софійській площі](#) в рамках святкування 900-річчя [Хрещення Русі](#). Автором монументу став Михайло Микешин, російський і український художник і скульптор білоруського походження. У зображенні моменту різкої зупинки вершником розпашілого коня закладено символ: мужній полководець наче перериває стрімкий рух, щоб указати народові, який зібрався на площі, на північний схід (саме на Софійському майдані, [23 грудня 1648](#) року кияни зустрічали Богдана Хмельницького та [козацькі](#) полки після [перемоги під Пилявцями](#)). У владному приборканні коня, рішуче піднесеній правій руці з [булавою](#), зверненому до народу обличчі відчувається незламна воля сильної особистості. [8]

3 блок «Пам'ятки скульптури класицизму» [слайд №25](#)

Музичне мистецтво класицизму представлено творчими пошуками випускників та Глухівської співочої школи - Артемія Веделя, Дмитра Бортнянського та Максима Березовського. [слайд №26](#) Саме вони створили та розвинули жанр духовного хорového циклічного концерту. Літературознавець Марк Роберт Стех, канадський літературознавець та представник української діаспори, створив цикл телепередач «Очима культури». Три з них присвячено цим трьом видатним композиторам (перегляд відеофільмів – фрагментарно, або на вибір).

V. Рефлексія.

1. Практичне завдання [слайд №27-28](#)

Розгляньте ілюстрації під звучання “Херувимської пісні №7” Дмитра Бортнянського. Спробуйте об'єднати ці три види мистецтва у своїй розповіді про досягнення стилю класицизм в Україні.

2. Вправа «Слово-слово-речення-запитання-відповідь». [слайд №29](#)

VI. Оцінювання роботи учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання. [слайд №30](#)

Середній рівень – опрацювати матеріал підручника (§26) і дати відповіді на запитання

– с.211.

Достатній рівень – виконати завдання на с.210-211.

Високий рівень – скласти міні-твір на тему «Розвиток мистецтва від бароко до класицизму».

Урок – 27

Шеремет Лариса Григорівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Березняківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Смілянської районної ради*

Тема: Стиль романтизм. Етапи розвитку стилю. Архітектура – неоготика, романтичний історизм, неовізантійський напрям. Типи новітніх будівель. Скульптура- французький романтизм, наполеонівський ампір.

Мета уроку. Формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями світової художньої культури;
- б) між предметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- надати знання учням про поняття «романтизм» у мистецтві, його філософську основу;
- розглянути етапи розвитку романтизму в історії мистецтва та ознайомити із характерними рисами архітектурних напрямів романтизму -неоготика, романтичний історизм, неовізантійський напрям;
- розглянути напрямки в архітектурі- познайомити учнів з типами новітніх будівель;
- розглянути приклади застосування наполеонівського ампіру в скульптурі романтизму;
- ознайомити із різновидами скульптури та особливостями скульптурного оформлення будівель та замків цього стилю;
- розвивати вміння учнів проводити індивідуальну роботу з ілюстрацією, досліджувати та порівнювати зображення неовізантійського собору із візантійськими храмовими спорудами;
- аналізувати скульптурні портрети доби романтизму, порівнювати скульптурні зображення стилю романтизм із відомими шедеврами інших стилів та знаходити спільні та відмінні риси між засобами виразності, надавати характеристику художньому образу творів мистецтва
- виховувати інтерес до мистецтва романтизму, інтерес до творчості видатних архітекторів та скульпторів доби романтизму

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок поглиблення в тему.

Обладнання: комп'ютер, картини з архітектури та скульптури, портрети архітекторів та скульпторів, презентація до уроку.

Творче завдання: Підготувати презентацію по темі «Шедеври скульптури французького романтизму»(або на вибір учнів)

Створити відео-колаж із ілюстрацій архітектури та скульптури епохи романтизму.

Хід уроку:

1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.
2. Актуалізація опорних знань.
3. Випереджувальне завдання.

(Повідомлення учнів по темі за бажанням)

Слово вчителя.

Романтизм (фр. romantisme) — ідейний рух у літературі, науці й мистецтві, що виник

наприкінці 18 ст. у Німеччині, Англії й Франції, поширився з початку 19 ст. в Росії, Польщі й Австрії, а з середини 19 ст. охопив інші країни Європи та Північної і Південної Америки.

Характерними ознаками романтизму є заперечення раціоналізму, відмова від суворої нормативності в художній творчості, культ почуттів людини. Його ідеологія спирається на культ індивідуалізму, на підкреслену, загострену увагу людської особистості, до психологічних проблем її внутрішнього "Я". У центрі зображення романтиків винятковий характер у виняткових обставинах.

Романтизм, що виник після французької революції, в умовах утвердження на зламі 18 — 19 ст. абсолютизму, був реакцією проти раціоналізму доби Просвітництва і застиглих форм, схем і канонів класицизму та подекуди проти сентименталізму. Філософську базу романтизму було закладено німецьким філософом Фрідріхом Шеллінгом. Визначальними для романтизму стали ідеалізм у філософії і культ почуттів, а не розуму, звернення до народності, захоплення фольклором і народною мистецькою творчістю, шукання історичної свідомості й посилене вивчення історичного минулого, інколи втеча від довколишньої дійсності в ідеалізоване минуле або у вимріяне майбутнє чи й у фантастику. Романтизм призвів до вироблення романтичного світогляду та романтичного стилю і постання нових літературних жанрів — балади, ліричної пісні, романсової лірики, історичних романів і драм.

Романтизм співіснував з пізнім класицизмом, академізмом. Мав впливи на сучасні йому:

- Історичний живопис
- портрет
- гравюру
- архітектуру
- музику
- літературу

Романтизм сформувався на тлі суспільної кризи, як прояв незгоди з тенденціями кінця XVIII ст. Вже тоді почалися процеси проторомантизму в мистецтві Франції (особлива схвильованість в деяких портретах, потяг до незвичних ситуацій, прихід в мистецтво представників народу без ідеалізації їх бідності, їх соціального стану). Особи з соціального низу піднімаються до рівня учасників історичного процесу попри монополію аристократії на політику і культуру.

В Європі буржуазія стає окремою соціально-політичною силою, внаслідок чого змінилася структура суспільства, зруйнувалися традиції спадкової монархічної влади. Відбулася низка буржуазних революцій, що призвело до формування конституційної монархії або до відновлення республіканського правління. У 1649 відбулася буржуазна революція в Англії, в 1789 — буржуазна революція у Франції. Негатив революційних змін (страсти, голод, військові дії, політична нестабільність) призвели до бажання втекти від реальності, бо вплинути на неї не було можливості.

Посилилася роль міст, зросли їхні розміри. Це викликало потяг до первинного стану людини, до природи і малої залежності пересічного громадянина від утисків суспільства.

Першою особою епохи, що значно вплинула як на політичні, так і на мистецькі події того часу, став Наполеон Бонапарт, що особистим прикладом продемонстрував важливість особистої ініціативи, дієвості. 18 червня 1815 року Наполеон програв битву при Ватерлоо, після чого його примусили зректися престолу й ізолювали на острів Св. Єлени (практично запроторили у перше ув'язнення).

Теоретично життя для особи-романтика також будується на яскравих контрастах і шалених змінах в настроях (або в біографії).

Церква і надалі втрачає свої позиції в суспільстві, формується чисто світська культура 19 століття.

Етапи розвитку романтизму.

Ранній романтизм

(кінець XVIII — початок XIX ст.)

Першу хвилю утворили наполеонівські війни та період Реставрації. В Англії це творчість

поетів Дж. Г. Байрона, Персі Біші Шеллі, Дж. Кітса, Вальтера Скотта, у Німеччині — майстра сатиричної прози Ернста Теодора Амадея Гофмана і лірика Генріха Гейне.

Риси, притаманні цьому періоду, — універсалізм, прагнення охопити буття в його повноті, тісний зв'язок з філософією, тяжіння до символу й міфу як найбільш адекватних форм художнього вираження, розлад з дійсністю.

Зрілий романтизм

(20-40 рр. XIX ст.)

Друга хвиля розпочалася після Липневої революції у Франції та після повстання у Польщі. Найкращі твори в цей час пишуть у Франції Віктор Гюго, Ж. Санд, Олександр Дюма; у Польщі — Адам Міцкевич, Юліуш Словацький; в Угорщині — Шандор Петефі. У цей період романтизм широко охоплює живопис, музику, театр.

Пізній романтизм

(після революції 1848).

У цей період романтизм набуває якостей демонізму.

Розвиток за країнами

У Франції найкращі досягнення зроблені в живописі та літературі. А французька музика романтизму значно зміцнила свої позиції після прибуття в Париж емігранта з підросійської тоді Польщі — Фредеріка Шопена (1810–1849).

Романтизм в Німеччині мав досягнення у філософії і, частково, в живописі, де розвинулись споглядальні, меланхолійні чи містичні настрої окремої особистості наодинці з величчю природи, з уламками величного минулого, з непізнаванністю смерті чи Бога (меланхолійні портрети Отто Рунге, світські, нецерковні одинаки Каспара Давіда Фрідріха, заглиблені в минуле персонажі Шпіцвега). В німецькому романтизмі годі й шукати суспільно-політичну складову, притаманну французьким митцям. «Ми можемо в цьому світі тільки меланхолійно чекати, тільки жити очікуванням полум'я майбутнього. Справжня дія — не в дійсності» — проголосив Тік у «Мандрах Франца Штернбальда». Думка, що життя особи може минути, а вона так і не дочекається «полум'я майбутнього», до Тіка так не дійшла. Невідомо також було, навіщо цьому «полум'ю майбутнього» особи, нездатні на активні дії.

Романтизм у Російській імперії мав обмежений характер і найбільше виявив себе в живописі Ореста Кіпренського, в портретах Карла Брюллова та в літературі. Почесне і унікальне місце в літературі доби посів Михайло Лермонтов, в творах якого яскраве відтворення знайшли і богоборчі, і патріотичні, і осудливо-бунтарські позиції автора («Прощай, немытая Россия», «Люблю отчизну я, но странною любовью!», «Нет, я не Байрон, я — другой»).

Два найкращі представники романтизму в мистецтві Бельгії, яка щойно виборола державність, — Луї Галле в живописі та Шарль Де Костер в літературі. Через звертання до героїчного минулого Фландрії XVII століття обидва закликали сучасників до патріотичного служіння новоствореній країні, до пам'яті про героїв минулого. Але цього не було в романтизмі Британії, Німеччині, Польщі, що потонував в дріб'язкових проблемах індивідуалізму.

Пам'ять про минуле взагалі відіграла значну роль в настановах романтизму. Відмова від стилістики класицизму вимагала створення нової стилістики. Однак її створено не було, а в живописі почав домінувати бурхливий, нестримний рух персонажів, що нагадував призабуте бароко.

В архітектурі романтизм відбився в значній зацікавленості готикою. Показовою стали кампанія реставрації готичних споруд Віолле-ле-Дюком, перебудова в готичній стилістиці колишніх барокових соборів (ре-готизація). В добу романтизму корениться і стиль неоготики, що охопив декілька європейських країн і США, докотившись до початку XX століття, коли в Європі вже пройшла зміна декількох історичних стилів.

Пам'ять про минуле відіграла значну роль в настановах романтизму, але й ставлення до минулого було різним. Нещодавні війни і Європі і авантюри Наполеона викликали значну хвилю негативізму і розчарування. Постулат «Минуле було величним і прекрасним» підпав під нищівну критику. «Мені соромно брати участь в суспільному житті» — казав персонаж

роману Сенанкура «Оберман», і його наслідувала більшість. Саме ця більшість була так травмована небезпеками реальності, що втратила здібність жити без відчаю, образ та страху. Панівні пригнічені настрої доби і відбило мистецтво романтизму.

Архітектура романтизму.

В архітектурі романтизм не виробив єдиного стилю. Йдеться швидше про сукупність «романтичних» стилів, притаманних добі. В Британії це насамперед неоготика, на континенті — «романтичний історизм», неогрек, неоренесанс та неовізантійський стиль. Певною мірою усі ці стилі всередині XIX сторіччя були переосмислені у дусі академізму, внаслідок чого перехід від романтизму до академізму відбувався менш конфліктно, ніж у живописі та літературі.

Історизм – архітектурний напрям, заснований на змішуванні елементів раніше домінуючих архітектурних стилів, що виник наприкінці 19 століття.

Неоготика або Псевдоготика — (тобто нова або ж псевдо готика) — напрямок в архітектурі, що сполучає елементи готикиз якими композиціями, що йдуть від класицизму. Частка «нео» - вказівка, що стиль виник на новому етапі розвитку архітектури кінця 18-середини 19 ст. і є складовою частиною так званих історичних стилів.

Ідея відродити готичну архітектуру на новому етапі належить англійським діячам з грошима і дозвіллям. В Британії добре збереглися зразки соборів, церков і замків доби готики і романського стилю, що сприймалися характерною рисою національної культури. На відміну від країн континентальної Європи, цікавість до готики в країні практично не вщухала протягом століть. Навіть запровадження протестантизму (у формі англіканства), відхід місцевого священства від католицизму, не увірвали цікавості до готичної архітектури. Її місцеві форми були підтримані професорами та студентами англійських університетів (Оксфорд, Кембридж) навіть у 17 столітті, ігноруючи досвід новітніх європейських стилів. Представник англійського класицизму 17 ст. архітектор Крістофер Рен вибудував вежу Томаса у Оксфорді з використанням готичних форм, ігноруючи і європейське надбання тогочасного бароко, і власний досвід.

У 18 столітті готичні форми як декор присутні в магнацьких садибах англійських аристократів. Моду на готичний декор в інтер'єрі започаткував Хорас Волпол, що справило враження не тільки на друзів чи візітерів до його садиби.

??? Розгляньте будову собору та порівняйте неовізантійський собор із візантійськими храмовими спорудами.

Слово вчителя.

Поява нових будівельних матеріалів та винайдення ефективних способів з'єднання металевих конструкцій (Англія, Франція) сприяли виникненню складних архітектурних форм, силуетів та композицій, основою яких стала готика.

Т. Ф. Прітчард. Залізний або Чавунний міст, 1775-1779рр, Великобританія

У садово-парковій архітектурі часів романтизму домінують штучні водойми і водоспади. Будівлі оточують альтанки, арки, стилізовані під старовину веж із перевагою пастельних тонів.

В інтер'єрах увагу приділяють фольклорним формам і природним матеріалам – дикому каменю, необтесаному дереву тощо.

Творче завдання... Зробити замальовку дизайну парку в романтичному стилі.(За бажанням учнів)

Скульптура романтизму.

Слово вчителя.

В скульптурі романтизм створив не дуже багато видатних творів.

Для скульптури доби романтизму характерними є емоційна напруженість, пошуки нових засобів виразності. Найбільш значного розвитку вона досягла у Франції. Поштовхом для цього були кампанія з будівництва тріумфальних і суспільно значущих споруд, бурхливий розвиток торгівлі попри війни і революції, практика всесвітніх виставок, на які зважилась буржуазія, переконана у власній могутності. Так скульптор Ежен Гійом у 1867 році виконав

замовлення на сім погрудь Наполеона Бонапарта у різні періоди його життя — від юності до поразки в політичній кар'єрі. Скульптура Франції 19 ст. носила відчутний цензурний і політичний тиск.

Характерні риси скульптури: емоційна напруженість, пошуки нових засобів виразності, реалістичні картини.

Наполеонівський ампір — напрям у скульптурі, для якого характерними є жорсткий, пафосний, холодний, офіційний, більш символічний тип зображення.

Різновиди скульптури романтизму: скульптурний портрет, статуя (пам'ятник), рельєфи (барельєф, контр рельєф), скульптурне оформлення будівель та замків.

У перелік видатних скульптур потрапила і «Марсельєза» Франсуа Рюда. Опинившись у центрі аристократичного району Парижа, вона витримала іспит і парадним місцем французької столиці, і часом. Рельєф став головним твором як самого скульптора, так і значним монументальним твором французької пластики всього XIX століття.

На зламі XVIII ст. особливе місце посідав скульптор Жан-Антуан Гудон, який працював на замовлення і аристократів, і деяких діячів революції та нової військової аристократії Наполеона I. На початку XIX ст. в скульптурі запроваджено наполеонівський ампір — жорсткий, пафосний і холодний, офіційний і більш символічний стиль, в якому працюють Антуан-Дені Шоде, П'єр Картельє, Жозеф Шинар. Скульптори отримують замовлення на створення триумфальних арок, бюстів військової аристократії і численних офіційних портретів диктатора Наполеона.

!!! Розгляньте скульптурні портрети доби романтизму. Дайте їм характеристику.

Рефлексія. Оцінювання учнів.

- Розкажіть про свої враження від мистецтва романтизму.
- Які характерні відмінності архітектури цього стилю вам запам'яталися найбільше і чому?
- Які напрями архітектури романтизму інтегрували у собі засоби виразності інших століть? Розкажіть про свої враження від архітектури неоготики, неовізантійського напрямку та романтичного історизму.
- У чому проявилась новизна архітектури даного стилю?
- Які характерні особливості скульптури? Які шедеври стилю в архітектурі та скульптурі вам запам'яталися найбільше і чому?

Творче завдання.

Підготувати презентацію по темі (на вибір учнів)

Створити відео-колаж із ілюстрацій архітектури та скульптури епохи романтизму.

Додаток до уроку № 27.

1. Архітектура романтизму.

В архітектурі романтизм не виробив єдиного стилю. Йдеться швидше про сукупність «романтичних» стилів, притаманних добі. В Британії це насамперед неоготика, на

континенті — «романтичний історизм», неогрек, неоренесанс та неовізантійський стиль. Певною мірою усі ці стилі всередині XIX сторіччя були переосмислені у дусі академізму, внаслідок чого перехід від романтизму до академізму відбувався менш конфліктно, аніж у живописі та літературі.

Історизм – архітектурний напрям, заснований на змішуванні елементів раніше домінуючих архітектурних

стилів, що виник наприкінці 19 століття.

Імре Штейндль. Будинок Парламенту Угорщини.

Будинок парламенту Угорщини (угор. *Országház*) — резиденція угорського парламенту на березі Дунаю в Будапешті. У архітектурі будівлі в дивовижний спосіб переплелися неоготичні елементи на зразок Вестмінстерського палацу та впливи паризького боз-ару. Будівля угорського парламенту є найбільшою в країні — вона має 691 покій, 29 сходів і 10 подвір'їв.

Фасад споруди прикрашають статуї угорських правителів і володарів Трансильванії. Інтер'єри щедро оздоблені, мають пишний декор під Середньовіччя, зокрема, з використанням мозаїк, панно, вітражів тощо.

Задум звести будівлю угорського парламенту виник відразу після об'єднання *Буди* та *Пешту* в 1873 році. Конкурс на найкращий проект виграв відомий ентузіаст неоготики Імре Штейндль.

Ділянку під забудову обрали на східному березі Дунаю між двома першими постійними мостами в Будапешті — ланцюговим *Сечені* та мостом *Маргіт*. Будівництво споруди здійснювалось у період від 1885 до 1904 року.

За проектами, представленими на конкурс суперниками Штейндля, поруч із парламентом спорудили будівлі Будапештського Етнографічного музею та Міністерства сільського господарства.

Ця будівля стала результатом пам'яті про минулу велич та багаторічного прагнення нації до свободи та власної держави. В результаті будівля угорського парламенту є найбільшою в країні — вона має 691 залу, 29 сходів і 10 подвір'їв та є одним з символів Будапешта. Хоча ще 2 століття тому в угорській мові навіть не було термінів для політичних обговорень.

Після визволення Угорщини від влади Османської імперії, в часи австрійського правління Габсбургів, угорці не мали постійної будівлі для обговорення політичних питань, подання пропозицій та запитів до влади. З XVIII століття угорські парламентські засідання зрідка відбувалися в місті Пожонь (нині Братислава). Ці засідання в умовах абсолютної австрійської монархії грали більше роль випускання пари, ніж прийняття дієвих рішень. В засіданнях брала участь угорська шляхта, а все діловодство та обговорення велося латиною, бо в тогочасній угорській мові не було навіть достатньо слів для обговорення державних питань. Усвідомивши проблему, активне угорське панство започаткувало рух придумування угорських слів та позначень для державних потреб, і між 1790 і 1820 роками активно впроваджувало нові угорські слова, замінюючи німецькі, латинські та інші запозичення. Були проведені навіть конкурси для написання певних слів та позначень. Мовознавці гарячково сперечалися з іншими язикотими спеціалістами про правильну угорську вимову та написання слів, про правильну угорську орфографію. Нині угорці використовують тисячі слів, створених і розповсюджених в XIX столітті. Тож, в цілому, це був успішний рух в допомозі угорцям мати свій власний функціональний парламент угорською мовою.

Накопичені проблеми угорці спробували розв'язати в визвольній війні 1848-49 років. Війну не виграли, але в результаті австрійсько – угорського «Компромісу» 1867 року, угорці отримали більше прав та свобод, в тому числі право на постійний власний Парламент.

Через сім років після об'єднання Буди, Пешта і Обуди, в 1880 році, Державні збори прийняли рішення побудувати будівлю парламенту, щоб підкреслити суверенне право угорської нації. Оскільки на вершині Замкової гори у Будаїській фортеці знаходився Королівський палац, освічені реформатори вибрали символічне місце для нової будівлі парламенту на стороні

Пешта – єдиного всіх для угорців на противагу королівській Буді.

Угорський парламент є одним з найкрасивіших прикладів історичної еклектики. Будівля має стиль під назвою «неоготика», котрий був придуманий в Англії в 1830-х роках, з багатьма башточками, тонкими вежами і, щоб змішати його з іншими стилями, величезний купол в центрі. Куполи майже не використовувалися в готиці, де метою було досягти неба і побудувати тонкі, вузькі та високі конструкції, а не просторі і сферичні куполи. Внутрішній простір угорського парламенту також демонструє еклектичність будівлі: крім готики, проглядаються елементи ренесансу і бароко, наприклад, головні сходи, які ведуть до приміщення з куполом.

Угорський парламент в цифрах

Парламент стоїть на неймовірно товстому бетонному фундаменті в 2-5 метрів. Будівля має 268 метрів в довжину, 123 метри в ширину по центру, а висота купола - 96 метрів. Площа поверхні угорського парламенту складає 18000 квадратних метрів і 473 000 кубічних метрів простору. В будівництві використано 40 000 000 цеглин і 40 кг золота 22-23 карат. Понад 500 000 каменів були вирізані для прикраси стін. Угорський парламент має 27 воріт, 13 ліфтів, 29 сходів, 90 статуй зовні та 152 статуї прикрашають інтер'єр. Будівля парламенту настільки велика, що постійно якась частина цієї будівлі знаходиться на реставрації.

Неоготика або **Псевдоготика** — (тобто нова або ж псевдо *готика*) — напрямок в архітектурі, що сполучає елементи готик з якими композиціями, що йдуть від класицизму. Частка «нео» - вказівка, що стиль виник на новому етапі розвитку архітектури кінця 18-середини 19 ст. і є складовою частиною так званих історичних стилів.

Ідея відродити готичну архітектуру на новому етапі належить англійським діячам з грошима і дозвіллям. В Британії добре збереглися зразки соборів, церков і замків доби готики і романського стилю, що сприймалися характерною рисою національної культури. На відміну від країн континентальної Європи, цікавість до готики в країні практично не вщухала протягом століть. Навіть запровадження протестантизму (у формі англіканства), відхід місцевого священства від католицизму, не увірвали цікавості до готичної архітектури. Її місцеві форми були підтримані професорами та студентами англійських університетів (Оксфорд, Кембридж) навіть у 17 столітті, ігноруючи досвід новітніх європейських стилів. Представник англійського класицизму 17 ст. архітектор Крістофер Рен вибудував вежу Томаса у Оксфорді з використанням готичних форм, ігноруючи і європейське надбання тогочасного бароко, і власний досвід.

У 18 столітті готичні форми як декор присутні в магнацьких садибах англійських аристократів. Моду на готичний декор в інтер'єрі започаткував Хорас Волпол, що справило враження не тільки на друзів чи візітерів до його садиби.

Т. Фуллер, Ч. Джонс. Комплекс будівель Парламенту в Оттаві.

оригінальна частина парламенту після завершення робіт , 1878 рік. Центральна башта була знищена пожежею 1916 року.

У середині XIX століття, коли Верхня Канада (Онтаріо) об'єдналася з Нижньою (Квебеком), постало питання про столицю об'єднаної провінції. Багато великих канадських міст (включаючи Монреаль, Квебек, Торонто і Кінгстон) боролися за право отримати цей статус. Проблема посилювалася тим, що франкоканадці, які тоді складали майже половину населення країни, різко виступали проти розміщення

столиці в англійському регіоні; в той же час найбільше місто Канади, Монреаль, було налаштоване неприязно до королівських властей, в ньому було скоєно напад на генерал-

губернатора Канади лорда Елгіна, а в 1849 році — підпал будівлі законодавчих зборів. Проект «рухомої» столиці, що кожні чотири роки переїжджала б з Торонто у Квебек і назад, виявився надто дорогим.

У підсумку питання про постійну столицю було передане на розгляд королеви Вікторії, яка в 1857 році за рекомендацією колоніальних чиновників видала указ, згідно з яким столицею ставала Оттава. Існує декілька легенд про те, як саме вона зробила вибір: наприклад, що вона вткнула шпильку на карту десь між Торонто і Монреалем, або що їй подобалися акварелі з регіону, які вона бачила раніше. Хоча такі теорії не мають нічого спільного з історичними фактами, вони проте, ілюструють, яким довільним здавався канадцям в ті часи вибір Оттави — маленького деревопереробного містечка в глибокій провінції, занадто далекого від головних міст тодішньої Канади: Квебеку і Монреаля на канадському

сході, Кінгстона і Торонто на канадському заході.

Наприкінці XIX століття уряд Канади постав перед фактом, що забудова столиці, яка в значній мірі складалася з робітничих кварталів, справляла гнітюче враження. У 1899 році перед Комісією з благоустрою Оттави, заснованою федеральним урядом, було поставлене завдання з перетворення міста на «Північний Вашингтон».

Обмежений бюджет (60 тисяч доларів) робив це завдання нездійсненним, проте його здійсненню допомогло стихійне лихо. У 1900 році Галльська пожежа знищила Галл (колишній Райтсвілл) і північно-західну частину Оттави, включаючи Шодьєрський міст. В пожежі загинули сім осіб, більше 3000 будівель були знищені, без даху залишилися 15 тисяч чоловік. На відновлення міста по міжнародній підписці було зібрано 10 мільйонів канадських доларів.

А. Лангер. Маріацький костел (церква непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії)

Базиліка Успіння Пресвятої Богородиці (інші назви *Маріацький костел, Маріяцький*

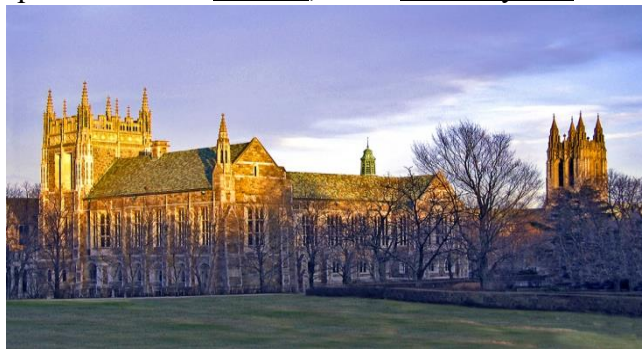
костел, пол. Kościół archiprezbiterialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, kościół Mariacki) — один з найбільших і найважливіших, після Вавельського кафедрального собору, костелів Кракова, який від 1862 року має статус малої базиліки. З вищої вежі цього храму щогодини традиційно виконується на трубі спеціальний сигнал — хейнал, що раніше слугував сигналом точного часу.

Й. Д. Магінніс. Бостонський коледж.

Бостонський коледж (англ. Boston College) — приватний американський університет в місті Бостон, штат Массачусетс.

Займає 31-е місце

в рейтингу «America's Best Colleges 2013: National Universities» — списку найкращих вищих навчальних закладів США, складеному виданням US News & World Report. У 2011 році журнал Forbes поставив Бостонський Коледж на 26 позицію серед найкращих університетів США. Також займає 8 рядок у списку найбільш популярних коледжів США, в які подають заяви випускники шкіл, а батьки випускників поставили коледж на 6 сходинку установ куди

вони хотіли б відправити своїх дітей.

Бостонський коледж також відомий програмою MBA (Магістр ділового адміністрування, МДА), яка, в 2008 році за рейтингом видання US News & World Report зайняла 34 місце. У 2010 році видання Financial Times поставило програму магістратури Бостонського коледжу на 23 місце в США і 47 у світі.

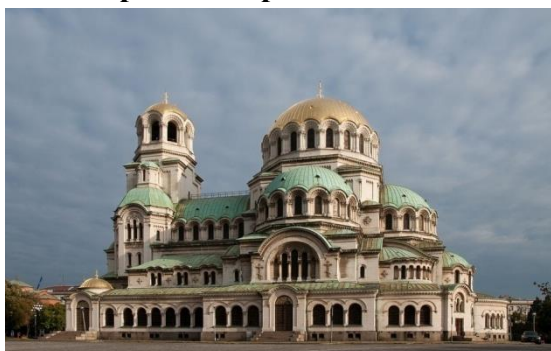
К. Кліфельд. Бібліотека Академії наук

Неовізантійський стиль (або стиль Візантійського Відродження) — архітектурний стиль, для якого була характерна орієнтація на візантійське мистецтво VI–VIII століть. Найбільш часто використовувався задля релігійних і громадських будівель. Зародився у 1840-х роках у Західній Європі і досяг свого піку в останній чверті 19-го століття в Російській імперії; ізольовані неовізантійські школи активно діяли у Югославії між

світовими війнами.

У храмів куполи мають, як правило, приосадувату форму і розташовані на широких низьких барабанах, оперезаних віконною аркадою. Центральний купол більший від інших. Часто барабани малих куполів виступають з будівлі храму лише наполовину — або у вигляді апсид, або у вигляді барабанів, наполовину потопаючих у даху. Малі бані такої форми у візантійській архітектурі називаються конхами. Внутрішній об'єм храму традиційно не поділяється пілонами або хрестовими склепіннями, утворюючи таким чином єдиний церковний зал, що створює відчуття простору і здатний у деяких храмах вміщати декілька тисяч чоловік.

О. Померанцев. Храм-пам'ятник Св. Олександра Невського

Храм-пам'ятник св. Олександра Невського (болг. Храм-паметник Александър „Свети Невски“) — кафедральний собор патріарха Болгарської православної церкви. Собор св. Олександра Невського є візитівкою столиці Болгарії Софії. Собор був побудований за проектом учня італійських скульпторів Олександра Помаранцева. Храм побудований у неовізантійському стилі і розташований у центрі міста на площі св.

Олександра Невського у Софії.

Рішення про «зведення пам'ятника на честь світлого подвигу Визволення, в якому злилася кров визволителів та кров визволених» прийнято 1879 року Установчими Зборами у Велико Тирново на пропозицію Петко Каравелова. Спочатку храм планували збудувати у Велико-Тирново, але після рішення про перенесення столиці до міста Софія Перші звичайні народні збори постановили будувати храм саме там.

Князь Олександр Баттенберг звернувся до болгарської нації з закликом провести збір коштів на будівництво. Було зібрано 1 900 000 левів. Церемонія закладення наріжного каменю була надзвичайно урочиста (19 лютого 1882 року) — цю подію присвятили 4-ій річниці підписання Сан-Стефанської угоди.

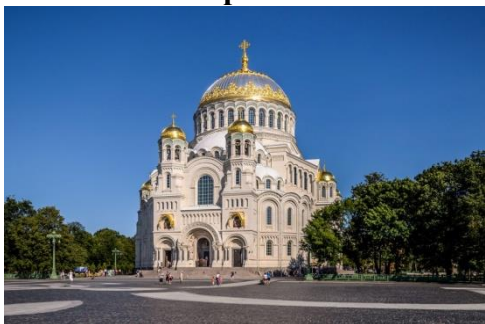
Реальне будівництво храму почалося 1904, завершено 1912 (загальна вартість 5,5 мільйона левів). Храм освячений 24 серпня 1924.

Певний час (1916–1920) храм був переосвячений на честь святих Кирила та Мефодія, оскільки під час Першої світової війни Болгарія була у стані війни з Російською імперією і вела з нею бойові дії на території Північної Добруджі. Але 1920, на прохання Синоду Московської Церкви, престол храму знову освячений на честь святого Олександра Невського — покровителя імператора Російської імперії Олександра II. Це уже був демарш болгарського церковного керівництва проти більшовицької влади, яка запанувала у Росії.

Під час Другої світової війни храм зазнав низку пошкоджень — його прицільно бомбували війська антинімецької групи країн. Відтак англо-американська авіація зруйнувала всі мозаїчні ікони біля центральної брами, пошкодила картини у багатьох місцях.

Після звільнення від радянського режиму перед храмом відбуваються найурочистіші церемонії болгарської держави: військові паради, святкування дня незалежності Болгарії.

В. Косяков. Морський Нікольський собор.

Морський собор святого Миколая Чудотворця — останній та найбільший з морських соборів Російської імперії. Побудований в 1903-13 рр. у Кронштадті за неовізантійським проектом В. А. Косякова.

Парафія храму належить до Санкт-Петербурзької єпархії Російської православної церкви, розташована на території Кронштадтського благочинного округу. Ставропігійний статус собору вказує на його

пряме підпорядкування патріарху. Настоятель собору — архімандрит Алексій (Ганьжин).

З травня 2013 вважається основним храмом Військово-морського флоту Росії та центром Військового благочинного округу Санкт-Петербурзької єпархії.

2. Типи новітніх споруд.

Поява нових будівельних матеріалів та винайдення ефективних способів з'єднання металевих конструкцій (Англія, Франція) сприяли виникненню складних архітектурних форм, силуетів та композицій, основою яких стала готика.

Т. Ф. Прітчард. Залізний або Чавунний міст, 1775-1779рр, Великобританія

Залізний міст, або Чавунний міст (англ. *The Iron Bridge*) — міст через річку Северн в улоговині Айрон-Бридж,

біля села Айронбридж у англійському графстві Шропшир. Побудований у 1775—1779 роках. Вважається, що це був перший міст у світі, зроблений з металу (чавуну) і до того ж найбільша металева споруда своєї епохи. На виробництво деталей мосту було витрачено 378 т чавуну. У XVIII столітті чавун був ще дорогим матеріалом для того, щоб його використовували для будівництва таких великих споруд. Однак, після побудови нової доменної печі неподалік від річки Северн, ціни на чавун в регіоні знизилися і місцеві

інженери і архітектори взялися вирішити давню проблему з переправою через річку у цьому місці.

Промисловість, що зростала на території міст Колбрукдейл і Брослі потребувала надійної переправи через річку.

1773 року місцевий архітектор Томас Фарнолльз Прітчард запропонував заводчику Джону Уілкінсону з міста Брослі побудувати залізний міст через річку Северн. 1775 року він закінчив роботи над проектом мосту і Абрагам Дербі III, хазяїн заводу у місті Колбрукдейл, був уповноважений вилити деталі конструкції мосту і побудувати міст.

На це було виділено 3200 фунтів і Дербі погодився. Хоча передбачалося, що знадобиться 300 т заліза (вартістю 7 фунтів за тону) в решті решт було використано 379 т, що коштували Дербі і його компанії близько 3000 фунтів. Крім того, витрати пішли на кам'яні роботи і на складання мосту, одже проект виявився значно дорожчим аніж передбачалося відразу. Дербі поніс більшу частину витрат і мав через це борги на все своє подальше життя.

Це був перший міст такого роду, він не мав аналогів і архітектори ще не мали досвіду у будівництві таких мостів і для зведення цього мосту був обраний принцип, прийнятий у будівництві дерев'яних мостів. Кожний елемент каркасу був вилитий окремо і потім всі ці елементи були о'б'єднані поміж собою так, як це було прийнято у дерев'яному будівництві.

Міст було споруджено влітку 1779 року, всього за три місяці. Однак, будівництво дороги до мосту тривало ще понад рік і він був відкритий для використання на Новий Рік 1 січня 1781 року.

У садово-парковій архітектурі часів романтизму домінують штучні водойми і водоспади. Будівлі оточують альтанки, арки, стилізовані під старовину вежі із перевагою пастельних тонів.

В інтер'єрах увагу приділяють фольклорним формам і природним матеріалам – дикому каменю, необтесаному дереву тощо.

3. Скульптура романтизму.

Антуан-Дені Шодє. Наполеон-законодавець.

В офіційній манері працюють Антуан-Дені Шодє (1763—1810), П'єр Картельє (1757—1831), Жозеф Шинар (1756—1813) та ін. Цей офіційний стиль цілком підтримував і скульптор Франсуа Жозеф Бозіо (1768—1745), що перебував близько сімнадцяти років в Італії і користувався порадами скульптора Антоніо Канова. Бозіо прибув у Париж лише 1807 року.

Скульптори отримують замови на створення тріумфальних арок, бюстів військової аристократії і численних офіційних портретів диктатора Наполеона. В скульптуру прийшов стереотип, фігура подавалась у повний зріст з ознаками величчя і закутанню на манер давньоримських тогою. Вона однаково могла прикрашати залу палацу чи надгробок, тобто втрачала місцеве призначення (Наполеон-законодавець, ск. Франсуа Жозеф Бозіо, надгробок Казимира Пер'є). Постаць Наполеона (малого на зріст і схильного до зайвої ваги) в скульптурі абсолютно втрачала ознаки реальності і набувала рис нереалістичного символу, для створення цих скульптур імператор не позував (Антоніо Канова, «Наполеон-миростворець», Академія Брера, Мілан — високий, худий, повністю оголений і зі списом в руці на манер античних тиранів).

Жозеф Шинар. Карабінер.

Жозеф Шинар (фр. *Joseph Chinard* 12 лютого, 1756, Ліон — 20 липня, 1813, Ліон) — французький скульптор і викладач. Народився в місті Ліон. Художню освіту почав опановувати в Королівській школі малюнку в Ліоні як художник, його викладач в школі Донат Нонотт (1708-1785). Перейшов у майстерню скульптора Бертелемі Блеза (1738-1819). Виявив неабиякі здібності, чим привернув увагу місцевих меценатів. Йому надали стипендію для стажування в Римі, де Жозеф Шинар працював у період 1784 — 1787 років. В Римі виконав декілька копій античних скульптур. За авторський варіант скульптури «Персей рятує Андромеду» отримав 1786 року перший приз від римської Академії Святого Луки.

Схвально сприйняв події французької революції 1789-1793 років і виконав під їх впливом скульптуру абсолютно нового сюжету для консервативного Риму — «Якобинець». Був покараний в Папській державі за революційні прагнення і запроторений до тюрми на шість місяців. Відбув у Ліон по звільненню.

В Ліоні доби революції став на бік революційного уряду і виконав велетенську скульптуру «Алегорія Свободи» за замовою муніципального уряду — до революційного «Свята Федерації». Брав участь як декоратор у інших революційних святах. Працював у місті Діжон.

Після контрреволюційного перевороту генерала Наполеона — Жозеф Шинар перейшов на його бік. З 1800 року — член Художньої академії Ліона.

За часів наполеонівської імперії працював у містах Ліон, Бордо, Марсель, Париж. За років військового захоплення Риму наполеонівською армією знову відвідав Рим. З січня 1807 року

— викладач в Ліонській школі малюнка, активно працює скульптором-портретистом нової наполеонівської аристократії і родини імператора Наполеона I Бонапарта. Помер в місті Ліон у липні 1813 року. Після відновлення у Франції монархії частина творів скульптора знищена.

Антуан-Дені Шоде. Гомер.

Неправдивість і узагальнена декоративність переходять і в ампірний рельєф (ск. Антуан-Дені Шоде. «Гомер»)

Франсуа Рюд. Жанна д'Арк

Рюд був сином ремісника – його батько тримав в Діжоні майстерню по виготовленню камінних решіток. З восьми років хлопчик допомагав батьку, навчаючись таємницям ковки і бронзового лиття, а в 16-и літнім віці почав займатися скульптурою під керівництвом директора Діжонської Академії Ф. Девожа. В 1807 році Рюд відправляється в Париж з рекомендаціями до відомого адміністратора витончених мистецтв наполеонівської епохи Д. Денону. Зацікавившись молодим художником, Денон влаштував його в майстерню академічного скульптора де Голля, який виконував в цей час рельєфи для Вандомської колони. Дещо пізніше Рюд перейшов до іншого скульптора і скоро взяв участь в конкурсі на Римську премію. В 1812 році він був удостоєним першої премії за роботу «Арістей оплакує загублених своїх бджіл».

В 1804 році сталась подія, яка серйозно вплинула на все дальше життя Рюда: двадцятилітній скульптор приймає замовлення у великого діжонського політика М. Фрем'є на виготовлення гіпсового бюсту одного із родичів. Отримавши готову роботу, Фрем'є був вражений талантом молодого людини і взяв участь в його долі. Зокрема, коли той опинився в черзі рекрутів під другим номером, «викупив» його від служби в армії.

Після падіння Наполеона і реставрації Бурбонів Рюд емігрував в Бельгію. Тут він виконав ряд портретних бюстів і серію барельєфів для палацу Тервюрн. В цих останніх проявились зріла композиційна і пластична майстерність молодого скульптора, динамічність і декоративність його бачень, але в цілому вони не були вищими від рівня звичайного ампірного декору.

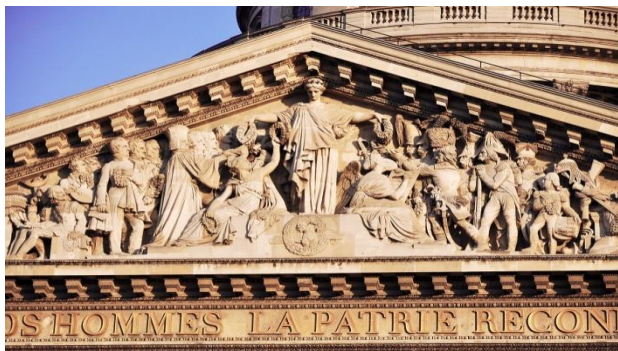

Початкова і справжня назва барельєфу – «Виступ в похід волонтерів 1792 року», але в історію світового мистецтва він увійшов як «Марсельєза» (після майже 20-и річної заборони «Марсельєза» прозвучала знову у Франції власне в липневі дні 1830 року). Назва ця зрослась з рельєфом, так як в ньому виражений той самий ритм, той самий порив, який манив колись за собою революційні армії. Твір Рюда став символом боротьби за волю. В «Марсельєзі» майстер використав традиційний арсенал скульптури класицизму, але вдихнув в неї живу душу і наповнив романтичною страстю. Умовна алегорична «Слава» перетворилась у нього в живу, крикучу, запалюючу серця француженку «Маріанну». Вона повна експресії. Разом з тим це власне богиня перемоги, «окрилена» та глибоко поетична.

Найпоследовніші позиції романтизму виробили митці Франції.

Саме там гостро, боляче відчувався розрив між гуманістичним ідеалом та жорстокою дійсністю країни, що вела безкінечні війни, страждала від нівелювання особистості і практичного винищення молодого покоління у військових авантюрах Наполеона,

розчарування у частих змінах політичної влади і відсутності перспектив стабільності. Романтизм Франції (на відміну від інших національних шкіл) мав також патріотичну, суспільну складову, яку яскраво втілили Теодор Жеріко в картині-спротиву «Пліт Медузи» та Ежен Делакруа — в картинах «Свобода, що веде народ» та «Винищення греків турками на Хіосі» («Різанина на Хіосі»). Унікальним явищем французького і європейського романтизму став барельєф «Марсельеза» на Тріумфальній арці в Парижі (скульптор — Франсуа Рюд).

Давид д'Анже. Скульптурна група для фронту Пантеона.

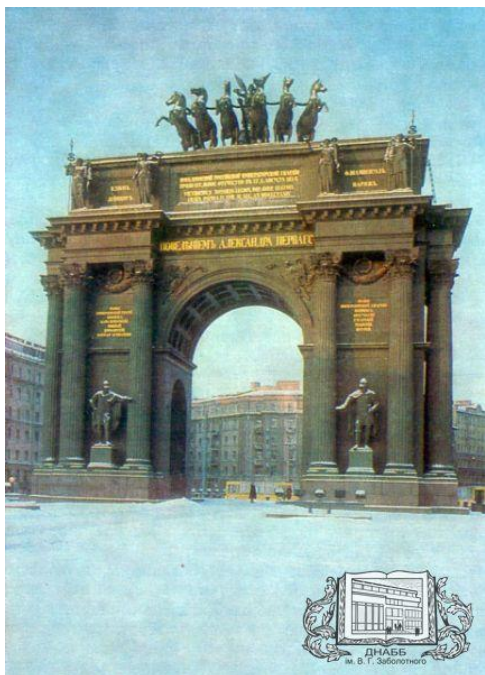
Проміжні позиції між романтизмом і пізнім класицизмом посів скульптор Давид д'Анже (1788—

1856). Республіканські політичні уподобання примусили його частку життя провести у Великобританії в еміграції. Скульптор отримав визнання і в Парижі після повернення на батьківщину. Спроби приручити митця

зробив і монархічний уряд Франції. Давид д'Анже отримав замову на монумент принцу-полководцю Конде для двору в палаці Версаль. Він багато працював майстром меморіальної пластики і створив низку художніх надгробків. Його репутацію як талановитого скульптора зміцнив і орден Почесного легіону, котрий йому надала влада 1825 року. 1826 року він став членом Інституту Франції.

Серед відомих творів в Парижі — скульптурна група для фронту Пантеона, в який перетворили ампірну церкву Св. Женеєви. Холодна, ампірна стилістика архітектури Пантеона примусила митця звернутися до алегоричного зображення. І він створив пафосну Алегорію Франції між алегоріями історії та свободи. В пишну, але офіційну стилістику французького академізму компромісно і невиправдано внесено реалістичні постаті героїв минулого, що стало ще одним покажчиком глибокої кризи французького академізму середини 19 століття.

У 2-й половині XVIII — 1-й половині XIX ст. зароджується академічна школа російської скульптури, яку представляє плеяда видатних майстрів. Патріотичний пафос, велич і класична ясність образів характеризують творчість Ф. Шубіна, І. Мартоса, С. Пимепова та інших.

Російський скульптор П. Клодт став відомим завдяки своїм композиціям із зображенням коней.

Петро Карлович Клодт. Нарвські тріумфальні ворота.

Санкт-Петербург - місто-легенда, місто-загадка, місто, викликає емоції самого різного штибу, але тільки не байдужість. Він розташований на північно-заході Росії, з однією з зовнішніх сторін його омивають води Фінської затоки, а зсередини, подібно венах і капілярах, місто пронизують річки і канали. Дітище Петра Великого - самий північний місто світу, населення якого нараховує більше одного мільйона чоловік. Це місто був оспіваний в літературі і відіграв значну роль у долі Росії, а його власна доля епічна, сповнена драматизму і деколи просто фантастичних сюжетів.

Нарвські тріумфальні ворота споруджені в 1827-1834 рр. в пам'ять про героїв Вітчизняної війни 1812 р. Цей пам'ятник архітектури розташований на площі Страйків і представляє стиль ампір. У його створенні брали участь архітектор В. П. Стасов, скульптори в. І. Демут-

Малиновський, С. с. Пименов і П. К. Клодт. Висота воріт становить більше 30 м, ширина - 28

м. Під час ВВВ ворота значно постраждали від бомбардувань і артобстрілів, але пізніше були відреставровані. У 1944 р. через арку воріт у місто входили війська-переможці. Після виконання цієї роботи автор отримав всесвітню відомість і покровительство Миколи І.

Петро Карлович Клодт (1805-1867) - син генерала, учасника Великої Вітчизняної війни 1812г., Народився в Петербурзі. У 1833 р він починає роботу над моделями перших двох груп «приборкувач коней» (з числа чотирьох), встановлених на Аничковом мосту в Петербурзі.

Наступною його роботою був пам'ятник байкаря І. А. Крилову, закінчений відливанням в 1855 р і в тому ж році встановлений в Літньому саду.

Дуже багато уваги Клодт приділяв, так званої, малої пластики - невеликим скульптурним групам і статуєток. У багатьох роботах, на кшталт «Козацькі коні з артилеристом», «Мертві коні і воїн», явно відчувається вже оповідальність, яка свідчить про попередження жанрової скульптури ХІХ століття.

«Ну, Клодт, ти робиш коней краще, ніж жеребець», - ці слова, за легендою, сказав геніальному скульптору імператор Микола І після того, як була закінчена колісниця богині слави на Нарвських воротах. Коні принесли Петру Клодту світову славу. Вони установлені в

Берліні на головних воротах королівського палацу, в Неаполі. Копії скульптур можна побачити в садах та палацових будівлях в Росії: в околицях Санкт-Петербургу – в Орловському палаці в Стрельні та Петергофі, а також на території садиби Голіциних в підмосковних Кузьмінках, садибі Кузьмінки-Влахернське. І, звичайно, коні на Аничковому мості стали одним із символів міста на Неві. Геніальна робота отримала своє визнання. Молодого майстра нагородили

званням академіка, а також квартирою при Академії художеств і великою майстернею, де Клодт проводив більшу частину свого часу. Нерідко він будоражив в петербурзькому суспільстві пересуди, в яких він поставав як одержимий художник в вічно заляпаній блузці, з всклокоченою головою, який зустрічав в брудній майстерні кращих представників знаті і навіть членів династії, не особливо церемонячись і ведучи себе дуже просто.

Петро Клодт. Четверта композиція із серії «Приборкувачі коней»

Наступною монументальною роботою, яка вознесла Клодта на Олімп слави, стало замовлення на виконання двох скульптурних груп «Приборкувачі коней», якими спочатку хотіли прикрасити пристані Адміралтейського бульвару. Замовлення було отримане в 1832 році. Роботи продовжувались до 1841 року, коли на Аничковому мості на західних стоях появились дві бронзові скульптурні групи, а на східних – їх гіпсові копії, виконані під бронзу. Між іншим, коні простояли на мості недовго: вже в 1842 році Микола І відправив їх в подарунок пруському королю Фрідріху Вільгельму IV, в 1846 році знову відлитих коней подарували королю Сіцилії Фердинанду II, а ще пізніше копії «Приборкувачів коней» були установлені в Петергофі, Стрельні та на Кінному дворі садиби Кузьмінки під Москвою.

Клодт, який до того часу вже, напевне, повинен був відчути дурноту від тієї верениці коней, вирішив більше копій не робити. В 1850 році на Аничковому мості установили бронзові статуї, які

були відлиті за новими моделями, в результаті чого появилася композиція із чотирьох різних скульптурних груп, які представляють драматичну історію з послідовно розвиваючим сюжетом: підкорення коня людиною, яка перемагає в боротьбі над безпощадною могутністю природи.

Урок – 28

Шеремет Лариса Григорівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
циклу Березняківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Смілянської районної ради*

Тема уроку : Стиль романтизм у живописі.

Жанри живопису. Школи живопису. Види графіки. Мода стилю романтизму.

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями світової художньої культури;
- б) між предметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- продовжувати знайомити в художніми стилями, ознайомити з умовами виникнення та особливостями мистецького стилю «романтизм», найвідомішими пам'ятками живопису його майстрами;
- познайомити учнів з творчістю представників німецької, англійської, французької та американської шкіл живопису романтизму;
- розглянути види графіки цього стилю;
- ознайомити із модними тенденціями романтизму.
- розвивати вміння учнів здійснювати різні види аналізу творів живопису романтизму;
- проводити власні мистецькі дослідження, створювати живописні картини в стилі романтизму за вигаданим сюжетом або за зразком;
- виховувати інтерес до творчості художників, ціннісне ставлення до живопису романтизму.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок поглиблення в тему.

Обладнання: комп'ютер, репродукції картин, портрети художників, презентація до уроку.

"Романтизм- приналежність не одного тільки мистецтва,
не однієї тільки поезії; його джерело в тому,
в чому джерело і мистецтва, і поезії - в житті "

В. Белінський

Хід уроку:

1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.
2. Актуалізація опорних знань.
 - Які ви знаєте визначальні риси стилю романтизм у мистецтві?
 - Назвіть напрями архітектури романтизму.
 - Які характерні особливості скульптури романтизму?

Слово вчителя.

Останнє десятиріччя XVIII – початок XIX ст. – час великих соціальних та історичних потрясень, а разом з цим – зміни у всіх сферах життя. Три головних події цього періоду – Велика французька революція 1789 р., наполеонівські війни, підйом національно-визвольного руху в Європі.

Письменники, художники, музиканти опинились свідками грандіозних історичних подій, революційних струсів. Багато з них у захваті вітали зміни, промови Ідей Свободи,

Рівності і Братерства. Але час ішов, і митці помічали, що суспільний порядок далекий від того суспільства, який віщували. Наступила пора розчарувань. На початку 19 ст. у філософії та мистецтві звучать трагічні ноти сумніву щодо перетворення світу. Це і сприяло виникненню нової світозірцевої системи романтизму. Слово “романтизм” (франц. romantisme) походить від іспанського romance. Так в середньовіччя називали лицарський роман. У 18 ст. – “фантастичне”, “живописне”, “чудернацьке”. І це значення більш за все визначило сутність епохи романтизму - розрив між реальністю та мрією, протиставлення прекрасного вигаданого об'єктивній реальності.

Клас поділяється на групи, кожна група має завдання.(Прослідкувати і підготувати таблицю)

- Ваш досвід спілкування з мистецтвом, дозволяє вам самостійно у групах визначити:

1 гр. - принципи романтизму;

2 гр.- риси героя романтизму;

3 гр. – теми романтизму

(робота в групах: на столах треба обрати вірні визначення, а зайві не застосовувати).

1 гр. Принципи романтизму:

- несприймання реального життя;
- виключність романтичного героя (один, внутрішнє роздвоєння, пошук ідеалу, життя в сфері емоцій);

- ідеалізація культури минулого (Античність та Середньовіччя);

- інтерес до фольклору.

2 гр. Риса романтичного героя:

- особистість складна, страстна, внутрішній світ якої незвичайно глибокий, безмежний;

- образ сильних людей з надзвичайною енергією, з бурними страстями, бунтарів, образ “зайвої людини”;

- герой-мистець, вигнанець, мрійник, мандрівник, фантазер.

3 гр. Теми романтизму:

- тема любові займає головне місце;

- страсті – високі та низькі;

- тема одинацтва;

- образи природи, фантастичні образи.

(обговорення роботи в групах)

- Дякую за роботу. Отже, хочу звернути Вашу увагу на те романтизм менш за все виражений - в скульптурі. В образотворчому мистецтві романтизм найбільш яскраво проявився у живопису і графіці.

Наприкінці XVIII, початку XIX століття ідеї класицизму і Просвітництва втратили свою привабливість і актуальність. Новий напрям у мистецтві, яке у відповідь на канонічні прийоми класицизму і моральні суспільні теорії Просвітництва звернулося до людини, її внутрішнього світу, набирало силу і опановувала умами. Романтизм отримав дуже широке поширення у всіх областях культурного життя і філософії. Музиканти, художники та письменники у своїх творах прагнули показати високе призначення людини, її багатий духовний світ, глибину почуттів і переживань. Відтепер людина з її внутрішньою боротьбою, духовними пошуками і переживаннями, а не «розмиті» ідеї загального благоденства і процвітання, стали чільною темою у творах мистецтва. Романтизм у живописі Глибину ідей і своїх особистісних переживань живописці передають через художній образ, створений за допомогою композиції, кольору, акцентів. У різних країнах Європи були свої особливості у трактуванні романтичних образів. Це пов'язано з філософськими течіями, а також суспільно-політичною обстановкою, живим відгуком на які було мистецтво. Живопис не була винятком.

В історії світового живопису романтизм склав яскраву і блискучу епоху. Живописні полотна Е. Делакруа (Франція), Ф. Гойї (Іспанія), К. Д. Фрідріха (Німеччина), С. Ф. Щедрина, О. А. Кіпренського та І. К. Айвазовського (Росія) – краще, що створено в епоху романтизму.

Вільні від усіляких догм, доктрин і шкіл, художники підкорялися тільки покликом власної душі, приділяли особливу увагу виразному зображенню почуттів і переживань людини.

Дійсно, живопису романтизму була властива «страшна спрага творити всіма можливими способами». Улюбленими виразними засобами романтичної живопису стали: яскравий, насичений колорит, контрастне освітлення, емоційність манери, мазка, фактури. Художники часто вдавалися до мови натяків і символів, запрошуючи глядачів домалювати в уяві все інше.

Багато художників епохи романтизму вважали, що до розуміння сутності буття потрібно йти через осягнення людей, внутрішнього світу людини. Який же він, людина романтичного покоління, закарбований на полотнах видатних творців?

Часто він стає свідком жорстоких кровопролиттів і воєн, трагічних долі цілих народів. Він робить героїчні вчинки, здатні надихнути оточуючих. Це людина, який гостро відчуває свою власну роздвоєність і нестійкість в цьому світі. Він пишається внутрішньою свободою власного «Я» і в той же час страждає через це. Він поєднує в собі протест і безсилля, наївні ілюзії і песимізм, нерозтрачену енергію і розчарованість. Не знаходячи ідеалу в сучасному світі, він звертається до минулого, зводить на п'єдестал шляхетних лицарів Середньовіччя. Але, як би не був суперечливий вигляд героя-романтика, в ньому стверджується виняткова цінність людської особистості, її порив до необмеженої свободи і творчого самовираження.

Романтиків привертала сучасність, в якій вони черпали сюжети для багатьох своїх творів. Французька революція і наступні за нею загарбницькі походи Наполеона, жорстокі політичні репресії і страсти, нескінченні зміни урядів і революційний вибух 1830 з особливою гостротою поставили питання про роль народу і особистості в історії. Живопис романтиків вибирала в герої не великих діячів епохи, а цілі народи, представників простих станів, що стали активними творцями історії. У полотнах Т. Жеріко («Офіцер кінних егерів імператорської гвардії, що йде в атаку» і «Поранений кірасир»), Е. Делакруа («Свобода, що веде народ (28 липня 1830)»), Ф. Гойї («Повстання 2 травня 1808 в Мадриді »і« Розстріл повстанців »>) були проголошені нові ідеали і художні принципи.

- А зараз до вашої уваги роботи учнів які представлять Вам художників-романтиків.

Презентація учнів «Франсіско Гойя».

Іспанський художник Франсіско Гойя (1746 -1828) став свідком Наполеонівських воєн, які спустошили і розорили Іспанію. У 1808 р у відповідь на найжорстокіші репресії наполеонівської окупації в Мадриді спалахнуло народне повстання. У ці важкі роки Гойя був разом зі своїм народом. Твори тих років супроводжували підписи: «Я бачив це!», «Не можна стерпіти».

Картина «Розстріл повстанців в ніч на 3 травня 1808» стала обвинувальним актом художника злу і насильству. Він виразно відчув реальні масштаби народної трагедії.

Темна, безпросвітна ніч опустилася на пустир площі Манко в Мадриді. Тут 3 травня 1808 безлика, сіра натовп солдатів виконала страшний наказ – розстріляла без суду і слідства ні в чому не винних людей. Контрасти світла і тіні підсилюють драматизм відбувається. Різкий світло ліхтаря химерно висвітлює вихоплені з п'єтми особи повстанців. У ці останні хвилини перед смертю їх думки і почуття напружені до межі. До крові стиснуті кулаки непокори, до болю закушу пальці в німому і розпачливому крику. Застиг в останній судомі убитий, обмацує землю смертельно поранений. Чернець у сірій рясі стримано волає до Бога. Хтось відсахнувся, закриваючи обличчя руками ...

У центрі картини – Рвонувшись назустріч катам людина в сліпучо білій сорочці. Він стоїть, широко розкинувши хрестом руки, нагадуючи розп'ятого Христа. На тлі того, що відбувається він виглядає символічним нагадуванням про справедливе прийдешньому відплату. Гойя піднімається над достовірністю історичного факту, стверджуючи моральну перевагу нескореного народу, показуючи стійкість і красу його духу.

Перегляд репродукцій з обговоренням.(На вибір учня чи вчителя)

Капричо №43: «Сон разума рождает чудовищ»

Розстріл повстанців у ніч на 3 травня 1808 року
1814; 268x347 см

Прадо, Мадрид

Під час народного повстання в Мадриді Гойя знаходився в гущі подій: він бачив бій на Пуерта дель Соль, яке пізніше зобразив на полотні «Повстання 2 травня 1808 року», а також відвідав пагорб Принсип Пію, де були розстріляні повстанці, — і там, прямо серед трупів, написав ескіз, який ліг в основу картини «Розстріл повстанців у ніч на 3 травня 1808 року».

Художник обрав сюжетом для своєї картини безпосередньо мить перед залпом. Все, що відбувається здається протиприродним — як в страшному сні. З мороку, виділені світлом ліхтаря, виступають силуети двох груп, що стоять один проти одного; вдалині видно темні будівлі Мадрида на тлі зловісного чорного неба.

Основний художній прийом цієї композиції — протиставлення. Перед глядачем два ворогуючих народу: французькі та іспанські завоювальники борці за свободу і незалежність.

Постаті повстанців повні виразності і драматизму. У натовпі засуджених кожен переживає наближення смерті по-своєму: хтось плаче, хтось несамовито молиться. Серед них виділяється могутній іспанець у білій сорочці. Він зустрічає смерть без страху. Його

величезна постать вихоплені з натовпу потоком світла; здається, що все дула рушниць націлені тільки на нього.

Поруч з ним чоловік зі стиснутими кулаками, його почуття виражені більш стримано і менш патетично. І тут же згорблений чоловік зі стиснутими пальцями рук — він розуміє, що приречений, і смиренно чекає смерті...

Широко розставивши ноги, направивши мушкети на беззбройних людей, французькі солдати стоять монолітною групою і, схоже, позбавлені людських емоцій. Солдати виступають тут як уособлення зла і насильства — саме тому вони абсолютно безликі, їх індивідуальні риси і людські почуття приховані під однаковими мундирами.

Подія, відображена на картині, запам'ятовується в цілому, своїм загальним настроєм, — навіть повстанець в білому сприймається як завершення загального пориву, так як він один із багатьох. Гойя не прагне до академічної правильності малюнка, до закінченості деталей. Все написано широко, вільно, великими енергійними мазками.

Картина відкривала шляхи нового розуміння історичної живопису. Виявилось, що подвиги не тільки певних історичних осіб, але і звичайних простих громадян гідні бути увічненими в історії взагалі і в мистецтві зокрема. Їм для цього, виявляється, зовсім не потрібні античні одягу або умовний алегоричний мову, прийняті в історичній живопису художників-академіків.

Слово вчителя.

На новому етапі творчості Гойї (1797-1801) насолоду природною життєвою стихією змінюється поглиблюється інтересом до соціального буття людини, зростаючим неприйняттям каліцтв і несправедливості феодально-клерикального товариства.

Сонячне сяйво надовго залишає гойївське мистецтво; в ньому борються тепер світло і морок. На зміну привітності «епохи гобеленів» приходять грізний і нешанобливий сміх «епохи «Капрічос» («Капризи»). У цій створеної в два етапи серії з вісімдесяти офортів Гойї не тільки обрушується на людські пороки — легковірність, легковажність, боягузтво, удавання, пристосуванство, тупу жорстокість, бажання жити чужим розумом і т. п.

Він ще і «грає», але це дуже серйозна і небезпечна гра, мета якої — гротескне висвічування всього традиційного іспанського порядку, включаючи його священні ідеали.

Тут старість панує над юною життям і висмоктує її соки, осляча дурість осідлала людей, ніч, насичена всілякої нечистю, застеляє денне світло, а «сон розуму народжує чудовиськ»...

Займаючи поряд з кращими творами Давида 1790-1795 років ключове положення в мистецтві епохи Великої французької революції, на історичному переломі від XVIII до XIX століття, «Капрічос» Гойї не дарма придбали потім популярність в середовищі романтиків.

Ця серія приголомшливих своєю відвертістю офортів настільки ж передбачає романтизм нового століття, наскільки, з іншого боку, узагальнює досвід критичної тенденції Просвітництва століття минулого.

Презентація учнів- «Ежен Делакруа».

Ежен Делакруа (1798-1863) став тим художником, який зумів висловити найширший масштаб сучасної історії. Перебуваючи під враженням подій Липневої революції 1830 р, він повідомляв у листі до брата: «... Якщо я не бився за батьківщину, то нехай, принаймні, буду писати заради неї». Патріотичний порив, грандіозний масштаб того, що відбувається він передав у знаменитій картині «Свобода, що веде народ (28 липня 1830)», що поєднує в собі майже протокольну реальність репортажу з духом піднесеної романтичної алегорії. Не випадково сучасники назвали її «Марсельською французького живопису».

По розвалинах барикади, тільки що відбитої в урядових військ, прямо по тілах убитих грізно і стрімко рухаються повстанці. Липневе сонце, насилу пробивається крізь клуби порохового диму, висвічує окремі фігури людей. Кожен образ уособлював собою героїчний характер нації і був підказаний художнику самим життям, свідченнями очевидців та безпосередніх учасників повстання. Ось студент, міцно зціпивши рушницю, зводить курок. Поруч робочий

в блузі рішуче змахнув шаблею. Паризький гамен несамовито розмахує пістолетами. Поранений гвардієць останнім зусиллям волі підводиться на руках, щоб глянути в обличчя прекрасної Свободі.

Смисловим центром картини стає фігура Свободи – прекрасної жінки з трибарвним прапором у руці. У єдиному пориві вона захоплює за собою повсталих, надаючи сили пораненому солдату, надихаючи на подвиг дітей і дорослих.

... Ця сильна жінка ...

З хрипким голосом, з вогнем в очах,
Швидка, з широким кроком,
Насолоджуєшся криками народу,
Кривавими переймами, довгим рокотом барабанів,
Запахом пороху, що доноситься здалеку,
Відзвуками дзвонів і приголомшуючих гармат ...

О. Барб'є. Ямби (Переклад А. Г. Конюс)

Перегляд репродукцій з обговоренням.(На вибір учнів чи вчителя)

??? Якою б музикою могла б “засвучати” ця картина? (“Марсельєза”, хор “Вічний революціонер” на вірші І.Франка, увертюра до опери “Т.Бульба” М.Лисенка та інші).Слухання.

Презентація «І.К.Айвазовський»

Айвазовський Іван Костянтинович (Ованес Айвазян) (1817 — 1900) — художник, живописець вірменського походження. Створив понад 6 тисяч полотен. Народився Іван 29 липня 1817 у Феодосії. Перші роки Айвазовського пройшли в бідності в результаті розорення батька. Але все, ж йому вдалося вступити до гімназії Сімферополя. Захоплення живописом привело його в стіни Академії мистецтв Петербурга, в якій він навчався у визнаних майстрів. Після закінчення Академії багато подорожував по Європі. 1840 р. Іван Айвазовський подорожував за кордоном, працював у Римі, Неаполі, Сорренто, Венеції, Парижі, Лондоні, Амстердамі. 1845 на запрошення турецького султана побував у Стамбулі. Найбільш успішний Айвазовський був в морських пейзажах. А з 1844 року він навіть був художником морського штабу. Однак Айвазовський писав полотна не тільки на морську тематику. Серед інших його серій картин: кавказькі, українські краєвиди, вірменська історія, Кримська війна. У Феодосії Айвазовський збудував будинок та майстерню, влаштував виставки, грошові надходження від яких передавав на добродійні цілі, 1880 заснував картинну галерею. З 1844 академік Петербурзької академії мистецтв, а з 1887 — її почесний член. З 1894 член Товариства південноросійських художників в Одесі. Крім художньої діяльності займався благодійністю — активно допомагав розвитку рідного міста — Феодосії. Побудував там музей старовини, заснував картинну галерею, сприяв прокладці залізничної колії в Джанкой. Художник помер 2 травня 1900 у Феодосії, у віці 82 років. Найвідоміші картини Айвазовського Ранні твори, такі як «Морський берег» (1840), «Дев'ятий вал» (1850) та ін., написані Айвазовським під впливом романтизму. Пізніше у творчості художника оселилися реалістичні мотиви: «Чорне море» (1881), «Серед хвиль» (1898). Особливо відомий як баталіст, картинами: «Чесменський бій» (1848), «Наваринський бій» (1848), «Пожежа Москви в 1812 р.» (1851), «Сінопський бій» (1853), «Облога Севастополя» (1854), «Бій пароплава „Веста“» (1877), «Узяття Карса» (1881), «Чорноморський флот у Феодосії» (1890), «Бій брига „Меркурій“» (1892) та ін. Пейзажі Криму: «Ялта» (1838), «Місячна ніч у Гурзуфі» (1839), «Кав'ярня в Криму» (1847) та ін. Картини українських пейзажів та на побутові теми: «Чумаки в степу вночі» (1855), «Очерет на Дніпрі» (1857), «Український пейзаж» (1868), «Млин на березі річки. Україна» (1880). «Весілля в Україні» (1891), «Під час жнив» (1891).

Слово вчителя.

У Росії романтизм почав виявлятися спочатку в портретному живопису. Значне місце стали займати портрети поетів, художників, меценатів мистецтва, зображення простих селян. Особливо яскраво проявилася ця тенденція у творчості Ореста Кіпренського (1782 - 1836 рр.)

та Василя Тропініна (1776 - 1857 рр.).

Василь Андрійович Тропінін прагнув до живої невимушеної характеристики людини, вираженої через його портрет. «Портрет сина» (1818), «Портрет О. С. Пушкіна» (1827), «Автопортрет» (1846) вражають не портретною схожістю з оригіналами, а надзвичайно тонким проникненням у внутрішній світ людини.

На початку ХІХ століття значним культурним центром Росії була Твер. Тут молодий Орест Кіпренський зустрів О. С. Пушкіна, портрет якого, написаний пізніше, став перлиною світового портретного мистецтва. «Портрет Пушкіна» пензля О. Кіпренського - живе уособлення поетичного генія. У рішучому повороті голови, в енергійно схрещених на грудях руках, в усьому образі поета позначається почуття незалежності і свободи. Це про нього Пушкін сказав: «Себе як у дзеркалі я бачу, але це дзеркало мені лестить».

- Так у двох портретах відбилися два напрямки російського мистецтва, зосереджені у двох столицях. І критики згодом писали, що В.Тропінін з'явився Москві тим, чим був О. Кіпренський для Петербурга.

(на екрані репродукції картин І. Айвазовського)

У блискучих картинах І. К. Айвазовського яскраво втілилися романтичні ідеали захвату боротьбою і міццю природних сил, стійкістю людського духу й умінням боротися до кінця. Розташуйте дані картини митця на основі розвитку емоцій: від “емоційного *ріано*” до “емоційного *forte*” та дайте назву емоціям, відображеним у картинах.

Перегляд репродукцій з обговоренням.(На вибір учнів чи вчителя)

Запитання для обговорення.

Які ознаки романтизму ви помітили? Розкажіть про сюжет картини. Які засоби виразності живопису допомагають створити образи?

Які враження від картини? Розкажіть про них. Спробуйте створити власну замальовку морського пейзажу за допомогою акварельних фарб.

Вчитель.

У блискучих картинах І. К. Айвазовського яскраво втілилися романтичні ідеали захвату боротьбою і міццю природних сил, стійкістю людського духу й умінням боротися до кінця. Розташуйте дані картини митця на основі розвитку емоцій: від “емоційного *ріано*” до “емоційного *forte*” та дайте назву емоціям, відображеним у картинах.

Словникова робота.

1.Мистецтво романтизму пов'язують з Великою французькою революцією ХVІІІ ст. Він виникає як реакція загального піднесення з приводу її початку і як глибоке розчарування у можливостях людини внаслідок її поразки.

Характерні риси живопису романтизму: розкріпачення від академічних канонів, ліризм, героїчна піднесеність, емоційність картин, прагнення до кульмінаційних, драматичних моментів у композиції та змісті.

Жанри живопису романтизму: історичні полотна, баталії, фантастичні картини, марина, портрет, пейзаж.

Імена титанів живопису романтизму: Ф. Гойя, Е. Делакруа, І. Айвазовський.

Школи живопису: німецька, французька, англійська.

2. Види графіки романтизму: літографія і книжкова гравюра па дереві.

Літографія (від грец. Лівої; — камінь та грец. ураірю — писати) — один із видів друкованої графіки, заснований (на відміну від гравюри) на техніці плаского друку, коли поверхню спеціального літографського каменю обробляють літографським олівцем та тушшю.

Ритина (від з'кр. «різати»), або гравюра (фр. йгауиге) — вид графічного мистецтва, створення тиражованих зображень шляхом контрастного друку з рельєфних поверхонь або через графарет.

Ксилографія, або дереворит — техніка гравюри на дошці з дерева, розрізаного впоперек шарів.

Мода стилю романтизм.

Костюм 1830--1860 років. Різка зміна моди

У першій половині XIX століття (в 1830 роках) складається новий мистецький напрям - романтизм. У Німеччині, Франції та інших європейських країнах воно стає панівним напрямом у мистецтві. Відбувається розрив з класичною спадщиною античності і поворот до народних традицій європейського середньовіччя. Смаки середніх віків воскресли в прикрасах і одязі. Його естетичний ідеал - сильна особистість, спрагла свободи, боротьби, дії. Характерним для романтизму була ідеалізація минулого, головним чином середньовіччя. У становленні нових ідеалів моди чималу роль зіграли романи Вальтера Скотта, поеми Байрона, картини Делакруа, музика Бетховена і Шопена. У моді книжковий герой, тому романтично налаштовані жінки не розлучаються з томиком улюбленого роману, носять його з собою в спеціальній кишені. Напрямок, що панувало в прикладному мистецтві і костюмі 30-40-х років, носить назву - бідермейер, по імені героя-буржуа поеми Л. Ейхродта «щільні запаси *biedermeier Liedertlust*». Цей стиль став синонімом бюргерського благополуччя й затишку.

Епоха романтизму пов'язана з активним розвитком промисловості, що дозволило одягатися модно не тільки знаті, але і міщанам.

У зовнішньому вигляді і костюмі людини вплив романтизму створило образи піднесені, пристрасні, мрійливі, одухотворені.

У чоловічому костюмі, який за асортиментом і основним формам залишається незмінним, велике значення надається доповненнями, дорогим вовняним, тонким льняним тканинам. Для бальних фраків використовують оксамит, для жилетів - різнокольорову парчу. У моду повертається середньовічний плащ і довгі загострені туфлі.

У жіночому костюмі панує сукню з дуже вузькою стягнутої жорстким корсетом талією, непомірно широкими вгорі і на лінії ліктя рукавами (прозвані «баранячими стегенцями»), які звужувалися до кисті. Вони були так великі, що їх відповідний "роздутий вид" необхідно було підтримувати китовим вусом. Низько спущеним плечем і розширеною спідницею довжиною до щиколоток (рис. 7). Витонченість талії композиційно підкреслюється такими деталями, як комір, косинка, мереживо. легкі кольорові відтінки, що створює відчуття легкості і ніжності. Знову в сукні з'являється крінолін - стегна збільшуються до небувалих розмірів, під пишними формами сукні тіло майже ховається.

Сукні легких світлих кольорів з атласу, оксамиту рясно прикрашалися стрічками, воланами, рюшами, бантиками, мереживами, рюшами. Сильно відкрита шия дозволяла виділити голову, і тоді знову стали застосовувати складні зачіски. Вони були вельми майстерні, часто нагадуючи, наприклад, декоративну архітектуру. Доповнювали їх капелюхи, близькі за формою до чепцу, які прикрашалися страусовим пір'ям, квітами, стрічками, воланами і вуаллю.

У зимовий період пальто замінюється пальто-образними сукнями з товстих вовняних тканин. Поверх сукні одягали тільки широкі пелерини. Довжина спідниці скоротилася, тому, стало видно черевик на більш високому каблуці зі шнурівкою.

Чоловічий і жіночий силуети в романтичному костюмі схожі: похила лінія плечей, сильне розширення рукава, щільне облягання грудей і талії, розширення лінії стегон (мал. 7).

рис. 7

Чоловік, одягнений в романтичному стилі, мав дві помітні частини туалету: комір, який став

ще вище і жорсткіше, і манжети, опустилися нижче рукавів сюртука. Вдень мужні шиї панів прикрашав чорну краватку, а ввечері-білий. Додалася і м'яка фетровий капелюх. У 40-50-ті рр. чоловічий костюм стає більш стриманим, в ньому перемагає функціональність, доцільність форм, затверджується вайлуватий силует. Фрак стає парадній одягом, до нього покладаються довгі штани, незамінний циліндр і краватку, зав'язуванню якого тепер приділяється більше уваги. У щоденній одязі його замінює сюртук (самий великий крик моди), більш зручна закрита одяг із застібкою на гудзики. У 60-х рр. сюртук замінюють піджаком (у минулому частина мисливського костюма), який разом з брюками і жилетом починають робити з однієї тканини. Ще раніше у верхній чоловічий одяг з'являється пальто, короткий, прямого силуету (рис. 8). Колірна гамма обмежується темними (синім, коричневим, зеленим, чорним кольорами. Малюнок тканини - клітина, вузька смужка. У літньому асортименті допускалися сірий, білий і кремовий кольори. Верхній одяг, пальто, шиється по фігурі. На ногах носили черевики, високі чоботи.

рис. 8

З цього часу аж до 60-х роках ХХ ст. зміни в чоловічій моді стосуються в основному форми деталей (комірів, лацканів), довжини і ширини низу брюк, застібки (двобортною або одnobортною), ступеня прилягання по основних лініях силуету. Асортимент, форма і колір одягу остаточно стабілізуються.

Основним головним убором залишається циліндр. Взуття - чоботи і закриті туфлі чорного кольору.

Зовсім в іншому напрямку розвивається жіночий костюм. Рамки діяльності жінки в буржуазному суспільстві вкрай обмежені: світські розваги, мистецтво. Вона перетворюється в іграшку, багато прикрашену вивіску успіхів і положення свого чоловіка, фабриканта, ділка, буржуа. Форми її костюма, далекі від якої б то ні було практичності, доцільності. Розкішні, багаті тканини, нагромадження обробки і прикрас, швидка зміна моди, розрахованої на помітні ефекти, характеризує жіночий костюм буржуазної верхівки. Еклектизм - формальне механічне з'єднання різних художніх стилів, властивий всьому буржуазного мистецтва ХІХ ст., характеризує і костюм. Протягом усього періоду зустрічається використання елементів античності, готики, бароко, рококо у фактурі, кольорі, орнаменталізації тканин, в декоративному і конструктивному вирішенні костюма, в обробці.

Величезні спідниці 60-х рр. прикрашались пишними воланами, смугою тканого орнаменту, зубцями, фестонами. Цей період в історії костюма називають другим рококо.

Характерною особливістю жіночого костюма цього періоду є різноманітність його асортименту за призначенням: ранкові вбрання, костюми для прогулянок, обідні, вечірні туалети.

Величезну роль у костюмі грали доповнення: рукавички, парасолька, ювелірні прикраси (сережки, брошки, браслети, ланцюжки, кільця).

Капелюхи зберігали форму капора з високою тулією.

Особливість взуття цього часу -- низькі підбори і квадратна шкарпеткова частина.

Творче завдання. Створити ескіз костюма епохи романтизму.

Рефлексія. Оцінювання учнів.

- Які особливості живопису доби романтизму? Назвіть жанри і теми окремих картин.
- Які школи живопису існували в даній епосі?

- Назвіть імена відомих художників стилю романтизм.
- Які види гравюри бз'ли розповсюдженими?
- У чому новизна стилю в живописі? Назвіть основні відмінності стилю у творчості живописців.
- Розкажіть про свої враження від уроку.

Творче завдання.

Створіть разом із друзями протягом місяця груповий проект «Романтизм у мистецтві».

Оберіть вид мистецтва стилю, знайдіть його характерні ознаки, доберіть відповідні ілюстрації та музичний супровід. Результати своєї проектної діяльності продемонструйте у вигляді презентації або буклета па уроці узагальнення знань.

Тестові завдання.

Урок – 29

Шеремет Лариса Григорівна,
*учитель предметів художньо-естетичного
 циклу Березняківської загальноосвітньої
 школи I-III ступенів
 Смілянської районної ради*

Тема: Стиль романтизм в музиці та театрі.

Мета: : формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність:

- а) оволодіння досягненнями світової художньої культури;
- б) між предметна естетична компетентність.

Предметні компетентності:

- ознайомити учнів з характерними риси музичного романтизму;
- поглибити знання про новітні жанри романтизму;
- дослідити напрямок мистецтва романтизм, як систему певних музичних та ідейно-художніх ознак;
- прослідкувати романтичні тенденції в творчості видатних музикантів Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Листа, Ф. Шопена, Ф. Мендельсон Р. Вагнера
- Зіставити головні риси та стильові прийоми творчості великих митців романтичного стилю Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Листа, Ф. Шопена Ф. Мендельсон, Р. Вагнера ;
- виховувати інтерес до театрального мистецтва романтизму.

Тип уроку: комбінований, інтегрований, урок поглиблення в тему.

Обладнання: комп'ютер, портрети композиторів, відео та аудіо записи.

Музичне сприймання: вальс №10 Ф. Шопена та споглядання картини В. Первунінського «Віденський бал»

Ілюстрації для перегляду: В. Рідер. «Портрет Франца Шуберта»

Е. Делакруа. «Портрет Фредеріка Шопена»

В. фон Кульбах. «Портрет Ференца Ліста»

Творче завдання.

Знайдіть ілюстрації до твору, який вам найбільше сподобався, та змонтуйте ролик на тему «Музика стилю романтизму».

Хід уроку:

1. Організаційний момент. Мотивація до навчання.
2. Актуалізація опорних знань.

- Назвіть етапи розвитку романтизму.
Ранній романтизм (кінець XVIII — початок XIX ст.)
Зрілий романтизм (20-40 рр. XIX ст.)
Пізній романтизм (після революції 1848).
- Назвіть жанри живопису романтизму.
Історичні полотна, баталії, фантастичні картини, марина, портрет, пейзаж.
- Назвіть імена титанів живопису романтизму.
Ф. Гойя, Е. Делакруа, І. Айвазовський...
- Назвіть автора полотна та місце де зберігається картина.

Е. Делакруа. Франція.Париж.Лувр.

І.К.Айвазовський.

Услід за класичним періодом в розвитку музичного мистецтва прийшов романтичний. Музика цього стилю відрізняється енергією, інтенсивністю і пристрасністю. Строгі музичні форми набули експресії та виразності. Музика романтизм}' — це звернення до людської душі, народної музики, історії народу.

Представники романтичного стилю (XIX ст.) найпочесніше місце серед усіх видів мистецтва відводили музиці. Справді, музика, немов голос серця, здатна передати життя людської душі, відкрити в звуках усі нюанси безмежного світу почуттів, настроїв, задумів. Саме емоційну виразність, першість почуття над раціональним мисленням романтики ставили за найвищу мету.

Романтизм - це, з одного боку, стійкі ознаки людської свідомості, а з іншого - доба, в яку ці якості стають головними в культурі. Романтизм походить від декількох понять: романський мовний світ початку XIX ст. з його народною мовою та романська архітектура того часу. У музиці напрям романтизму склався в 1820-ті роки, розвиток його зайняв XIX ст. Композитори романтики старалися за допомогою музичних засобів виразити глибину і багатство внутрішнього світу людини. Музика стає більш рольовою, індивідуальною. Одержують розвиток пісенні жанри, зокрема балада.

Характерні риси музичного романтизму: протиставлення ідеального світ}' та повсякденності; відображення проблем людини, її конфлікту із зовнішнім світом, самотності; звернення до народної творчості, національної культури, історичного минулого;

переважання національно-патріотичних і демократичних тем, любові до природи. Цікаво знати, що в епоху романтизму отримали розквіт новітні жанри: народно-побутова, фантастична і романтико-героїчна опери, балада, пісня, романс, танець, програмна симфонія, програмна концертна увертюра, симфонічна поема, концертні музично-драматичні твори, характеристичні фортепіанні п'єси, лірична фортепіанна мініатюра, камерні жанри. Особлива увага романтиків була прикута до душевного світу людини, що підсилило роль лірики у їхніх творах. Розпочався пошук нових засобів емоційної виразності, щоб глибоко і проникливо розкрити багатий світ людських переживань, надати перевагу почуттям над розумом, підсилити інтерес до життя простих людей, перенісши акцент на народне мистецтво, музику побуту.

Представники романтизму в музиці

Представниками романтизму в музиці є: у Австрії Франц Шуберт; у Німеччині - Э. Т. А. Гофман, Карл Вебер, Фелікс Мендельсон, Роберт Шуман, Ріхард Вагнер; у Італії - Нікколо Паганіні, Вінченцо Белліні, ранній Джузеппе Верді; у Франції - Р. Берліоз, Д. Ф. Обер, Дж. Мейєрбер; у Польщі Фредерік Шопен; в Угорщині - Ференц Лист. У Росії в руслі романтизму працювали А. А. Аляб'єв, М. І. Глінка, Н. А. Римський-Корсаков, А. Н. Скрибін .

В епоху романтизму музика посіла першорядне місце в системі мистецтв. Це пояснюється її специфікою, яка дозволяє найбільш повно відобразити душевні переживання за допомогою всього арсеналу виразних засобів.

Романтизм у музиці відображає проблеми сучасної людини, його конфлікт із зовнішнім світом і його самотність. Ці теми стають головними у творчості композиторів. Будучи обдарованою творчою особистістю, несхожою на інших, людина постійно відчуває нерозуміння з боку оточуючих. Його талант і стає причиною самотності. Саме тому улюблені герої композиторів-романтиків – поети, музиканти і артисти (Р. Шуман «Любов поета»; Берліоз – підзаголовок «Епізод з життя артиста» до «Фантастичної симфонії» тощо). Передаючи світ внутрішніх переживань людини, романтизм у музиці досить часто носить відтінок автобіографічності, щирості, ліричності. Широко використовуються теми любові, пристрасті. Приміром, відомий композитор Р. Шуман багато фортепіанні п'єси присвячував своїй коханій – Кларі Вик.

Тема природи також досить часто зустрічається у творчості романтиків. Нерідко композитори протиставляють її душевному стану людини, фарбуючи відтінками дисгармонії.

Тема фантастики стала справжнім відкриттям романтиків. Вони активно працюють над створенням казково-фантастичних героїв і передачею їх образів за допомогою різноманітних елементів музичної мови (Моцарт «Чарівна флейта» – Цариця ночі).

Нерідко романтизм у музиці звертається і до народної творчості. Композитори у своїх творах використовують різноманітні фольклорні елементи (ритми, інтонації, старовинні лади), взяті з пісень і балад. Це дозволяє значно збагатити зміст музичних п'єс.

Використання нових образів і тим викликало необхідність пошуку відповідних форм і засобів виразності. Так в романтичних творах з'являються мовні інтонації, натуральні лади, протиставлення різних тональностей, соліруючі партії (голоси).

Російський романтизм знайшов яскраве відображення у творчості А. Аляб'єва, М. Глінки, М. Римського-Корсакова, О. Бородіна, Ц. Кюї, М. Балакірева, П. Чайковського та ін. У своїх творах А. Даргомижський передає багатогранні психологічні образи («Русалка», романси). В опері «Іван Сусанін» М. Глінка малює картини життя простого російського народу. Вершиною романтичного стилю по праву вважаються твори композиторів відомої «Могутньої купки». У них використані виразні засоби і характерні інтонації, властиві російській народній пісні, побутової музиці, розмовної мови.

Згодом до цього стилю зверталися також О. Скрибін (прелюдія «Мрії», поема «До полум'я») і С. Рахманінов (Етюд-картини, опера «Алеко», кантата «Весна»).

ТВОРЧИСТЬ КОМПОЗИТОРІВ ЕПОХИ РОМАНТИЗМУ

Франц Шуберт — австрійський композитор, один із основоположників романтизму(повідомлення учнів)

- !!! Послухайте прелюдію до Сонати до-мінор та спробуйте дібрати сюжет із творів живопису романтиків.
- Які характерні риси музики співзвучні з образами картин?
- Розкажіть про свої враження від музичного образу та поясніть свій вибір полотна. Що, на вашу думку, є спільним між ними?

2. Фредерік Шопен — польський композитор і піаніст (Повідомлення учнів)

Фредерік Шопен — польський композитор і піаніст. Музикою почав займатися досить рано, у вісім років висе концертував і мав неабияку популярність у Варшаві. Хлопчик з дитинства звик грати в темряві. Сідаючи за фортепіано, він неодмінно гасив свічки, тільки так він міг налаштуватися на потрібний лад. Цю звичку проніс через усе життя. Улюбленим інструментом стало фортепіано, з яким він не розлучався ніколи.

Більшу частину свого життя композитор провів у Франції і дуже сумував за Батьківщиною. На запитання, яким словом визначається головний настрій з'сіх його музичних творів, Шопен відповів, що в його рідній мові є таке слово — «жаль» (гаї), в якому прихована ціла гама почуттів. Такий багатогранний «жаль» забарвлює всі творіння композитора. Шопен-викоиавець неодноразово дивував Париж. За словами Ф. Ліста, музика й гра Шопена викликали «почуття замилювання, трепету, боязкості, що охоплює серце від споглядання надприродних істот, тих, кого не можеш розгадати, зрозуміти, обійняти». На батьківщині друзі композитора дивилися на нього як на генія, покликаного розкрити світу красу душі польського народу, через мистецтво прославити його історію. За роки творчості він створив численні фортепіанні твори, серед яких: мазурки, полонези, вальси, сонати, прелюдії, експромти, скерцо, балади. Та найулюбленішими творами Шопена серед багатьох поціновувачів його таланту є вальси.

!!!Послухайте вальс № 10 Ф. Шопена та розгляньте картину.

- Спробуйте за допомогою олівців створити ілюстрацію до цього твору, в якій передати образ світу музики композитора.
В. Перву пінський.«Віденський бал»

3. Фелікс Мендельсон — німецький композитор , піаніст, органіст, диригент(Повідомлення учнів)

Фелікс Мендельсон — німецький композитор єврейського походження, піаніст, органіст, диригент, голова художнього напрямку «Лейпцизька школа». Музика Мендельсона відрізняються прагненням до ясності й урівноваженості, їй властиві елегантність тону', опора на побутові форми музикування й інтонації німецької народної пісні, витопчена фантастична «скерцозність» (увертюра до п'єси «Сон у літню піч»). Він став творцем романтичного симфонізму, збагатив його жанром програмної концертної увертюри («Морська тиша й щасливе плавання»). У творчому доробку композитора — опери, кантати, ораторії, концерти, камерні твори, твори для органа, симфонічного оркестру'. Він був одним із творців романтичної симфонії та концерту, програмної концертної увертюри, жанру «пісня без слів».

!!! Послухайте уривок із концертної увертюри до комедії В. Шекспіра «Сон у літню піч» (зміст цієї увертюри налічує 11 номерів, один із них — весільний марш, відомий усьому світу) та розгляньте картину' художника Дж. Ноеля Патока «Оберон і Титанія»

Творче завдання.

Спробуйте створити власний малюнок під назвою «Сон у літню ніч». Презентуйте його своїм друзям і розкажіть про свої враження від музики Мендельсона.

Незважаючи на суперечливість романтичної естетики в цілому, представники романтизму зробили великий внесок у питання теорії музичного мистецтва: зміст і форма в музиці,

народність, програм-ність, зв'язок з іншими мистецтвами, оновлення засобів музичної виразності тощо.

4. Ференц Ліст — угорський композитор, піаніст, педагог, диригент, публіцист, представник музичного романтизму, засновник угорської композиторської школи.(Повідомлення учнів)

Ференц Ліст — угорський композитор, піаніст, педагог, диригент, публіцист, представник музичного романтизму, засновник угорської композиторської школи. Ф. Ліст — перший піаніст, який виступав із сольними концертами, котрими заслужив визнання як професіоналів, так і загальної публіки. Запису гри піаніста, на жаль, не збереглося. Одночасно композитор був відомий своєю благодійністю: допомагав жертвам стихійних лих, сиротам, учив безкоштовно талановитих студентів, сприяв фонду пам'яті Бетховена, пожертвувавши значні кошти на відкриття консерваторії в Будапешті.

Зробив численні фортепіанні транскрипції сцен із опер, симфоній, каприсів Паганіні та пісень Шуберта. Був автором хорової, вокальної та симфонічної музики, а його органні твори посіли чільне місце в репертуарі органістів. Основний принцип творчості Ф. Ліста — програм -ність. В основі більшої частини його творів лежить поетично-сюжетний задум. За допомогою програми Ліст намагався надати мистецтву більшої доступності для слухача. А його фортепіанний стиль відкрив нову еру в історії фортепіанного мистецтва.

!!!Послухайте твір Ф. Ліста «Кампанелла» та зробіть замальовку головного образу твору.

Яким ви його уявляєте, слухаючи цю музику?

5. Ріхард Вагнер — німецький композитор, диригент, теоретик музики, письменник-публіцист.(Повідомлення учнів)

Ріхард Вагнер — німецький композитор, диригент, теоретик музики, письменник-публіцист. Особливу увагу в своїй творчості приділяв опері, в якій став реформатором: відмовився від арій, дуетів, ансамблів з хорами і замість них увів великі наскрізні вокально-симфонічні сцени, драматичні монологи й діалоги. Увертюри Вагнер замінив прелюдями — короткими музичними вступами до кожного акту. Починаючи з опери «Лоенгрін», такі прелюдії виконували не до відкриття завіси, а вже на відкритій сцені. Цікаво знати, що Вагнер реформував і склад симфонічного оркестру: створив свій власний квартет туб, ввів басову тубу, контрабасовий тромбон, розширив струнну групу, застосувавши шість арф, а в опері «Кільце нібелунга» використав четверний склад духової групи з вісьмома валторнами. В операх Вагнера є складна система лейтмотивів, кожен з яких виступає як стисла музична характеристика чого-небудь: конкретного персонажа чи живої істоти.

!!! Послухайте «Політ валькірій» — уривок з опери «Валькірія» (однієї з чотирьох опер, що складають цикл «Кільце нібелунга») та розгляньте картину.

Розкажіть про свої враження від симфонізму Вагнера та твору художника. Що між ними спільного? Які інструменти виконують головну партію? Простежте за розвитком лейтмотиву опери.

Театральне мистецтво романтизму

Театральне мистецтво романтизму: головним предметом сценічного мистецтва є людина, її душевний світ, правда почуттів, продиктована протестом проти дійсності. Набули поширення жива розмовна мова замість декламації та наспівів, стрімкий емоційний жест акторів, позбавлений навмисної балетної округлості й благородної вачичі. Театр романтизму відмовився від єдності події, часу й місця. Велике значення мав і потяг до національної самобутності, інтерес до національних традицій, історії.

Романтизм в театр і пов'язаний з іменами поетів Д. Байрона, П. Шеллі, драматургів В. Гюго, А. де Мюссе, Г. Гейне та письменників А. Міцкевича, О. Пушкіна, М. Лермонтова.

Театральне мистецтво романтизму формувалося під впливом визвольного руху (10 - 30-х рр. IX ст.), тому головним його змістом став протест проти несправедливості існуючого ладу. Театр романтизму народив плеяду видатних акторів: П. Мочалов (Росія), Е. Кін (Англія), Л.

Девріснт (Німеччина), Г. Модена, А. Рісторі (Італія), П. Бокаж, М. Дорваль, А. Леметра (Франція), Г. Егрешші (Угорщина). Їх творчість принесла в театральне мистецтво героїчний пафос, культ сильної, вільної особистості, революційно-демократичні, національно-визвольні ідеї. Новий тип героя живе мрією про свободу і справедливість. Людина у мистецтві романтизму завади трагічна: вона не сприймає дійсність, перебуває у дисгармонії з собою, вона — бунтар і жертва. Герой театру несе мотиви «світової скорботи», меланхолії, гіркої іронії стосовно власних мрій та поривів.

У 20-і роки XIX ст. у Франції розробляють теорію літератури та романтичної драми. Найвідомішим драматургом і теоретиком театру того часу був Віктор Гюго. Основні риси його світогляду: боротьба за справедливість, захист усіх принижених і проповідь гуманізму.

Рефлексія. Оцінювання навчальних досягнень учнів.

Перегляньте уривок з відео про п'єсу В. Гюго «Знедолені». Ви почуєте цікаві факти про життя і творчість поета та побачите гру акторів нашого часу, які спробували відродити епоху романтизму.

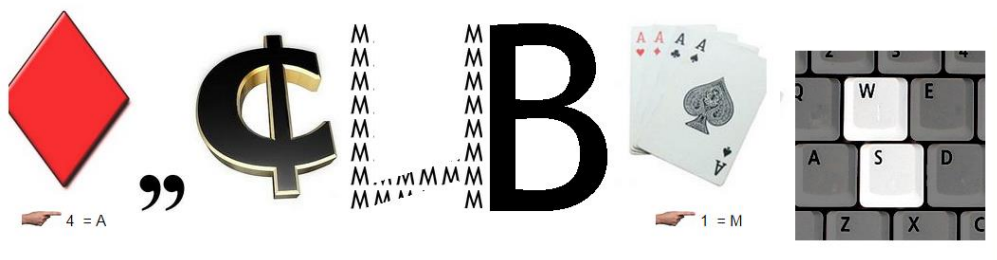
- Розкажіть про свої враження від мистецтва стилю романтизму.
- Які особливості музики цього стилю вам запам'яталися?
- Назвіть видатних композиторів та їх заслуги.
- Які нові музичні жанри з'явилися в цю епоху? Назвіть їх.
- Музика якого композитора вразила вас найбільше і чому?
- Що ви знаєте про театр стилю романтизму?
- Розкажіть про нового героя театру.
- Які драматурги заклали основу мистецтва театру того часу? Назвіть їх.

Творче завдання.

Знайдіть ілюстрації до твору, який вам найбільше сподобався, та змонтуйте ролик на тему «Музика стилю романтизму».

Тестові завдання.

1. Розгадайте ребус.

2. Розшифруйте прізвище та імя відомого композитора-романтика.

3. Реформатор в оперному мистецтві.

Урок – 30

Борщ Людмила Іванівна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Городищенської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 3
Городищенської районної ради

Тема уроку: Стиль реалізм

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність: Виховувати естетичний смак, інтерес до стилів мистецтва, найкращі моральні якості.

Інформаційна компетентність: переглянути зображення творів архітектури та скульптури за допомогою інтернет-джерела.

Міжпредметна естетична компетентність: визначити особливості стилю реалізм, познайомитись з архітектурою та скульптурою реалізму, вчити визначати взаємозв'язок між різними видами мистецтва; удосконалювати вміння порівнювати твори мистецтва, розвивати творчі здібності.

- *Предметні компетентності:* ознайомити учнів із найкращими досягненнями та стильовими ознаками реалізму, розкрити основні принципи розвитку цього напрямку мистецтва, познайомити з провідними видами мистецтва та митцями певної епохи, формувати вміння аналізувати та інтерпретувати художній зміст творів мистецтва, сформувати уявлення учнів про взаємозв'язок різних проявів художньої творчості, розвивати художній смак, уміння сприймати художні твори, виховувати інтерес до спілкування з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований.

Оснащення уроку:

1. ПК.
2. Презентація «Стиль реалізм».
3. Аудіозапис: Л. ван Бетховен. Соната № 23, I ч.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, практичної діяльності учнів, стимулювання творчої активності учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: музичне мистецтво, архітектура, скульптура.

Музичний ряд: аудіозапис Л. ван Бетховен. Соната № 23, I ч.

Міжпредметні зв'язки – література, музичне мистецтво, історія.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

2. Актуалізація опорних знань.

- На який час припадає розвиток барокко, класицизму і романтизму?
- Із чим пов'язана така різноманітність стилів у такий нетривалий період?

3. Мотивація навчальних знань.

У другій половині XIX століття митці в різних видах мистецтва прагнули досягти найбільшої правдивості в зображенні природи та людини, шукали нову художню мову, спроможну достовірно відбити дійсність.

4. Повідомлення теми уроку.

- Якими ж шляхами розвивалася культура цих часів?
- Чим закінчилися ці пошуки?

На нашому уроці ми розглянемо один із художніх стилів XIX століття – реалізм. Ви дізнаєтесь які митці внесли найбільший вклад у формування означеного стилю.

5.Бесіда по темі.

У 30-40-х рр. XIX ст. нарівні з романтизмом у мистецтві затверджується реалізм, який у середині XIX ст. стає домінуючим напрямом в європейській культурі.

Найбільше реалізм проявився в літературі, живописі, театрі, а з кінця століття — у фотографії та кіно.

Реалізм (від лат. *realis* – «суттєвий», «дійсний») – стиль і напрям у літературі та мистецтві, який сповідував необхідність правдивого відображення дійсності в її типових рисах. Основою для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу особистості.

Реалізм виник у Франції та Англії в умовах торжества буржуазних порядків. Митці викривали зажерливість, соціальну нерівність, егоїзм, лицемірність, тому реалізм стає критичним, але творчість великих реалістів проникнута ідеями гуманізму й соціальної справедливості. Реалізм деталізує особливості національної культури властиві певній місцевості, певним регіонам (наприклад, своєрідні особливості різних регіонів України, які можуть проявлятися, підкреслюватися художниками, зокрема в зображенні натюрморту, пейзажу, портрета тощо).

На відміну від романтизму, який зосереджував увагу на внутрішньому світі людини, основою для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. Замість інтуїтивно-почуттєвого світосприймання на перше місце висувається пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення.

Залежно від історико-конкретного розуміння суті художньої правди та засобів її втілення у мистецтві простежуються історичні різновиди реалізму, а саме: ренесансний (XVI – XVII ст.), просвітницький (XVIII ст.), критичний (XIX ст.) і соціалістичний (XX ст.). У кожен період розвитку реалізм набуває нових рис, поглиблюючи художній аналіз духовного світу особистості та характер її відносин зі світом.

Характерні риси реалізму: раціоналізм, правдивість, історична конкретність, а відтак – художня переконливість зображення типових подій і характерів у типових обставинах, точна відповідність реальній дійсності, конфліктність (драматизація) як сюжетно-композиційний спосіб формування художньої правди, вільна побудова творів, розв'язання проблем на основі загальнолюдських цінностей.

Архітектура

Реалізм в архітектурі був виразним, нескладним, без вигадливих форм і зайвих деталей, з опорою на природну красу і натуральність. Застосовувався загалом у будівлях міського призначення: заводських, фабричних, житлових. У напрямі будівництва нових типів споруд і житлових комплексів розвивається архітектура Франції, де починають використовувати нові матеріали: скло, сталь, залізо, пізніше – залізобетон. В архітектурі того

часу міцно переплелися споруди різних стилів, серед яких: неороманський, єгипетський, грецький, неогрецький, чиказька школа, американський ренесанс. Приклади застосування декількох стилів в одній споруді зустрічалися досить часто.

Найбільшого поширення реалізм набув у радянській архітектурі. Видатні архітектори радянського часу, які працювали у декількох стилях: К. Алабян, В. Гельфрейх, Г. Гольц, О. Душкін, Й. Лангбард, М. Мінкус, л. Поляков, Л. Руднев, П. Федоровський, І. Фомін, О. Щусев та інші.

Шедеври архітектури

Неороманський стиль використовується в архітектурі, починаючи з середини ХІХ-го століття. На відміну від романської архітектури, споруди мають більш спрощені арки та вікна. В Німеччині стиль існував з 1830-х років. Найбільш відомим американським архітектором був Генрі Річардсон.

Єгипетський та неоегипетський стилі з'являються у ХVІІІ – на початку ХІХ ст. єгипетські мотиви стали елементом стилю ампір. Грецький та неогрецький стилі як рух були поширені переважно в Північній Європі та Сполучених Штатах і були останнім етапом у розвитку неокласичної архітектури.

Представники чиказької школи працювали на рубежі ХХ-го століття. Відзначалися прагненням до багатоповерховості і вертикальності ліній споруд, одним з перших розробили просторову естетику, відкрили нові будівельні технології та структурні системи.

Боз-ар – стиль архітектури, який з'явився в середині ХІХ ст. і продовжував традиції італійського ренесансу та французького бароко. Для будівель характерними є симетрія, багатий декор, фігурні скульптури, поліхромні вставки. В Америці багатоповерхові будівлі доповнювали ратушами, офісами.

Характерні риси стилю реалізм у мистецтві: раціоналізм, правдивість, історична конкретність, а відтак – художня переконливість зображення типових подій і характерів у типових обставинах.

Архітектура реалізму має нескладні риси, без вигадливих форм і зайвих деталей, природну красу і натуральність, виражається в будівлях міського призначення.

Нові матеріали скло, сталь, залізо, залізобетон.

Переважають споруди різних стилів: неороманського, єгипетського, грецького, неогрецького, чиказької школи, американського ренесансу.

Скульптура

Скульптура характеризується гуманістичними, героїчними рисами, драматичністю та динамічністю, увагою до реалістичності в образах.

Жанри скульптури: портрет, скульптурні монументи, рельєфи.

До числа скульпторів які працювали в стилі реалізм, відносять французьких майстрів Е. Бурделя, А. Майоля, Ш. Деспю, котрі розпочали новий етап розвитку французької скульптури, вносили гуманістичний зміст у сурові закони пластики.

Еміль Антуан Бурдель – французький скульптор, який творив на зламі ХІХ – ХХ століть, учень Огюста Родена. Створював пастелі, ескізи для фресок, скульптурні монументи, рельєфи.

Кращі твори Бурделя пройняті духом героїчної боротьби. В центрі уваги скульптора – могутні характери, активні та цілеспрямовані люди. Він тяжів до динаміки великих пластичних мас, що мали внутрішній рух. Звертався до мистецтва Древнього Сходу, античної архаїки, готики, створював пам'ятники та монументальні ансамблі.

- *Розгляньте створені скульптором образи. Про що розповідає образ поетеси Сафо? Поміркуйте.*

Скульптура «Геракл, що стріляє з лука» принесла Бурделю перше визнання і була високо оцінена його наставником Роденом. В образі античного героя простежується втілення сили, могутності, зібраної в клубок енергії, готової вирватися назовні.

Бурдель створив яскраві емоційні та психологічні образи, до яких відносимо і відомий образ композитора Л. ван Бетховена.

- Розгляньте скульптуру Е.Бурделя «Л. ван Бетховен» під музику композитора (Соната № 23, I ч.). Порівняйте експресивний музичний образ, створений в сонаті під назвою «Аппассіоната», та суворий образ у скульптурі, виконаний із бронзи. Чим, на вашу думку, схожі ці образи? Яку роль виконує експресія у творах? Поміркуйте.

Чудові образи створені ще одним відомим французьким скульптором **Аристидом Майолем** – гравером, портретистом і літографом, який намагався повернути скульптуру до античних витоків.

Скульптор вірив у людину, в її благородну красу й відмовлявся від складних сюжетів і розмаїття тем. Його улюбленим образом стала жінка, яка втілює вічні сили природи.

Шарль Деспю – скульптор, один із відомих портретистів ХХ століття, який тяжів до камерності і відображення складного внутрішнього світу людини, вмів бачити неповторність кожної форми обличчя. Жіночі та дитячі образи він ліпив тільки з моделей.

- Порівняйте жіночі образи скульптури реалізму та античності. В чому їх спільні та відмінні риси? Поміркуйте та доведіть свою думку.
- Реалістична скульптура часто зображує відомих митців. Перегляньте зображені скульптурні твори та спробуйте узагальнити образи відомих літераторів, створені у камені.

6. Підсумок уроку.

- Розкажіть про свої враження від архітектури та скульптури епохи реалізму.
- Які особливості архітектури вам запам'яталися?
- Розкажіть про використання об'єднаних стилів в архітектурі. В чому їх особливості?
- Творчість яких скульпторів припадає на епоху реалізму в мистецтві?
- Наведіть приклади скульптур реалізму.
- В чому, на вашу думку, відмінність стилю реалізм в архітектурі і пластиці від інших відомих вам стилів? Обґрунтуйте свою думку.
- Розкажіть про свої враження від уроку.

7. Домашнє завдання

Поповніть свої електронні порт фоліо шедеврами архітектури та зразками скульптур епохи реалізму. Напишіть міні-твір на тему «Мої враження від архітектури та пластики епохи реалізму».

Урок – 31

Борщ Людмила Іванівна,

*учитель предметів художньо-естетичного
циклуГородищенської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 3
Городищенської районної ради*

Тема уроку: Стиль реалізм у живописі, музиці й театральному мистецтві

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність: Виховувати естетичний смак, інтерес до стилів мистецтва, найкращі моральні якості.

Інформаційна компетентність: переглянути зображення творів живопису, уривку із фільму «Король вальсу» (вальс «Казки Віденського лісу», уривку із опери Ж.Бізе «Кармен» за допомогою інтернет-джерела.

Міжпредметна естетична компетентність: визначити особливості стилю реалізм, познайомитись з живописом, музикою та театральним мистецтвом епохи реалізму, вчити визначати взаємозв'язок між різними видами мистецтва; удосконалювати вміння порівнювати твори мистецтва, розвивати творчі здібності.

Предметні компетентності: ознайомити учнів із найкращими досягненнями та стильовими ознаками реалізму, розкрити основні принципи розвитку цього напрямку мистецтва, познайомити з провідними видами мистецтва та митцями певної епохи,

формувати вміння аналізувати та інтерпретувати художній зміст творів мистецтва, сформувати уявлення учнів про взаємозв'язок різних проявів художньої творчості, розвивати художній смак, вміння сприймати художні твори, виховувати інтерес до спілкування з мистецтвом.

Тип уроку: комбінований.

Оснащення уроку:

4. ПК.
5. Презентація «Стиль реалізм у живописі, музиці й театральному мистецтві».
6. Уривок із фільму «Король вальсу» вальс «Казки Віденського лісу».
7. Уривок із опери Ж.Бізе «Кармен».

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, практичної діяльності учнів, стимулювання творчої активності учнів, педагогічне спостереження, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: музичне мистецтво, живопис, театральне мистецтво, історія.

Міжпредметні зв'язки – література, музичне мистецтво, театральне мистецтво, живопис.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

2. Актуалізація опорних знань.

- У чому полягає сутність реалізму як художнього методу?
- У яких видах мистецтва найбільше проявився реалізм?
- Де виник реалізм?
- Назвіть митців-реалістів.

3. Мотивація навчальних знань.

На відміну від романтизму, який зосереджував увагу на внутрішньому світі людини, основою для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. Замість інтуїтивно-почуттєвого світосприймання на перше місце висувається пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення.

4. Повідомлення теми уроку.

На нашому уроці ми продовжимо розглядати особливості стилю реалізм. Ви довідаєтесь які митці внесли найбільший вклад у формування означеного стилю в музичному, театральному та образотворчому мистецтві.

5.Бесіда по темі.

Живопис

Найбільш повне розкриття рис реалізму вбачається в живописі критичного реалізму XIX ст. і в подальшому соціалістичному реалізмі XX ст. Реалізм розкриває особистість людини та її зв'язки з сучасним йому суспільством і соціальним становищем у ньому.

Реалістичне зображення проявляється по-різному, у різних видах і жанрах мистецтва. Художній образ не залежить від ступеня подібності, наслідування реального об'єкта, натуралістичності зображення, а проявляється в індивідуальному стилі митців.

Вперше термін «реалізм» у галузі образотворчого мистецтва з'явився в середині XIX ст. Його народження пов'язують із творчістю художника Г. Курбе. Критичний реалізм, що існував у мистецтві європейських країн і Америки, був орієнтований на зображення життя знедолених верств суспільства, протиставлення його становищу багатіїв, співчуття людській нещасливій долі.

В образотворчому мистецтві дуже активно розвивалися жанри пейзажу, натюрморту, портрета побутового характеру. Відображення буденного життя простої людини стало однією з провідних тем живопису.

В різних країнах реалізм у живописі мав свою назву: в Росії – передвижництво, в Італії – веризм, в Австрії – гейдельберзька школа, в Америці – школа сміттевого відра. Французькі живописці належали до барбізонської школи: Т. Руссо, Ж. Мілле, Ж. Бретон.

Живопис другої половини ХХ ст. має цікаві сюжети і новітні тенденції у західноєвропейському мистецтві. Риси національного реалізму простежуються в творчості неаполітанських художників Дж. Джиганте, Ф. Паліцці, Дж. Болдіні, Дж. Сегантіні та інших.

- *Розгляньте сюжети картин Джованні Сегантіні. Що ви можете сказати про реалістичні риси цих творів?*

Товариство пересувних художніх виставок (передвижники) – творче об'єднання російських та українських художників в останній третині ХІХ століття. Свою діяльність передвижники будували на засадах кооперації. Передвижництво несло неабияку просвітницьку роль, мало велику кількість послідовників і в цілому здійснило значний вплив на розвиток мистецтва Росії та України.

Передвижники своєю творчістю остаточно затвердили позиції реалізму в побутовому та історичному жанрах, портреті та пейзажі.

Товариство утворилося в 1870 р. в Петербурзі за ініціативи І. Крамського, Г. М'ясоєдова, М. Ге і В. Перова з метою боротьби за демократичні ідеали. З 1871 року вони влаштували 48 пересувних виставок у Петербурзі і Москві, а після чого – в Києві, Харкові, Казані, Орлові, Ризі, Одесі та ін.

До складу товариства входили: І. Рєпін, В. Суріков, В. Маковський, І. Прянішников, О. Саврасов, І. Шишкін, В. Максимов, К. Савицький, брати Васнецови, А. Куїнджі, В. Полєнов, М. Ярошенко, І. Левітан, В. Серов та інші. (учасниками виставок були М. Антокольський, В. Верещагін, А. Рябушкін, П. Третьяков і критик-демократ В. Стасов).

Творчість художників-передвижників

«Запорожці пишуть листа турецькому султанові» - відома картина російського та українського художника **Іллі Рєпіна**, яку він створив у двох екземплярах. Етюди до картини художник писав у кубанській станиці Пашківській, Катеринославі та у маєтку Качанівка Чернігівської губернії. Сюжетом для цієї картини став відомий Лист запорожців турецькому султанові, написаний у 1676 році як відповідь запорозьких козаків на вимогу турецького султана Мехмеда ІV.

- *Розгляньте роботи художників-передвижників, які стали шедеврами живопису. Всі вони написані в різних жанрах. Визначте жанр кожної картини і розкажіть про характерні риси живопису стилю реалізм.*

Критичний реалізм отримав найбільш широке поширення в середині і другій половині ХІХ ст. і знайшов втілення в жанрових сценах П. Федотова, в мистецтві В. Перова, в творчості художників-передвижників В. Крамського, В. Маковського, М. Ярошенка, І. Рєпіна та ін.

Особливості живопису стилю реалізм: достовірність, уважне дослідження навколишнього світу, відтворення дійсності у часовому вимірі, критичність і максимум правдивості.

Течії та товариства реалізму в живописі: передвижники (Росія), веризм (Італія), гейдельберзька школа (Австрія), школа сміттевого відра (Америка), барбізонська школа (Франція).

Жанри живопису: побутовий живопис, історичні сюжети, портрет, пейзаж.

Музичне мистецтво

У музичному мистецтві відбувався подальший розвиток національних музичних шкіл. Зв'язок із дійсністю найбільш виразно виявляється в піснях, романсах, операх через тексти. Але й у творах (сонатах, прелюдіях, інвенціях), назви яких ні про що не говорять, може також правдиво й зрозуміло передаватися хвилювання людини.

Головними представниками реалізму в музиці стали Дж. Верді, Р. Леонкавалло, Дж. Пуччіні, Л. Деліб, Ж. Бізе, Й. Штраус, композитори «Могутньої купки» та інші.

Цікаво знати, що в Італії ХІХ століття найбільшого розвитку отримав масовий і

демократичний жанр опери. Творчість італійського композитора **Джузеппе Верді** є вершиною реалізму в оперній музиці. В своїх творах композитор виражав протест проти насилля та пригноблення, ідеї боротьби за звільнення та об'єднання Італії («Ернані», «Макбет», «Битва під Леньяно»). В операх «Луїза Міллер», «Ріголетто», «Трубадур», «Травіата» автор порушував проблеми соціальної нерівності. Героїко-історичні оперні полотна композитора втілено у творах «Сицилійська вечірня», «Бал-маскарад», «Сила долі», «Дон Карлос» та інших.

Шедеври оперного реалізму найяскравіше виражені в операх «Аїда», «Отелло» та «Фальстаф». Вони являють собою драми із неперервним розвитком дії, вільно побудованими сценами, переходами від речетативу до монологу, від сольних номерів до ансамблів. Найважливішою рисою творчості композитора є злиття музики та драматичної дії, демократичність та людяність творів, в яких досить важливу роль відіграє не тільки гра акторів, але й оркестр. Видатними вокалістами того часу стали А. Патті, Дж. Паста, І. Кольбран, М. Баттістіні, Л. Лаблаш та інші.

Італійські опери стилю реалізм започаткували нові принципи вокального та сценічного виконавства: драматичну виразність співу, яскраву акторську майстерність співака, історичну точність декорацій і костюмів.

Цікаво знати, що саме в оперній Італії виникає новий напрям – веризм (від італ. *Verò* – істинний, правдивий). Представниками його стали композитори Р. Леонкавалло, П. Масканьї, У. Джордано, Дж. Пуччіні. В основі їх творів – правдиві сюжети, реальне зображення душевного стану світу простих людей, емоційно виразна музика, відсутність високої суспільної ідеї. Стиль виконавства – перебільшена експресія, сентиментальний надрив, гострий драматизм. Кращі твори напряму – «Сільська честь» П. Масканьї, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Богема», «Тоска», «Чіо-чіо-сан» Дж. Пуччіні та інші.

У Франції за часів реалізму значного розвитку отримала лірична опера, що відрізняється інтимними темами та сюжетами класичної літератури, в яких втілено людські переживання, поетичність, демократична мова, близька до міського фольклору. До шедеврів французької опери належать «Манон», «Вертер» Ж. Массне, «Фауст», «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно, «Гамлет» А. Тома та інші. Цікаві екзотичні сюжети Сходу простежуються в «Лакме» Л. Деліба, «Шукачі перлів», «Джаміле» Ж. Бізе, «Самсон і Даліла» К. Сен-Санса.

Вершиною реалізму в оперному мистецтві стала опера Ж. Бізе «Кармен». Її герої – прості люди із сильними та суперечливими характерами. Твір наповнений іспанським колоритом, драматичним сюжетом та різноманітними народними сценами.

(Перегляд відеофрагменту із опери Ж. Бізе «Кармен»)

Цікаво знати, що саме Франція стала колыскою нового музичного жанру оперети.

Оперета (італ. *operetta* – маленька опера) – музично-сценічна вистава переважно розважального характеру, що поєднує монологічне і діалогічне мовлення з вокальною та інструментальною музикою, танцювальне мистецтво й естрадні прийоми.

Оперети пишуть на комічний сюжет, музичні номери в них коротші, ніж в оперних, музика носить легкий, розважальний характер із традиціями академічної музики. Родоначальники жанру – французькі композитори Ф. Ерве та Ж. Оффенбах.

Французькі автори жанру оперети

Французький композитор **Флоримон Ерве** – органіст, співак, лібретист, автор жанру «оперета-буф». В його творах висміюються традиційні оперні форми. Найбільш відомою оперетою стала «Мадемуазель Нітуш».

Жак Оффенбах – французький композитор, один із засновників класичної оперети. Світову славу принесли «Орфей у пеклі», «Прекрасна Єлена», «Паризьке життя», «Перікола», «Казки Гофмана» та інші. Твори композитора – це пародія на буржуазно-аристократичне суспільство. Вони наповнені грайливою мелодикою та танцювальними ритмами.

В Австрії ХІХ ст. розвивається Віденська придворна опера та оперета. Засновниками жанру оперети стали Ф. Зуппе («Прекрасна Галатя», «Бокаччо», «Донья Жуаніта»), Й.

Штраус (син) («Циганський барон», «Летюча миша»), К. Мілльокер («Бідний студент», «Гаспарон», «Бідний Іонафан»), К. Целлер («Продавець птахів», «Мартін-рудокон»).

(Перегляд відеофрагмента фільму «Король вальсу» вальс «Казки Віденського лісу»)

Оперна культура англійських композиторів даної епохи цікава появою англійського музичного театру «Ковен-Гарден», що став найважливішим оперним центром. Творцем англійської оперети був композитор А. Сліван («Фарьух», «Пензанські пірати», «Мікадо», «Терпіння»).

Могутня купка

Реалізм приніс у музичну спадщину і творчість представників «Могутньої купки» - товариства російських композиторів, що склалося наприкінці 1850-х і початку 1860-х років. До нього входило п'ятеро композиторів: **Мілій Балакирев** (керівник), **Микола Римський-Корсаков**, **Олександр Бородин**, **Модест Мусоргський** і **Цезар Кюї**. «Могутня купка» виникла на фоні революційних ідей та філософії матеріалізму, що проникли у всі види мистецтва. Бунти і повстання селян стали головними соціальними подіями того часу, повернувши діячів мистецтва до народної теми. Композитори даного товариства шукали нові форми для втілення тем і образів з вітчизняної історії та сучасності. Видатними творіннями стали «Борис Годунов» і «Хованщина» М. Мусоргського, «Князь Ігор» о. Бородіна, «Псковитянка» М. Римського-Корсакова. Більшість композиторів «Могутньої купки» записували і вивчали фольклор, використовували народні мелодії як в симфонічній, так і в оперній творчості.

Хоча провідними сферами творчості російського композитора Петра Чайковського стали опера та симфонія, він писав музику майже у всіх жанрах. В його творах відображені глибокі соціально-етнічні конфлікти, прагнення до повноти життя та зустріч із жорстокою дійсністю, тому у багатьох із них – трагічний фінал. Композитора вважають митцем-психологом, який розкриває внутрішній світ людини – від м'якої ліричної задушевності до захоплюючого трагізму.

Жанри музики стилю реалізм: опера, симфонія, оперета, балет, увертюра, сюїта, поема, камерні жанри п'єси, романси, пісні тощо.

Видатні композитори: Дж. Верді, Р. Леонкавалло, Дж. Пуччіні, Л. Деліб, Ж. Бізе, Й. Штраус, П. Чайковський, композитори «Могутньої купки»: М. Балакирев, М. Римський-Корсаков, О. Бородин, М. Мусоргський, Ц. Кюї та інші.

Театральне мистецтво

Театр стилю реалізм зображує сценічних персонажів близькими до реального життя, з реалістичною режисурою і постановкою.

Основи реалістичного театру були розвинуті ще античними греками та середньовіччям, головна їх філософська сутність – предмети видимого світу існують незалежно від людського відчуття і пізнання.

Найбільший розквіт театру реалізму припадає на XIX і XX століття.

У театральному мистецтві теж відбулися зміни. Сформувався образ типового представника того соціального середовища, до якого він належав. Жанр драми поступово витиснув трагедію. Наприкінці XIX століття виникла нова театральна професія – режисер. Завдяки режисерському мистецтву поєднання в п'єсі різних виражальних засобів (організація сценічного простору, декораційне оформлення, освітлення, звукова партитура) стало складнішим і дало можливість повніше розкрити образи та середовище, в якому відбуваються події твору.

В Німеччині театральне мистецтво розвивалося стрімкими темпами. На сцені відомого Мейнінгенського театру ставили п'єси Г. Ібсена, Г. Гауптмана та інших.

Театральне життя **Австрії** славилося розквітом театрів передмість, що пов'язано із творчістю драматурга Ф. Раймунда. У другій половині XIX століття значний вплив на театральне мистецтво країни здійснив «Бургтеатр» (керівник Г. Лаубе).

Італія прославилася розквітом жанру балету, що був заснований на традиціях античної

пантоміми і культури народного танцю. Відомим став театр «Ла Скала» із своєю балетною школою. Її випускники – К. Бріанца, П. Леньяні, В. Цуккі славилися високою технікою.

6. Підсумок уроку.

- Розкажіть про свої враження від живопису, музичного та театрального мистецтва епохи реалізму.
- Які теми були провідними у творчості митців часу? Що відрізняє творчість митців-реалістів? Назвіть характерні риси живопису реалізму та відомих авторів.
- Які твори стали шедеврами мистецтва реалізму? Назвіть їх. У чому особливості музики реалізму? Назвіть композиторів стилю та їх твори. Розкажіть про враження від уроку.

7. Домашнє завдання

Підготуйте з друзями протягом двох тижнів проект на тему «Мистецтво реалізму», який ви зможете представити на уроці узагальнення знань, та презентацію за темою. Спробуйте її озвучити музикою стилю та доберіть цікаві ілюстрації.

Урок – 32

Кривенкіна Лариса В'ячеславівна,
вчитель музичного мистецтва та
інтегрованих курсів «Мисмтецтво» і
художня культура
Єрківської загальноосвітньої школи
I-III ступенів імені Героя України В.М.Чорновола
Єрківської селищної ради
Катеринопільського райдержадміністрації

Тема уроку: Романтизм і реалізм в українському мистецтві

Мета уроку: Формування ключових компетентностей:

- Загальнокультурна компетентність: Оволодіння досягненнями культури, виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості.
- Інформаційна компетентність: Переглянути репродукції картин, зразки української архітектури, скульптури 19ст., ознайомити учнів з розвитком українського театрального та музичного мистецтва.

Міжпредметна естетична компетентність: проаналізувати засоби виразності видів мистецтв, визначити спільне, відмінне, розвивати емоційну чутливість, образне мислення.

Предметні компетентності:

- Навчати розрізняти стилі та напрямки різних видів мистецтва
- Розвивати творчі здібності, точне формулювання термінологічних визначень;
- Виховувати культуру обговорення, ціннісне ставлення до різних видів мистецтва, навколишнього світу, бажання жити за законами краси.

Тип уроку: комбінований, урок поглиблення знань знань.

Оснащення уроку: комп'ютер, проектор, екран, підручник «Мистецтво» 8 кл. Л.Г.Кондратова

Методи і прийоми: коментар вчителя, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, ігрової та практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, словникова робота, порівняльний аналіз, робота з підручником.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: образотворче, музичне, театральне, літературне мистецтва.

Відеоряд: презентація (репродукція картин, зразки української архітектури, скульптури, театрального та музичного мистецтв реалізму та романтизму)

Словникова робота: поняття Неоготика, Еклектизм, Ротонда.

Хід уроку

1. Організаційний момент
2. Мотивація навчальної діяльності
3. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями
4. Повідомлення теми, мети, завдання уроку

На сьогоднішньому уроці простежимо, як розвивалися романтизм і реалізм в українському мистецтві.

Український романтизм виник під впливом поглибленого вивчення фольклору та творчості російських і польських митців-романтиків

У мистецтві архітектури України є тенденції неоготики, романтичного історизму та невізантійського напрямку.

Неоготика або Псевдоготика — напрямок в архітектурі, що сполучає елементи готики з ясними композиціями, що йдуть від класицизму. Частка «нео» - вказівка, що стиль виник на новому етапі розвитку архітектури кінця 18-середини 19 ст. і є складовою частиною так званих історичних стилів.

Шедеври неоготики:

- Собор Успіння Пресвятої Діви Марії. 1887-1892рр. Харків
- Костел Пречистого Серця Ісуса. 1891-1894рр. Ченівці
- Палац Даховських у селі Леськове. 50-ті рр. 19ст. Черкащина

Шедеври романтичного історизму:

- Іоанно-Богословська церква у с.Розкопанці. Кінець 19ст. Київщина
- Національний університет ім.Ю.Федьковича (раніше – будинок резиденції митрополита Буковини). 1864-1882 рр. Чернівці.

Неовізантійський напрям головним чином орієнтувався на старосвітські взірці константинопольських церков, «звідки бере початок російська національна архітектура». Однак при цьому відбувалося чимало запозичень з архітектурно-виразного арсеналу владіміро-суздальської і ранньомосковської архітектурних шкіл.

Шедеври невізантійського напрямку:

- Володимирський собор. 1862-1882рр. Київ
- Кафедральний собор Олександра Невського. 1891-1893рр. Кам'янець-Поділький

Український романтизм охоплює період 20—60-х років XIX століття. Виникнення цього літературного напрямку в Україні пов'язане з публікацією в 1827—28 рр. творів П. Гулака-Артемовського «Твардовський» і «Рибалка», з появою «Малоросійських пісень» М. Максимовича в 1827р., а також створенням літературного гуртка І. Срезневського в Харківському університеті наприкінці 20-х рр. Українські романтики мали кілька своїх осередків: у Харкові діяли Л. Боровиковський, А. Метлинський, М. Костомаров; у Львові — М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький («Руська трійця»), М. Устиянович; у Києві — кирило-мефодіївці М. Костомаров (яким переїздить з Харкова), Т. Шевченко, П. Куліш.

Романтики виступали проти нормативності класицистичного мистецтва, проти його канонів та обмежень. Як новий тип свідомості й ідеології, що охопив різні напрями людської діяльності (історію, філософію, право, політичну економію, психологію, мистецтво), романтизм був пов'язаний із докорінною зміною всієї системи світоглядних орієнтацій і цінностей.

Романтики виходять за межі поширених в українській літературі бурлесків і травестій, вони по-справжньому першими починають вести мову в серйозному та поважному дусі. Один з піонерів українського романтизму П. Гулак-Артемовський писав, що вирішив у своїх баладах «спробувати, чи не можна малоросійською мовою передати почуття ніжні, благородні, піднесені, не примушувати читача чи слухача сміятись, як від „Енеїди" Котляревського і від інших, з тією ж метою писаних віршів». Романтики утвердили в українській літературі нові жанри: баладу, історичну й ліро-епічну поему, думу й медитацію,

трагедію й драму, громадянську й інтимну лірику. Вони розширили проблематику літератури, дали поштовх розвитку художньої фантазії та умовних засобів, виступили на захист творчої особистості й усього народу. Український романтизм висунув геніального Тараса Шевченка. Заслуга романтизму — у відкритті народної поезії України, її минулого. Український романтизм відіграв величезну роль у дослідженні національної історії. Здобуток цього літературного напрямку є також формальним. Зокрема, удосконалюються віршові форми, особливо — у поезії Т. Шевченка. Але найважливішою рисою та заслугою української романтики є, на думку Д. Чижевського, те, що «вона свідомо поставила собі завдання утворити „повну літературу“, яка могла б задовольнити духовні потреби всіх кіл та шарів українського суспільства».

В архітектурі українського романтизму досить часто застосовували ротонду із колонами з яскраво вираженими ампірними формами.

Ротонда — кругла в плані споруда, зазвичай увінчана куполом. По периметру ротонди нерідко розташовуються колони.

Форму ротонди мають давньогрецькі толоси, деякі давньоримські храми (наприклад Пантеон) та мавзолеї, баптистерії, окремі християнські церкви (переважно романського стилю, епохи Відродження).

Прикладами будівель з ротондами є церкви в с.Кувавці та в м.Шатові на Поділлі, храм Різдва на Подолі й церква Святого Миколая на Аскольдовій могилі в Києві, церква Гошівського монастиря.

Романтизм в інших видах мистецтва України

У період романтизму в мистецтві України зросла зацікавленість митців народними темами. У живописі з'явилися жанрові картини зі світськими та релігійними сюжетами. Елементи романтизму в українській музиці помітні у творах композиторів другої половини 19ст.: С.Гулака-Артемівського, М.Лисенка, В.Матюка, П.Воробкевича, А.Вахнянина.

Реалізм в українській архітектурі

В українській архітектурі реалізму переважав еkleктизм – суміш елементів різних стилів.

Еkleктизм — у найширшому значенні — механічне поєднання в одному вченні різнорідних, органічно несумісних елементів, які запозичуються з протилежних концепцій.

В архітектурі еkleктизм — поєднання різнорідних стильових елементів чи довільний вибір стилістичного оформлення для будівель або художніх виробів, які мають якісно інше значення та призначення (використання історичних стилів в архітектурі та художній промисловості XIX століття).

У другій половині 19ст. в Києві було споруджено будівлю міської думи, корпуси політехнічного інституту. Чудові зразки архітектури того часу з'явилися у Львові – будівлі політехнічного інституту, Галицького крайового сейму, у Чернівцях – будинок резиденції митрополита Буковини, на Закарпатті – мисливський палац графів Шенборнів, будинок ужгородської синагоги, комітетський будинок у Береговому.

Реалізм в українській скульптурі

Реалістичні тенденції в українському пластичному мистецтві проявилися в тематично-жанровій скульптурі, скульптурі малих форм і жанрі портрета. Відомими майстрами були Леонід Позен, Пармен Забіла, Борис Едуардс, Михайло Микешин, Т.Бронч, К.Островський, О.Северин, С.Яжимовський, С.Левандовський, Т.Рігер.

Реалістичний живопис України

Чимало митців захоплювались Україною і в своїй творчості прагнули відтворити українські краєвиди, побут, національний характер. Найкращі живописці: Ілля Рєпін, Володимир Маковський, Іван Айвазовський, Сергій Васильківський, Микола Пимоненко, Микола Самокиш, Костянтин Трутовський, Олександр Мурашко, Опанас Сластіон, Іван Іжакевич.

Характерним для українського образотворчого мистецтва другої половини 19ст. є поява побутового жанру (Л.Жемчужников, І.Соколов, К.Трутовський).

В історичному жанрі працювали С.Васильківський, О.Сластіон, А.Кандауров, Г.Крушевський, О.Мурашко.

Пейзажний жанр представлений у творчості видатних українських художників К.Крижицького, С.Васильківського, В.Орловського, К.Устоновича, Т.Копистинського.

Реалізм у театральному мистецтві

Нову українську драматургію започаткував І.Котляревський. Згодом найпопулярнішими стали драматичні твори Г.Квітки-Основ'яненка, Т.Шевченка, І.Карпенка-Карого, І.Нечуй-Левицького, Панаса Мирного, Б.Грінченка.

Український театр другої половини 19ст. досяг глибокої народності, національної своєрідності, змістовності, великої критично-викривальної сили і високої художньої довершеності.

Реалізм у музичному мистецтві

Завдяки зусиллям передових діячів культури України відбулися значні зрушення в розвитку музичного мистецтва. Пропагувалися народні мелодії, здобутки національної інструментальної музики, ставилися оперні спектаклі.

Видатний театральний діяч М.Кропивницький здобув широку популярність як співак і як композитор.

Значний внесок у розвиток національної музики зробили Петро Ніщинський, Петро Сокальський, Михайло Калачевський.

Тестові завдання:

5. Автор картини "Селянська родина"

М.Пимоненко.

О.Мурашко.

К.Трутовський.

6. П'єса Івана Котляревського -

Наталка Полтавка.

Сто тисяч.

Лимерівна.

Степовий гість.

7. Позначте правильне твердження

Костел Пречистого Серця Ісуса - шедевр неовізантійського напрямку

Костел Пречистого Серця Ісуса - шедевр неоготики

Костел Пречистого Серця Ісуса - шедевр романтичного історизму

8. Левко Жемчужников працював у жанрі

історичному

пейзажному

побутовому

5. Підсумок уроку:

- Як виник український романтизм? Тенденції яких напрямів простежуються в архітектурному мистецтві?
- Що намагалися відтворити українські художники, працюючи над реалістичним живописом?
- Назвіть прізвища видатних українських скульпторів, які творили в реалістичній манері.

6. Домашнє завдання Завершення роботи над проектом «Архітектура мого краю», підготовка до презентації

Додаток

Цікаві факти про шедеври українського мистецтва

1. Новий храм на честь Успіння Пресвятої Діви Марії побудований в 1887–1892 рр. за проектом Харківського міського інженера Б. Г. Михайловського. Собор є пам'яткою архітектури Харкова. Будівля має базилікальну форму, високу готичну дзвіницю з круглим вікном-розеткою в другому ярусі, увінчану шпилем.

2. Костел Пречистого Серця Ісуса — [костел єзуїтів в Чернівцях](#). Пам'ятка [неоготичної](#) архітектури [19 століття](#). З [1963](#) року тут розташовувався обласний архів. Починаючи з [1 березня 2010](#) року храм належить релігійній громаді [Римо-Католицької церкви](#).
3. Леськовський палац — невизнана, але унікальна пам'ятка архітектури 19 століття в [Черкаській області](#). Землі навколо Леськового належали князям [Вишневецьким](#), магнатам [Лянцкоронським](#), [Тарлам](#). За легендою, леськовським панам не давала спокою слава [Софіївки](#). Тому, щоб утерти ніс [Потоцьким](#), Даховські вирішили у себе звести палац у стилі англійського замку доби Середньовіччя.^[1]
[Палац](#) збудований в 50-х роках XIX ст. на зразок замку, Казимиром Даховським на місці давньої резиденції його діда також Казимира Даховського. Палац оточував низькострижений живопліт та англійський парк. Навколо палацу тягнулися газони рідко оздоблені квітковими клумбами. Багато дерев були збережені ще з старого парку. В палаці була колекція старовинних тканин, на які була виділена спеціальна кімната. Крім того, тут містилося кілька десятків картин, колекції східної та європейської порцеляни. Леськівський палац-садиба уславився стадом коней англійської породи.
 Садиба складалася з палацу, службових флігелів, приміщень для слуг. Даховські кохалися в конях, тому побудували в садибі і стайні.
4. Іоано-Богословська церква у селі [Розкопанці](#) — пам'ятка архітектури національного значення, одна з найгарніших церков на Київщині. Раніше її датували [1884](#) роком, але відповідно до новітніх досліджень її вік складає майже 3 століття. Розташована на околиці села. Дерев'яна на кам'яній основі п'ятизрубна з дзвіницею. Перекрита куполами, завершеними головками, бічні приділи — плоскою стелею. Дзвіниця завершена шатром з головкою. Всі зруби з'єднані з центральним напівкруглими вирізами арок. В інтер'єрі зберігся розпис XIX в. Гармонійно розвинена композиція будівлі, майстерно виконані деталі ставлять пам'ятник в ряд цікавих зразків українського дерев'яного зодчества XIX ст.
5. Володимирський собор — православний собор у [Києві](#), головний храм [Української Православної церкви — Київського Патріархату](#). Збудований у [1862–1882](#) рр. Собор побудовано в руському [неовізантійському стилі](#), початковий проект собору склали архітектори [Іван Штрот](#) і [Павло Спарро](#); пізніше його переробив архітектор [Олександр Беретті](#). У спорудженні собору брали участь архітектори [Рудольф Бернгард](#), К. Я. Маєвський, [Володимир Ніколаєв](#). Собор у плані — традиційний давньоруський шестистовпний триапсидний храм, але увінчаний сімома [банями](#). В [1852](#) році Філарет, митрополит Московський, запропонував збудувати у Києві храм на честь майбутнього дев'ятисотріччя [Хрещення Русі](#) київським [князем Володимиром](#). Громадяни з усіх частин [Російської імперії](#) почали масово жертвувати кошти на храм і в 1859 році загальна сума пожертв досягла 100 000 російських рублів. Спорудження храму розпочалося в [1862](#) році, а закінчилося в [1882](#) році. На урочистому освячуванні собору, що відбулося [20 серпня 1896](#) року, був присутнім імператор [Микола II](#) з дружиною [Олександрою Федорівною](#). У Володимирському соборі нині знаходяться мощі [Великомучениці Варвари](#), реліквіар для яких у 18 столітті виготовив київський золотар [Самійло Ростовський](#), а також мощі [Святителя Макарія](#).
6. [Херсонеська ротонда](#) в [Херсонесі Таврійському](#) (до 602 р.). Будова мала круглу центральну частину з чотирма раменами-апсидами, розташованих у формі рівнораменного хреста. Посередині знаходився круглий мармуровий басейн, на дні якого був викутий хрест. Вчені зробили висновок, що це була хрестильня при головній церкві Херсонесу. В кін. 19 ст. руїни церкви були ще до середини вікон. Після [1891](#) через недбалість російської влади церква разом з іншими була розібрана.

Церква була збудована з почергових рядів квадратної цегли та каміння. Стіни ротонди були обкладені мармуровими плитами з мозаїками та фресками. Над апсидами були склепіння. За планом заложення була триконхом. У княжу добу храми-ротонди споруджувалися переважно в Південній Русі — у Києві, Галичі, Перемишлі, Володимирі-Волинському, Львові. Невеликі ротонди XIII — поч. XIV століть збереглися в Ужгороді (Горянська ротонда), Столп'ю (Холмщина), Нижанковичах та Чернихівцях. Нечасто, але трапляються ротонди доби класицизму, бароко. Ротондою є костел Св. Йосипа в парку Підгорецького замку — витвір архітектора Кароля Романуса, збудований у 1752—1766 рр, церква в селі Підмостичі, а також Собор Різдва Пресвятої Богородиці (1837 р.) у м. Хмельницькому Головний павільйон Національного експоцентру України, висота якого — 65 метрів, та павільйон Експоцентру «Зернові культури» (архітектор — Борис Жежерін), побудовані в радянському періоді, теж є характерними представниками споруд ротондного типу.

Урок – 33

Кривенкіна Лариса В'ячеславівна,

вчитель музичного мистецтва та
інтегрованих курсів «Мистецтво» і
художня культура

Єрківської загальноосвітньої школи
I-III ступенів імені Героя України В.М.Чорновола
Єрківської селищної ради
Катеринопільського райдержадміністрації

Тема уроку: Романтизм та реалізм у світовій культурі. Урок узагальнення знань

Мета уроку: *формування ключових компетентностей:*

- *загальнокультурна компетентність:* виховувати естетичний смак, інтерес до стилів та напрямків мистецтва, найкращі моральні якості, вміння логічно та аргументовано висловлювати свої думки;
- *інформаційна компетентність:* узагальнити та закріпити знання учнів з теми «Романтизм та реалізм у світовій культурі».

міжпредметна естетична компетентність: розвивати емоційну чутливість, образне мислення.

предметні компетентності:

- узагальнити знання теоретичного матеріалу, виявлення рівня володіння навичками визначення стилістичних ознак в мистецтві;
- розвивати творчі здібності, точне формулювання термінологічних визначень;
- виховувати культуру обговорення, ціннісне ставлення до різних видів мистецтва, навколишнього світу, бажання жити за законами краси.

Тип уроку: комбінований, урок узагальнення знань.

Оснащення уроку: комп'ютер, проектор, екран, підручник «Мистецтво» 8 кл. Л.Г.Кондратова

Методи і прийоми: коментар вчителя, демонстрація наочності, організація процесу сприймання, пізнавальної, ігрової та практичної діяльності учнів, стимулювання активності учнів, педагогічне спостереження, порівняльний аналіз.

Форма організації: робота у групах.

Види мистецтв, що інтегруються на уроці: образотворче, музичне, театральне, літературне мистецтва.

Музичний ряд: музика до телегри «Що? Де? Коли?»

Відеоряд: презентація узагальнення знань за II семестр

Хід уроку:

1. Організаційний момент
2. Мотивація навчальної діяльності
3. Актуалізація набутого навчального матеріалу учнями
Гра «Що? Де? Коли?»

Правила гри

- 1) Щоб поверталась стрілка, клікніть по центру.
- 2) Щоб прочитати запитання, натисніть на конверт.
- 3) На обдумування питання дається 2 хвилини (1 хвилина – для ознайомлення з питанням + 1 хвилина – на обговорення).
- 4) Щоб дізнатись правильну відповідь, натисніть на поле «Відповідь».
- 5) Щоб повернутись до ігрового столу, клікніть по кнопці в правій нижній частині слайду.
- 6) Щоб припинити гру, натисніть червону кнопку з хрестиком.

Завдання для перевірки знань:

1. Назвіть скульпторів, які творили в стилі реалізм, які започаткували новий етап у розвитку французької скульптури, внесли гуманістичний зміст у строгі закони пластики (Еміль Бурдель, Арістид Майоль, Шарль Деспію)
2. Яка назва цієї скульптури? Хто її автор?

(Еміль Антуан Бурдель. «Геракл-лучник» 1909р. Бронза)

3. Силь, який сповідував необхідність правдивого відображення дійсності в її типових рисах (Реалізм)
4. Які нові будівельні матеріали почали використовувати в архітектурі реалізму? (Скло, сталь, залізо, залізобетон)
5. Характерні риси стилю романтизм:
 - відмова від суворих норм і правил у художній творчості;
 - синтез видів та жанрів мистецтва;
 - тяжіння до символіки, демонстративної умовності форми;
 - захоплення фольклором та історизмом;
 - центр художньої системи – особистість, головний конфлікт – особистості й суспільства;
 - створення передумов для прояву індивідуальності, втілення ідеалу митця
6. Як називається скульптура? Що вам про неї відомо? Хто автор?

(Франсуа Рюд «Марсельєза» 1833-1836рр. Скульптор зобразив драматичну сцену героїчного пориву народу Франції, що піднявся на захист своєї країни)

7. Назвіть пам'ятку архітектури стилю романтизм. Хто автор?

(І. Штейндль. Будинок Парламенту Угорщини. 1885-1904рр. Будапешт)

8. Назвіть жанри музики реалістичного спрямування (опера, симфонія, оперета, балет, увертюра, сюїта, поема, камерні жанри (п'єса, романс, пісня)
9. Славені художники романтизму (Ежен Делакруа, Іван Айвазовський, Франсіско-Хосе де Гойя)

10. Австрійський композитор, основоположник романтизму в музиці

(Франц Шуберт)

11. Назвіть жанри реалістичного живопису (побутовий, історичний, портрет, пейзаж)

12. Що лежить в основі критичного реалізму (правдиве зображення повсякденного життя людей, передусім пригноблених і знедолених, критика явищ соціальної несправедливості)

13. Опера, що стала вершиною реалізму в оперному мистецтві

(Ж. Бізе "Кармен")

4. Підсумок уроку

Визначення переможців, найактивніших учасників гри

5. Домашнє завдання

Підготовка до презентації проектів та презентацій електронних портфоліо

Урок – 34

*Маріенко Оксана Юрївна,
учитель предметів художньо-естетичного
циклу Черкаської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 24
Черкаської міської ради*

Тема: Стилi та напрями в рiзних видах мистецтва.

Мета: формування ключових компетентностей:

- **загальнокультурна:** Виховувати естетичний смак, інтерес до мистецтва, найкращі моральні якості, самоорганізовуватись до навчальної діяльності;
- **Інформаційно-комунікаційна:** використовувати ІКТ, переглядати відео та фото матеріали рiзних стилiв та напрямiв в рiзних видах мистецтва;
- **міжпредметна естетична:** визначити характерні ознаки рiзних стилiв мистецтва, виховувати інтерес до мистецтва минулих епох та ціннісне ставлення до рiзних видiв мистецтва;
- **предметна:** перевірити рівень знань учнів з вивчених тем; узагальнити знання учнів з характерних ознак античного, візантійського, романського, готичного стилi, стилю ренесанс, бароко, рококо, класицизму, романтизму, реалізму.

Тип уроку: комбiнований, iнтегрований, урок узагальнення знань.

Обладнання: дошка, пiдручник, ПК, проектор.

Методи i прийоми: бесiда, демонстрацiя наочностi, вiртуальна подорож по станцiях, пiзнавальна практична дiяльностiь учнiв, педагогiчне спостереження, порiвняльний аналіз.

Форма органiзацiї: виконання тестiв.

Мiжпредметнi зв'язки: iсторiя, географiя, архiтектура, скульптура, живопис.

Хiд уроку.

3. Привiтання. Органiзацiйний момент.

4. Мотивацiя до навчальної дiяльностi. Оголошення теми i мети уроку.

Сьогодні ми вирушимо в цікаву подорож, під час якої ви зможете не тільки пригадати вивчений протягом року матеріал, а й перевірити свої знання. Отже тема сьогоднішнього підсумкового уроку «Стилі та напрями в різних видах мистецтва». Тож вирушаємо.

5. Виконання тестових завдань до теми, тематичне оцінювання учнів.

Отже перша зупинка АРХІТЕКТУРА.

- Знайдіть відповідність між характерними особливостями архітектурних споруд та мистецькими стилями.
- Оберіть завдання з різними ступенями складності й оцініть свої знання: за кожне завдання червоного кольору – 4 бали, зеленого кольору – 3 бали, жовтого кольору – 2 бали. Максимальна кількість балів – 12.

1. Споруди, які вирізнялися просторовим розмахом, плавністю і складним поєднанням криволінійних форм з розгорнутими колонадами, були збудовані в стилі:

- А) рококо
- Б) бароко
- В) ренесанс

2. Стиль у мистецтві, який сповідував необхідність правдивого відображення дійсності в її типових рисах, - це:

- А) реалізм
- Б) романтизм
- В) бароко

3. Живопис П. П. Рубенса, А. ван Дейка належить до стилю :

- А) бароко
- Б) реалізм
- В) романтизм

4. Термін, що стосується мистецтва західноєвропейського класицизму часів імперії Наполеона I, має назву :

- А) неоготика
- Б) сфумато
- В) ампір

5. Звернення до форм античної архітектури, використання симетрії, повернення до системи ордерів – характерні ознаки:

- А) античного стилю
- Б) стилю ренесанс
- В) класичного стилю

6. Простота, природна краса і натуральність, нові матеріали (скло, сталь, залізо, залізобетон) – це архітектура:

- А) романтизму
- Б) реалізму
- В) рококо

7. Споруди, представлені приватними будинками французької аристократії, храмами з фігурним оздобленням, кокетливими капітелями, високими пілястрами, були зведені в стилі:

- А) реалізм
- Б) класицизм
- В) рококо

8. Лоренцо Берніні - видатний архітектор та скульптор доби :

- А) рококо
- Б) бароко
- В) класицизму

9. Мистецький стиль, що був поширений на українських землях в першій половині XVIIIст. – це:

- А) романтизм

Б) класицизм

В) козацьке бароко

10. Венеціанський майстер Андреа Палладіо був засновником архітектури стилю:

А) романтизм

Б) бароко

В) класицизм

11. Церква Святої Женев'єви є однією з найбільших та найхарактерніших споруд стилю:

А) романтизм

Б) класицизм

В) реалізм

12. Напрямок в архітектурі, у якому поєднано елементи готики з виразними класицистичними композиціями, - це:

А) неоромантизм

Б) неоготика

В) романтичний історизм

Дякую за відповіді.

Розгляньте ілюстрації . Назвіть кожну споруду та стиль, до якого належить.
(презентація)

Пропілеї. Афіньський Акрополь
V ст. до н. е. Античний стиль.

Сюлі-сюр-Луар. Західна Європа.
Романський стиль.

Національний палац Марфа.
1717-1730 рр. Португалія.
Стиль бароко.

Міланський кафедральний собор
19-20 ст. Італія. Готичний стиль.

Студійський монастир. Vст.
Константинополь.
Візантійський стиль.

Китайський чайний будинок у парку
Сан-Сусі. 1755-1764рр. Німеччина.
Стиль рококо.

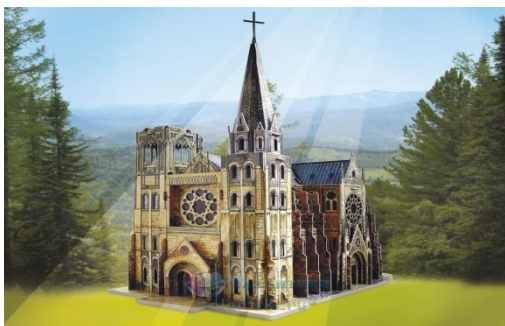
Вілла Ротонда. Бл. 1570 р.
Класицизм.

Творче завдання.

Розгляньте зображення замків різних стилів. Доберіть до кожного відповідну назву: готичний замок, замок у стилі романтизм. Обґрунтуйте свій вибір. Знайдіть спільні та відмінні риси.

Театр опери і балету. 1934-1938рр.
Мінськ. Білорус. Реалізм.

Друга зупинка - СКУЛЬПТУРА

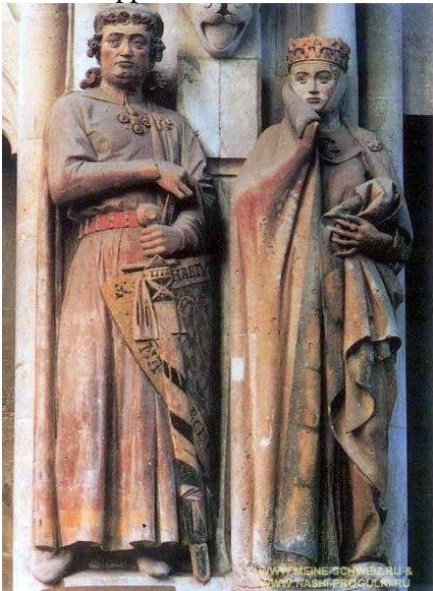
Розгляньте зображення скульптурних творів. Визначте і назвіть стилі, до яких вони належать.

Афродіта Мілоська

Центральна панель диптиха Барберіні

Маркграф Еккергард і його дружина Ута

Ж.Шинар «Карабінер»

«Скульптурна група для фронту «П'єта» («Оплакування Христа» Пантеона»

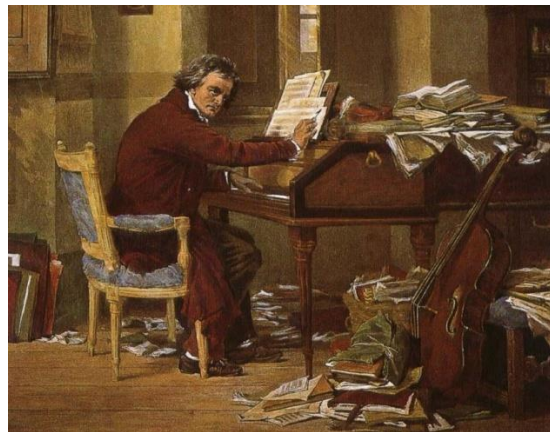
«П'єта» («Оплакування Христа»)

Третя зупинка – МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Розгляньте ілюстрації. Знайдіть на них музичні інструменти, які були популярними в епоху романтизму та доби бароко. Розкажіть про віденську школу класицизму та її досягнення в музичному мистецтві.

Трубадури

Бетховен за роботою

Лоран ле Ла Гір «Алегорія музики»

А.Гасс «Клавесин»

Органний зал у колишньому костелі Св. Марії Магдалини

Вазописець Бригос «Гравець на авлосі» . Фрагмент розпису кіліка.

Четверта зупинка – ЖИВОПИС

Розгляньте ілюстрації. Визначте стилі, до яких належать зображені твори живопису.

Фрески на стіні житлового будинку в Поспеях I ст.

Фреска «Причастя апостолів» Церква Богородиці Асіну

Фрагмент фрески з церкви в Таулі Г. да Сієна «Розп'яття»

Леонардо да Вінчі «Мадонна в скелях»

Рембрандт «Повернення блудного сина»

Ф.Хейман «Мінлива молодість танцює під музику каліки»

Н.Пуссен «Нарцис і Ехо»

П'ята зупинка - ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

За назвою або ключовим словосполученням, що стосується театру, назвіть стиль та коротко охарактеризуйте мистецтво відповідної епохи.

Театр В. Шекспір	Трагедії Евріпіда	Комедія дель арте	Майнингенський театр	Театр « Комедії Франсез»
---------------------	----------------------	----------------------	-------------------------	--------------------------------

Розгляньте ілюстрації. Назвіть відповідні епохи та стилі. Пригадайте імена видатних діячів театрального мистецтва.

Внутрішній вигляд театру « Пале-Кардиналь» у Парижі. Класицизм.

Одеський оперний театр
Романтизм і реалізм в Україні

Театр жонглерів. Франція
Романський стиль.

Колізей. I ст. Рим. Античний стиль

Маски комедії дель арте. Епоха

Ренесансу.

Шоста зупинка - ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО.

Розгляньте ілюстрації. Назвіть вид декоративного мистецтва та стилі, у яких виготовлені зображені вироби.
А. Грассі. «Родина ерцгерцога Леопольда»
Австрійська порцеляна 1780 р. Бароко.

Ваза. Делфтський фаянс. XVIIIст.
Нідерланди. Бароко.

Давньогрецька амфора. VI ст. до н.е. Античний стиль.

Б. Паліссі. Глечик з носиком і ручкою. Кін. XVст. Ренесанс.

Сьома зупинка – МОДА

Розгляньте ображення костюмів різних епох. Назвіть стилі, до яких вони належать.

Р. ван дер Вейден « Портрет молодої жінки». Готика.

Ш. А. ван Лоо « Портрет Марії Лещинської» 1747р. Рококо

Тіціан. «Портрет доньки Тіціана Лавінії» 1560р. Ренесанс

Чоловічий одяг вікторинської епохи. Романтизм.

Софія Шарлотта Шеффілд. 1785 Класицизм.

Маркіза Анна де Пантехос 1786 Романтизм.

Підсумки уроку. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

Підсумовуючи сьогоднішній урок ми пригадали весь матеріал, який вивчали протягом року., перевірили свої знання в тестах, вікторинах, творчих завданнях. І як підсумок всієї роботи за навчальний рік, на наступний урок ми будемо презентувати ваші цікаві проекти.

Домашнє завдання. Тож підготуйте, допрацюйте свої проекти і на наступному уроці визначимо переможців у таких номінаціях:

1. «Індивідуальний проект»
2. «Груповий проект»
3. Колективний проект».

Підготуйте своє електронне порт фоліо до презентації.

Урок – 35

*Михальченко Ольга Петрівна,
вчитель предметів художньо-естетичного
циклу Смілянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 5
Смілянської міської ради*

Тема: Стилї в мистецтві.

Мета: формування ключових компетентностей:

Навчально-пізнавальна: перевірити рівень знань учнів з вивчених тем; узагальнити знання учнів з характерних ознак різних стилів.

Ціннісно-сміслова: Розвивати вміння називати характерні стильові ознаки творів за ілюстраціями, виконувати тестові завдання.

Загальнокультурна: Виховувати інтерес до мистецтва минулих епох та ціннісне ставлення до різних видів мистецтва.

Тип уроку: Віртуальна мандрівка до музеїв світу.

Обладнання: проектор, мультимедійна дошка, комп'ютер, презентація

Хід уроку

6. Організаційний момент. Мотивація до навчання.

7. **Вчитель:** Розпочинаємо урок з віртуальної мандрівки по найкращих музеях світу.
 - Першим ми відвідаємо Метрополітен-музей (США), він покаже нам Скульптури Стародавньої Греції, живопис Італії, Іспанії...
 - ❖ Учні аналізують побачене, висловлюють свою думку стосовно творів мистецтва та епох.
 - Наступна мандрівка це мандрівка до Британського музею. Він нам продемонструє мистецтво стародавнього Риму та Греції, ознайомить із шедеврами графіки (Мікеланжело, Рафаель, Леонардо да Вінчі, Альбрехт Дюрер, Рембрандт та інш.)
 - ❖ Думка учнів, аналіз побаченого.
 - Стара національна галерея Берліну запросить нас переглянути твори епохи класицизму і романтизму, ознайомить з шедеврами цих стилів.
 - ❖ Враження учнів.
8. Вокально-хорова робота.
Виконання пісні Т. Кароль «Україна це ти»
9. Підсумок уроку.
10. Завдання на канікули: відвідувати музеї, мистецькі виставки, театри тощо.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОПОПП
Зам. № 1683 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1